

วารสาร เศรษฐศาสตร์ การเมือง บูรพา

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2564

ISSN 2697 – 505X

ออกแบบปกโดย : นางสาวสุทธาทิพย์ จั๊บใจเหมาะ

จัดรูปเล่มโดย : นางสาวธรรทิพย์ ภะวะวิภาต

วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน พ.ศ. 2564)
ISSN 2697-505X

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงาน วรรณกรรมทางวิชาการ และความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อส่งเสริมคณาจารย์ นักวิจัย ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิในการนำเสนอผลงานวิจัย และผลงานวิชาการ
3. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการวิจัยใหม่และบูรณาการงานวิจัยเชิงทฤษฎีเข้ากับปรากฏการณ์ทางสังคม

วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา เป็นวารสารทางวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง ตลอดจนสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน, กรกฎาคม-ธันวาคม)

วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา ยินดีรับพิจารณาบทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทความวิจารณ์หนังสือ รายงานการสัมมนาในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยส่ง ต้นฉบับมาที่กองบรรณาธิการ (โปรดดูรายละเอียดการเสนอบทความท้ายเล่ม) เพื่อให้คณะกรรมการกลั่นกรองในสาขาที่เกี่ยวข้องพิจารณา

เจ้าของ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถ. หนองบางแสน ต.แสนสุข อ. เมือง จ. ชลบุรี 20131

โทรศัพท์: 0-3839-3475, 0-3810-2369 โทรสาร: 0-3839-3475 ต่อ 102

E-mail: pegjournal@hotmail.com

Homepage: <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pegjournal/>

Website: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pegbuu>

รายชื่อกองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีรพงษ์ บัวหล้า
(คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร (คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)	ศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ พันธเสน (วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต)
ศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์)	รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ (นักวิชาการทรงคุณวุฒิ) รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
รองศาสตราจารย์ ดร. พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์)	รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิ ประศาสน์เศรษฐ (นักวิชาการทรงคุณวุฒิ)
รองศาสตราจารย์ ดร. ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (นักวิชาการทรงคุณวุฒิ)	รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี)
รองศาสตราจารย์ ดร. โอฟาร์ ถิ่นบางเตียว (คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)	รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สกฤติ อิศริยานนท์ (คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)	ดร. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (นักวิชาการทรงคุณวุฒิ)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยณรงค์ เครือนวน (คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)	ดร. เมทินา อิศริยานนท์ (คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)

ตรวจอ้างอิง และพิสูจน์อักษร

นางสาวรติพย์ ภาววิภาต

Burapha Journal of Political Economy
Volume 9 Number 1 (January-June 2021)
ISSN 2697-505X

Objective

1. To disseminate academic works, points of view and new knowledge in the field of political economy and related fields
2. To promote the research and academic publications of faculty, researchers and experts
3. To stimulate the new research and to integrate theoretical research with social phenomena

Burapha Journal of Political Economy is an academic journal in economic and related of knowledge. It is published by the Faculty of Political Science and Law, Burapha University two times a year (January-June, July-December)

Burapha Journal of Political Economy welcomes manuscripts to be considered for publication in the form of academic articles, such as; review articles, book reviews, seminar reports in the field of political economy in Thai or English. Such manuscripts should be sent to the editorial board (Please look at the article format at the end of the journal) for review process by peer reviewers in related field.

Owner

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

169 Long-Haad Bangsaen Road, Saensuk Sub-district, Muang District, Chonburi 20131

Tel: 0-3839-3475, 0-3810-2369 Fax: 0-3839-3475 ext. 102

E-mail: pegjournal@hotmail.com

Homepage: <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pegjournal/>

Website: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pegbuu>

Editorial Board

Editorial Advisor

Asst. Prof. Dr. Teerapong Bualar
(Faculty of Political Science and Law, Burapha University)

Editorial Board

Prof. Dr. Pasuk Phongpaichit <i>(Faculty of Economics, Chulalongkorn University)</i>	Prof. Dr. Apichai Pantasen <i>(College of Social Innovation, Rangsit University)</i>
Assoc.Prof. Dr. Kanoksak Kaewthep <i>(Senior Scholar)</i>	Prof. Dr. Somsak Samukkethum <i>(School of Social and Environmental Development, The National Institute of Development Administration)</i>
Assoc. Prof. Dr. Pichai Rattanadilok Na Phuket <i>(School of Social and Environmental Development, The National Institute of Development Administration)</i>	Assoc. Prof. Dr. Prapart Pintobtang <i>(Faculty of Political Science, Chulalongkorn University)</i>
Assoc. Prof. Dr. Thongchai Wongchaisuwan <i>(Senior Scholar)</i>	Assoc. Prof. Dr. Suthy Prasartset <i>(Senior Scholar)</i>
Assoc. Prof. Dr. Chaiyon Praditsil <i>(Graduate School, Rambhai Barni Rajabhat University)</i>	Assoc. Prof. Dr. Rungnapa Yanyongkasemsuk <i>(Faculty of Political Science and Law, Burapha University)</i>
Assoc. Prof. Dr. Olarn Thinbangtieo <i>(Faculty of Political Science and Law, Burapha University)</i>	Asst. Prof.Dr. Chainarong Krueanuan <i>(Faculty of Political Science and Law, Burapha University)</i>
Asst. Prof.Dr. Sakrit Isariyanon <i>(Faculty of Political Science and Law, Burapha University)</i>	Dr. Preecha Piampongsan <i>(Senior Scholar)</i>
	Dr. Methina Isariyanon <i>(Faculty of Political Science and Law, Burapha University)</i>

Proof Reader

Miss Tharntip Pawawipat

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review)
วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน พ.ศ. 2564)
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุธิตรา สามัคคีธรรม
(คณะวิทยาการจัดการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่ง-
แปซิฟิก วิทยาเขตนิคมใหม่)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาคมน เจริญสูง
(คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรวัณษ์ ไรจนพล
(สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)
ดร.เปรมใจ วังศิริไพศาล

(สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิติ มณีกาญจน์
(คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตาภา ธีรศิริกุล
(คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม)

รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร อินทะสี
(คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกฤติ อิศริยานนท์
(คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพีร์ อภิชาติสกุล
(คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์
(คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี)

ดร. พัชรภา ดันตราจิน

(คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)

วรัญญา จิตรม่อง
(สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

บรรณาธิการแถลง

นับตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 เป็นต้นมา ผู้คนทั่วโลกต้องเผชิญกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) และปัจจุบันนี้ผู้คนได้ผ่านการต่อสู้และการดำรงชีวิตภายใต้ความเป็นปกติใหม่ ได้ทำให้เราเห็นปัญหาหลายๆ อย่างมากขึ้นและชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำที่ปรากฏในหลากหลายรูปแบบภายใต้โครงสร้างการเมืองและเศรษฐกิจแบบเดิม ความเหลื่อมล้ำที่ทวีมากขึ้นจะทำให้เราเห็นถึงปัญหาที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มคนชั้นล่าง กลุ่มผู้ใช้แรงงาน รวมทั้งกลุ่มเปราะบาง ที่แน่นอนว่าลำพังนโยบายเยียวยาด้วยเงินคงไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาในระยะยาว

สำหรับวารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง นูรพา ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 9 แล้ว ที่บทความที่ผ่านมาได้ทำให้เราเห็นปรากฏการณ์ทางสังคม มิติและมุมมองต่างๆ ที่แตกต่างหลากหลายและชัดเจนขึ้น โดยบทความในฉบับนี้มีทั้งสิ้น 6 บทความและบทปริทัศน์หนังสือ (Book Review) อีก 2 บทความ

บทความแรก ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออก บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของตัวแสดงต่างๆ กับการทำประมงในภาคตะวันออกว่าไม่ใช่แค่ชาวประมงกับภาครัฐ หากแต่บทบาทของโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม บทบาทของประมงมหาอำนาจ ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญและมีบทบาทกับการทำประมงไทยอย่างมาก และหากเศรษฐกิจทุนนิยมนำไปสู่ปัญหาการบริโภคล้นเกิน ประมงไทยที่อยู่ภายใต้โลกาภิวัตน์ ก็หนีไม่พ้นการตอบสนองต่อทุนนิยมเช่นเดียวกัน ความน่ากังวลนี้บทบาทของภาคประชาชนน่าจะเป็นทางออกที่สำคัญในการร่วมขับเคลื่อนทิศทางการประมงไทย

บทความที่สอง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกษตรกรรมถึงอุตสาหกรรม ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี สิ่งแวดล้อมถือเป็นประเด็นที่ทวีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบันโดยเฉพาะเมื่อเกิดการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม ปัญหาและความขัดแย้งที่อุตสาหกรรมและทุนนิยมรุกรานและคุกคามพื้นที่ การปกป้องพื้นที่และสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เพียงแค่งานหมายหรือหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนคือภาคส่วนที่สำคัญที่สุดในการแสดงออกซึ่งเจตจำนงในการร่วมดูแลรักษาปกป้องทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองเพื่อคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการต่างๆ จึงสำคัญและมีพลังอย่างมาก ซึ่งงานชิ้นนี้ได้สะท้อนถึงความสำคัญของพลังของประชาชนในการร่วมดูแลสิ่งแวดล้อม

บทความที่สาม การทดสอบทางสถิติและการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การแปรผันของการเมืองต่อเศรษฐกิจครัวเรือน งานชิ้นนี้ได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนกับการเมืองในช่วง พ.ศ.2556-2560 ผ่านการวิเคราะห์เชิงสถิติ สิ่งที่น่าสนใจจากบทความนี้คือการใช้ข้อมูลเชิงสถิติมาใช้ในการอธิบายและทำความเข้าใจซึ่งทำให้เศรษฐศาสตร์การเมืองมีมิติที่ครบถ้วนมากขึ้น นอกจากนี้บทความนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำว่ามีความสัมพันธ์กับทั้งพื้นที่ที่อยู่อาศัยซึ่งแน่นอนว่าสัมพันธ์สภาพเศรษฐกิจ

และระบบการเมือง แม้ผลการศึกษาจะไม่สามารถชี้ได้อย่างชัดเจน แต่การศึกษานี้ก็ถือได้ว่าเปิดมิติใหม่ในการศึกษาความเหลื่อมล้ำ การเมือง และเศรษฐกิจผ่านการวิเคราะห์เชิงตัวเลข

บทความที่สี่ The Roles of America and Thai State in National Development and the Socioeconomic Changes in the Eastern Thailand During the Vietnam War (1955 – 1975) บทความนี้เป็นบทความภาษาอังกฤษ ที่พยายามชี้ให้เห็นถึงบทบาทของประเทศสหรัฐอเมริกากับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะกับพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่ปัจจุบันเราเห็นการเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อตอบสนองกับระบบทุนนิยม การเติบโตของภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันทำให้เราต้องหันกลับไปพิจารณาช่วงเวลาดังกล่าว ที่ปรากฏว่ามีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการขับเคลื่อนการเป็นทุนนิยมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ และบทบาทของกองทัพในช่วงเวลาดังกล่าวกับช่วงเวลาที่เกิดการผลักดันการขับเคลื่อน EEC ในปัจจุบันก็ถือว่าเป็นอย่างยิ่ง

บทความที่ห้า แนวคิดนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม: การตีความรัฐธรรมนูญด้วยกรอบแนวคิดปัญญาชน บทความนี้เป็นบทความที่เผยให้เราเห็นปัญหาเบื้องหลังในเชิงโครงสร้างของการเมืองและสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามืองและการปฏิรูปการเมืองที่ก้าวไม่พ้นรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย ที่ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า การนิยามรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยมีความเชื่อมโยงกับนักวิชาการชนชั้นนำทางการเมืองและวิชาการบางกลุ่มที่มีบทบาทในการครอบครองพื้นที่ในการช่วงชิงและครอบงำพื้นที่ทางความคิด ซึ่งทำให้เราเห็นชัดเจนขึ้นว่า เหตุใดการเมืองไทยจึงเป็นก้าวที่ไม่พ้นรัฐธรรมนูญ

บทความที่หก เกาหลีเหนือ: เศรษฐกิจกับการพัฒนานิวเคลียร์ ประเทศเกาหลีเหนือเป็นประเทศที่อยู่ในความสนใจของผู้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะเรื่องอาวุธนิวเคลียร์กับความมั่นคง บทความนี้ผู้เขียนได้ทำให้เราเห็นถึงที่มาที่ไปของประเทศเกาหลีเหนือกับการกลายมาเป็นรัฐนิวเคลียร์ ขณะเดียวกันชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการพยายามขึ้นสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจในทางนิวเคลียร์ เพื่อช่วงชิงความเป็นหนึ่งกับการเมืองและเศรษฐกิจระดับโลก

บทปริทัศน์หนังสือฉบับนี้ประกอบด้วย 2 บทความ บทความแรก คือ Land หนังสือเล่มนี้ ถือว่ามีความทันสมัยอยู่เสมอ เพราะที่ดินคือทรัพยากรที่มีจำกัด ดังนั้นแล้ว การช่วงชิงที่ดินโดยกลุ่มคนที่มีตำแหน่ง สถานะ และทรัพยากรที่มากกว่า ย่อยกลายเป็นสิ่งที่ค่อยๆ สร้างความเหลื่อมล้ำและความสัมพันธ์เชิงอำนาจจนกลายเป็นปัญหาที่ยากแก่การแก้ไข และหากเราอ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว เราจะเห็นภาพของปัญหาจากการพัฒนาในประเทศไทยชัดเจนขึ้น อีกบทความคือ A Short Introduction to Hermeneutics ที่เหมาะสำหรับการทำความเข้าใจศาสตร์แห่งการตีความ ด้วยการแบ่งเป็นบทย่อยๆ และทำให้เราเห็นถึงความสำคัญของการตีความที่มีอิทธิพลและความสำคัญมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนบทความ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่เสียสละเวลาในการประเมินและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ทางวารสารฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความต่าง ๆ จะเป็น

ประโยชน์ใน การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจ การแก้ปัญหา และการอยู่ร่วมกันของคนไทยทุกคนในสังคมแบบปรกติใหม่

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข

บรรณาธิการวารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา

สารบัญ

บทความ (Article)

ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออก

อัศวิน แก้วพิทักษ์..... 1

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

ณัฏฐาณัฐ พิธีรัตนรัตน์..... 21

การทดสอบทางสถิติและการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การแปรผันของการเมืองต่อเศรษฐกิจครัวเรือน

หฤทัย มีนะพันธ์..... 36

The Roles of America and Thai State in National Development and the Socioeconomic Changes in the Eastern Thailand During the Vietnam War (1955 – 1975)

Jirayoot Seemung..... 54

แนวคิดนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม: การตีความรัฐธรรมนูญด้วยกรอบแนวคิด
ปัญญาชน

จาตุรงค์ สุททาว์น และ วีระ หวังสัจจะโชค 80

เกาหลีเหนือ: เศรษฐกิจกับการพัฒนานิวเคลียร์

พัณณอร เกาเจริญ..... 107

สารบัญ (ต่อ)

ปริทรรศน์บทความ (Book Review)

Land

กัมปนาท เบ็ญจนาวิ..... 124

A Short Introduction to Hermeneutics

โชติสา ขาวสนิท 129

ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนา
ทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออก*

Impacts of Globalization and the Role of State Affecting to Thai Fishery
Capitalist Development in the Eastern Region

อัศวิน แก้วพิทักษ์ (Ussavin Kaewpitak)¹

ชัยณรงค์ เครือนวน (Chainarong Krueanuan)²

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์** (Preecha Piamphongsant)³

¹นักศึกษาปริญญาเอก รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Ph.D. Student, Doctor of Political Science, Faculty of Social Sciences, Burapha University

²อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dissertation Advisor, Assistant Professor Dr., Faculty of Social Sciences and Law,

Burapha University

³อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, นักวิชาการอาวุโส, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dissertation Advisor, Senior Scholar, Faculty of Social Sciences and Law, Burapha University

E-mail : ussavin.kpt@gmail.com

Received: 25 August 2020

Revised: 9 October 2020

Accepted: 14 October 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลกระทบของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยมประมงไทย รวมถึงข้อเสนอแนะในการสร้างความยั่งยืนของประมงไทยในภาคตะวันออก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแนวทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซิสต์แนวสหวิทยาการ ซึ่งใช้การวิจัยเชิงกรณีศึกษาในชุมชนประมง 3 พื้นที่ในภาคตะวันออก จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบของการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม

* บทความนี้ปรับปรุงจากงานดุษฎีนิพนธ์เรื่อง ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออก

อศวิน แก้วพิทักษ์

เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีอิทธิพลต่อการค้าสัตว์น้ำและกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศรอบงำรัฐไทย จึงมีการปรับบทบาทของรัฐไทยจากรัฐพัฒนาแบบจำกัดมาสู่รัฐที่มีบทบาทจำกัด นำมาสู่การออกกฎหมายประมงที่เข้มงวด และมีการควบคุมแบบจริงจังเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสหภาพยุโรป ซึ่งข้อเสนอแนะในการสร้างความยั่งยืนในภาพรวมภาคตะวันออก ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชาวประมงในการแก้ไขกฎหมายที่เป็นธรรม การเยียวยาชาวประมงที่ทำผิดกฎหมายถูกดำเนินคดีโดยขาดเจตนา และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงโดยชุมชน เป็นต้น

คำสำคัญ : ผลกระทบ, โลกาภิวัตน์, บทบาทของรัฐ, การพัฒนาทุนนิยมประมง

Abstract

The purposes of this research were to investigate impacts of globalization and roles of the state affecting development of Thai fisheries capitalism and to gather suggestions for sustainability of Thai fisheries. This qualitative research was conducted through 3 local case studies in the eastern region based on the Marxist political economic research methodology and the interdisciplinary research studies. The results revealed that current trends in the globalization from the United States of America and European Union influence and dominance towards Thailand's fishing industry, foreign economic activities, and Thai government's management have huge impacts on the development of Thai fisheries capitalism in aspects of economy, society, political affairs, administration, and culture. This results in changing the roles of the state from being limited developmental state to the government with restricted roles leading to legislation of strict laws and policies in fisheries as well as intensive inspection and control in order to tally with European Union's policies. The overall suggestions for the sustainability of Thai fisheries in the eastern region were participation of fishermen in the law amendment, remedies for the fishermen who unintentionally break the law, and cooperation of local people in communities to manage fishery resources.

Keywords : Impact, Globalization, Roles of the State, Development of Thai Fishery Capitalism

บทนำ

การพัฒนาทุนนิยมประมงไทยที่ผ่านมาก่อนรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีลักษณะที่สำคัญ คือจะเป็นการทำประมงแบบใครใคร่ทำทำ โดยไม่ต้องคำนึงถึงกฎหมายประมงของรัฐ ซึ่งการกำหนดนโยบายในช่วงนั้นไม่จริงจัง เป็นการปล่อยปะละเลยการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ไม่มีการตรวจสอบจับกุม มีผลทำให้ผู้ประกอบการประมงใช้ช่องว่างนี้ในการทำลายทรัพยากรทางทะเลและการละเมิดบทบัญญัติทางกฎหมายหลายข้อ นำมาสู่ผลประโยชน์ของผู้ประกอบการประมงและการให้สินบนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบ จับกุม เนื่องมาจากการตรวจสอบของทางภาครัฐที่ไม่มีความจริงจัง (ธวัชชัย หลวงอินทร์, หัวหน้าศูนย์ควบคุมการแจ้งเข้า-ออก เรือประมงจับทุรี, สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2561) ส่งผลให้ภาคการประมงถูกละเลยในหลายๆ เรื่อง เช่น การสวมใบอนุญาติใช้เรือการทำประมงในเขต 3 ไมล์ทะเล และการใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย เป็นต้น

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้การพัฒนาทุนนิยมประมงทะเลในน่านน้ำไทยที่นับวันจะประสบปัญหา อันเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากการทำประมงผิดกฎหมายในอดีต ทำให้เกิดการทำการประมงมากเกินไป (Over-fishing) ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำน้อยลงภายหลังการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยนั้น ดังที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ลดอันดับประเทศไทย เกี่ยวกับปัญหาการค้ำมนุษย์ให้อยู่ในชั้น ระดับ Tier 3 เป็นชั้นเลวร้ายที่สุด (ประชาไท, 2557, ออนไลน์) และต่อมา เมื่อปลายเดือนเมษายน พ.ศ. 2558 กลุ่มสหภาพยุโรป (EU) ได้ให้ใบเหลืองเตือนไทยอย่างเป็นทางการ ในเรื่องการทำการประมงผิดกฎหมายหรือ IUU Fishing (ประชาไท, 2559, ออนไลน์)

จากกระแสโลกาภิวัตน์ดังกล่าว ทั้งสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปที่กดดันประเทศไทยให้มีการแก้ไขปรับปรุงการทำประมงให้มีระบบและสามารถตรวจสอบได้ พร้อมทั้งต้องปราศจากการค้ำมนุษย์นั้น เป็นการบีบให้รัฐบาลไทยต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้ส่งผลต่อการส่งออกของสินค้าประมงไทยไปยังสหภาพยุโรป และความเสียหายที่จะตามมาอีกมากมาย ดังนั้น ภายใต้แรงกดดันของกระแสโลกาภิวัตน์ดังกล่าว รัฐบาลไทยโดยการนำของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จึงมีบทบาทหลักในฐานะที่เป็นตัวกลาง (Mediator) ของกลุ่มพลังทางเศรษฐกิจและการเมืองทั้งในและต่างประเทศ ในการขับเคลื่อนนโยบายให้เป็นไปตามกรอบของนโยบายการแก้ไขปัญหาการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ของสหภาพยุโรป

ดังนั้น ในขั้นการกำหนดนโยบายรัฐบาล คสช. จึงได้ใช้อำนาจตามมาตรา 44 ออกคำสั่ง คสช. ที่ 10/2558 ลงวันที่ 29 เมษายน 2558 เรื่องการแก้ไขปัญหาการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม โดยได้จัดตั้ง “ศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมาย” เรียกโดยย่อว่า ศปมผ. เป็นศูนย์เฉพาะกิจขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี โดยมีผู้บัญชาการทหารเรือเป็นผู้บัญชาการศูนย์ฯ (Thaipublica. 2559, ออนไลน์) จากคำสั่งดังกล่าวนำมาสู่การปรับปรุงกฎหมายประมง

อัศวิน แก้วพิทักษ์

และกฎหมายลำดับรอง กว่า 255 ฉบับ (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2560) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล กฎหมายระหว่างประเทศ ตามข้อเสนอแนะของสหภาพยุโรป (พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2561, หน้า 79-80) ส่วนในด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติปรากฏว่ากลไกของรัฐโดยระบบราชการได้มีการดำเนินการ อย่างเข้มงวดและจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2562 สหภาพยุโรปได้ประกาศ ปลดสถานะใบเหลืองของประมงไทย ซึ่งบทบาทของรัฐไทยในการดำเนินนโยบายที่ผ่านมาย่อมก่อให้เกิด ผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อการประมงของไทย เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น ส่งผลต่อระดับ จุลภาคและมหภาคของกิจการประมงของประเทศ และอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับกิจการประมง ตลอดจน กระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของประชาชน (Thaipublica, 2559, ออนไลน์)

จากปรากฏการณ์การเข้ามาของโลกาภิวัตน์ดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของ ประเทศไทย ที่น่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทุนนิยมประมงของไทย กล่าวคือ แต่เดิมนั้นประมงไม่ได้ถูก ควบคุมจากรัฐโดยตรง ปล่อยให้ใครใคร่ทำทำ เพราะฉะนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นความขัดแย้งระหว่าง ประมงด้วยกัน เช่น ประมงเรือใหญ่กับประมงเรือเล็ก แต่หลังจากที่มีบทบาทของสหภาพยุโรป (EU) และ สหรัฐอเมริกา เข้ามาโดยอาศัยการขับเคลื่อนอย่างเอาจริงเอาจังของรัฐบาล คสช. และกลไกระบบราชการ จนก่อให้เกิดการควบคุมเรือประมงอย่างเป็นระบบและมากขึ้น นำไปสู่เรื่องของการที่เรือประมงต้องมีการ ลงทุนมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาว่า นโยบายการควบคุมประมงไทยของรัฐบาล คสช. ภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประมงไทยในภาคตะวันออกอย่างไร และรัฐในฐานะที่เป็น ตัวกลางในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยใน ภาคตะวันออก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประมงไทยให้ยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการประมงและการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยใน ภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษาบทบาทของรัฐภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการประมงและการพัฒนาทุนนิยม ประมงไทยในภาคตะวันออก
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการสร้างที่ยั่งยืนของประมงไทยในภาคตะวันออก

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยม ประมงไทยในภาคตะวันออก มีขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษาเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2557 - ปัจจุบัน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปได้เข้ามามีอิทธิพลต่อรัฐไทยในการวางแผนนโยบาย ให้ตรงตามหลักการควบคุม (IUU) ซึ่งเป็นมาตรฐานสากลในการแก้ไขปัญหาเรือประมงไทย โดยมีขอบเขต ในด้านพื้นที่ของการศึกษา 3 พื้นที่ของชุมชนประมงภาคตะวันออก คือ ชุมชนประมงตำบลบางชัน อำเภอลง จังหวัดจันทบุรี ชุมชนประมงตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอลแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี และ ชุมชนประมงตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิเคราะห์ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีต่อ การประมงและการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออกนั้น ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับทุนนิยมประมง ทฤษฎีเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นเครื่องมือช่วยใน การวิเคราะห์ (Analytical tool) ส่วนในการศึกษาทางออกในการสร้างความยั่งยืนในเขตชุมชนประมงไทย ในภาคตะวันออก จะอาศัยองค์ความรู้ของแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศสังคมมาเป็นกรอบในการ อภิปรายผล เพื่อหาทางออกที่ยั่งยืนให้กับชุมชนประมงในภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการวิจัยครั้งนี้ อาศัยวิธีการดำเนินการวิจัยแนวทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซิส แนวสหวิทยาการ ซึ่งตั้งอยู่บนแนวการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ ที่เรียกว่า สังคมแบบบูรณาการ (Comprehensive social science) (Cardoso and Faletto, 1979) โดยเศรษฐศาสตร์การเมืองแนว สหวิทยาการดังกล่าวตั้งอยู่บนตรรกะแบบวิภาษวิธี (อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 2542, หน้า 145) ซึ่งเป็นการ สังเคราะห์ (Synthesis) รวมระหว่างวิธีวิทยาที่เป็นคู่ตรงข้ามกันคือ วิธีวิทยาแบบองค์รวม (Methodological Collectivism หรือ Holism) และวิธีวิทยาแบบปัจเจกชนนิยม (Methodological Individualism) โดยใช้การ วิจัยเชิงกรณีศึกษา (case study methodology) ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยหลักที่ตั้งไว้ สำหรับ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล อาศัยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และใช้ วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร เพื่อพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ได้จากเอกสารหลายแหล่ง มีความสอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ และตรวจสอบ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทั้งตรวจสอบแหล่งเวลา ตรวจสอบด้านสถานที่ รวมถึงตรวจสอบบุคคลที่ให้ สัมภาษณ์

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยมประมงในภาคตะวันออก สามารถสรุปได้ว่า เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปมีอิทธิพลต่อการค้าสัตว์น้ำและกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ อีกทั้งการลงทุน ความเชื่อมโยงในการกระจายสัตว์น้ำ ซึ่งนำมาสู่ผลกระทบในวงกว้างทางเศรษฐกิจไทย นอกจากนี้ เราสามารถวิเคราะห์ที่ได้จากทฤษฎีระบบทุนนิยมโลก ของ McMichael ซึ่งการแพร่กระจายของกระแสโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของประเทศต่าง ๆ ในโลกโดยเฉพาะประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจการเมืองและสังคมที่เชื่อมโยงและพึ่งพิงกับต่างประเทศ (ศุภกร สุภาวุฒิ, 2554, หน้า 27-28) เช่น ประเทศไทย นอกจากนี้ ยังพบว่าผลกระทบของโลกาภิวัตน์ ดังที่ Sklair ได้นำเสนอการวิเคราะห์ระบบโลกโดยอาศัยแนวคิดปฏิบัติการข้ามชาติ (transnational practices) ซึ่งแนวคิดปฏิบัติการข้ามชาติดังกล่าวสามารถอธิบายแนวการวิเคราะห์ระบบทุนนิยมโลกที่มีลักษณะเป็นเศรษฐศาสตร์การเมืองในแบบสหวิทยาการแบบองค์รวม (Sklair, 1999, pp. 143-163) กล่าวคือ แนวคิดปฏิบัติการข้ามชาตินั้น สอดคล้องกับการที่กระแสโลกาภิวัตน์อย่างสหภาพยุโรปกับสหรัฐอเมริกาใช้ปริมาณตลาดทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านวัฒนธรรมในการครอบงำรัฐไทย ซึ่งพบว่า จากทฤษฎีระบบทุนนิยมโลก ของ McMichael และ Sklair นั้น เป็นการสะท้อนถึงผลกระทบที่ตามมาอันเป็นเหตุปัจจัยให้รัฐไทยต้องมีการปรับบทบาทครั้งสำคัญเพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการส่งออกสัตว์น้ำ ซึ่งหากวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น ภายใต้โครงสร้างและผู้กระทำการ (Structure and agency) พบว่า จากกฎหมายที่รัฐกำหนดขึ้นมาด้วยความเข้มงวดเพื่อตอบสนองต่อนโยบาย IUU ของสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกานั้น นำมาสู่การปรับบทบาทของรัฐไทยจากรัฐพัฒนาแบบจำกัดปรับสู่รัฐที่มีบทบาทจำกัด (Minimalist State) ซึ่งเราจะเห็นได้จากตัวบทกฎหมายประมงที่รัฐไทยพยายามปรับปรุงให้สอดคล้องกับนโยบาย IUU ของสหภาพยุโรป มีบทลงโทษที่รุนแรง รวมถึงขึ้นติดคุก ส่งผลกระทบต่อชาวประมงในภาคตะวันออกที่ปรับตัวไม่ทันต่อสถานการณ์ดังกล่าว กลับกลายเป็นผู้ที่ถูกดำเนินคดี โดยบังคับใช้เป็นกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมกับชาวประมงบางรายที่กระทำผิดแต่ขาดเจตนา ดังนั้น จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความไม่ยั่งยืนในอาชีพและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของชาวประมงภาคตะวันออก จากกรณีศึกษา 3 แห่ง สามารถพิจารณาได้จากข้อค้นพบตามกรณีศึกษา ดังนี้

1. ผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงของชุมชนประมง ตำบลบางชัน นั้นพบว่า ชุมชนประมงบางชันได้รับผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงมาตั้งแต่กฎหมายประมง พ.ศ. 2490 และประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2521 มาจนถึงกฎหมายประมง พ.ศ. 2558 ออกโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ประกาศนโยบายแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม โดยมีการนำนโยบายมาปฏิบัติ (Policy Implementation) ผ่านเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งกฎหมาย

ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชาวประมงในชุมชนประมงบางชั้น อันได้แก่ เครื่องมือโพงพางที่ใช้ประกอบอาชีพประมงที่ผิดกฎหมาย หมายถึง เป็นเครื่องมือที่ชาวประมงบางชั้นใช้หาเลี้ยงชีพมาตั้งแต่สมัยโบราณกว่า 100 ปี ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “หลักเคย” พัฒนาการของทุนนิยมในการทำประมงของตำบลบางชั้นนั้น พบว่า อยู่ในระดับเริ่มต้นคือ การประมงเพื่อยังชีพ (Subsistence Production) กล่าวคือ เป็นการประมงก่อนทุนนิยม ซึ่งยังไม่ถึงขั้นการผลิตเพื่อขายอย่างเดียว แต่เป็นการผลิตในลักษณะทำการประมงขายในท้องถิ่นและบริโภคด้วย โดยปรากฏให้เห็นเด่นชัด คือ ประมงพื้นบ้าน (Artisanal Fishing) เป็นการประมงเพื่อยังชีพโดยใช้เรือประมงขนาดเล็ก ขนาดต่ำกว่า 10 ตันกรอส เช่น เรือพื้นบ้าน (ไพริน โอฟาร์ไพนูลย์, สัมภาษณ์ 12 กันยายน 2561)

จุดเริ่มต้นของการนิยามเครื่องมือชนิดนี้ว่าเป็นเครื่องมือผิดกฎหมายนั้น มาจากกรมประมงประกาศพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 32 (2) กำหนดให้เครื่องมือจำพวกโพงพางเป็นเครื่องมือที่ผิดกฎหมาย จนต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2521) เรื่อง กำหนดให้เครื่องมือจำพวกโพงพางเป็นเครื่องมือที่ผิดกฎหมายและมีคำสั่งให้เรือถอนทั่วประเทศให้หมดไปภายในปี พ.ศ. 2555 พบว่า ชุมชนประมงบางชั้นเริ่มเห็นผลกระทบที่เริ่มก่อตัวเข้ามาจึงมีการต่อต้านและร้องเรียนผ่านตัวแทนผู้นำชุมชนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ ให้ภาครัฐทบทวนการเรือถอนออกไปก่อน ภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ได้มีรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เข้ามาบริหารประเทศ ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น สหรัฐอเมริกาได้ประกาศลดลำดับการค้ามนุษย์ ไทยอยู่ในขั้นร้ายแรง หรือ Tier 3 และสหภาพยุโรปให้ใบเหลืองเตือนประเทศไทย เรื่อง การประมงผิดกฎหมาย ส่งผลให้รัฐไทยต้องปรับบทบาทจากรัฐพัฒนาแบบจำกัดปรับสู่รัฐที่มีบทบาทจำกัด (Minimalist State) จึงมีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 10/2558 เรื่อง การแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ซึ่งพบว่าสอดคล้องกับนโยบาย IUU ของสหภาพยุโรป ทำให้มีการออกกฎหมายประมง พ.ศ. 2558 ขึ้น ซึ่งเป็นกฎหมายที่ชาวประมงพื้นบ้านมองว่าจะนำมาสู่การเรือถอนโพงพางอย่างแน่นอน ผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงถ้าหากภาครัฐเรือถอนโพงพางทั้งหมดในตำบลบางชั้น คือ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านบางชั้น ซึ่งจะมีผลกระทบที่ตามมาคือ 1) ปัญหาภาระค่าใช้จ่ายที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่มาจากรายได้ทางเดียว 2) ปัญหาหนี้สินแต่ละครัวเรือนที่ต้องผ่อนชำระธนาคาร และ 3) ปัญหาการส่งเสียค่าเล่าเรียนของลูกหลานชาวบางชั้น เป็นต้น จากผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงตำบลบางชั้นดังกล่าว หากยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือหาทางออกที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย จะส่งผลให้อาชีพประมงพื้นบ้านบางชั้นล่มสลายไปในที่สุด (สุรียน กองจินดา, สัมภาษณ์ 13 กันยายน 2561; สนั่น แก้วขาว, สัมภาษณ์ 29 สิงหาคม 2561)

2. ผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงของชุมชนประมงตำบลปากน้ำแหลมสิงห์นั้น พบว่า ชุมชนประมงแหลมสิงห์ได้รับผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงตั้งแต่คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 10/2558 เรื่อง การแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การ

อศวิน แก้วพิทักษ์

ควบคุม ซึ่งการพัฒนาการของทุนนิยมในการทำประมงของตำบลปากน้ำแหลมสิงห์นั้น พบว่า อยู่ในระดับขั้นที่สองคือ การประมงแบบผู้ผลิตสินค้ารายย่อย (Petty Commodity Production) กล่าวคือ การผลิตสินค้ารายย่อย เป็นการทำการประมงที่เรียกว่า ประมงพาณิชย์ (Commercial Fishing) ประมงพาณิชย์ในที่นี้เป็นการผลิตเพื่อขายไม่ใช่การประมงเพื่อยังชีพ โดยทั่วไปเจ้าของเรือจะเป็นผู้ดำเนินการเอง และปลาที่ได้ก็จะขายทั้งในท้องถิ่นหรือตลาดในภูมิภาค ทั้งนี้ พบว่าปรากฏการณ์ผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ สามารถพิจารณาผลกระทบออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า การนำนโยบายมาปฏิบัติ (Policy Implementation) ผ่านเจ้าหน้าที่รัฐ ส่งผลกระทบต่อชาวประมงในชุมชนประมงปากน้ำแหลมสิงห์ ในการเพิ่มภาระต้นทุนค่าใช้จ่ายมากขึ้น ได้แก่ ปัญหาค่าใช้จ่ายในการติดตั้งระบบติดตามเรือประมง (VMS) ปัญหาค่าใช้จ่ายการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวและการพิสูจน์สัญชาติ ปัญหาการต่อใบอนุญาตต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรือประมง ปัญหาการจ่ายค่าจ้างแรงงานต่างด้าวผ่านบัญชีธนาคาร ปัญหาการกำหนดเขตทำการประมงไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ปัญหาการผูกขาดการซื้ออุปกรณ์ความปลอดภัยเฉพาะของรัฐ และปัญหาการเสียเวลาดำเนินการทางราชการ เป็นต้น (วิรัช ลิ้มทอง, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557)

2.2 ผลกระทบด้านสังคม พบว่า จากสถานการณ์การบังคับกฎหมายที่เข้มงวดนั้น ทำให้มีบางประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ปัญหาชาวประมงเริ่มมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเรือประมงมีปัญหามากขึ้น เป็นต้น (ประเสริฐ เนินริมหนอง, สัมภาษณ์ 20 กันยายน 2557)

2.3 ผลกระทบด้านวัฒนธรรม พบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2560 ห้ามจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในงานประมงทะเลนั้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อการสืบทอดอาชีพชาวประมงของคนในท้องถิ่นแหลมสิงห์เป็นอย่างมาก เป็นเหตุให้วัฒนธรรมการสืบทอดอาชีพของชาวประมงก็เป็นอันสิ้นสุดลง ไม่เพียงเพราะเป็นอาชีพที่คนไทยทำน้อยอยู่แล้ว แต่ยังถูกซ้ำเติมจากกฎหมายที่บังคับโดยไม่เข้าใจบริบท ส่งผลให้อาชีพประมงต้องล่มสลายในที่สุด (ไต้เล็ก นามสมมติ, สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2562)

2.4 ผลกระทบด้านการเมืองการปกครอง กล่าวคือ การดำเนินงานของภาครัฐกรณีการแจ้งวิธีปฏิบัติในการกรอกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ พบว่า ปัญหาการกรอกเอกสารราชการดังกล่าวไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวประมงที่จบการศึกษาน้อย และไม่มีความรู้เรื่องเอกสารราชการเท่าที่ควร บางรายไม่สามารถเขียนหนังสือได้ อ่านหนังสือไม่ออก ส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาดและผิดกฎหมายตามมา (ชาวประมงไม่ประสงค์ออกนาม, กลุ่มชาวประมงแหลมสิงห์, สัมภาษณ์วันที่ 13 เมษายน 2561)

3. ผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงของชุมชนประมงแสมสาร นั้นพบว่า ชุมชนประมงแสมสารได้รับผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงตั้งแต่คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่

10/2558 เช่นเดียวกับชุมชนประมงแหลมสิงห์ ซึ่งพัฒนาการของทุนนิยมในการทำประมงของตำบล แสมสาร อยู่ในระดับขั้นที่สามคือ การประมงในระบบทุนนิยมขนาดเล็ก (Petty Capitalism) เป็นการประมงที่มีลักษณะของความสัมพันธ์แบบทุนนิยม คือ เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตโดยมีการจ้างแรงงานมาทำประมง สามารถพิจารณาผลกระทบออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนประมงแสมสาร ได้รับผลกระทบในการทำประมง ภายหลังภาครัฐประกาศนโยบายแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ส่งผลในการเพิ่มภาระต้นทุน ค่าใช้จ่ายมากขึ้น ได้แก่ ปัญหาขั้นตอนการสำรวจเรือผิดกฎหมายที่ล่าช้า ปัญหารายได้จากการทำประมง น้อยลง ปัญหาการล่มสลายทางอาชีพของชาวประมง ปัญหาการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวที่มีราคาแพง ปัญหาภาระต้นทุนการติดตั้งระบบติดตามเรือประมง และปัญหาภาระค่าใช้จ่ายปรับเปลี่ยนขนาดเรือให้ ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นต้น (นาย ก. นามสมมติ, สัมภาษณ์ 16 มิถุนายน 2562)

3.2 ผลกระทบด้านสังคม พบว่า ชุมชนแสมสารมีผลกระทบด้านสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ กับเจ้าหน้าที่รัฐที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพบว่า เป็นผลให้รัฐบาลทหารในขณะนั้นต้องมีการปรับเปลี่ยน บทบาทและนโยบายในการแก้ไขปัญหาประมงผิดกฎหมายดังกล่าว ซึ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติของ เจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้มีอำนาจในการตรวจจับเรือประมง ส่งผลให้มีเจ้าหน้าที่บางคนทำงานโดยใช้อำนาจ บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับเจ้าของเรือประมงเหมือนอยู่ กันคนละขั้ว ด้านหนึ่งเปรียบเสมือนผู้จับผิดและตรวจสอบ อีกด้านหนึ่งคือผู้ทำมาหากินอย่างระมัดระวัง จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่ค่อยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเหมือนดังอดีต (บรรเจิด จันทร์เทศ, สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2561)

3.3 ผลกระทบด้านวัฒนธรรม กล่าวคือ การสืบทอดนี้เป็นวัฒนธรรมที่หลายครอบครัวเติบโต มาจากการเรียนรู้จากคนในครอบครัวตั้งแต่วัยเด็ก ปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังการประกาศนโยบายการ ปราบปรามการค้ามนุษย์ ส่งผลให้รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการป้องกันโดยการห้ามเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ลงเรือประมง ทำให้เกิดผลกระทบที่ตามมาของอาชีพประมงในแสมสารเกี่ยวกับปัญหาการขาดการสืบทอด อาชีพประมง จึงส่งผลให้บริบททางวัฒนธรรมด้านการเรียนรู้สืบทอดความเป็นชาวประมงของตำบล แสมสารนั้นหมดไป (มั่ง บางแก้ว, ชาวประมงตำบลแสมสาร, สัมภาษณ์ 24 ธันวาคม 2561)

3.4 ผลกระทบด้านการเมืองการปกครอง พบว่า จุดเปลี่ยนสำคัญในการบังคับใช้กฎหมาย ประมงอย่างเคร่งครัดนั้น เกิดจากการที่รัฐบาลเล็งเห็นผลกระทบต่อภาคธุรกิจประมงและเศรษฐกิจ โดยภาพรวมเป็นหลัก ดังนั้น รัฐบาลจึงปรับบทบาทให้เข้มข้นขึ้นในการบังคับใช้กฎหมายและเพิ่มเติม บทลงโทษให้มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ชาวประมงแสมสารต้องประสบปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ที่เข้มงวดและมีผลกระทบตามมา ได้แก่ ปัญหาขั้นตอนการรายงานข้อมูลการทำประมงที่ซับซ้อน ปัญหา กฎหมายประมงรายวัน และปัญหาบทลงโทษของกฎหมายที่มีความเข้มงวด รุนแรง และไม่มีความยืดหยุ่น เป็นต้น (สเนห์ พิทักษ์ภรณ์, สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2561)

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง บทบาทของรัฐภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการพัฒนาทุนนิยมประมงในภาคตะวันออก สามารถสรุปได้ว่า บทบาทของรัฐไทยในกระแสโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออกนั้น จะพบว่า รัฐไทยอยู่ภายใต้กระแสการผนวกเศรษฐกิจทั่วโลก ซึ่งก่อให้เกิดข้อเรียกร้องใหม่ๆ ที่มีต่อรัฐชาติ (Nation State) ในขณะเดียวกันการผนวกดังกล่าวก็ไปลดความสามารถของรัฐที่จะตอบสนองข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้น รัฐชาติในปัจจุบันจึงถูกบีบด้วยพลังสองด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นพลังของเศรษฐกิจโลก และในอีกด้านหนึ่งเป็นเสียงเรียกร้องทางการเมืองให้มีการถ่ายโอนอำนาจสู่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม โดยพื้นฐานรัฐไทยนั้นมีสถานะเป็นรัฐชาติ (Nation-State) แต่มีบทบาทเพิ่มเติมภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร กล่าวคือ เป็นรัฐบาลทหารที่ทำการรัฐประหาร หรือที่เรียกว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารประเทศในการออกมาตรการ ข้อบังคับเกี่ยวกับกฎหมายประมงที่เข้มงวดและมีบทลงโทษที่เด็ดขาด บทบาทของรัฐในความสัมพันธ์ของทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ดังเช่น กรณีสหภาพยุโรป (EU) ออกมาตรการขึ้นเด็ดขาดในการใช้กฎ IUU เกี่ยวกับการทำประมงในประเทศไทย เนื่องจากบทบาทของรัฐในการรักษาผลประโยชน์ของชาติเกี่ยวกับมูลค่าการส่งออกของธุรกิจประมงในการส่งออกสัตว์น้ำไปยังสหภาพยุโรป กล่าวคือ เมื่อรัฐซึ่งเป็นปัจจัยตัวกลางได้รับผลกระทบ จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศ ทำให้รัฐปรับเปลี่ยนบทบาทในการควบคุมสินค้าประมง รวมถึงการตรวจสอบย้อนกลับที่มาของสัตว์น้ำให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการกำหนดนโยบายของรัฐ (State Policy) และปรับเปลี่ยนบทบาทจากรัฐพัฒนาแบบจำกัดไปสู่อำนาจที่มีบทบาทจำกัด (Minimalist State) (Heywood, 2007, pp. 99-102) เมื่อรัฐไทยก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกโดยมีทุนนิยมสหภาพยุโรป (EU) เป็นศูนย์กลางทำให้รัฐไทยไม่สามารถมีบทบาทแบบรัฐพัฒนาได้ เนื่องจากรัฐไทยถูกครอบงำ ด้วยเงื่อนไขของระบบทุนนิยมโลกทำให้รัฐไทยมีบทบาทเป็นรัฐพัฒนาแบบจำกัดและปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐที่มีบทบาทจำกัดในเวลาต่อมา ซึ่งการครอบงำดังกล่าวนำมาสู่การออกกฎหมายประมงที่เข้มงวดและมีการควบคุมแบบจริงจัง สามารถตรวจสอบที่มาของสัตว์น้ำได้ การป้องกันการทำประมงผิดกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสหภาพยุโรปคือ กฎ (IUU) ดังนั้น บทบาทของรัฐจึงเป็นเครื่องมือของทุนนิยมโลกหรือทุนนิยมโลกาภิวัตน์

ถึงแม้ว่า ในเวลาต่อมาได้มีการเลือกตั้งและได้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งนั้น พบว่ารัฐบาลยังคงสานต่อนโยบายเดิม เพียงแต่มีการถ่ายโอนภารกิจให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การรับรองของกฎหมาย ดังเช่น จากเดิมเป็นศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย หรือ ศปมผ. โดยต่อมาได้ถ่ายโอนให้กรมประมงและศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล หรือ ศรชล. ทั้งนี้ รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งยังคงดำเนินตามนโยบาย IUU เดิมในยุครัฐบาล คสช. ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงบทบาทของรัฐไทยที่ยังคงเป็นรัฐที่มีบทบาทจำกัดดังเดิม อย่างไรก็ตาม จากกรณีศึกษา 3 แห่งในภาคตะวันออกนั้น สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของรัฐภายใต้กรอบนโยบาย IUU ได้ดังนี้

1. บทบาทของรัฐภายใต้นโยบาย IUU ในเขตชุมชนประมงตำบลบางชันนั้น พบว่า กลไกการดำเนินงานของรัฐภายใต้นโยบาย IUU ในตำบลบางชันนั้น อยู่ภายใต้โครงสร้างการบังคับบัญชาของศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายหรือ ศปมผ. ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบางชันคือ คำสั่งคสช.ที่ 24/2558 ซึ่งก่อให้เกิดการปรับปรุงกฎหมายประมงปี พ.ศ. 2558 ฉบับใหม่ที่กำหนดให้เครื่องมือโพงพาง เป็นเครื่องมือผิดกฎหมาย ต้องระวางโทษที่สูงและรุนแรง ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้ต่อยอดมาจากกฎหมายเดิม 2 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายประมงปี พ.ศ. 2490 และประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2521 จากกฎหมายดังกล่าวนำมาสู่ผลกระทบในการรื้อถอนโพงพางในชุมชนประมงบางชัน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ตามคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานรื้อถอนเครื่องมือทำการประมงที่ผิดกฎหมายในเขตจังหวัดชายทะเล ทำให้ชาวประมงเกิดความหวาดระแวงและกลัวการล่มสลายทางอาชีพ แต่เนื่องด้วยปัจจัยด้านสภาพพื้นที่ ความเข้มแข็งของชุมชน และประสบการณ์การต่อสู้ในอดีต ทำให้การรื้อถอนโพงพางในยุครัฐบาล คสช. จึงไม่สามารถรื้อถอนได้ทั้งหมด ทำได้เพียงแค่ชะลอและหาทางออกร่วมกันต่อไป (สำนักงานเทศบาลเมืองขลุง, 2558)

นอกจากนี้ ปัจจัยที่ทำให้การรื้อถอนโพงพางในตำบลบางชันเป็นไปด้วยความยากลำบากและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่สามารถใช้กำลังเข้ารื้อถอนได้อย่างเบ็ดเสร็จในยุคของรัฐบาล คสช. เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นในจังหวัดจันทบุรี เราสามารถวิเคราะห์ได้จากปัจจัยดังนี้

1) สภาพพื้นที่ของตำบลบางชัน กล่าวคือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการรื้อถอนโพงพางในตำบลบางชันนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากนั้นก็คือ สภาพพื้นที่ตำบลบางชันที่เป็นเกาะกลางน้ำและป่าชายเลนล้อมรอบ ซึ่งมีคำพูดที่ว่าเป็น “หมู่บ้านไร้แผ่นดิน” จึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการลงพื้นที่รื้อถอนโพงพางของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งอาจตกอยู่ในสถานการณ์ถูกชาวบ้านล้อมและอาจก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นได้ (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2562)

2) ความเข้มแข็งของพลังชุมชน กล่าวคือ ตำบลบางชันมีปัญหาหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากิน ได้แก่ เรื่องการบุกรุกป่าและการรุกล้ำพื้นที่สาธารณะ ปัญหาการขาดเอกสารสิทธิ์ รวมถึงปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายโดยใช้เครื่องมือโพงพาง ดังนั้น จากปัญหาต่างๆ จึงนำมาสู่การรวมกลุ่มพลังชุมชนในตำบลบางชัน ได้แก่ กลุ่มของชาวประมงพื้นบ้าน และกลุ่มจัดการทรัพยากรในชุมชน เป็นต้น (ไพริน โอฟาร์ไพบูลย์, สัมภาษณ์ 12 กันยายน 2561)

3) ประสบการณ์การต่อสู้ของชุมชนที่มีมาในอดีต กล่าวคือ การลุกขึ้นมาต่อสู้ของชุมชนบางชันเป็นประสบการณ์ที่สะสมมาและอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การเดินหน้าต่อสู้ในยุครัฐบาล คสช. นั่นก็คือ การผนวกผู้นำชุมชน และผู้นำท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงจุดยืนในการเรียกร้องความเป็นธรรมและการหาทางออกร่วมกันมากกว่าการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดและมีบทลงโทษที่รุนแรง เนื่องจากชาวประมงไม่มีทางเลือกมากพอที่จะประกอบอาชีพอื่น ดังนั้น จึงทำให้การดำเนินการรื้อถอนโพงพางใน

อศวิน แก้วพิทักษ์

พื้นที่บางชั้นจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก และเป็นเพียงการชะลอการรื้อถอนออกไปอย่างไม่มีกำหนด (นาย ก. นามสมมติ, สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2562)

ต่อมาภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง จึงทำให้มีการถ่ายโอนภารกิจจากเดิมคือศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย หรือ ศปมผ. มาเป็นกรมประมงและ ศรชล. โดยยังคงสานต่อนโยบาย IUU ที่มีการสั่งการจากบนลงล่าง (Top – Down Approach) เช่นเดิม ซึ่งพบว่าความเข้มข้นในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับประมงโพรงพางในพื้นที่ตำบลบางชั้นน้อยลง แต่กลับมุ่งเน้นการจดทะเบียนเรือประมงพื้นบ้านแทน ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลปัญหาประมงโพรงพางก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข และยังคงอยู่บนความไม่ยั่งยืนต่อไป

2. บทบาทของรัฐบาลได้นโยบาย IUU ในเขตชุมชนประมงตำบลปากน้ำแหลมสิงห์นั้น พบว่านโยบาย IUU ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุมชนประมงตำบลปากน้ำแหลมสิงห์นั้น มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้อง แต่กฎหมายที่สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์เกี่ยวกับบทบาทของรัฐที่ชัดเจนที่สุดในเขตพื้นที่ดังกล่าว นั่นก็คือ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 10/2558 ข้อ 6 ให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการเรือประมงที่มีขนาดตั้งแต่ 30 ตันกรอสขึ้นไป ต้องจัดทำสมุดบันทึกการทำประมง ติดตั้งระบบติดตามเรือประมง และแจ้งการเข้า - ออก ทำเทียบเรือทุกครั้ง ณ ศูนย์ควบคุมการแจ้งเรือเข้า - ออก เป็นต้น ซึ่งภายใต้คำสั่งดังกล่าวได้ส่งผลกระทบให้ชาวประมงแหลมสิงห์ต้องมียค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น มีความเป็นทางการมากขึ้น รวมถึงไม่สามารถทำการประมงตามวิถีชีวิตแบบเดิมได้ ซึ่งพบว่ากระบวนการและขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ของเจ้าหน้าที่รัฐ ในพื้นที่ชุมชนประมงแหลมสิงห์นั้น มีปัจจัยเกี่ยวกับความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวในช่วงรัฐบาล คสช. ซึ่งสามารถพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมในพื้นที่ กล่าวคือ ชุมชนประมงแหลมสิงห์นั้น พบว่า มีพื้นที่ห่างจากศูนย์ PIPO จันทบุรีเพียง 350 เมตร ทำให้การเดินทางในการตรวจเรือประมงหน้าท่าเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว ทั้งนี้ ปัจจัยดังกล่าวทำให้การดำเนินการโดยการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ชุมชนประมงแหลมสิงห์จึงเป็นไปด้วยความเคร่งครัด เนื่องจากสภาพพื้นที่อยู่ใกล้การตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ ทำให้สะดวกในการดำเนินการตามคำสั่งของศูนย์ฯดังกล่าว (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, สัมภาษณ์ 10 สิงหาคม 2562)

2) หน่วยงานบังคับบัญชา กล่าวคือ หน่วยงานบังคับบัญชาในช่วงรัฐบาล คสช. นั้น พบว่าศูนย์ PIPO จันทบุรี อยู่ภายใต้คำสั่งของศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย หรือ ศปมผ. ที่เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อน ซึ่งเราจะพบว่าภายในหน่วยงานศูนย์ PIPO จะมีเจ้าหน้าที่จากกองทัพเรือเข้ามาร่วมในการกิจดังกล่าว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น กรมเจ้าท่า กรมประมง กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กรมการจัดหางาน และกองบังคับการตำรวจน้ำ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น ต่อมาภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทำให้ศูนย์ PIPO

จันทบุรี จึงอยู่ภายใต้คำสั่งของกรมประมงและศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล หรือ ศรชล. ที่เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย IUU ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่กรมประมงจะเป็นหัวหน้าศูนย์ควบคุมการแจ้งเรือเข้าออกแทนนายทหารเรือสัญญาบัตรที่แต่งตั้งโดย ศปมผ. (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2562)

3) การจัดการบริหารทรัพยากร กล่าวคือ การจัดการบริหารทรัพยากรในช่วงรัฐบาล คสช. นั้น พบว่า มีการผสมผสานการทำงานจากหลายหน่วยงานเข้าไว้ด้วยกัน ในศูนย์ PIPO จันทบุรี เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขประมงผิดกฎหมายเป็นไปอย่างเข้มงวดและเร่งด่วน ตอบสนองต่อนโยบาย IUU ของรัฐบาล คสช. สามารถพิจารณาการจัดการบริหารทรัพยากร ได้ ดังนี้ (ประสงค์ เอี่ยมวิจารณ์, 26 มิถุนายน 2562)

3.1) ด้านกำลังคนที่ใช้ กล่าวคือ ในศูนย์ควบคุมการแจ้งเข้า - ออก เรือประมงจันทบุรี เกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบาย IUU ของ คสช. นั้น พบว่า มีจำนวนเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์กว่า 18 นาย ปฏิบัติการภายใต้ภารกิจการแก้ไขประมงผิดกฎหมาย ต่อมาภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทำให้มีการลดจำนวนเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ ให้สอดคล้องกับปริมาณเรือและปริมาณงาน ในการสานต่อปฏิบัติการภายใต้ภารกิจการแก้ไขประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม

3.2) การติดตามควบคุม กล่าวคือ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ PIPO จันทบุรีนั้น เป็นไปตามคำสั่งศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายหรือ ศปมผ. ภายใต้นโยบาย IUU ของรัฐบาล คสช. ที่ต้องติดตามควบคุมเรือประมงอย่างเคร่งครัดหลังเรือประมงได้เข้าท่าเทียบเรือ ต่อมาภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทำให้มีความเข้มงวดลดลงในการตรวจเรือหน้าท่าแตกต่างจากยุครัฐบาล คสช. เนื่องจากในช่วงรัฐบาล คสช. นั้น เป็นช่วงของการนำเรือเข้าระบบ และต้องมีการตรวจสอบอย่างเข้มงวดโดยรัฐบาลชุดใหม่ได้มีการผ่อนคลายระยะการตรวจเรือประมงหน้าท่ามากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมารีเรือประมงส่วนใหญ่ในพื้นที่แหลมสิงห์เข้าระบบทั้งหมดแล้ว และเป็นเรือที่มีสถานะปกติมิใช่เรือเฝ้าระวัง ที่มีสถานะตามปัจจัยตัวชี้วัดที่กำหนดในระบบประเมินความเสี่ยง (Common Risk) และถูกสั่งตรวจตามเหตุผลที่ระบบสั่งตรวจอันมีเหตุผลสมควรว่าน่าจะกระทำผิดตามกฎหมายประมง

3.3) การประสานองค์กร กล่าวคือ ในการประสานองค์กรศูนย์ PIPO จันทบุรีนั้น มีการประสานงานที่ดี และรวดเร็ว ถึงแม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่มาทำงานร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ตลอด 24 ชั่วโมง ต่อมาภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจึงมีการปรับอัตรากำลังตามภาระงานและจำนวนเรือในแต่ละพื้นที่ ส่งผลให้อัตรากำลังในการทำงานน้อยลง จึงทำให้การประสานงานเป็นไปตามคำสั่งของหัวหน้าศูนย์ฯ มากกว่าช่วงรัฐบาล คสช. ที่มีทหารสั่งการโดยใช้มาตรา 44 ที่เร่งด่วนและรวดเร็ว

3.4) ด้านงบประมาณ กล่าวคือ ในการบริหารจัดการบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานนั้นพบว่า รัฐบาลทุ่มงบประมาณจำนวนมากในการให้ค่าตอบแทนกับบุคลากรเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานประจำศูนย์ฯ โดยมีอัตราค่าตอบแทนนอกจากเงินเดือนถึงวันละ 1,040 บาท ทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ที่มีแรงจูงใจพร้อมที่จะทำงาน เนื่องจากมีปริมาณงานที่มาก เพราะมีกฎหมายหลายฉบับที่ออกรายวัน ต่อมาภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง ทำให้งบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลชุดปัจจุบันน้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณรายจ่ายด้านบุคลากรในยุครัฐบาล คสช.ที่แต่ละศูนย์ฯจะมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไม่ต่ำกว่า 20 นาย เนื่องมาจากปัจจุบันมีจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับปริมาณงานและจำนวนเรือประมง ซึ่งในแต่ละศูนย์ฯ จะมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เท่ากัน แต่เมื่อพิจารณาในสัดส่วนจำนวนพบว่า มีปริมาณลดน้อยลงกว่าครึ่งและมีการปรับลดค่าที่พักลง รวมถึงเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานจะไม่ได้รับค่าเบี้ยเลี้ยงแต่กลับเป็นค่าล่วงเวลาแทน เป็นต้น

3. บทบาทของรัฐภายใต้นโยบาย IUU ในเขตชุมชนประมงตำบลแสมสาร นั้นพบว่านโยบาย IUU ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุมชนประมงตำบลแสมสารนั้น มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้อง แต่กฎหมายที่สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์เกี่ยวกับบทบาทของรัฐที่ชัดเจนที่สุดในเขตพื้นที่ดังกล่าว นั่นก็คือ ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีและมาตรการทางปกครองตามพระราชกำหนดการปกครอง พ.ศ. 2558 ลงวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งภายใต้กฎหมายดังกล่าวได้ส่งผลกระทบให้ชาวประมงแสมสารต้องถูกดำเนินคดีอาญาถึงขั้นจำคุก และเสียค่าปรับหลักแสนถึงล้านบาท พบว่า ปัจจัยเกี่ยวข้องกับความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวในช่วงรัฐบาล คสช. สามารถพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมในพื้นที่ กล่าวคือ สภาพแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนประมงแสมสารนั้น พบว่าอยู่ใกล้ฐานทัพเรือสัตหีบ ซึ่งจะพบว่ากองทัพเรือเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย IUU ตามคำสั่งหัวหน้า คสช. อาจกล่าวได้ว่าชุมชนประมงแสมสารอยู่ในพื้นที่ที่ใกล้หน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย ส่งผลให้การดำเนินคดีทางกฎหมายเกี่ยวกับเรือประมงแสมสารจึงมีความเข้มข้นและมีชาวประมงหลายรายที่ถูกจับและปรับเป็นหลักล้านบาท (อดุลย์ รัชสกุลสงสัย, สัมภาษณ์ 24 ธันวาคม 2561)

2) หน่วยงานบังคับบัญชา กล่าวคือ หน่วยงานบังคับบัญชาในช่วงรัฐบาล คสช. นั้น พบว่าศูนย์ PIPO ชลบุรี อยู่ภายใต้คำสั่งของศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย หรือ ศปมผ. ที่เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนตามคำสั่งหัวหน้า คสช. เช่นเดียวกับชุมชนประมงแหลมสิงห์ ต่อมาภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง จึงทำให้มีการถ่ายโอนภารกิจและดึงบุคลากรของกองทัพเรือกลับคืนสังกัด ซึ่งโครงสร้างหน่วยงานบังคับบัญชาดังกล่าวจะเป็นโครงสร้าง

เดียวกันกับศูนย์ฯ จันทบุรี ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, สัมภาษณ์ 24 ธันวาคม 2561)

3) การจัดการบริหารทรัพยากร กล่าวคือ การจัดการบริหารทรัพยากรในช่วงรัฐบาล คสช. นั้น พบว่า มีการประสานการทำงานจากหลายหน่วยงานเข้าไว้ด้วยกัน ในศูนย์ PIPO ชลบุรี เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขประมงผิดกฎหมายเป็นไปอย่างเข้มงวดและเร่งด่วน ตอบสนองต่อนโยบาย IUU ของรัฐบาล คสช. สามารถพิจารณาการจัดการบริหารทรัพยากรได้ ดังนี้ (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, สัมภาษณ์ 24 ธันวาคม 2561)

3.1) การวางแผน กล่าวคือ ในช่วงรัฐบาล คสช. มีการวางแผนแก้ไขการทำประมงผิดกฎหมายให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสหภาพยุโรป ดังนั้น มาตรการดังกล่าวนำมาสู่ปฏิบัติการของศูนย์ PIPO ชลบุรี มีเรือประมงขนาดใหญ่เข้าออกกว่า 200 ลำ จึงมีการวางแผนการตรวจสอบการกระทำ ความผิด และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เนื่องจากในพื้นที่แสมสาร พบว่ายังมีการลักลอบกระทำ ความผิด เนื่องจากไม่เกรงกลัวกฎหมาย จึงนำมาสู่ปฏิบัติการตรวจจับ ปรับ ดำเนินคดี ต่อมาภายหลัง รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งยังคงเป็นพื้นที่ที่ต้องเฝ้าจับตามอง เพราะมีเรือประมงขนาดใหญ่เข้าเทียบท่า เป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะมีสัดส่วนน้อยลงกว่าเดิมในช่วงก่อนรัฐบาล คสช.

3.2) การติดตามควบคุม กล่าวคือ กรมประมงได้มีการตรวจสอบเรือประมงมาก่อนหน้าแล้ว แต่รัฐบาลในขณะนั้นไม่มีนโยบายที่เร่งด่วนจึงทำให้การทำงานเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่หลังจากรัฐบาล คสช. เข้ามาจึงมีนโยบายเร่งด่วนให้ตรวจสอบเรือประมงพาณิชย์อย่างเข้มงวดและทำให้ชาวประมงตำบล แสมสารเดือดร้อนเป็นอย่างมาก เพราะที่ผ่านมาชาวประมงอยู่กันแบบผ่อนปรนภาครัฐไม่ได้มีการ ตรวจสอบติดตามแบบเคร่งครัด ต่อมาภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ยังคงมีการติดตามควบคุมในรูปแบบเดิม แต่ผ่อนคลายการตรวจเรือ เข้าออกที่เข้มงวดน้อยกว่าช่วงรัฐบาล คสช. ซึ่งถ้าเป็นเรือที่อยู่สถานะปกติจะไม่ค่อยมีการตรวจ อาจจะมีการสุ่มเป็นบางครั้ง นอกจากเป็นเรือเฝ้าระวังหรือมีคำสั่งเร่งด่วนให้ทำการตรวจสอบจะมีเจ้าหน้าที่ตรวจ เรือส่วนหน้าพร้อมปฏิบัติหน้าที่โดยทันที

3.3) การประสานองค์กร กล่าวคือ ในการประสานองค์กรศูนย์ PIPO ชลบุรีนั้น มีการ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่มาทำงานร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีเจ้าหน้าที่ ประจำศูนย์ตลอด 24 ชั่วโมง เช่นเดียวกันกับศูนย์ฯ จันทบุรี จึงมีการประสานงานจะทำงานเป็นทีม ต่อมา ภายหลังรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทำให้การทำงานผ่านหลายขั้นตอน แตกต่างจากยุคที่ทหารทำหน้าที่ควบคุมและสั่งการโดยตรงได้ เช่น การอนุญาตให้เรือประมงออกจากท่าได้ กรณีเอกสารหรือใบอนุญาตหมดอายุอันมีเหตุจำเป็นซึ่งอยู่ในขั้นตอนดำเนินการ โดยนายทหารเรือเป็นผู้บังคับบัญชาในศูนย์ PIPO นั้นๆ สามารถมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเซ็นรับรองเอกสารให้ สามารถทำการประมงได้ ซึ่งพบว่าในช่วงรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งหัวหน้าศูนย์ฯ ไม่มีอำนาจดังกล่าว

อัศวิน แก้วพิทักษ์

จึงขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ส่งผลให้เรือประมงไม่สามารถออกทำการประมงได้จนกว่าจะดำเนินการต่ออายุใบอนุญาตให้เรียบร้อยก่อนออกทำการประมง เป็นต้น

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่สาม ข้อเสนอแนะการสร้างควมยั่งยืนในเขตชุมชนประมงในภาคตะวันออก สามารถสรุปได้ว่า พัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออกนั้น เป็นผลเชื่อมโยง (Linkage Effect) มาจากการต่อสู้และร่วมมือระหว่างตัวกระทำการหลักสามฝ่าย คือ ผู้กระทำการข้ามชาติ ผู้กระทำการในประเทศ และผู้กระทำการฝ่ายต่อต้าน โดยผู้กระทำการข้ามชาติ ได้แก่ สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา ผู้กระทำการในประเทศ ได้แก่ รัฐบาลไทย ผู้กระทำการฝ่ายต่อต้าน ได้แก่ กลุ่มประมงพาณิชย์และกลุ่มประมงพื้นบ้าน กระบวนการดังกล่าวนำมาสู่ผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออก ดังนั้น เพื่อหาทางออกที่สามารถพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออกสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้นั้น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยเฉพาะชาวประมงจึงต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในลักษณะล่างขึ้นบน (Bottom-up) ซึ่งสามารถพิจารณาข้อเสนอแนะการสร้างควมยั่งยืนในเขตชุมชนประมงในภาคตะวันออก ของกรณีศึกษาทั้ง 3 พื้นที่ได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการสร้างควมยั่งยืนของประมงในชุมชนตำบลบางชัน พบว่า ที่ผ่านมามีการดำเนินการรื้อที่บางชันนั้น ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากมีการลุกฮือขึ้นในการต่อต้านจากชาวบ้าน ซึ่งสถานการณ์ยังคงความไม่แน่นอนทางอาชีพและก่อให้เกิดความไม่ยั่งยืน อาจนำไปสู่การล่มสลายในที่สุด ดังนั้น ชาวประมงบางชันจึงเสนอแนะในการสร้างควมยั่งยืน ซึ่งจะเป็นมุมมองจากล่างขึ้นบน สามารถพิจารณา ได้แก่ การผ่อนปรนเครื่องมือโพงพาง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการแก้ไขกฎหมายประมงโดยชุมชน และการส่งเสริมการวิจัยปัญหาโพงพางในเชิงลึก เป็นต้น (กลุ่มชาวประมงบางชัน, สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2562)

2. ข้อเสนอแนะในการสร้างควมยั่งยืนของประมงในชุมชนตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ พบว่า ชาวประมงแหลมสิงห์เสนอแนะในการสร้างควมยั่งยืนของประมงในชุมชนประมง ซึ่งจะเป็นมุมมองจากล่างขึ้นบน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชาวประมงในการแก้ไขกฎหมาย การจัดตั้งกองทุนอุดหนุนช่วยเหลือชาวประมงด้านค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบของรัฐ การจัดทำโครงการสมัครใจนำเรือประมงถูกกฎหมายออกนอกระบบ การจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จเกี่ยวกับการต่อใบอนุญาตประมง และการจัดตั้งศูนย์เรื่องราวร้องทุกข์สำหรับชาวประมง เป็นต้น (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, สัมภาษณ์ 13 เมษายน 2561)

3. ข้อเสนอแนะในการสร้างควมยั่งยืนของประมงในชุมชนตำบลแสมสาร พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีกับชาวประมง สะท้อนให้เห็นถึงการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดจนนำไปสู่การดำเนินคดีอาญากับเจ้าของเรือประมง ได้กัก และลูกเรือประมงแสมสาร ซึ่งบางกรณีไม่ได้เกิดจากเจตนาที่แท้จริง แต่เกิดจากความผิดพลาดจากความเข้าใจผิดของชาวประมงหรือเหตุผลบางประการ ดังนั้น

ชาวประมงแสมสารจึงเสนอแนะในการสร้างความยั่งยืนของประมงในชุมชน ซึ่งจะเป็นมุมมองจากล่างขึ้นบน ได้แก่ การเยียวยาชาวประมงที่ทำผิดกฎหมายถูกดำเนินคดีโดยขาดเจตนา การแก้ไขกฎหมายที่เป็นธรรมต่อชาวประมง การลดการพึ่งพาแรงงานต่างด้าว การมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์การทำประมงเพื่อความยั่งยืน และกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงโดยชุมชน เป็นต้น (ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2561)

การอภิปรายผล

ในการศึกษาทางออกในการสร้างความยั่งยืนในเขตชุมชนประมงไทยในภาคตะวันออกนั้น ผู้วิจัยอาศัยองค์ความรู้ของแนวคิดนิเวศสังคมมาเป็นกรอบในการเสนอแนะ จากสถานการณ์ของผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงในภาคตะวันออก อันเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา ซึ่งจากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนิเวศสังคมโดยการจัดระบบแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศสังคมโดย แอนดรู เฮวูดส์ พบว่ามี 3 ทฤษฎีหลักๆ คือ 1) ทฤษฎีสังคมนิยมเชิงนิเวศ (Eco-socialism) 2) ทฤษฎีอนาธิปัตย์นิยมเชิงนิเวศ (Eco-anarchism) และ 3) ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ (Eco-feminism) ข้อค้นพบที่ได้คือทั้งสามทฤษฎียังไม่สอดคล้องกับทางออกที่เหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์ผลกระทบทางโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐในการพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออก โดยพบว่าทฤษฎีสังคมนิยมเชิงนิเวศ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาระบบทุนนิยมประมงทางทะเลอย่างง่าย ๆ โดยแค่การเปลี่ยนความเป็นเจ้าของความมั่งคั่งหรือปัจจัยการผลิต ส่วนทฤษฎีอนาธิปัตย์นิยมเชิงนิเวศนั้น พบว่า หากมีการโค่นล้มหรือการทำให้รัฐบาลอ่อนแอลงจะเปิดโอกาสให้เป็นการเพิ่มพลังของกลุ่มอุตสาหกรรมและนำไปสู่การทำลายสิ่งแวดล้อมในที่สุด และประการสุดท้ายทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ พบว่า แนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศเสนอแนะว่าการโค่นล้มระบบที่ผู้ชายเป็นใหญ่จะเปลี่ยนโฉมหน้าความสัมพันธ์ระหว่างสังคมมนุษย์กับโลกธรรมชาติใหม่ โดยระบบที่ผู้หญิงเป็นใหญ่แทน (Matriarchy)

นอกจากนี้ พบว่าแนวคิดนิเวศเชิงลึก (Deep ecology) เป็นการเน้นธรรมชาติเป็นศูนย์กลางแต่เพียงอย่างเดียว (Ecocentrism) และไม่ได้ศึกษาความสัมพันธ์กับโลกธรรมชาติกับสถาบันทางสังคมซึ่งในทางตรงกันข้ามพบว่าทฤษฎีที่อยู่สุดขั้วอีกทางหนึ่ง ก็คือนิเวศแบบสมัยใหม่นิยม (Modernist ecology) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และเป็นอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังนโยบาย IUU ของสหภาพยุโรปและรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนของระบบทุนนิยม ซึ่งจากสถานการณ์ของผลกระทบในการพัฒนาทุนนิยมประมงในภาคตะวันออกยิ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ดังนั้น แนวคิดนี้จึงไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นทางออกให้กับการพัฒนาทุนนิยมประมงภาคตะวันออกได้

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ การเสนอระบบนิเวศเชิงสังคมของ ออสโตรม (Ostrom) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางออกในข้อเสนอของชาวประมงในภาคตะวันออกโดยคำนึงถึง

อัศวิน แก้วพิทักษ์

ปัจจัยที่สำคัญ 4 กลุ่มคือ (Serge M. Garcia, 2016) 1) ระบบบริหารจัดการ (Governance Systems) 2) ผู้กระทำการ (Actors) 3) ระบบทรัพยากร (Resource Systems) และ 4) หน่วยทรัพยากร (Resource Units) พบว่า การจัดการทรัพยากรร่วมกัน สามารถเป็นไปได้และมีประสิทธิภาพดีกว่า หากการจัดการและกฎกติกาในการจัดการนั้นดำเนินการโดยผู้ใช้ทรัพยากรอย่างสมัครใจเอง ทั้งนี้เนื่องจากในความเป็นจริงคนสามารถร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมที่ดีสำหรับทุกฝ่ายได้หากมีโอกาสได้คุยกัน และเนื่องจากผู้ใช้ทรัพยากรมีความรู้ในเชิงพื้นที่ของระบบนิเวศ และรู้จักกับผู้ใช้ทรัพยากรคนอื่น ทำให้สามารถออกแบบกติกาที่เป็นที่ยอมรับและเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ด้วย กล่าวคือ การออกแบบการจัดการทรัพยากรส่วนร่วมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ควรเป็นบุคคลภายนอก แต่ควรเป็นชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้น ซึ่งจะทำให้การพัฒนาทุนนิยมประมงไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นมุมมองจากล่างไปบน (Bottom-up) ที่เป็นเศรษฐกิจแบบประมง (Blue Economy) ของชาวประมงเอง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากการศึกษาวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นนโยบายเชิงนโยบายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. ควรมีแผนและกิจกรรมเกี่ยวกับการลดผลกระทบจากกฎหมายและมาตรการของรัฐ โดยมีมาตรการที่เป็นรูปธรรม เช่น ติดตามการบังคับใช้กฎหมาย และศึกษาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวประมงตามความเป็นจริงและกติกานานาชาติ ทั้งนี้ โดยให้ครอบคลุมผลกระทบที่เกิดต่อประมงพื้นบ้าน ประมงพาณิชย์ และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับประมงทะเล

2. รัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เช่น ชาวประมงจากกลุ่มหลากหลายในการแก้ไขปัญหาประมงผิดกฎหมาย ซึ่งควรดำเนินการอย่างเป็นระบบมองอย่างครบทุกมิติและมีการบูรณาการกันอย่างแท้จริงมิเช่นนั้นการแก้ปัญหาอาจจะกลายเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาอื่นๆ เพิ่มขึ้นตามมา

3. รัฐควรประชาสัมพันธ์และจัดประชุมชี้แจงในพื้นที่ชุมชนประมงแต่ละแห่งเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ซึ่งอาจเป็นกฎหมายใหม่ที่ชาวประมงและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรทราบล่วงหน้าและมีเวลาเตรียมตัวต่อการบังคับใช้กฎหมายนั้นๆ

รายการอ้างอิง

- ชาวประมงไม่ประสงค์ออกนาม. (2561, 13 เมษายน). กลุ่มชาวประมงแหลมสิงห์. สัมภาษณ์.
- ไต้เล็ก นามสมมติ. (2562, 16 กรกฎาคม). ไต้เรือบางกะไชย. สัมภาษณ์.
- ธวัชชัย หลวงอินทร์. (2561, 3 สิงหาคม). หัวหน้าศูนย์ควบคุมการแจ้งเข้า - ออก เรือประมงจันทบุรี. สัมภาษณ์.
- นาย ก. นามสมมติ. (2562, 16 มิถุนายน). ผู้ประกอบการประมงในแหลมสิงห์. สัมภาษณ์.
- นาย ก. นามสมมติ. (2562, 20 สิงหาคม). ชาวประมงพื้นบ้านบางชัน. สัมภาษณ์.
- บรรเจิด จันทรเทศ. (2561, 3 มิถุนายน). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1. สัมภาษณ์.
- ประกาศจังหวัดจันทบุรี. (2558). ให้อำเภอเครื่องมือทำประมงที่ผิดกฎหมายในเขตจังหวัดจันทบุรี. จังหวัดจันทบุรี.
- ประชาไท. (2557). สถานการณ์การค้ามนุษย์. วันที่ค้นข้อมูล 10 สิงหาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.prachatai.com/node/54150>
- ประชาไท. (2559). สถานการณ์ EU. วันที่ค้นข้อมูล 11 กรกฎาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.prachatai.com/economy?page=5>
- ประสงค์ เขียววิจารณ์. (2562, 26 มิถุนายน). ผู้อำนวยการสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาจันทบุรี. สัมภาษณ์.
- ประเสริฐ เนินริมหนอง. (2557, 20 กันยายน). นายกสมาคมประมงอำเภอแหลมสิงห์. สัมภาษณ์.
- พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. (2561). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม: กรณีศึกษาพื้นที่ภูมินิเวศน์อ่าวตราด จังหวัดตราด. ชลบุรี: คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไพริน โอฬารไพบูลย์. (2561, 12 กันยายน). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บ้านปากน้ำเวฬุหรือบ้านโรงไม้. สัมภาษณ์.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2561, 13 เมษายน). กลุ่มชาวประมงแหลมสิงห์. สัมภาษณ์.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2561, 3 มิถุนายน). กลุ่มชาวประมงตำบลแหลมสิงห์. สัมภาษณ์.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2561, 24 ธันวาคม). เจ้าหน้าที่ตรวจเรือส่วนหน้าแหลมสิงห์. สัมภาษณ์.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2561, 24 ธันวาคม). ประมงอำเภอสัตหีบ. สัมภาษณ์.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2562, 20 สิงหาคม). กลุ่มชาวประมงบางชัน. สัมภาษณ์.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2562, 6 กันยายน). อดีตเจ้าหน้าที่ทหารเรือ. สัมภาษณ์.
- ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม. (2562, 10 ธันวาคม). เจ้าหน้าที่ประมงจันทบุรี. สัมภาษณ์.
- มั่ง บางแก้ว. (2561, 24 ธันวาคม). ชาวประมงตำบลแหลมสิงห์. สัมภาษณ์.
- วิรัช ลั่นทอง. (2557, 10 ตุลาคม). ผู้ประกอบการเรือประมง. สัมภาษณ์.

อัศวิน แก้วพิทักษ์

- ศุภกร สุธาดุฒิ. (2554). *บทบาทในการประกอบธุรกิจของรัฐไทยในกระแสโลกาภิวัตน์หลังสนธิสัญญาเบาว์ริง*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สนั่น แก้วขาว. (2561, 29 สิงหาคม). นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางชัน. สัมภาษณ์.
- สเนห์ พัทธกะกรณ. (2561, 2 มิถุนายน). อดีตสมาชิกสภาจังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์.
- สุริยน กองจินดา. (2561, 13 กันยายน). นักการภารโรง โรงเรียนวัดบางชัน หมู่ 2 บ้านปากน้ำเวฬุหรือบ้านโรงไม้. สัมภาษณ์.
- อดุลย์ รัชส์สกุลสงสัย. (2561, 24 ธันวาคม). ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแสมสาร. สัมภาษณ์.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2542). *การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง : ข้อพิพาทเบื้องต้นในเชิงปรัชญาสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cardoso, F. H., & Enzo, F. (1979). *Dependency and Development in Latin America*. Berkeley: University of California Press.
- Heywood, A. (2007). *Politics* (3rd ed.). New York: Palgrave Macmilar.
- Serge, M. G. (2016). Fisheries ; Form Clockworks to Social-Ecological Systems. In *The MSEAS 2016 conference*. 30 May - 3 June 2016 at Brest France.
- Sklair, L. (1999). Competing conceptions of globalization. *Journal of World System Research*, 2, 148-160.
- Thaipublica. (2559). *คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ*. วันที่ค้นข้อมูล 25 ตุลาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <https://thaipublica.org/2017/01/iuu2560-1/>

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกษตรกรรม
กึ่งอุตสาหกรรม ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
The Participation to Environmental Conservation of Semi-Agricultural
Industries Area in Tambon Nongchumpolneau, Khaoyoi District, Phetchaburi

ณัชชานุช พิชิตธนารัตน์ (Natchanuch Pichitthanarat)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Assistant Prof.Dr., Department of Public Administration, Phetchaburi Rajabhat University

E-mail: n_pichitthanarat@hotmail.com

Received: 26 March 2021

Revised: 9 May 2021

Accepted: 12 May 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 2) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม ในตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 370 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นจำนวน 10 คน, การประชุมกลุ่มย่อย 10 คน 7 กลุ่มใน 7 หมู่บ้าน และการจัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลสู่การกำหนดเป็นนโยบาย ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.75 และ 2) ประชาชนมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ รักษาสิทธิของตนในการอยู่อาศัย โดยมีส่วนร่วม ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมในการคิด ศึกษาปัญหา แยกแยะปัญหา ค้นหาสาเหตุที่ชัดเจน และแสวงหาหนทางป้องกันปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รักษาความสะอาด (3) การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, พื้นที่เกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม, ตำบลหนองชุมพลเหนือ, อำเภอยาย้อย, เพชรบุรี

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of participation of the people and 2) to improve public participation in environmental conservation of semi-agricultural industries area in Tumbon Nongchumpolneau, Khaoyoi District, Phetchaburi. Research methodology was mixed method between survey research by using survey questionnaire with 370 samples and qualitative research by using documentary research, interviewed 10 local leaders, including focus group, groups of 10 people, 7 groups in 7 villages and setting up a public forum to present the information to determine policy. Research founded that 1) the level of participation in conservation the environment in the overall level was at high level, with an average of 3.75 and 2) the people were keen and kept the right to stay with the participation as follows: (1) participation to think, to identify problems, to search for causes and to seek for the ways to prevent the problems (2) participation in the practice by keeping clean. (3) participation in environmental protection, and (4) engaging in monitoring and evaluation.

Keywords: Participation to Environmental Conservation, Semi-Agricultural Industries Area, Tumbon Nongchumpolneau, Khaoyoi District, Phetchaburi

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสากลของการพัฒนาประเทศในระบบประชาธิปไตย ร่วมกับหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐ และเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนให้บนพื้นฐานความพึงพอใจของประชาชนในการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนโดยเป็นที่ยอมรับ ร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย ทั้งนี้ในสถานการณ์ปัจจุบัน การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นให้ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ร่วมกันอนุรักษ์ พัฒนาทรัพยากรประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาเป็นแนวทางที่จะสามารถ นำมาแก้ไขและพัฒนาชุมชนตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ในขณะเดียวกัน การดำรงชีวิตของมนุษย์ก็ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง หากแต่ในปัจจุบันความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ลดน้อยลง เสื่อมโทรม เนื่องจาก

มนุษย์ที่มีจำนวนมากขึ้น จึงมีความต้องการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดไม่ทันกับการบริโภค ในขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกิจกรรมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ เช่น การใช้สารเคมี การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การตัดไม้ทำลายป่า และการปล่อยน้ำเสียสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าวนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งน้ำเสีย อากาศมีมลพิษ ดินเสื่อมโทรม น้ำท่วม และอื่นๆ ตามมา ซึ่งหากมนุษย์ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมและถูกต้อง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะถูกทำลาย และส่งผลกระทบต่อตัวมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลก

ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมนี้ เป็นปัญหาที่อยู่ในความสนใจของโลกในปัจจุบัน ซึ่งจะพบว่าในช่วงระยะเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา ปรากฏการณ์ธรรมชาติพิสดารให้เห็นว่าภัยพิบัติที่เกิดขึ้น มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในสังคมโลกมีความพยายามร่วมมือกันในการศึกษา ตรวจสอบ และแสวงหาแนวทางในการควบคุมป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้ เช่น การประชุมสหประชาชาติระดับผู้นำประเทศด้านสิ่งแวดล้อม ใน พ.ศ. 2515 ที่ประเทศสวีเดน ซึ่งเป็นครั้งแรกๆ ของโลกในการทำข้อตกลงร่วมกันที่จะพยายามแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และในครั้งต่อๆ มาอีกหลายครั้ง ในการจัดประชุมระดับนานาชาติ ที่สังคมโลกร่วมประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยเน้นการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมและมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบร่วมกันในระดับโลก โดยพัฒนาความร่วมมือในทุกระดับทั้งในระดับโลก ภูมิภาค รัฐ เอกชน และประชาสังคม (ศรีสุดา จารยะพันธ์, 2545, 19-21)

ในระดับประเทศและท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก จะพบว่า ด้วยการพัฒนาประเทศ การเร่งรัดทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีขีดจำกัด ปราศจากการดูแล รักษา การอนุรักษ์และฟื้นฟู ก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ของปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้น ในแต่ละท้องถิ่นจะมีลักษณะใกล้เคียงกัน ได้แก่ ปัญหาด้านป่าไม้ ปัญหาด้านดิน ปัญหาการใช้ที่ดิน ปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาการกำจัดสิ่งปฏิกูล ปัญหาอากาศเสีย ปัญหาน้ำเสียและปัญหาเสียงรบกวน เป็นต้น โดยปัญหาและอุปสรรคจะมีสาเหตุมาจากหลายประการ อันได้แก่

1. ด้านกฎหมายและการเมือง กฎหมายที่มีอยู่มีลักษณะของการบริหารจัดการทรัพยากรขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ขาดความเป็นธรรมมีโทษต่ำมาก โดยเฉพาะค่าเปรียบเทียบปรับและการเกรงกลัวต่อผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น
2. ด้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความเข้าใจรวมทั้งประสบการณ์ ในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย
3. ด้านประชาชน ประชาชนคิดว่าปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ไกลตัว ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นไม่ปรากฏให้เห็นในทันทีทันใด ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลานาน ทำให้

ณัชานุช พิชิตนารัตน์

ประชาชนโดยทั่วไปไม่ค่อยได้ให้ความสนใจ และตระหนักถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา โดยคิดแต่เพียงว่าจะให้ได้ประโยชน์ในปัจจุบันให้ได้มากที่สุดเท่านั้น ไม่มองให้ไกลออกไปในอนาคตว่า หากมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากจนเกินไปจะเกิดอะไรขึ้นกับตนเองและสังคม

ซึ่งการพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ จนทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากการใช้อย่างสิ้นเปลือง และขาดการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีความขัดแย้งระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงผลในเชิงเศรษฐกิจมากกว่าสมดุลของระบบนิเวศ ตลอดจนการแพร่กระจายของภาวะมลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ ปัญหาเสียง และมลพิษทางอากาศในชุมชน ปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ปัญหาการจัดการของเสียอันตราย ซึ่งมีแนวโน้มของการเกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น

ในจังหวัดเพชรบุรี มีเขตพื้นที่อุตสาหกรรมที่สำคัญโดยได้รับการประกาศเป็นพื้นที่สีม่วงคือ พื้นที่ในอำเภอเขาย้อย ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ที่มีพื้นที่ในความรับผิดชอบเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกัน พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำนาข้าว ทำสวนผลไม้ และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยมีระบบชลประทานรองรับการทำการเกษตรดังกล่าว และประชาชนต้องพึ่งพาแหล่งน้ำนี้ รวมทั้งสภาพอากาศอันเป็นปกติธรรมชาติในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ แต่ทั้งนี้การที่มีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ประกอบกับความหลากหลายของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นจากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวเข้ามาเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้นทั้งการผลิต การปฏิบัติงานของโรงงาน การตั้งชุมชนที่หลากหลาย การอยู่อาศัยและกิจกรรมของประชาชนจะส่งผลถึงสิ่งแวดล้อมในชุมชนหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางน้ำ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาสารเคมี และสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ ที่จะกระทบต่อสุขภาพ อนามัย และการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคมได้ ซึ่งหากขาดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน เพื่อป้องกัน และแก้ไขเรื่องสิ่งแวดล้อมแล้ว ผลกระทบอาจแผ่ขยายออกไปในวงกว้างโดยรวมได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือจะได้กำหนดกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในแนวทางต่างๆ ภายในชุมชนบ้างแล้วก็ตาม หากในการที่จะดำรงรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมกับชุมชนให้มีความยั่งยืนแล้ว การสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชนในชุมชนด้วยกันเองนอกเหนือจากการบังคับใช้กฎหมาย หรือการปฏิบัติงานรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานภาครัฐ ย่อมก่อให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมที่มีความยั่งยืนได้ โดยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมนี้หมายถึงการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมสาธารณะในการเฝ้าระวัง

สิ่งแวดล้อมในประเด็นต่างๆ ทั้งผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกา และพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนของประชาชนในพื้นที่ดั้งเดิมและผู้ที่ย้ายเข้ามาเพื่อเป็นแรงงาน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับพื้นที่ในตำบลหนองชุมพลเหนือ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการอยู่อาศัยในชุมชนได้อย่างมีความสุข

นิยามศัพท์

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ประชาชนในตำบลหนองชุมพลเหนือมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมคิดศึกษาปัญหา การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมปรับปรุง บำรุงรักษา และการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล เพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมคิดศึกษาปัญหา (2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติ (3) การมีส่วนร่วมปรับปรุง บำรุงรักษา และ (4) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล

1.2 ข้อมูลทั่วไปของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน อาชีพ การเป็นสมาชิกในกลุ่มของชุมชน แหล่งข้อมูลข่าวสาร จำนวนครั้งในการรับรู้ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และระดับของการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม

1.3 ปัญหา ข้อเสนอแนะ แนวทาง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

1.4 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ณัชชา พิชิตนารัตน์

2. ด้านพื้นที่

เขตพื้นที่ตำบลหนองชุมพลเหนือ ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ

3. ด้านประชากร

3.1 ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ 7 หมู่บ้าน และผู้เกี่ยวข้องอันประกอบด้วย

3.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ

3.3 หน่วยงานภาคเอกชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งแวดล้อม

4. ด้านระยะเวลาในการศึกษา

ตุลาคม 2560- มีนาคม 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีการดำเนินการดังนี้

1. การนำแบบสอบถาม ไปเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากประชากรใน 7 หมู่บ้านของตำบลหนองชุมพลเหนือจำนวนประชากรทั้งสิ้น 4,715 คน กลุ่มตัวอย่าง 370 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ โดยเป็นคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้เห็นความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. จัดสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มละ 10 คน จาก 7 หมู่บ้าน ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ผู้นำระดับท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำกลุ่มในชุมชน และผู้ประกอบการ

3. จัดเวทีกับกลุ่มผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ เจ้าหน้าที่สมาชิกในองค์การบริหารส่วนตำบลในประเด็นปัญหา และแนวทางในการแก้ปัญหา และรวบรวมสรุปเป็นข้อเสนอเพื่อการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะของชุมชน (Meeting Policy) จำนวน 18 คน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปจากการเก็บแบบสอบถามจากประชาชนในตำบลหนองชุมพลเหนือจำนวน 370 คน จาก 7 หมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 52.9 และ เพศชาย จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 47.1 มีอายุ ระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 32.9 โดยมีอายุเฉลี่ย 48.5 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าหรือไม่ได้เรียนมีจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 35.7 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6 อยู่ในตำบลหนองชุมพลเหนือมากกว่า 20 ปีขึ้นไป จำนวน 323 คน คิดเป็นร้อยละ 87.1 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 51.4 เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 60 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารสิ่งแวดล้อมในชุมชนจากหอกระจายข่าวชุมชน จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 44.3 มีจำนวนครั้งในการรับรู้ข่าวสารต่อเดือน มากกว่า 9 ครั้งต่อเดือน จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ ชาย	174	47.1
หญิง	196	52.9
อายุ 51 – 60 ปี	122	32.9
ระดับการศึกษา ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า/ไม่ได้เรียน	132	35.7
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท	106	28.6
ระยะเวลาในการเข้ามาอยู่อาศัยในตำบล 20 ปี ขึ้นไป	323	87.1
อาชีพ เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์	190	51.4
การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน เป็น	222	60.0

ลักษณะข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แหล่งข้อมูลข่าวสารสิ่งแวดล้อมในชุมชน หอกระจายข่าวชุมชน	144	44.3
การรับรู้ข่าวสารต่อเดือน มากกว่า 9 ครั้งต่อเดือน	153	41.4

2. ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในตำบลหนองชุมพลเหนือพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลหนองชุมพลเหนือโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.75 โดยระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.90 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข และการมีส่วนร่วมในการคิด ศึกษา ปัญหา ลำดับสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลหนองชุมพลเหนือ

การมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชนในตำบลหนองชุมพลเหนือ	ค่าเฉลี่ย	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการคิด ศึกษาปัญหา	3.71	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.90	มาก
3. การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข	3.79	มาก
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	3.63	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.75	มาก

3. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในตำบลหนองชุมพลเหนือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จะพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ประชาชนมีความตื่นตัวในการป้องกันสิ่งแวดล้อม รักษาสิทธิของตนในการอยู่อาศัย ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย จะพบว่าการวิจัยครั้งนี้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการคิด ศึกษาปัญหา

การประชุมกลุ่ม และการจัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลไปสู่การกำหนดเป็นนโยบาย ทำให้ชุมชนสามารถแยกแยะปัญหา ค้นหาสาเหตุที่ชัดเจน และแสวงหาหนทางป้องกันปัญหาจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหามลพิษทางเสียง ฝุ่นควัน กลิ่น และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม โดยมีต้นเหตุปัญหามาจาก

1) การดำเนินการอุตสาหกรรมที่ไม่ได้มาตรฐาน เช่น กรณีการระเบิดหินและโรงโม่หิน มลพิษทางกลิ่นจากของเสียในโรงงานผลิตอาหารสัตว์น้ำ

2) ปัญหาจากอุตสาหกรรม ฟาร์มเลี้ยงสุกรจากท้องถื่นข้างเคียงที่บริหารจัดการไม่รัดกุม ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียจากฟาร์มเข้ามาในพื้นที่ตำบลหนองชุมพลเมื่อมีฝนตกหนักเนื่องจากบ่อกักเก็บน้ำเสียไม่เพียงพอ น้ำเสียล้นก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อชุมชนและชุมชนข้างเคียง

3) ปัญหาจากการจัดการขยะในชุมชน เนื่องจากองค์กรท้องถิ่นไม่มีการจัดเก็บขยะ และรณรงค์การทิ้งขยะให้ถูกที่ โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว

4) ปัญหาความคึกคะนองของวัยรุ่นจากการขับซิ่งจักรยานยนต์เสียงดังยามค่ำคืน

5) ปัญหาเบ็ดเตล็ด เช่น วัชพืชในแหล่งน้ำ ความรื้อของต้นไม้ตามทางสาธารณะ เป็นต้น

3.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

จากการประชุมกลุ่ม และสัมภาษณ์พบว่า ในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยรักษาความสะอาดของบ้านเรือนและสถานที่สาธารณะเป็นปกติในชีวิตประจำวัน และให้ความร่วมมือเมื่อการรณรงค์ในวันสำคัญ เช่น การปลูกและรักษาต้นไม้ทางเดินและถนนสาธารณะ กำจัดวัชพืชในแหล่งน้ำชุมชน ถางหญ้าริมทางเดินในหมู่บ้าน ริมถนน ทำความสะอาดศาลาอิมทาง และวัด

เนื่องจากในพื้นที่ตำบลเป็นเขตพื้นที่สีม่วง มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเบา สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คือ หลังจากได้รับผลกระทบจากมลพิษในอุตสาหกรรม เช่น กรณี มลพิษฝุ่นจากอุตสาหกรรมหินในอดีต ซึ่งในปัจจุบันไม่มีการระเบิดหินแล้ว แต่โรงงานยังคงอยู่ ได้มีการร่วมกันในลักษณะกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อคอนสโอดส่งดูแลในพื้นที่ถึงกิจกรรมในอุตสาหกรรมดังกล่าว รวมไปถึงการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้เมื่อมีประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่จะเชิญตัวแทนจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเข้าร่วมประชุมหารืออย่างสม่ำเสมอ เห็นได้จากการประชุมเกี่ยวกับเส้นทางจักรยานในพื้นที่ซึ่งมีตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรมหินเข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วย

ซึ่งในส่วนของผู้วิจัยมีข้อเสนอต่อการปฏิบัติดังนี้

1) คณะวิจัยมีข้อเสนอแนะต่อชุมชนในประเด็นการลดการใช้ขยะพลาสติก

ณัชชา พิชิตนารัตน์

2) ในการประชุมกลุ่มและการสัมภาษณ์ มีข้อเสนอให้มีการแยกขยะก่อนเผาทำลาย เนื่องจากในปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ยังไม่ได้มีการจัดเก็บขยะ ดังนั้นประชาชนจึงเผาทำลายขยะ โดยไม่ได้แยกขยะ

3) ข้อเสนอในเชิงนโยบาย มีข้อเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือซึ่งเป็น องค์กรปกครองที่ให้บริการสาธารณะในพื้นที่ควรมีการดำเนินการจัดการขยะ และรณรงค์อย่างจริงจังในเรื่องการทิ้งขยะของแรงงานต่างด้าวซึ่งเป็นปัญหามากในปัจจุบัน เนื่องจากมิได้มีการทำความเข้าใจกับการรักษาความสะอาด และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดเก็บขยะกับแรงงานต่างด้าว ซึ่งองค์กรปกครองท้องถิ่นควรมีการทำความเข้าใจกับภาคเอกชน ที่เป็นนายจ้างของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้และอาจประสานงานเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในสถานประกอบการ และเจ้าของห้องเช่า บ้านเช่า เป็นต้น ทั้งนี้ หน่วยงานท้องถิ่นอาจเข้าไปตรวจตราอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการให้ความสำคัญในเรื่องนี้อาจอาศัยความช่วยเหลือจากประชาชนในพื้นที่ในการสังเกตการณ์ สํารวจตรวจตราซึ่งกันและกันในพื้นที่

3.3 การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

พบว่า ประชาชนมีการตั้งกลุ่มเพื่อการสอดส่องดูแลปัญหาสิ่งแวดล้อมพื้นที่ และดำเนินการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ดำเนินการ ทั้งนี้ในการประชุมกลุ่ม สามารถสรุปและนำมาเสนอในเวทีเพื่อนำเสนอเป็นนโยบายของท้องถิ่น ถึงประเด็นการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงการรับสารจากสื่อต่างๆ ด้วย เนื่องจากในปัจจุบันการสื่อสารที่มีช่องทางมากมาย อาจให้ข้อมูลทั้งในทางบวกและทางลบ และอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ประชาชน ดังนั้นประชาชน กลุ่มภายในชุมชน และผู้นำควรมีการตรวจสอบข้อมูล โดยตระหนักถึงความจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์แก่ผู้หนึ่งผู้ใด

3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

พบว่า ในอดีตเมื่อชุมชนเริ่มเป็นแหล่งอุตสาหกรรมนั้น ประชาชนยังมิได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นไปตามมาตรฐานและไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งผู้ประกอบการอาจยังไม่ได้จริงจังกับการควบคุมอุตสาหกรรมมิให้กระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม หากแต่เมื่อเวลาผ่านไปการได้รับผลกระทบจากมลพิษต่างๆ ทำให้ประชาชนให้ความสนใจและเรียกร้องสิทธิในชุมชนของตน จึงรวมกลุ่มในการติดตามการแก้ไขปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยมีหน่วยงานภาครัฐอื่นรวมทั้งผู้ประกอบการเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหา ซึ่งจากการประชุมกลุ่มและการสัมภาษณ์ มีข้อเสนอจากการวิจัยต่อการนำไปกำหนดเป็นนโยบายโดยท้องถิ่นต้องมีนโยบายป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ แม้ว่าจะผ่านการอนุมัติ อนุญาต หรือการรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามกระบวนการขั้นตอนต่างๆ เรียบร้อยแล้วก็ตาม ทั้งสามภาคส่วนคือ 1) ประชาชน 2) หน่วยงานภาครัฐ (ซึ่งอาจประกอบด้วย ส่วนท้องถิ่น ส่วนท้องที่ สำนักงานอุตสาหกรรม

จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานควบคุมมลพิษ) และ 3. ผู้ประกอบการควรจัดเวทีสาธารณะ เพื่อชี้แจงการประกอบการ ผลกระทบทางด้านบวกและด้านลบ มาตรการในการควบคุมอุตสาหกรรม และการเยียวยาต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและตัดสินใจในขั้นสุดท้าย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจซึ่งเป็นประเด็นสำคัญควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมนั้นจากผลสรุปวิเคราะห์ได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ประชาชนมีความรู้และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ สามารถหาเหตุของปัญหาได้โดยกลุ่มที่รวมตัวขึ้น และสอดคล้องดูแลเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้จากอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีการรวมตัวกันเพื่อป้องกันปัญหา เช่น กรณีการลักลอบนำขยะมาทิ้งในพื้นที่

เมื่อพิจารณาพร้อมกับข้อมูลของการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ที่เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2535 จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความตื่นตัวค่อนข้างช้า เมื่อพิจารณาจากระยะเวลาที่เริ่มมีการร้องเรียนและเข้าไปมีส่วนในการตรวจสอบปัญหา ซึ่งสามารถผลักดันให้เกิดการสร้างระบบไตรภาคีในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหลักจาก พ.ศ. 2556 เมื่อเกิดเหตุการณ์โรงโม่หินถล่มและมีการเสียชีวิตของคนงานเกิดขึ้น มีการนำเสนอข่าวหลายแง่มุม โดยเฉพาะผลกระทบในทางลบกับสิ่งแวดล้อม ประชาชนในพื้นที่จึงตระหนัก และตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการเคลื่อนไหวของชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี ต่อประเด็นผลกระทบของอุตสาหกรรมต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเข้าไปกระตุ้นประชาชนในพื้นที่ถึงสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย ทำให้ประชาชนระแวงระวังในเรื่องนี้ยิ่งขึ้น เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมขึ้นเรื่อยๆ

ในงานวิจัยการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมหรือการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา จะพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยในเชิงสำรวจ ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น ในงานวิจัยของ ญัฐธิดา ชัยสงคราม และ ยุทธพงษ์ ลีลากิจไพศาล(2560) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองสามพราณ จังหวัดนครปฐม งานของ อรรครา ธรรมาธิกุล (2550) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมป้าชายเลนของประชาชน ตำบลหงาว อำเภอเมือง จังหวัดระนอง งานวิจัยของ กัญญารัตน์ สุดสอาด (2547) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตลาดริมน้ำดอนหวาย และงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา ของ มยุรี ศรีอุดร (2547) ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับกลาง และเมื่อพิจารณากับระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยนี้ จะพบว่าในส่วนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แม้ว่าจะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเช่นเดียวกันก็ตาม หากผลการศึกษาในเชิงปริมาณกลับพบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ซึ่งในหากวิเคราะห์ประเด็นของบริบทแวดล้อมและประปรสบการณ์ที่ประชาชนได้รับย่อมแตกต่างกันด้วย จะเห็นได้ว่าในส่วนของกลุ่มตัวอย่างชุมพลเหนือ แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ

ณัชานุช พิธิธนาวัฒน์

เกษตรกรรมก็ตาม แต่พื้นที่ในตำบลมากกว่าร้อยละ 50 เป็นพื้นที่สีม่วง ถูกประกาศเป็นเขตอุตสาหกรรม ดังนั้นผลกระทบและความตระหนักของประชาชนในพื้นที่ย่อมแตกต่างกันด้วย

ทั้งนี้งานวิจัยของพัชรินทร์ สมบูรณ์ และพิเชษฐ ทรัพย์สิน (2559) เรื่อง การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจากการประกอบกิจการโรงโม่หินในตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอ เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ประชาชนและพนักงานในโรงโม่หินได้รับผลกระทบในด้านร่างกาย มีการเจ็บป่วยด้วยระบบทางเดินหายใจ ส่วนพนักงานมีอาการผิดปกติทางปอดและการได้ยิน และได้รับผลกระทบทางจิตใจ โดยประชาชนมีความหงุดหงิดรำคาญที่ต้องทำความสะอาดบ้านบ่อยๆ และเสียงทำงานของเครื่องจักร ซึ่งมาจากการสิ่งคุกคาม ได้แก่ ฝุ่นละออง เสียงดัง และความสั่นสะเทือน ทำให้ต่อมาเกิดกิจกรรมระหว่างโรงโม่หินกับชุมชนเพื่อพัฒนางานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม คือ 1) มีการอบรมเรื่องมลพิษทางอากาศและเสียงให้กับประชาชน 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชนโดยภาคส่วนต่างๆ คือ ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ตำรวจและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) มีการพัฒนาแบบประเมินความเสี่ยงด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (Checklist) และนำไปทดลองใช้ประเมินกิจการโรงโม่หิน 3 แห่ง เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ติดตามการดำเนินงานตามมาตรการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของโรงโม่หินในการต่อไปอนุญาต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนที่ได้รับโดยตรง โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบไตรภาคีจาก 3 ฝ่ายคือ ประชาชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ที่เข้ามาจัดการเยียวยาประชาชนในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การได้รับผลกระทบของประชาชนตามผลงานวิจัยของพัชรินทร์ สมบูรณ์ และพิเชษฐ ทรัพย์สิน (2559) ชี้ให้เห็นว่าการที่ประชาชนได้รับผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตในด้านสุขภาพร่างกาย ดังนั้นการมีส่วนร่วมย่อมมากขึ้นด้วย

ในงานวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา ของมยุรี ศรีอุดร (2547) มีข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการปฏิบัติกิจกรรมและมักเป็นฝ่ายปฏิบัติตามนโยบายมากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือติดตามผลและประเมินผล เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ประกอบการค้ามีภารกิจมากจึงมีอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ แต่พบว่าในกรณีของประชาชนในตำบลหนองชุมพลเหนือ นั้น ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลมาก เนื่องจากภาคประชาชนเป็นส่วนหนึ่งในระบบไตรภาคี และจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำในระดับท้องถิ่นและท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์พอควร สามารถชักนำชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ดี ประชาชนในพื้นที่จึงตื่นตัวตระหนักในประเด็นการติดตามและประเมินผลพอสมควร

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แม้จะมีการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีรายได้ไม่สูงนักอยู่ในระหว่างมีรายได้ระหว่าง 5,000-15,000 บาทต่อเดือน ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม หากแต่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปีขึ้นไป แต่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนแล้ว ประกอบกับการได้รับข่าวสารจากองค์กรในชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้จิตสำนึกและความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง ซึ่งแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพ รายได้และทรัพย์สิน ระยะเวลาในท้องถิ่น พื้นที่ดินถือครอง มีผลต่อความรู้ความเข้าใจตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของบุคคลหรือกลุ่ม อันจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มนั้นในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน อาจสอดคล้องกับชุมชนหนองชุมพลเหนือในประเด็นการอยู่อาศัยในพื้นที่ ประกอบกับการมีอาชีพในด้านเกษตรกรรม การรณรงค์ของหน่วยงานภาครัฐที่ใกล้ชิดชุมชนสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบร่วมกัน ก่อให้เกิดความผูกพันของชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกร่วม เกิดจิตสำนึกและความตระหนักในชุมชนของตน

อย่างไรก็ตาม จะพบว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนของตำบลหนองชุมพลเหนือนี้ ชุมชนยังไม่ได้ได้รับความรู้เพียงพอและถูกต้อง เช่น ในประเด็นการคัดแยกขยะ และหน่วยงานในพื้นที่ยังไม่สามารถรองรับการดำเนินการในส่วนนี้ด้วย จะพบว่าการจัดการขยะที่ดี ได้ผลมีประสิทธิภาพ จากงานวิจัยของชนิดา เพชรทองคำ และคนอื่นๆ (2554) ที่ได้ศึกษาการบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษา อบต.ไร่ส้ม จ.เพชรบุรี พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในการสร้างเครือข่ายการคัดแยกขยะอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการขยะชุมชน รณรงค์ให้คนในชุมชนแยกขยะจนเป็นนิสัย ซึ่งในชุมชนหนองชุมพลเหนืออาจจะต้องมีการรณรงค์เรื่องนี้อย่างจริงจัง เนื่องจากการเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมของจังหวัด ปัญหาขยะจะเป็นปัญหาที่ตามมาในอนาคต

ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกษตรกรรมกิ่งอุตสาหกรรม ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยวิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลไปสู่นโยบาย มีข้อเสนอแนะอันเกิดจากผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การตั้งกองทุนในระบบไตรภาคีที่ปฏิบัติเพื่อเป็นการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรมในปัจจุบัน เป็นโครงการและการปฏิบัติที่ดี หากในระยะยาวผู้ประกอบการอาจบกพร่องในมาตรฐานขึ้นได้ ดังนั้นประชาชนในชุมชนควรมีการรวมกลุ่ม และเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนในการ

ณัชชา พิชิตนารัตน์

ตรวจสอบมาตรฐานและผลกระทบจากอุตสาหกรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยหน่วยงานภาครัฐต้องมีการสนับสนุนเรื่องงบประมาณ และบุคลากรที่สามารถให้ความรู้แก่ประชาชนได้อย่างจริงจังต่อชุมชน และอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างผู้ประกอบการและชุมชน

1.2 ชุมชนควรสร้างความเข้มแข็งโดยอาจจัดการชมรมเกี่ยวกับการป้องกันสิ่งแวดล้อมหรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีใช้การปลูกป่าหรือเป็นไปตามกระแสสังคมภายนอก และเป็นรูปธรรม รมวงค์ให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมบำรุงรักษา และติดตามประเมินผล

1.3 หน่วยงานในท้องถิ่น และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือควรสื่อสารข่าวสารและให้ความรู้แก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่นอาจมีตารางการให้ความรู้แก่ชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน และการจัดประชาคมหมู่บ้านต้องมีประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมทุกครั้ง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและบอกกล่าวแก่ส่วนรวม

1.4 หน่วยงานท้องถิ่นควรมีการจัดการขยะ เนื่องจากชุมชนเป็นเขตอุตสาหกรรม ดังนั้นขยะจะมีความหลากหลายชนิด และผู้ที่เข้ามาอาศัยที่หลายหลายอาจมีพื้นฐานการจัดเก็บขยะที่ต่างกัน จึงควรหาวิธีการรณรงค์ให้เข้าใจอย่างทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการขยะและมลพิษที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยเฉพาะขยะและมลพิษจากอุตสาหกรรมในพื้นที่

รายการอ้างอิง

- กัญญารัตน์ สุดสอาด. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของตลาด
ริมน้ำดอนหวาย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ชนิดา เพชรทองคำ และคนอื่นๆ. (2554). การบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการมี
ส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา อบต.ไร่ส้ม จ.เพชรบุรี. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้าน
สิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- ณัฐธิดา ชัยสงคราม และยุทธพงษ์ ลีลาภิไพศาล. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองสามพราณ จังหวัดนครปฐม. วารสารร่วมพักษ์, 35(2).
- นิวัติ เรืองพานิช. (2546). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัชรินทร์ สมบูรณ์ และพิเชษฐ ทรัพย์สิน. (2559). การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจากการ
ประกอบกิจการโรงโม่หินในตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.
วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม, 18(2), 10-21.
- มยุรี ศรีอุดร. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
บริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ศรีสุดา จารยะพันธุ์. (2545). จากโยฮันเนสเบิร์กซัมมิทสู่ประเทศไทย : ทำอย่างไรจึงจะเกิดการพัฒนาที่
ยั่งยืนอย่างจริงจัง. นวัตกรรม, 13(4), 19-21.
- อรรครา ธรรมาธิกุล. (2550). การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของประชาชน ตำบลหวาง
อำเภอเมือง จังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). *Effective Behavior in Organizations*. New York: Richard D.
Irwin Inc.

หฤทัย มีนะพันธ์

การทดสอบทางสถิติและการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การแปรผันของการเมือง ต่อเศรษฐกิจครัวเรือน

A Statistical Testing and Coefficients of Variation Analysis on Politics upon Household Economy

หฤทัย มีนะพันธ์ (Hareuthai Meenaphant)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Assistant Professor, School of Economics, University of the Thai Chamber of Commerce

E-mail : hareuthai364@gmail.com

Received: 17 October 2020

Revised: 26 January 2021

Accepted: 28 January 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอทดสอบสมมติฐานทางสถิติถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนในประเทศไทย ในช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2556 และ ปี พ.ศ. 2560 โดยใช้ผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนทั่วประเทศของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปีทั้งสองเป็นข้อมูลเพื่อทดสอบว่าเงินรายได้และค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนทั้งประเทศและ 5 เขตภูมิภาค ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลเพิ่มขึ้นหรือลดลงระหว่างปีทั้งสอง เป็นจำนวนสมมติฐานการทดสอบทั้งสิ้น 36 สมมติฐาน ณ ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติร้อยละ 0.05 ผลการทดสอบพบว่า สมมติฐานว่างถูกปฏิเสธทั้งหมด ยกเว้นในกรณีค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนในภาคใต้ นอกเขตเทศบาล ที่ผลการทดสอบไม่สามารถปฏิเสธข้อสมมติฐานว่างได้ เมื่อพิจารณาถึงการกระจายและกระจุกตัวของข้อมูลจากสัมประสิทธิ์การแปรผัน พบว่าการกระจายของรายได้เฉลี่ยครัวเรือนของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สูงกว่าภูมิภาคอื่นในประเทศ และครัวเรือนนอกเขตเทศบาลจะสูงกว่าในเขตเทศบาล ถึงร้อยละ 7.93 ในปี พ.ศ. 2556 แต่ลดลงเหลือร้อยละ 4.71 ในปี พ.ศ. 2560 โดยรวมทั้งประเทศ สัมประสิทธิ์ความแปรผันของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนไม่ได้สูงมากนัก ร้อยละ 1.23 ในปี พ.ศ. 2560 และ 1.31 ในปี พ.ศ. 2556 สำหรับค่าสัมประสิทธิ์การแปรผันของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนของครัวเรือน พบว่า ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีค่าสูงกว่าภูมิภาคอื่นในประเทศ และครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีการแปรผันที่สูงกว่าในเขตเทศบาลร้อยละ 7.19 ในปี พ.ศ. 2556 และลดลงเหลือร้อยละ 4.39 ในปี พ.ศ. 2560

ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผันครัวเรือนทั้งประเทศ เกือบคงที่ ร้อยละ 0.87 ใน ปี พ.ศ. 2560 และร้อยละ 0.89 ในปี พ.ศ. 2556 และเมื่อเปรียบเทียบกับทางด้านเงินรายได้ของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนมีลักษณะการกระจุกตัวมากกว่า ทำให้ความเหลื่อมล้ำมีน้อยกว่า

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง, รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน, ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน, การทดสอบสมมติฐานทางสถิติ, สัมประสิทธิ์การแปรผัน

Abstract

This paper presents a statistical hypothesis test on the changes in household economic conditions in Thailand, during the period of political change between 2013 and 2017, using the results of the survey of household socio-economic conditions throughout the Kingdom of the National Statistical Office to test whether income and expenditure per household per month across the country and five regions, both municipal and non-municipal, increase or decrease between the two years. It was a total of 36 hypotheses tested at a statistical confidence level of 0.05%. The null hypothesis was rejected entirely, except for the expense per household per month in the south, outside the municipality where the test results cannot reject the null hypothesis. When considering the distribution and concentration of the data from the coefficient of variation, it found that the distribution of median household income of households in Bangkok and its vicinities higher than other regions in the country and non-municipal households were 7.93% higher than in municipalities in 2013, but dropped to 4.71% in 2017 as a whole. The coefficient of variation of median household income per month was not very high, 1.23% in 2017 and 1.31 in 2013. The coefficient of variation of median household expenditure per household was found that in Bangkok and its vicinities were higher than other regions in the country and households outside the municipality. The household variable coefficient was 7.19% higher than in the municipalities in 2013 and dropped to 4.39 percent in 2017. The nationwide coefficient of variation was nearly stable at 0.87% in 2017 and 0.89% in 2013 and when compared to household income, expenditure per household per month was more concentrated that caused the inequality less.

Keywords: Political Changes, Average Household Income Per Month, Average Household Expenditure Per Month, Statistical Hypothesis Testing, Coefficients of Variation

ความสัมพันธ์ระหว่างระบอบการเมือง (ความเป็นประชาธิปไตยมากหรือน้อย) และอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นหรือแย่ลง) ได้รับความสนใจจากนักเศรษฐศาสตร์เสมอมา เนื่องจากเศรษฐศาสตร์ให้ความสำคัญต่อการจัดสรรทรัพยากรโดยเสรี ใช้กลไกราคาเป็นเครื่องมือในการทำงานของตลาด เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด ตลาดเสรีจึงเป็นรากฐานหลักของระบบทุนนิยม ซึ่งให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายทรัพยากร สอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังผลงานวิจัยของ Barro ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบอบประชาธิปไตยและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ได้สนับสนุนความสัมพันธ์นี้ในทางบวก ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยสูงจะเป็นประเทศที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงตามไปด้วย (Barro, 1991, pp. 407-443; 1996, pp. 1-27)* และที่สำคัญสุด Acemoglu และคณะ ได้แสดงมูลฐานทางสถิติอย่างชัดเจนว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยมีผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์ภายในประเทศต่อหัวถึงร้อยละ 20 ไม่ว่าระดับการพัฒนาประเทศจะอยู่ในระดับใด สูงหรือต่ำ (Acemoglu, et. al., 2019, pp. 47-100)

หฤทัย มินะพันธ์ ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2556 และ ปี พ.ศ. 2560 โดยใช้ผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนทั่วราชอาณาจักรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรัฐบาลประชาธิปไตยที่มาจากกาเลือกตั้ง มาเป็นรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยพบว่าครัวเรือนไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพอย่างมาก ครัวเรือนในเขตเมืองหรือเขตเทศบาลมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกภูมิภาค ร้อยละ 37.1 และครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีจำนวนที่ลดลง ร้อยละ 11.5 โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีจำนวนที่เพิ่มสูงถึงร้อยละ 50 ในช่วงระยะเวลา 5 ปี แสดงถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจากชนบทสู่เขตเมืองเป็นจำนวนมาก เพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความหลากหลายมากกว่าชนบท ในขณะเดียวกันการขยายตัวของเมืองก็เป็นไปอย่างรวดเร็ว จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเครือข่ายการคมนาคมที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้อาศัยเพิ่มมากขึ้น ผลการวิเคราะห์ยังพบว่าในช่วงเวลาของการสำรวจ ครัวเรือนทั้งประเทศมีรายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น โดยรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 7 แต่ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.5 ครัวเรือนในภาคเหนือ ภาคใต้ และเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนลดลง มีผลทำให้ครัวเรือนมีปัญหานี้สินเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 65 ของจำนวนครัวเรือนในภูมิภาคนี้มีภาระหนี้สิน (หฤทัย มินะพันธ์, 2562, หน้า 55-76)

* การทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี และผลการศึกษาที่สำคัญเกี่ยวข้องระหว่างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองที่มีต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ สามารถดูได้ใน (หฤทัย มินะพันธ์, 2562, หน้า 55-76)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ตรวจสอบข้อเท็จจริงความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีรัฐบาลจากการเลือกตั้งและการจัดตั้งแบบ ‘เผด็จการ’ โดยการปฏิวัติรัฐประหาร ว่ามีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจโดยรวมเป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงเงินรายได้ของครัวเรือน และการใช้จ่ายของครัวเรือน เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงศักยภาพ ประสิทธิภาพและความสามารถในการบริหารรัฐบาลภายใต้ระบบการเมืองทั้งสอง โดยเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นรากฐานสำคัญของระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม ที่ขับเคลื่อนโดยการบริโภค การลงทุน และการค้าอย่างเสรี โดยมีกลไกตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน ทำให้ฐานะความเป็นอยู่และการดำรงชีพของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ระบอบการปกครองในลักษณะจัดตั้งและสั่งการโดยบุคคลหรือคณะบุคคล ทำให้กลไกตลาดไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเสรี ไม่เชื่อต่อการลงทุน และการค้า มีผลทำให้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศเสื่อมถอย หรือด้อยกว่าการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย

โดยอาศัยข้อมูลการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยจากการเลือกตั้ง และปี พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นรัฐบาลจากการจัดตั้งโดย คสช. เป็นระยะเวลาประมาณ 4 ปี หลังจากการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนเป็นอย่างไร โดยทำการทดสอบผลการสำรวจรายได้และค่าใช้จ่ายครัวเรือนจากการสุ่มตัวอย่างว่ามีนัยยะสำคัญทางสถิติหรือไม่อย่างไร ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ (Hypothesis Testing) ว่าการเปลี่ยนแปลงรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนทั้งประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ จำนวน 5 ภูมิภาค ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล มีความเชื่อมั่นทางสถิติที่ยอมรับได้มากน้อยเพียงใด และ บทความยังวิเคราะห์การกระจายของข้อมูลว่ามีการกระจายหรือกระจุกตัวเป็นอย่างไร โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficients of Variation) สำหรับทุกเขตภูมิภาค^{*}

ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ข้อมูลหลักที่นำมาใช้ทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์ความแปรผันในบทความนี้ได้มาจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2560 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลทุกเดือนในปีดังกล่าว ในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล เป็นข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานะความเป็นอยู่ของครัวเรือนไทยที่สมบูรณ์และครอบคลุมทั่วประเทศ และเป็นการจัดเก็บอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามระเบียบการสำรวจสถิติ

^{*} บทความนี้เป็นบทความขยายต่อจากบทความ (หยุดยิม มินะพันธ์, 2562) ซึ่งมุ่งการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของผลการสำรวจว่าเป็นไปในลักษณะใด แต่ในบทความนี้ได้ใช้วิธีการสถิติเพื่อทดสอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการสำรวจว่าเป็นจริงมากน้อยเพียงใด บทความทั้งสองใช้ข้อมูลการสำรวจพื้นฐานชุดเดียวกัน แต่ในบทความนี้ได้ใช้คุณสมบัติการกระจายของข้อมูลการสำรวจเพิ่มขึ้น และวิธีการทดสอบทางสถิติของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

เหตุย มีนะพันธ์

เป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนาน นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา การสำรวจในปี พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นการสำรวจล่าสุด เป็นการสำรวจครั้งที่ 29 ของการสำรวจที่ทำขึ้นมา ข้อมูลสำคัญในการสำรวจได้แก่ รายได้ ค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน ทรัพย์สิน โครงสร้างสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะที่อยู่อาศัย การย้ายถิ่นและส่งเงิน รวมถึงสวัสดิการและความช่วยเหลือจากรัฐ การใช้บริการของรัฐ เป็นต้น

การสำรวจเป็นการสุ่มตัวอย่างจำนวน 52,000 ครัวเรือนกระจายทั่วประเทศตามจำนวนครัวเรือนที่มีอยู่ โดยใช้วิธีสุ่มแบบ Stratified Two-Stage Sampling โดยมีกรุงเทพมหานครและจังหวัดเป็นสตรัทัมรวมทั้งหมด 77 สตรัทัม ในแต่ละจังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ยังแบ่งออกเป็น 2 สตรัทัมย่อย ตามพื้นที่การปกครอง คือในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล หรือพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบท เลือกสุ่มพื้นที่การแ่งนับตัวอย่างอย่างเป็นอิสระต่อกัน และทำการสุ่มเลือกครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่ดังกล่าว ค่ายอดรวมผลการสำรวจแบ่งออกเป็น 5 ภูมิภาค ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (รวมจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยมีสูตรประมาณการยอดรวมตามลักษณะที่ต้องการศึกษา (เช่น เงินรายได้ ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน) ของแต่ละภาคดังนี้

$$x^h = \sum_{i=1}^{N_h} \sum_{j=1}^2 \frac{x_{i,j}^h}{y_{i,j}^h} n_{i,j}^h$$

โดย N_h = จำนวนจังหวัดที่แ่งนับได้ในภูมิภาค h ($i = 1, 2, \dots, N_h$)

$x_{i,j}^h$ = ประมาณการยอดรวมโดยปกติจากการเลือกตัวอย่างสองขั้นตอน ของลักษณะที่ต้องการศึกษา x ของครัวเรือนในจังหวัด i ในเขตการปกครอง j ในภาคภูมิภาค h

$y_{i,j}^h$ = ประมาณการยอดรวมโดยปกติจากการเลือกตัวอย่างสองขั้นตอน ของจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้นในจังหวัด i ในเขตการปกครอง j ในภาคภูมิภาค h

$n_{i,j}^h$ = จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้นที่ได้จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ในจังหวัด i ในเขตการปกครอง j ในภาคภูมิภาค h

การทดสอบสมมติฐานและสัมประสิทธิ์การแปรผัน

การทดสอบสมมติฐานจะทำการทดสอบคุณลักษณะ 2 สิ่ง จากผลการสำรวจที่ใช้เป็นข้อมูล คือ ยอดรวมเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนทั่วราชอาณาจักร และจำแนกตามภูมิภาคทั้ง 5 และจำแนกตามเขตการปกครองในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล รวมทั้งสิ้น 36 ข้อ

สมมติฐานเพื่อใช้ทดสอบด้วยกัน โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ (Confidence Level) ณ ระดับ 0.05 ว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนของผลสำรวจในปี พ.ศ. 2560 (รัฐบาล คสช.) สูงกว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนในปี พ.ศ. 2556 (รัฐบาลนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร) จริงหรือไม่ และการทดสอบลักษณะเดียวกันนี้ ได้ใช้ทดสอบข้อเท็จจริงทางสถิติเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนที่ได้ประมาณการจากการสำรวจในสองปีดังกล่าว

ข้อสมมติฐานที่ทำการทดสอบ จำแนกออกเป็น 2 กรณี ในกรณีแรก ถ้าผลการสำรวจพบว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครอบครัวใน ปี พ.ศ. 2560 (x_1) สูงกว่า ในปี พ.ศ. 2556 (x_2) การทดสอบว่าผลการสำรวจนี้เป็นจริงหรือยอมรับเป็นนัยยะสำคัญทางสถิติหรือไม่ เขียนข้อสมมติฐานว่าง (Null Hypothesis) และข้อสมมติฐานทางเลือก (Alternative Hypothesis) การทดสอบทางด้านหางขวาของการกระจายทางสถิติ $t(0.05)$ ดังนี้

$H_0: \mu_1 - \mu_2 \leq 0$ เป็นสมมติฐานว่างว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนต่อเดือนของประชากรในภูมิภาคและเขตการปกครอง ปี 2560 (μ_1) ไม่สูงกว่า ปี 2556 (μ_2) สำหรับเขตการปกครอง j และในภูมิภาค h และทั่วราชอาณาจักร

$H_A: \mu_1 - \mu_2 > 0$ เป็นสมมติฐานทางเลือกว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนต่อเดือนของประชากรในภูมิภาคและเขตการปกครอง ปี 2560 (μ_1) สูงกว่า ปี 2556 (μ_2) สำหรับเขตการปกครอง j และในภูมิภาค h และทั่วราชอาณาจักร

ในกรณีที่สอง ถ้าผลการสำรวจพบว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนต่อเดือนใน ปี พ.ศ. 2560 (x_1) ต่ำกว่า ในปี พ.ศ. 2556 (x_2) การทดสอบว่าผลการสำรวจนี้เป็นจริงหรือยอมรับเป็นนัยยะสำคัญทางสถิติหรือไม่ เขียนข้อสมมติฐานว่างและข้อสมมติฐานทางเลือก (การทดสอบทางด้านหางซ้ายของการกระจายทางสถิติ $t(0.05)$) ดังนี้

$H_0: \mu_1 - \mu_2 \geq 0$ เป็นสมมติฐานว่างว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนของประชากรในภูมิภาคและเขตการปกครอง ปี 2560 (μ_1) ไม่ต่ำกว่า ปี 2556 (μ_2) สำหรับเขตการปกครอง j และในภูมิภาค h และทั่วราชอาณาจักร

$H_A: \mu_1 - \mu_2 < 0$ เป็นสมมติฐานทางเลือกว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนของประชากรในภูมิภาคและเขตการปกครอง ปี 2560 (μ_1) ต่ำกว่า ปี 2556 (μ_2) สำหรับเขตการปกครอง j และในภูมิภาค h และทั่วราชอาณาจักร

การทดสอบนัยยะสำคัญทางสถิติของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครอบครัว ดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกันกับการทดสอบทางด้านเงินรายได้ การทดสอบกระทำผ่านโปรแกรม R*

* ศึกษาได้ใน (Dalgard, 2008, pp. 95-99)

หุทย มินะพันธิ์

สัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficient of Variation หรือ CV) แสดงลักษณะการกระจายข้อมูลของครัวเรือนทางด้านเงินรายได้ และค่าใช้จ่าย สำหรับภูมิภาคทั้ง 5 ภาค และเขตการปกครอง 2 เขตในแต่ละภูมิภาค โดยมีสูตรการคำนวณ เช่น CV ข้อมูลลักษณะ x (รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยหรือค่าใช้จ่ายครัวเรือนเฉลี่ย) ของภูมิภาค h ($h = 1, 2, \dots, 5$) ในเขตการปกครอง j ($j = 1, 2$) ดังนี้

$$cv(x_j^h) = \frac{\sqrt{v(x_j^h)}}{\bar{x}_j^h}$$

โดย $v(x_j^h)$ = ค่าความแปรปรวน (Variance) ของข้อมูล x ในภูมิภาค h ในเขตการปกครอง j

$\bar{x}_j^h$ = ค่าเฉลี่ย (Mean) ของข้อมูลลักษณะ x ในภูมิภาค h ในเขตการปกครอง j

ดังนั้น เราสามารถหาค่าความแปรปรวนของข้อมูลลักษณะ x ในภูมิภาค h ในเขตการปกครอง j ได้ดังนี้ คือ

$$v(x_j^h) = (cv(x_j^h) \times \bar{x}_j^h)^2$$

และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$sd(x_j^h) = \sqrt{v(x_j^h)}$$

ผลการทดสอบสมมติฐานและความแปรผัน

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพครัวเรือนในประเทศไทย*

จำนวนครัวเรือนในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2560 มีทั้งสิ้น 21,387,158 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2556 จำนวน 1,219,639 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.04 หรือเฉลี่ยร้อยละ 1.2 ต่อปี สูงกว่าการเพิ่มของประชากรของประเทศที่อยู่ในอัตราที่ต่ำประมาณร้อยละ 0.2 แสดงให้เห็นว่าจำนวนคนในครัวเรือนของประเทศโดยรวมมีจำนวนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง และการแยกตัวของสมาชิกครัวเรือน ไปตั้งครัวเรือนใหม่เพิ่มขึ้น จำนวนครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีจำนวนมากสุด ประมาณ 5.6 ล้านครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2560 รองลงมาได้แก่ ภาคกลางและกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ และปทุมธานี) มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 4 ล้านครัวเรือนเศษ ภาคใต้ยังคงเป็นภาคที่มีจำนวนครัวเรือนต่ำสุดของประเทศ อยู่ที่ประมาณ 2.7 ล้านครัวเรือนในปีสำรวจทั้งสองปี ครัวเรือนมากกว่าครึ่งของประเทศอยู่นอกเขตเทศบาล หรือชนบท

* ข้อมูลมาจากผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2556 และในปี พ.ศ. 2560

การกระจายของครัวเรือนในช่วง 5 ปีของการสำรวจ พบว่าครัวเรือนมีการกระจายตัวค่อนข้างมาก ทั้งประเทศจะพบว่าครัวเรือนมีจำนวนมากขึ้นในเขตเทศบาล ในปี 2556 สัดส่วนครัวเรือนในเขตเทศบาลมีอยู่ร้อยละ 36.1 ในปี 2560 สัดส่วนได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 46.7 เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 10 ขณะที่ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลลดจำนวนลง จากร้อยละ 63.9 เป็นร้อยละ 53.3 ซึ่งเป็นผลของการขยายตัวของการปกครองท้องถิ่นที่มีการจัดตั้งเขตเทศบาลเพิ่มขึ้น หรือขยายอาณาเขตปกครองแบบเทศบาลเพิ่มขึ้น และการเคลื่อนย้ายครอบครัวไปสู่เขตเมือง เพื่อทำงานและประกอบอาชีพ ถึงกระนั้นก็ตาม ยกเว้นกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแล้ว ในทุกภูมิภาค ครัวเรือนส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล สูงสุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสัดส่วนครัวเรือนอยู่นอกเขตเทศบาลถึงร้อยละ 78.5 ภาคเหนือและภาคใต้มีสัดส่วนที่รองลงมา

ในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2556 และ 2560 พบว่ามีการเคลื่อนย้ายของครัวเรือนที่สังเกตได้อย่างชัดเจน การกระจุกตัวของครอบครัวในเขตเทศบาลเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่พบว่าจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นสูงถึง ร้อยละ 53 มากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ที่จำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 6 นอกจากนี้ ยังพบว่า จำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลของจังหวัดในภาคกลางมีการเพิ่มขึ้นสูงเช่นเดียวกัน ถึงร้อยละ 44 ในภูมิภาคอื่น จำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลก็เพิ่มสูงขึ้น และในทางตรงกันข้าม พบว่าจำนวนครัวเรือนนอกเขตเทศบาลได้ลดลง ที่เด่นชัดได้แก่ ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ลดลงร้อยละ 24.4 และภาคเหนือลดลงร้อยละ 14.2 ส่งผลให้จำนวนครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ลดจำนวนลง โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลงมากที่สุด ร้อยละ 14.5 *

2. ผลการทดสอบข้อสมมติฐาน

ก. ผลการทดสอบสมมติฐานรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนเพิ่มขึ้นหรือลดลง

ผลการทดสอบข้อสมมติฐานของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2560 ว่าสูงกว่าในปี พ.ศ. 2556 ของประชากร ว่ามีนัยยะสำคัญทางสถิติในระดับความสำคัญที่ร้อยละ 0.05 หรือไม่อย่างไร ผลการทดสอบแสดงไว้ในตารางที่ 1 ซึ่งสรุปรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนของทั้งประเทศและ 5 ภูมิภาค ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำนวนการสุ่มตัวอย่าง ในปี พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2560 การทดสอบเป็นการทดสอบผลต่างของรายได้ระหว่าง 2 ปี ดังกล่าว ถ้าในกรณีผลต่างเป็นบวก (เงินรายได้เฉลี่ยครัวเรือนใน ปี 2560 สูงกว่า ในปี 2556) ใช้การทดสอบทางด้านหางขวาของการกระจายค่า t (right tail test) ว่าสูงกว่าจริงหรือไม่ ผลการคำนวณ ค่าสถิติ t และ ค่า p -statistic โดยค่า t มีค่าที่สูงและค่า p มีค่าที่ต่ำหรือเป็นศูนย์ ดังแสดงในตารางที่ 2 จากค่าสถิติ

* รายละเอียดการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยครัวเรือนและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยครัวเรือน การกระจายรายได้ของครัวเรือน และภาวะหนี้สินของครัวเรือนระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2560 สามารถดูได้ใน (หุทัย มีนะพันธ์, 2562)

หุทัย มินะพันธ์

ทั้งสองยืนยันการปฏิเสธของข้อสมมติฐานว่าง (Reject null hypothesis) และยอมรับข้อสมมติฐานทางเลือก แสดงว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนในปี พ.ศ. 2560 สูงกว่าในปี พ.ศ. 2556 อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่มากกว่าระดับร้อยละ 0.05 จึงสรุปในภาพรวมได้ว่าเงินรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนได้เพิ่มขึ้นในช่วงที่รัฐบาลมีการบริหารงานโดย คสช.

ในกรณีที่เงินรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2560 ต่ำกว่า ในปี พ.ศ. 2556 หรือผลต่างของเงินรายได้เฉลี่ยเป็นลบ จริงหรือไม่ ซึ่งเป็นการทดสอบด้านหางซ้ายของการกระจายค่า t (left tail test) โดยค่า t มีค่าเป็นลบ พบว่าทั้งค่า t มีค่าที่สูงและค่า p มีค่าที่ต่ำหรือเป็นศูนย์ แสดงการปฏิเสธข้อสมมติฐานว่าง (Reject null hypothesis) และยอมรับข้อสมมติฐานทางเลือกเช่นเดียวกัน ในระดับความน่าเชื่อถืออย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่มากกว่าร้อยละ 0.05 ว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนในปี พ.ศ. 2560 ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยในปี พ.ศ. 2556

ผลการทดสอบข้อสมมติฐานพบว่า ข้อสมมติฐานว่างถูกปฏิเสธทั้งหมด และยอมรับข้อสมมติฐานทางเลือก ดังแสดงผลสรุปไว้ในตารางที่ 1 ว่า รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนของประชากรในปี พ.ศ. 2560 สูงกว่า ปี พ.ศ. 2556 สำหรับทั่วประเทศ (เขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล) นอกเขตเทศบาลของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง (ทั้งสองเขตการปกครอง) ในเขตเทศบาลของภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ทั้งสองเขตการปกครอง) และ ในเขตเทศบาลของภาคใต้ โดยเกือบทั้งหมดมีค่าคำนวณสถิติ t ที่สูง ยกเว้นกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (นอกเขตเทศบาล) ที่ค่าคำนวณสถิติ t มีค่าต่ำกว่า 4.40 แต่ก็ผ่านเกณฑ์การปฏิเสธข้อสมมติฐานว่าง ผลการทดสอบข้อสมมติฐานสำหรับภูมิภาคที่มีผลสำรวจว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนของประชากรใน ปี พ.ศ. 2560 ต่ำกว่า ปี พ.ศ. 2556 ได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ในเขตเทศบาล) ภาคเหนือ (นอกเขตเทศบาล) และภาคใต้ (นอกเขตเทศบาล) มีเกณฑ์การยอมรับทางสถิติสูง ด้วยค่าสถิติ t ที่สูง (มีค่าระหว่าง -17.17 และ -92.48) และค่า p -statistic มีค่าเท่ากับศูนย์ แสดงว่าความเป็นไปได้ที่ข้อสมมติฐานว่างเป็นจริงแต่ถูกปฏิเสธจากการทดสอบมีโอกาสเป็นศูนย์ จากข้อมูลสถิติจึงยืนยันได้ว่าในช่วงเวลาของรัฐบาลที่จัดตั้งโดย คสช. รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนในภาพรวมของประเทศเปลี่ยนแปลงเพิ่มสูงขึ้นโดยไม่สามารถปฏิเสธได้ทางสถิติ แต่การทดสอบนี้ไม่สามารถระบุหรือเปรียบเทียบได้ว่า หากถ้าเป็นการบริหารงานโดยรัฐบาลแบบประชาธิปไตย ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่เกิดขึ้นจริงจะเป็นอย่างไร ซึ่งอาจจะเพิ่มขึ้นมากกว่า น้อยกว่า หรือลดลงหรือไม่ อย่างไร

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบข้อสมมติฐานทางสถิติ : ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน (บาท)

ผลการทดสอบข้อสมมติฐานทางสถิติ: รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน (บาท)

ภูมิภาค	ปี 2560			ปี 2556			Difference Standard		t	p	Test
	รายได้	SD	N	รายได้	SD	N	of Mean	Error			
ทั่วประเทศ	26946	331	52000	25194	329	52000	1752	2.0435	857.3553	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	32744	610	24295	31939	678	18794	1012	19.7066	51.3533	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	21862	318	27705	21376	343	33206	486	2.6820	181.2099	0.0000	Reject
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	41897	1243	10964	43058	1630	7601	-1161	22.1465	-52.4237	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	43005	1440	9254	44402	1854	6454	-1397	27.5075	-50.7861	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	35899	1692	1709	35491	2816	1147	408	92.6754	4.4025	0.0001	Reject
ภาคกลาง	27042	573	11436	26114	515	10275	928	7.3840	125.6779	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	29524	1058	5012	28513	781	3687	1011	19.7173	51.2747	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	25105	601	6424	24771	674	6588	334	11.1884	29.8522	0.0000	Reject
ภาคเหนือ	19046	311	9395	19267	516	10193	-212	6.0346	-36.6221	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	22250	570	3489	20666	538	2893	1584	13.8986	113.9683	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	17154	363	5906	18713	688	7300	-1559	9.33556	-166.9958	0.0000	Reject
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	20271	414	13567	19181	443	16831	1090	4.928821	221.1482	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	23767	602	4150	24007	625	3616	240	13.97688	-17.17122	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	18730	534	9416	17861	538	13215	869	7.224049	120.2927	0.0000	Reject
ภาคใต้	26913	798	6639	27504	738	7100	-591	13.13884	-44.98114	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	30670	815	2390	28906	864	2145	1764	25.0187	70.5073	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	24799	1160	4248	26897	990	4955	-2098	22.68394	-92.48835	0.0000	Reject

ข. ผลการทดสอบข้อสมมติฐานค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนเพิ่มขึ้นหรือน้อยลง

การทดสอบข้อสมมติฐานส่วนต่างค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนระหว่าง ปี พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2560 มีวิธีการเดียวกันกับทางด้านรายได้ ข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบและผลการทดสอบสรุปไว้ใน ตารางที่ 2 การปฏิเสธข้อสมมติฐานว่าง (Reject null hypothesis) และยอมรับข้อสมมติฐานทางเลือกอยู่ที่ ระดับความน่าเชื่อถืออย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่มากกว่าร้อยละ 0.05 ผลการทดสอบพบว่า ค่า p -statistic มีค่าเป็นศูนย์ ทำให้ต้องปฏิเสธข้อสมมติฐานว่าง ว่าค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนในปี พ.ศ. 2560 ต่ำกว่าในปี พ.ศ. 2556 และยอมรับข้อสมมติฐานทางเลือก ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนในปี พ.ศ. 2560 สูงกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2556 ในทุกภูมิภาค ยกเว้นกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (นอกเขตเทศบาล) ที่การทดสอบพบว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนในปี พ.ศ. 2560 ต่ำกว่า ปี พ.ศ. 2556 (ค่าคำนวณ t เท่ากับ -12.90) ผลการทดสอบยังปรากฏว่า ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลในภาคใต้ มีผลการทดสอบทางสถิติไม่สามารถปฏิเสธข้อสมมติฐานว่างได้ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 0.05 เนื่องจาก ค่าทดสอบ t มีค่าต่ำเท่ากับ 0.3523 และ ค่า p -statistic มีค่าสูงเท่ากับ 0.3623 สูงกว่าระดับความเชื่อมั่นที่ ร้อยละ 0.05 ดังนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนนอกเขตเทศบาลในภาคใต้ ในปี 2560 ไม่สูงกว่าในปี 2556 (ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี พ.ศ. 2560 อยู่ที่ 19,395 บาทต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2556 อยู่ที่ 19,392 บาท ต่อเดือน)

โดยสรุป ผลการทดสอบข้อสมมติฐานทางสถิติยืนยันว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนของ ประชากรในปี พ.ศ. 2560 สูงกว่าในปี พ.ศ. 2556 ทั่วประเทศ และเกือบทุกภูมิภาค ทั้งในเขตเทศบาลและ

หุทัย มินะพันธ์

นอกเขตเทศบาล เว้นแต่ครัวเรือนนอกเขตเทศบาล ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและครัวเรือนนอกเขตเทศบาลในภาคใต้ ที่พบว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนใน ปี พ.ศ. 2560 ต่ำกว่าใน ปี พ.ศ. 2556 ค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนเพิ่มสูงขึ้น มีสาเหตุมาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากภาวะเงินเฟ้อ โดย การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันเชื้อเพลิง อาหาร และค่าเช่า ในช่วงเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับ ครัวเรือนที่อยู่ในเขตเทศบาลที่ราคาสินค้าและบริการมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วกว่า และได้ง่ายกว่าในพื้นที่ นอกเขตเทศบาล

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบข้อนัยฐานทางสถิติ : ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน (บาท)

ผลการทดสอบข้อนัยฐานทางสถิติ: ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน (บาท)

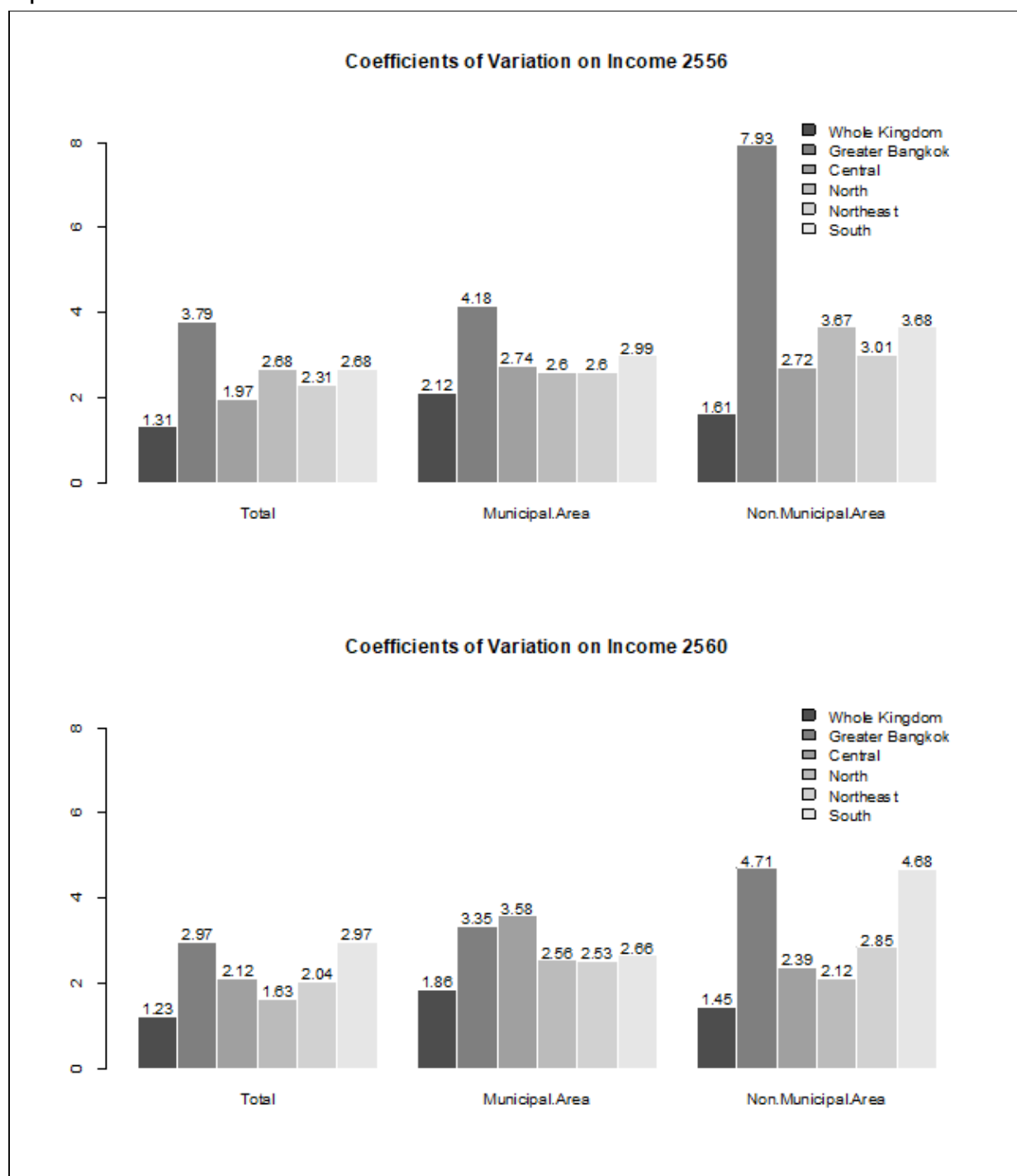
ภูมิภาค	ปี 2560			ปี 2556			Difference Standard		t	p	Test
	ค่าใช้จ่าย	SD	N	ค่าใช้จ่าย	SD	N	of Means	Error			
ทั่วประเทศ	21437	191	52000	19061	165	52000	2376.00	1.1068	2146.6337	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	25581	364	24295	23862	349	18794	1719.00	3.4546	497.5929	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	17802	163	27705	16344	168	33206	1458.00	1.3450	1084.0333	0.0000	Reject
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	33126	776	10964	32425	869	7601	701.00	12.4207	56.4381	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	33655	887	9254	32641	943	6454	1014.00	14.9266	67.9326	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	30261	1327	1709	31211	2244	1147	-950.00	73.6245	-12.9033	0.0000	Reject
ภาคกลาง	21120	248	11436	19728	245	10275	1392.00	3.3496	415.5695	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	22560	424	5012	21675	398	3687	885.00	8.8787	99.6763	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	19997	291	6424	18638	310	6588	1359.00	5.2696	257.8924	0.0000	Reject
ภาคเหนือ	15329	227	9395	14066	207	10193	1263.00	3.1126	405.7656	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	17271	417	3489	15508	285	2893	1763.00	8.8270	199.7285	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	14182	264	5906	13495	267	7300	687.00	4.6440	147.9336	0.0000	Reject
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	16513	226	13567	15092	213	16831	1421.00	2.5417	559.0726	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	18597	369	4150	17834	337	3616	763.00	8.0136	95.2135	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	15595	283	9416	14342	255	13215	1253.00	3.6642	341.9597	0.0000	Reject
ภาคใต้	21381	302	6639	20372	367	7100	1009.00	5.7191	176.4269	0.0000	Reject
ในเขตเทศบาล	24912	548	2390	22635	593	2145	2277.00	17.0173	133.8049	0.0000	Reject
นอกเขตเทศบาล	19395	357	4248	19392	459	4955	3.00	8.5159	0.3523	0.3623	Accept

สัมประสิทธิ์การแปรผันของรายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน

สัมประสิทธิ์การแปรผันของค่าประมาณการทางสถิติสามารถวัดได้จากอัตราร้อยละของค่า เบี่ยงเบนมาตรฐานต่อค่าเฉลี่ยที่ประมาณการได้จากข้อมูล เพื่อแสดงถึงการกระจายของข้อมูลว่ามี ลักษณะเป็นเช่นใด เป็นการกระจายตัวหรือกระจุกตัว และนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลลักษณะอื่นที่คำนวณ ได้ เพื่อแสดงถึงความเหลื่อมล้ำของข้อมูล

ก. สัมประสิทธิ์การแปรผันของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน

สัมประสิทธิ์การแปรผันของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนระหว่างภูมิภาคและเขตพื้นที่การปกครองในปี พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2560 แสดงในรูปภาพที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ที่ทำการสำรวจจะพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของรายได้เฉลี่ยครัวเรือนของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสูงกว่าภูมิภาคอื่นในประเทศ และนอกเขตเทศบาลจะสูงกว่าในเขตเทศบาล ซึ่งในปี พ.ศ. 2556 สูงถึงร้อยละ 7.93 และลดลงเหลือร้อยละ 4.71 ใน ปี พ.ศ. 2560 แสดงถึงความแตกต่างของรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก หรือมีความเหลื่อมล้ำสูง เมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคและเขตการปกครองอื่น อาจเป็นเพราะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลบางพื้นที่ยังมีการทำการเกษตรอยู่ และในเขตเทศบาลมีครัวเรือนที่หนาแน่น และมีการประกอบกิจกรรมอาชีพสร้างรายได้ที่หลากหลายแตกต่างกัน ทำให้รายได้ครัวเรือนมีความแตกต่างกันมาก และเป็นที่น่าสังเกตว่าค่าสัมประสิทธิ์การแปรผันของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนนอกเขตเทศบาลในภาคใต้ มีค่าสูงร้อยละ 4.68 ใกล้เคียงกับนอกเขตเทศบาลในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แสดงให้เห็นถึงการกระจายของเงินรายได้ครัวเรือนต่อเดือนนอกเขตเทศบาลในภาคใต้ค่อนข้างสูง สำหรับภูมิภาคอื่นๆ นั้นค่าความแปรผันไม่ได้แตกต่างอย่างเด่นชัด แต่โดยทั่วไป ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลจะมีการแปรผันของรายได้ที่สูงกว่าครัวเรือนที่อยู่ในเขตเทศบาล ทั้งนี้ อาจเกิดจากการทำอาชีพเกษตรกรรม ที่เงินรายได้มีความไม่แน่นอน จากราคาและผลผลิตของพืชผลมีความไม่แน่นอน เมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นที่ทำในเขตเทศบาล ถ้าพิจารณาโดยรวมทั้งประเทศ สัมประสิทธิ์การแปรผันของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนไม่ได้สูงมากนัก มีเพียงร้อยละ 1.23 ของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ใน ปี พ.ศ. 2560 และร้อยละ 1.31 ใน ปี พ.ศ. 2556

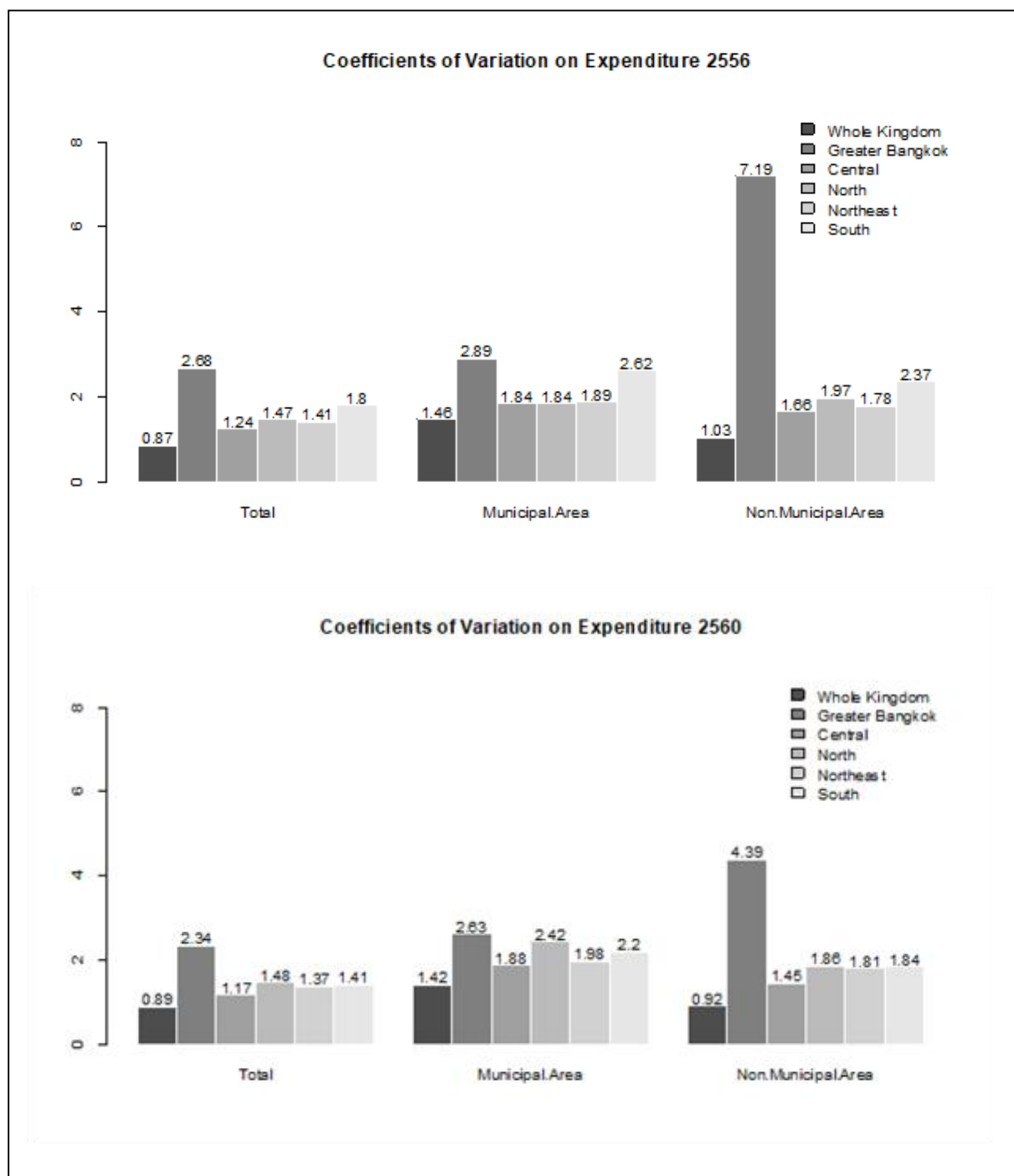

รูปภพที่ 1 ค่ำสัมประสิทธิการแปรผันของรายได้ปี 2556 และ 2560

ข. สัมประสิทธิการแปรผันของค่ำใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน

สัมประสิทธิการแปรผันของค่ำใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนระหว่างภูมิภาคและเขตพื้นที่การปกครองในปี พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2560 แสดงในรูปภพที่ 2 ซึ่งโดยทั่วไปมีลักษณะไม่แตกต่างจากสัมประสิทธิการแปรผันของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน โดยลักษณะการกระจายของค่ำใช้จ่ายเฉลี่ยต่อ

ครัวเรือนของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสูงกว่าภูมิภาคอื่นในประเทศ และครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีการแปรผันที่สูงกว่าในเขตเทศบาล ซึ่งในปี พ.ศ. 2556 สูงถึงร้อยละ 7.19 และลดลงเหลือร้อยละ 4.39 ในปี พ.ศ. 2560 แสดงถึงค่าครองชีพของครัวเรือนในเขตพื้นที่ดังกล่าวมีความสูงและต่ำที่ห่างจากกันมากกว่าในภูมิภาคและเขตพื้นที่การปกครองอื่นที่ทำการสำรวจ และเป็นที่น่าสังเกตว่าสัมประสิทธิ์การแปรผันของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนทั้งในและนอกเขตเทศบาลในปี พ.ศ. 2560 มีการกระจายตัวที่ลดลงบ้างเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556 โดยรวมแล้ว สัมประสิทธิ์การแปรผันของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2556 และ ปี พ.ศ. 2560 ไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ร้อยละ 0.87 และร้อยละ 0.89 ในแต่ละปีตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับสัมประสิทธิ์การแปรผันทางด้านเงินรายได้ของครัวเรือน ทางด้านค่าใช้จ่ายครัวเรือนมีลักษณะการกระจุกตัวมากกว่าความเหลื่อมล้ำมีน้อยกว่า

รูปภาพที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผันของค่าใช้จ่ายปี 2556 และ 2560

บทสรุป

จากผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2560 และปี พ.ศ. 2556 ทัวราชอาณาจักร โดยสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Two-Stage Sampling จำนวน 52,000 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือน 21,387,158 ครัวเรือนใน ปี พ.ศ. 2560 และ 1,219,639 ครัวเรือนใน ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านระบอบการปกครองจากรัฐบาลนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในระบอบรัฐสภา เป็นรัฐบาล คสช. ซึ่งมาจากการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง เราได้ทำการทดสอบข้อนัยฐานการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ทางด้านรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน และค่าใช้จ่ายครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน และวิเคราะห์เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์การแปรผันของรายได้ และค่าใช้จ่ายครัวเรือนว่ามีการกระจุกตัวหรือกระจายตัวมากขึ้นเพียงใด โดยมีข้อสรุป ดังนี้

ก) การทดสอบสมมติฐานทางสถิติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนในช่วงปี 2556 และ 2560 โดยใช้ค่าสถิติ t และ ค่า p -statistic ที่คำนวณได้เป็นค่าทดสอบการยอมรับหรือปฏิเสธข้อสมมติฐานว่าง ในระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 0.05 พบว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของประชากรในปี พ.ศ. 2560 สูงกว่าใน ปี พ.ศ. 2556 ในระดับประเทศ และทั้งสองเขตการปกครอง (เทศบาล และนอกเขตเทศบาล) กรุงเทพมหานครและปริมณฑลในเขตเทศบาลรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนลดลง แต่ครัวเรือนนอกเขตเทศบาล มีรายได้เพิ่มขึ้น ในระดับภูมิภาค ผลการทดสอบยืนยันว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2560 ต่ำกว่า ปี พ.ศ. 2556 ได้แก่ ภาคเหนือ (นอกเขตเทศบาล) และ ภาคใต้ โดยรวม และภาคใต้ (นอกเขตเทศบาล) สำหรับภูมิภาคอื่น ๆ มีรายได้เพิ่มขึ้น

ข) การทดสอบข้อสมมติฐานทางสถิติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน สามารถยืนยันว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นในปี พ.ศ. 2560 จากปี พ.ศ. 2556 ทุกทั้งประเทศ และทุกภูมิภาค ยกเว้น ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้นที่การทดสอบพบว่า มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่ลดลง และครัวเรือนนอกเขตเทศบาลในภาคใต้ที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยไม่ได้เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2556 (ข้อสมมติฐานว่างถูกปฏิเสธ)

ค) ลักษณะการกระจายและกระจุกตัวของรายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน โดยพิจารณาจากสัมประสิทธิ์การแปรผัน พบว่ามีลักษณะที่คล้ายกัน คือการกระจายตัวของข้อมูลจะสูงสำหรับครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมากกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล ที่เห็นชัดเจน คือค่าสัมประสิทธิ์แปรผันของรายได้และค่าใช้จ่ายสำหรับครัวเรือนนอกเขตเทศบาลในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอยู่ในระดับสูงกว่าทุกภาคทุกเขตการปกครองของประเทศ

เราอาจสรุปได้ว่า ผลการทดสอบนัยยะสำคัญทางสถิติจากข้อมูลการสำรวจ สามารถยืนยันได้ว่าสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในประเทศ ทั้งทางด้านรายได้และค่าใช้จ่ายโดยทั่วไปมีการเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้นในปี พ.ศ. 2560 (รัฐบาล คสช.) จากปี พ.ศ. 2556 (รัฐบาลประชาธิปไตย) นอกจากนี้ยังพบว่ารายได้และรายจ่ายของครัวเรือนมีลักษณะกระจายตัวเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่นอกเขตเทศบาล หรือความแตกต่าง

หฤทัย มินะพันธ์

ระหว่างเงินรายได้และค่าใช้จ่ายในเขตชนบทสูงกว่าครัวเรือนในเขตเมือง แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลที่ไม่ใช่รูปแบบประชาธิปไตยจากการเลือกตั้ง ก็ยังใช้อำนาจให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเติบโตเพิ่มขึ้นได้ โดยยังคงรักษากฎเกณฑ์ตลาดให้ดำเนินต่อไป แม้ว่าจะไม่เป็นไปอย่างเสรีในแนวประชาธิปไตยก็ตาม แต่สามารถเพิ่มเสถียรภาพทางการเมืองมากขึ้นกว่ารัฐบาลประชาธิปไตยที่มีความขัดแย้งทางการเมืองสูง เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นการลงทุน และการค้า แต่มีข้อสังเกตบางประการของผลสรุปนี้ที่ควรกล่าวถึง ในประการแรก หากโครงสร้างและกลไกทางเศรษฐกิจของประเทศมิได้เปลี่ยนแปลงหรือถูกทำลายในการปฏิวัติรัฐประหาร แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจของประเทศจะดีขึ้นสำหรับรัฐบาล คสช. แต่อาจจะไม่ดีเท่ากับหากถ้าเป็นการบริหารจัดการภายใต้รัฐบาลประชาธิปไตย ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศมากกว่าประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงของรายได้และค่าใช้จ่ายครัวเรือนในรัฐบาล คสช. แม้ว่าจะเพิ่มขึ้น แต่ถ้าอัตราการเพิ่มขึ้นแตกต่างกัน เช่น รายได้มีอัตราการเพิ่มขึ้นน้อยกว่าค่าใช้จ่าย ก็ทำให้ครัวเรือนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น หรือทำให้อัตราการออมของประเทศต่ำลงในระยะยาว ซึ่งผลสำรวจสภาพหนี้สินของครัวเรือนก็พบว่าหนี้ครัวเรือนภายในประเทศระหว่างปีทั้งสองที่ทำการศึกษาเพิ่มขึ้น และ ประการสุดท้าย แม้ว่าจะไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่ารัฐบาลในรูปแบบใดที่ใช้อำนาจสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประเทศได้ดีกว่ากัน แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าความเหลื่อมล้ำในเขตเมืองมีน้อยกว่าในเขตนอกเมืองและการเหลื่อมล้ำทั้งทางด้านเงินรายได้และค่าใช้จ่ายครัวเรือนเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2560 สูงกว่าในปี พ.ศ. 2556 ดังนั้น การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบอบการปกครองทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ยากลำบากที่จะหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ ต้องอาศัยข้อมูลที่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบและมีระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควรเพื่อให้เห็นชัดถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งระบอบการปกครองและสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน ต้องควบคุมปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ระบอบการเมืองที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของประชาชน

รายการอ้างอิง

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- หุทัย มินะพันธ์. (2562). การวิเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 17(2), 55-76.
- Daron, A., Naidu, S., Restrepo, P., & Robinson, J. A. (2019). Democracy Does Cause Growth. *Journal of Political Economy*, 127(1), 47-100.
- Barro, R. J. (1991). Economic Growth in a Cross Section of Countries. *Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407-443.
- Barro, R. J. (1996). Democracy and Growth. *Journal of Economic Growth*, 1, 1-27.
- Dalgaard, P. (2008). *Introductory Statistics with R*. New York: Springer-Science+Business Media.

จิรายุทธ์ สีม่วง

บทบาทของอเมริกาและรัฐไทยในการพัฒนาประเทศกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงสงครามเวียดนาม (1955 – 1975)*

The Roles of America and Thai State in National Development and the Socioeconomic Changes in the Eastern Thailand During the Vietnam War (1955 – 1975)

จิรายุทธ์ สีม่วง (Jirayoot Seemung)

นักศึกษาระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งชาติ
เวียดนาม – ฮานอย, ประเทศเวียดนาม

Ph.D. Student, VNU, Hanoi - University of Social Sciences and Humanities, Vietnam

E-mail : Jirayoot.see@gmail.com

Received: 24 August 2020

Revised: 29 August 2020

Accepted: 5 September 2020

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและผลที่เกิดขึ้นของบทบาทของอเมริกาและรัฐไทยในการพัฒนาประเทศในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงการสิ้นสุดของสงครามเวียดนามปี 1975 ในช่วงเวลาดังกล่าวอเมริกาถือเป็นประเทศที่มีบทบาทในการพัฒนาประเทศไทยในภาพรวมโดยเฉพาะในมิติทางเศรษฐกิจรวมถึงความมั่นคง ความสัมพันธ์ดังกล่าวนอกจากจะส่งผลต่อการพัฒนาในระดับประเทศในภาพรวมแล้วยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกด้วย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลายเป็นฐานทรัพยากรในการผลิตเพื่อตอบสนองการขยายตัวของทุนนิยม นอกจากนี้การที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลายเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในสงครามเวียดนามยังผลให้มีการเร่งรัดการพัฒนาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยบทความชิ้นนี้มุ่งเชื่อมโยงปัจจัยภายนอก อย่างบริบทโลก บริบทภายในภูมิภาค ประกอบกับปัจจัยภายในเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

* บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขาวิชาเทศคดีศึกษา คณะวิชเทศคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งชาติเวียดนาม – ฮานอย ประเทศเวียดนาม

This article is a part of the doctoral thesis in Ph.D. Program in International Studies, Faculty of International Studies, VNU, Hanoi - University of Social Sciences and Humanities, Vietnam

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ระหว่างอเมริกาและไทย, รัฐไทยกับการพัฒนาเศรษฐกิจ, การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคมของภาคตะวันออก, สงครามเวียดนาม

Abstract

This article aims to study the roles and effects of America and Thai state in performing Thailand development during the post WW2 era until 1975 when the Vietnam War was ended. By that specific period, the United States took the important role in many perspectives of Thai national development especially economics and security. The role of the United States not only affected Thailand nationwide but the specific region namely the Eastern part of Thailand where its socioeconomic was changed. The Eastern coast became the centered resource area of national production to serve the enlargement of capitalism. Since the Eastern region was the strategic area of the battle in Vietnam War, this area was intensively developed. This article also aims to present the linkage between the external factors (such as the global contexts, regional contexts) and the internal factors so that the socioeconomic changes in the Eastern Thailand would be explained clearly.

Keywords : Relationship Between USA and Thailand, Thai State and Economic Development, Socioeconomic Changes in The Eastern Region of Thailand, Vietnam War

INTRODUCTION

During the Vietnam War (1955 - 1975), the United States of America was the powerful country which played the role in advocating a new order for countries in Asia, especially after the democratic national revolution of China in 1949. America's intervention in Japan can be seen to restore the economy with a desire to use Japan as its ally in Asia in order to prevent the expansion of socialism (Havens, 1987).

In Southeast Asia, Thailand was a key economic and military country of the United States of America with the aim of preventing the expansion of socialism in accordance with the Domino theory. Preventing the expansion of socialism was not only related to the military security but also the capitalist economy in Southeast Asia. The United States of America played an important role in developing the capitalist economy in Thailand which led to the change of socio-economic system in the regions of Thailand. With the role of state-level cooperation, the United States of

จรรยา สีม่วง

America assisted Thailand in the field of security such as weapons supply and military training. In terms of economy, the United States of America provided financial supports, provided economic development plan and supported infrastructure construction. The aforementioned situation had an impact on the regions of Thailand, especially the Eastern Thailand. Starting in 1947, the promotion of the capitalist economy at the state level accelerated the transition of the Eastern Thailand in investing in the development of infrastructure in this region and gradually adding the model of commodity economy along with the model of subsistence economy. After 1965, the establishment of the US military base at U-Tapao also had influence on the economic situation in the region (Surachart Bamrungsuk, 1988; Wiwat Mungkandi, 1986, pp. 14-19).

This article aims to study the roles and effects of America and Thai state in performing Thailand development during the Post-World War 2 era until 1975 when the Vietnam war was ended and its impacts on the Eastern Thailand. The author has collected the topic-related documents and information, and analyzed them from the perspective of political economy. To complete the aforementioned purpose, in addition to the introduction and conclusion, the author divide this paper into the following contents: 1) The global and regional context after the end of World War II in 1945 2) The roles of America and Thai state in national development during the Vietnam War (1955 – 1975) and 3) The impacts on the Eastern Thailand during the Vietnam War (1955 – 1975).

THE GLOBAL AND REGIONAL CONTEXT AFTER THE END OF WORLD WAR II IN 1945

After the end of World War II, the United States of America became a globally powerful country with an important role in the world economic system, and advocated the new order system in international relations, especially in terms of the global security and economy. American Peace (Pax Americana) is a political term commonly used in the fields of politics and international relations to present the above situation.

In terms of economy, the economic liberal was enforced by the Declaration of Point Four Program by Mr. Harry S. Truman, the President of the United States of America, on January 20, 1949. In that speech, there was a passage demonstrating the role of the US in the underdeveloped countries, and its foreign policy, which was:

"We must embark on a bold new program for making the benefits of our scientific advances and industrial progress available for the improvement and growth of underdeveloped areas. More than half the people of the world are living in conditions approaching misery. Their food is inadequate. They are victims of disease. Their economic life is primitive and stagnant. Their poverty is a handicap and a threat both to them and to more prosperous areas. For the first time in history, humanity possesses the knowledge and skill to relieve suffering of these people. The United States is pre-eminent among nations in the development of industrial and scientific techniques. The material resources which we can afford to use for assistance of other peoples are limited. But our imponderable resources in technical knowledge are constantly growing and are inexhaustible" (Truman, 1950 as cited in Sachs, 2000, p.4)

In short, he classified and defined the new group of countries as "Underdeveloped Countries", which were the least developed countries. The term "Underdeveloped Countries" was used for the countries which had a modest standard of living, an underdeveloped industrial foundation and manufacturing sector. This was the definition of the socio-economically underdeveloped countries. According to the definition mentioned above, the United States of America and developed countries were forced to play a role in supporting the underdeveloped countries to develop and improve the standard of living for their people by providing technologies in industrial production and economic development. Such situation compelled the underdeveloped countries as defined above to find ways to develop their economy and society (Sachs, 2001).

Thus, this development project became the main project in the world due to the promotion from two sides: one side was promoted by the developed countries and the other side was the developing countries' participation in the development project. Moreover, a lot of countries around the world believed that this linkage among countries in socio-economic development would create world peace.

In the global context, in Western Europe, the United States of America played itself as the hero who recovered the Western European countries by adopting the recovery plan called Marshall Plan. On the other hand, in Asia, the Cold War became tense, especially after China's democratic national revolution in 1949. This event caused the United States of America to intervene in Japan to restore the economy of Japan as well as the capitalist economy after the World War II in Asia. Furthermore, the United States of America desired to use Japan as its ally in

order to prevent the expansion of socialism in Asia in general and in Southeast Asia in particular.

In Southeast Asia, we could see the role of America in the organization of regionalism in Southeast Asia, especially the Mekong region. In terms of Mekong regionalism, the United States of America led the establishment of the Bureau of Flood Control in 1951. This Bureau was directly under the Economic Commission for Asia and the Far East (ECAFE). In addition, the United States of America led the establishment of the South East Asia Treaty Organization (SEATO). This organization had 8 members including the United States of America, the United Kingdom, France, Australia, New Zealand, Thailand, the Philippines and Pakistan. Then, the countries such as Thailand, Indonesia, Malaysia, Singapore, and the Philippines cooperated and jointly organized the Association of Southeast Asia (ASA) on 8 August 1967 (Chetta Puanghut, 2012).

THE ROLES OF AMERICA AND THAI STATE IN NATIONAL DEVELOPMENT DURING THE VIETNAM WAR (1955 – 1975)

After the end of World War II, Thailand changed its foreign policy from keeping a neutral attitude to attaching importance to a collective security system. The collective security system was a security commitment accepted by the member countries, that was, if a member country had security instability caused by a country other than the member countries, the member countries must provide support and assistance. This collective international group usually led by the superpowers. After the end of World War II, the diplomatic relations between Thailand and the US became even closer and Thailand had the foreign policy following the same trend as the US. It could be seen that Thailand sent its military forces to participate in the Korean War in 1950 and the turning point was that Thailand took part in the Southeast Asia Treaty Organization (SEATO); when joining this organization, Thailand had to give military support to the US during the Vietnam War from 1955 to 1975, and led to the establishment of military bases in Thailand (Panitee Chatakanonda, 2002; Prathoomporn Vajarasthira, 1976, pp. 26-42).

During the Vietnam War, Thailand was the country which the United States of America was interested in because Thailand was a key economic and military country of the United States of America in Southeast Asia. Therefore, the United States of America had to intervene in Thailand to ensure that Thai leaders would have the viewpoints and foreign policies consistent with the

ones of the United States of America (Kullada Ketboonchu Mead, 2007; Puangthong Phakawaphan, 2009; Jirayoot Seemung, 2014; Jitiya Purksametanan, 2010).

In terms of internal politics, in the period of 1945 - 1973, the Thai government was led by the military. The government in this period started after the coup of Field Marshal Phin Choonhavan in 1947. This coup created an opportunity for the military to intervene in the state politics that lasted until 1973. At the same time, the Cold War in the world also facilitated the military to direct the government on the grounds that the national defense and security became an important issue of this country. The military leaders became the governmental leaders* and had a role in determining the policy-adopting process for the country, especially internal security issues and foreign policies. In addition, in the economic development of Thailand, Technocrats also played an important role in orienting the country's economic development through making economic development plans.

In the above situation, Thailand took advantage of diplomatic relations with the United States of America, especially the Marshall Plan. In 1950, Thailand and the United States of America signed a bilateral Economic and Technical Cooperation Agreement in which the United States of America provided Thailand with both financial and technical supports in a lot of field such as agriculture, transportation, energy, industry, mining, education and state administration. At the same time, Thailand received assistance under the Point Four Program of the President Truman, in which Thailand received a total support budget of 22.4 million USD from the United States of America from 1951 to 1953, and benefited from the export of goods such as rice, rubber and tin.

At the same time, with the above conditions, the US Government began to force the Thai government to apply the economic institutions of domestic Free Market by limiting the role of the state in investing in commodity production and changing the role of the state into promoting private investment in the production of industrial goods. Especially, the United States of America

* in the period of 1945 - 1973, Thailand had the prime ministers such as Major Khuang Aphaiwong (November 12, 1947 - April 8, 1948) (3rd time; acting), Field Marshal Luang Phibunsongkhram (April 8, 1948 - September 16, 1957) (2nd time), Field Marshal Sarit Dhanarajata (September 16 - September 21, 1957) (1st time), Pote Sarasin (September 21 - December 24, 1957), Field Marshal Thanom Kittikachorn (January 1 - October 20, 1958) (1st time), Field Marshal Sarit Dhanarajata (October 20, 1958 - December 8, 1963) (acting until February 10, 1959) (2nd time), Field Marshal Thanom Kittikachorn (December 9, 1963 - October 14, 1973) (2nd time)

จิรายุทธ สีม่วง

desired to promote the domestic free market by asking Thailand to sign a memorandum of understanding to guarantee America's direct investment in September 1, 1954. To meet the above objectives, the Thai government passed these following laws: The Industrial Promotion Act 1954 and the Factory Act 1939, together with the regulations and rules of the Department of Industrial Promotion (Department of Industrial Promotion, 1977). These laws demonstrated the government's desire to promote foreign direct investment, including the one of the US. However, foreign direct investment in Thailand was still low because Thailand's infrastructure did not meet the requirements of foreign investment.

During the period of Field Marshal Plaek Phibunsongkhram as the Prime Minister, he applied a nationalist policy, so the role of the United States of America was limited. However, the United States of America tried to promote the free market mechanism in Thailand by the fact that the United States of America and World Bank supported Thailand to establish an agency to research and advocate economic development plans for the country, called the "National Economic Council" which was established in February 15 1950, but this agency was not in a role under the government of Field Marshal Plaek Phibunsongkhram (1948-1957) because he implemented a policy of state monopoly capitalism. According to this policy, the state played a monopoly role in the production of industrial goods both in heavy and light industries (Suthy Prasartset, 1984, pp. 67-107; Sangsit Piriyaarangsarn 1983; Surachart Bamrungsuk, 1988).

After the coup of Field Marshal Sarit Dhanarajata on September 16, 1957, the Thai government began to depend more on the United States of America, especially for economic development and national security. In terms of economy, the United States of America and World Bank played a role in Thailand's economic development by lending money to Thailand from 1950, and especially advocating the establishment of economic development plan of Thailand. In this work, the World Bank sent the experts to Thailand to conduct economic research and survey in Thailand between 1957-1958 and then published the report and proposed the economic development policy for the Thai state (World Bank, 1959).

In 1959, after Field Marshal Sarit Dhanarajata (Term: February 9, 1959 - December 8, 1963) came into power, the relations between Thailand and the US were tightened in both economic and security aspects. In terms of security relations, the US began to make tougher decisions in foreign policy towards Vietnam and led to the War between the US and Vietnam in

the period of 1955 – 1975. During this time, Thailand implemented a modernization policy under the Marshall plan, at the same time, due to the leadership of the military, the Thai government has close ties with the US in terms of military security. The Thai government participated in the Vietnam War (Vietnam called it the Resistance War against America). Until 1962, Thailand and the US issued the Thanat - Rusk Joint Communiqué saying the US could provide military assistance for Thailand. If Thailand was invaded, the US could provide direct assistance without SEATO's approval and the US could establish military bases in Thailand.

Based on the Thai-US relations mentioned above, the event of the US Military Bases started with the fact that the first US military unit from the Philippines arrived at Don Mueang airport in April 1958 followed by transporting machines to U-tapao for construction of air force base and infrastructure in Thailand. Then the US used 7 military bases in Thailand: Don Mueang (Bangkok), Nakornrachasima, Nakhon Phanom, Takli (Nakhonsawan), U-Tapao (Chonburi), Ubon Ratchathani and Udon Thani (as shown in the Figure 1).

Figure 1: 7 US military bases in Thai

Source: Chisholm, C & Kilpatrick L. T. D., n.d.

It could be said that the establishment of the US military bases in Thailand showed the close relationship between the Thai government and the US in the context of the Cold War. From the viewpoint of the Thai military government, it was found that the establishment of the US military bases was to force the US to protect Thailand from becoming a socialist country according to the Domino Theory (Surachart Bamrungsuk, 2017; The Vietnam War Team, 2015; History.com, 2009).

จรรยา สีม่วง

In terms of economic relations, under the guidance of the World Bank, Thailand reformed the role of the National Economic Council to become more important and renamed it the “Office of the National Economic Development Council” with the main purpose as the socio-economic development planning agency for the country (Chatchai Mooksong, n.d.). Until 1961, Thailand implemented the first national economic development plan in the period of 1961-1966. This development plan was based on the contents of the report and proposal of the experts of the World Bank in 1958. The special point was that in this plan, Thailand started to implement the industrial development plan (or could be called Industrialization) in the first national economic development plan. This plan advocated for Thailand to focus on the development of Import Substitution Industrialization (ISI) and the Thai government desired to develop many new industries, most of which were the industries of essential consumer goods. However, the industrial production establishments established from this period were only concentrated in Bangkok and metropolitan region* such as Nakhon Pathom, Nonthaburi, Samut Sakhon, Samut Prakan, Chachoengsao and Pathum Thani because of their close distance to Bangkok as the economic center of the country, and their better infrastructure comparing to other regions.

The main contents of this first development plan included 2 major purposes as follow; (Office of the National Economic Development Council, 1960)

1. Promote the development of infrastructure for economy, education and public health. Regarding economy, this plan advocated the infrastructure development for economic development such as construction of roads, improvement of water transportations such as rivers and canals for transferring goods, construction and improvement of railway, improvement of information and communications technology such as post, telegraph, radio and telephone, and doubling efficiency for domestic electric power generation.

2. Increase both industrial and agricultural productivity to create economic growth and produce goods to meet domestic demands. In this plan, the government encouraged the use of new science and technology to increase industrial and agricultural productivity. In terms of industry, the government aimed to increase the GDP of the private industry from 10% per year to 12% per year, and increase the productivity of important manufacturing industries such as cement, fabric, sugar, paper, tobacco, and minerals. In terms of agriculture, the government

* These provinces in Thai language are often called Parimonthon (Pa-ri-mon-thon: ปริมณฑล).

increased the productivity of important agricultural sectors such as rice, rubber, corn, cassava, cattle and fishery by 3% per year.

This was the period when Thai state promoted a free market economy which the state only supported manufacturing industries by inviting private investments without any state investment sanctions but creating supportive environments such as promoting private investment and building infrastructure to meet the demands for economic growth.

After the implementation of the first national economic development plan, although Thailand's economic growth was quite high due to the increasing foreign import and export value, Thailand had to face two major socio-economic problems. The first problem was the Income Redistribution presented in the income gap between the rich and the poor. The second problem was the development gap between urban area and rural area presented in the disparity between big cities, such as Bangkok and neighboring provinces, and other regions such as the Northeastern and the Northern Thailand (Pornchanok Thepkham, 2019).

Until 1967, Thailand started to implement the second socio-economic development plan (1967-1971) with the same objectives as the first plan, including investment in building economic infrastructure of the country, attraction of foreign investment as well as development of agricultural and industrial sectors. As a result, after implementing the second plan, Thailand succeeded in developing infrastructure in the regions within the target of macroeconomic development and growth across the country. However, Thailand still faced the problem of economic inequality like the first development plan.

Until the third socio-economic development (1972 - 1976), the development objectives still focused on 2 main objectives including; 1) economic growth and development and 2) infrastructure development. In this plan, the Thai government turned to the policy of Export Substitution Industrialization (ESI). Especially, the government had a policy to move industrial zones from Bangkok and neighboring provinces to other regions through the adoption of a law on investment support in special cases.

The Thai government still provided a lot of support for private investment, especially new sectors in the export-trending industries and labor-intensive industries. At the same time, at the end of this development plan, the government concentrated on solving the problems arising from the first and second development plans such as attraction of foreign investment, tax system, etc.

จรรยา สีม่วง

The US had an important role in building the 1st-3rd development plans and it could be seen that the World Bank lent money to Thailand from 1950 to 1975 up to USD 440 million to build infrastructure such as roads, irrigation systems, electrical systems and dams.

In the infrastructure development policy, the Thai government focused on infrastructure investment in the first economic development plan, accounting for 31.4% of the state budget, and in the second socio-economic development plan, accounting for 26.0% of the state budget. However, in the third socio-economic development plan, it was decreased to 19.4% of the state budget (Umpika Sawatwong, 2002, pp. 31-33).

During the late period of the Vietnam War, Thailand reduced diplomatic relations with the US, especially after the internal political circumstance called the Student Movement Against Dictator and the governmental support for the US, especially the establishment of military bases in Thailand. This political uprising took place in October 14, 1973 (Wan Maha Wippayok, "Day of Great Sorrow") and led to the event in March 21, 1976, in which thousands of students demonstrated from Thammasat University to the US Embassy, and a bombing which made 4 people dead immediately and dozens of people injured. Until 1976, the US withdrew its military bases from Thailand. Because of the domestic changes, the foreign policy also changed. In 1975, the government led by Major General Mom Rajawongse (M.R.) Kukrit Pramoj established diplomatic relations with China in July 1, 1975 with the desire to create economic and social benefits, at the same time reduced diplomatic relations with the US (Julaporn Euarukskul, n.d.; Surachart Bamrungsuk, 2016).

THE SOCIOECONOMIC CHANGES IN THE EASTERN THAILAND DURING THE VIETNAM WAR (1955 – 1975)

The turning point of the Eastern Thailand was the start of Sukhumvit Road. Sukhumvit Road was the first route connecting the Eastern Thailand with Bangkok and it can be said that this road was the gate of the capitalist economic integration process of the Eastern Thailand in the global and national economy. Before having Sukhumvit Road, the transportations in the Eastern Thailand were rivers and coastal navigation. Bangpakong River was the main water transportation in the Eastern Thailand. The river flow from Nakhon Nayok, Prachinburi, Chachoengsao and exist to the Gulf of Thailand. The coastal transportation started from Chanthaburi, Rayong to Trat. The water transports were mainly used for travelling and transferring

goods from inner areas to coastal ports and connecting with Bangkok.

Sukhumvit road was built in 1947 by the Prime Minister Plaek Phibunsongkhram. This route was a coastal route from Bangkok to Khlong Yai district, in Trat Province (bordering with Cambodia). Sukhumvit Road connected Bangkok with the provinces such as Samut Prakan, Chonburi, Rayong and Trat to the border of Thailand and Cambodia. It was originally called “Bangkok - Trat Road” (Figure 2).

In the initial stage, there was no bridge over Bangpakong River, and ferry was used for travelling across the river. In preparation for building Sukumvit road project, the Government built a bridge over Bangpakong River in 1941 and named it “Thephasadin Bridge”. The bridge is reinforced with concrete. The construction plan of this bridge follows the standard of USA so, it is secured enough for the heavy vehicles like the lorries. This bridge, with its 3.760 km. length, is located on Sukhumvit road, between Bangpakong district in Chachoengsao province and Chonburi province. (Figure 3).

In December 10, 1950, Bangkok - Trat Road was renamed to Sukhumvit Road in honor of Phra Phisarn Sukhumvit, the director of the Directorate for Roads at that time. After 1951, Thephasadin Bridge was completed and put into operation, so the form of transport was gradually changed from water transportation and railway to road (Olan Thinbangtieo, 2014; Silpa Wattanatham, 2020a; Rome Bunnag, 2013; Umpika Sawatwong, 2002, pp. 76-77).

Figure 2 : Road Bangkok - Trat
(Sukhumvit Road)

Source: wikipedia, 2020

Figure 3 : Thephasadin Bridge

Source : Tha Kham Municipality (n.d.)

จิรายุทธ์ สิม่วง

However, until 1958, the construction of Sukhumvit Road was not completed because of the strict annual distributed budget, and some sections were still red gravel roads which made it difficult to travel, and it was still unable to use this road at all times of the year because some road sections were inundated, especially in the section from Sattahip to Trat province.

After implementing the first economic development plan in 1961, the government focused on developing the transport system for economic development. To improve the construction of Sukhumvit road this time, the government borrowed money from the World Bank, and used quite high construction investment capital and foreign modern technology in the improvement process.

The construction improvement of the road began from the Bangkok-Sriracha (Chonburi province) section, the construction plan was divided into three phases. The first phase was Phrakhanong - Bangna Bridge (this construction started in December 1965 and completed in January 1968). The second phase was Bangna - Bangpakong (this construction started in January 1967). The third phase was Bangpakong - Sriracha (this construction started in February 1967). Bangkok - Sriracha route was completed in 1969. The transportation of goods on this route reduced time and shortened the distance by about 12 km compared to the previous route. This route was widened to 4 lanes. Next, the government built two large bridges including the bridge over Bangpakong River and the overpass on the Bangpakong - Chachoengsao route. In addition, Sukhumvit road on the Rayong - Chanthaburi - Trat section was also constructed with asphalt surface and was completed in 1967 (Umpika Sawatwong, 2002, pp. 80-82).

Then, the government additionally built 5 highways in the Eastern Thailand to expand the transport system connecting the coastal Sukhumvit road and the inner areas bordering with the Northeastern Thailand as follow: (Sujitra Samakhitham, 2016, p. 124)

1) The route 304 was built in 1967. This was a route connecting Bangkok - Chachoengsao - Kabin Buri - Pak Thong Chai - Nakhon Ratchasima (Northeastern Thailand).

2) The route 311 was built in 1967 in the Vietnam War for transportation of weapons, equipment and troops from U-Tapao Airport to Khao Hin Son, and connected with the Road 304 towards Kabinburi, Korat, Ubon Ratchathani provinces.

3) The route 317 was a route connecting Sa Kaeo province with Chanthaburi province, built from 1968 - 1969. This was a route dividing the forest areas of Thailand and Cambodia.

4) The route 3245 was built in 1969, connecting the districts of Phanom Sarakham - Sanam Chai Khet - Bo Thong - Koh Chan - Nong Yai - Pluak Daeng.

5) The route 3259 was built lastly in which the section I connected Sanam Chai Khet - Ban Nong Khok (210) and the section II connected Nong Khok - Wang Nam Yen; this road was built in 1984. This road passed through the north of Khao Ang Ruenai Wildlife Sanctuary (229)

All of these roads was built and operated under the Field Marshal Thanom Kittikachorn's administration. The route no. 304 and no. 311 were recognized as the strategic route to support military tasks during the Vietnam War in transporting weapons from Chuk Samet Pier or Sattahip Port and U-Tapao airport to the US military base in Nakhon Ratchasima province. The construction of these routes was assisted under United States Operation Mission (USOM) and Office In Charge of Construction (OICC) of the Department Of The Air Force, United States Of America. Even the proposed objective of this road construction was for the security issue only but, as a result, all 5 aforementioned roads also facilitated the travelling of people as well as the transportation of goods in the economy.

Sukhumvit road opened the Eastern area to be a new economic area where the model of commodity economy was inserted into the traditional economy model, known as the Subsistence Economy model. This road also made the Eastern Thailand integrating deeper into the national and international capitalist economy. Especially, there were the impacts on the economy and society in the region such as expansion of the forestry, the settling down of the immigrants, and expansion of economic crops plantations.

Timbers and loggings had been the important export goods of Thailand before the Siamese Revolution in 1932^{*}. After implementing the first economic development plan until 1968, the government decided to continue making money from logging and extending forestry concessions for more than 500 areas nationwide. The logging-export income was lasted until 1989 before the state's cancellation of all forest harvesting concessions (Wiboon Khemchalerms et al., 2005, p. 160).

^{*} The Siamese Revolution, on June 24, 1932, transformed the absolute monarchy into the constitutional monarchy and parliamentary democracy. And Siam changed its name in the period of Field Marshal Plaek Pibulsongkram in power, he implemented the nationalist policy and created a tendency to gather the Thai tribes into the "Thai" country. Finally, the names of the country, people and nationality were changed to "Thai" according to the first edition of the notice on governmentalism on June 24, 1939.

จิรายุทธ์ สิม่วง

After the World War 2, Thai government launched a policy supporting the forestry industry in the Eastern region so, the industries had been enlarged since 1947. The supportive evidence was a company named Sriracha Thun (or Srimaharaja Co.Ltd. presently) established by Field Marshal Chaophraya Surasakmontri. He founded Sri Maharaja sawmill in Sriracha District, Chonburi province. It was a huge sawmill that had capacity in tracking its own railway for hauling the logs in Ban Bueng district. The company had run its productions since the Siamese revolution in 1932 but the processes were occasionally paused during the World War 2 before expanding its working area to Chachoengsao and Rayong province after the war's termination.

The logging business of Srimaharaja Co.Ltd. was continuously upsized after the company decided to track its own railway to transport its timbers in the concession lands. The rail was trailed from Sriracha district in Chonburi province (at the East side along Sukhumvit route) to Pluakdang district in Rayong province. The total length of this railroad was 51.775 kilometers with its personal 7 stations namely: Sriracha, Jerm, Jermjompol, Jaopraya, Surasak, Montri, and Chalermiap.

The company adjusted its logging productions during 1953-1954 by using updated machines to increase production speed such as the 320 kilowatt electric mill sawing machines and the mechanic logging cranes. As the result, the company produced 900 – 1000 tons of lumber monthly in 1954, 1500 tons in 1956, and 2000 tons in 1957. To highlight its great capacity of logging productions, Srimaharaja Co.Ltd established its sub-company named Sriracha Plywood Co. Ltd. In 1958 for producing the shaving board plywood, finishing line woods. Also, Srimaharaja Co. Ltd formed up a number of lumber companies (Olarn Thinbangtio & Jittra Sombatrattananun, 2014).

In Phanom Sarakham district, Chachoengsao province, Eua Wittaya Panich Co. Ltd got its first state logging concession in 1957 which only allowed it to process the huge logs. Then, in 1958, it got the 2nd state concession which allowed this company to process more types of logging, compared to the previous concession, and to use updated logging technologies such as the giant sawing machines, logging trucks, and ships for transporting the woods to Bangkok and also, foreign countries.

Moreover, several sawmills were established in Rayong and Chanthaburi province including:

1) Ban Khai sawmill: This sawmill was located in Ban Khai district, Rayong province. It got the state concession in logging at the Northern part of Ban Khai district where several parts of Chanthaburi ridge's jungle, namely Pluak Daeng district, and a small part of Wang Chan district, were located.

2) Klaeng sawmill: This sawmill was located between Klaeng district and Mueng district in Rayong province. The sawmill shared the logging area (started from Yaida ridge to the forest in Krachet sub-district, to Sumnakthong sub-district until Wang Chan District) with 4 sawmills namely; Bankai sawmill, Samyan sawmill, Pattanakarn sawmill, and Kongdin sawmill.

After the implementation of the first economic development plan in 1961, the boost of the capitalist economy made the Eastern Thailand become an important resource, especially logging. Wood products produced in the region were divided into 2 parts: the bigger shared part was exported while the left was used as firewood for steam locomotives, and railroad ties. In addition to legal forestry concession, hiring villagers for illegal logging also began (Wiboon Khemchalerm et al., 2005, p. 169; Chaiyon Praditsil & Olarn Thinbangtieo, 2006; Sriracha Lovers Club, 2015; Museum Phanom, n.d.).

The policy on forest exploitation in the Eastern Thailand during 1947-1967 attracted a large number of migrants from other regions (mostly from the Northeastern provinces) to explore a new land since their assets in the Northeastern region were facing drought crisis. Due to the convenience of transport on Sukhumvit Road and the beginning of bus operation, the people from other regions sought to buy rights of land usage at a low price. These led to the emerging of communities in the Eastern region where people from nationwide came and settled down. They started to do farming, fruit gardens, and rice fields after purchasing or, sometime, invading the land. This was the reason why the inner part of the Eastern coast of Thailand was occupied with many plantations and district-administrative cities were also created including:

- Chanthaburi: Soi Dao district, Khitchakut district, Na Yai Am district, Kaeng Hang Maeo district.
- Rayong: Khao Chamao district, Tha Wang Chan district, Pluak Daeng district.
- Chonburi: Nong Yai district, Bo Thong district,
- Chachoengsao: Tha Takiab district

Besides, that Sukumvit road and Thephasadi bridge came into operation led to the fact that Bombay-Burma Trading Corporation was headquartered in this region, the gardening area in

จรรยา สีม่วง

the coastal areas was expanded, and the people in the region switched to grow economic crops such as cassava, sugarcane, etc... (Olarn Thinbangtiao, 2014; Chaiyon Praditsil & Olarn Thinbangtiao, 2006, p. 7; Olarn Thinbangtiao & Jitra Sombatrattananun, 2014)

After implementing the first economic development plan in 1961, the economic situation in the Eastern Thailand had a lot of changes, especially, along Sukhumvit Road. The area for agriculture and industry was expanded. In terms of agriculture, the Eastern Thailand began to become a region for growing economic crops such as sugarcane, cassava and rice. In terms of industry, the Eastern Thailand had agricultural product processing industries such as wood processing factories, rice mills and sugar mills.

The government under the reign of Field Marshal Sarit Thanarat endeavored to increase the capitalist economy intensively. The supportive economic policies were launched aiming to settling down the industrial infrastructures in the Eastern area such as supporting privatization in petroleum business (resulted in the establishment of Thai Oil Public Co. Ltd. at Sriracha District in Chonburi province in 1963), and developing and upsizing the key-economic cities in the Eastern region with versatile facilities (resulted in building a new city in Chonburi province – with its size covered the provincial administrative headquarter and Ang Sila sub-District- in 1966)

In addition to the economic sector, the Thai government implemented a national security policy in the eastern forest area. According to the viewpoint of the Thai government, the forests were the site of communist movements and anti-government activities. This led the Thai government used military forces to manage the Eastern forests instead of the General Department of Forestry. In the case of the Eastern forest area, the security development projects were shown clearly in building the military-related road systems (Chaiyon Praditsil & Olarn Thinbangtiao, 2006; Olarn Thinbangtiao & Jitra Sombatrattananun, 2014).

In 1965, the government led by Field Marshal Thanom Kittikajorn allowed the US to use the U-Tapao airport as a military base. This event led to the adoption of a resolution approving the US Army to renovate U-Tapao airport as a service center for the transport of troops to strategic locations in the country. The US provided the budget reform and regulated construction of U-Tapao airport to be completed within a year. At the same time, the US sent engineers and technicians to Thailand to improve other airports for military usage such as Ubon Ratchathani Airport, Takli Airport (Nakhon Sawan Province), and Udon Thani Airport etc... (Silpa Wattanatham,

2020b). The military base at U-Tapao had the unit's operating during the Vietnam War from 1965 - 1975 as follows:

- U - Tapao Royal Thai Navy Airfield operated in the period of 1965-1976.
- US army unit: 4258th Strategic Wing operated in the period of 1966-1970.
- US army unit: 307th Strategic Wing operated in the period of 1970-1975.

The US used the military bases such as Korat, Nakhon Phanom, Takli, Nakhon Sawan, Udon Thani, U-Tapao (Chonburi Province and Rayong Province) and Nam Phong of Khon Kaen Province for the B52, a heavy strategic bomber. During the Vietnam War, air force operations of bombers from these military bases accounted for 80%. In 1973, the number of the US troops was the highest with about 48,000 US soldiers operating in Thailand (Randolph, 1986, pp. 49 – 81; Ruth, 2017; Hopkins, 1986).

That the US army completely took in charge of U-Tapao Airport had impact on the lives of the surrounding people with significant changes. Shops, hotels, entertainment venues sprang into existence around the region to cater for the US army. At the same time, this condition led to the migration of people from other regions to this region.

In addition, Pattaya became a resort for the US army because this beach was only about 50 km from the U-Tapao military base. The first place used as a resort for the US army was the villa of Phraya Yot Sunthorn (located in the south of Pattaya beach). Each vacation had about four to five hundred American soldiers here. Since then, Pattaya gradually became a resort for Rest and Relaxation (R&R) for the US army (Paradee Mahakan, 2012, pp. 295 - 297).

Under the Rest and Relaxation concept, the huge amount of money came from the spending of US militaries which led to many huge investments on tourism. The grand opening of Nipa Lodge Hotel in 1964 was the great example representing the image of ideal vocational destination of Pattaya (ranked in the same level as Hawaii) with its high standard and modernity. Many high standard hotels opened their business following Nipa Lodge Hotel leading to the expansion of routes and transportation approaches to support tourism. Also, in 1964, the government promoted Pattaya city (originated as a small fishery community) to be a municipality under Naklua district. Since then, Pattaya has become a tourist destination where investors were interested to place their money on tourism businesses and, also, the livelihood of local people was shifted from fishery and agricultural based lifestyle to the tourism service-based living. Local people adapted and changed their jobs from agriculture to labor and service. The U-Tapao

จิรายุทธ์ สิม่วง

Airport renovation process created high income for local people. At the same time, American soldiers taught and imparted specialized skills of many jobs to local people such as welders, electricians, masons, and plumbers to serve the airport renovation process (Sujira Kaljuk, Chaiyon Praditsil & Ekkawit Maneethorn, 2014; Pattaya City, n.d.).

In addition to Pattaya, after the government of Field Marshal Thanom Kittikachorn issued a decree on moving entertainment venues out of the navy security area on April 9, 1968, which led to the establishment of a new American town called Golden Land or Freeland in Ban Chang district, Rayong province. This town had service business activities and newly-established enterprises to serve the US army and their families. In general, Golden Land or Freeland was a place similar to Pattaya with nightclubs, bars, restaurants, prostitutes, rentals, etc. The local people here were all influenced by the culture, style and fashion of the US army (Kiatisak Tiptimaphan, 2017; Paradee Mahakan, 2012, pp. 295-297). It can be said that establishing the US military base brought positive impacts such as development of infrastructure and economy, but at the same time also had negative impacts on the society as prostitution, rapid increase in the number of migrants from other regions, etc. Following the operation of U-tapao airport, the US dollar was spread throughout this area leading to the emerging of outlaw-authority groups who dealt their power with drugs, guns, human trafficking, and smuggling duty-free goods to service the US militaries via Sattahip port. This was a crucial condition of the illegal capital accumulation among the local elites (Olarn Thinbangtieo & Jittra Sombatrattananun, 2014, p. 81).

At the late period of the Vietnam War in 1973, the resorts and military bases began to be stagnant due to the withdrawal of American troops. At the same time, the forestry sector was in a sluggish state due to the shortage of wood supplies on the grounds that the purchase and sale of forest land use rights became serious because of the problem of forest encroachment that took place since late 1967. These factors had an impact on the Eastern Thailand, this region started to grow economic crops in order to meet the policy of Export Substitution Industrialization according to the third socio-economic development plan.

CONCLUSION

For the external factors, in the context of the cold war, the US implemented the Pax Americana policy to recover and boost the capitalist economy in the world, and at the same time this policy was also aimed at preventing the expansion of socialism. These factors affected the situation in Southeast Asia and oriented the relationship between the US and Thailand.

For the internal factors, the Thai leaders and government, the military-led government in the period of 1945 - 1973, played a role in and had impact on determining the domestic and foreign policy trend of Thailand, especially the security policy. In terms of the economic factor, the Thai government developed under a new order trend, Pax Americana of the US. The purpose of economic growth was the reason which made the state give priority to creating the 1st - 3rd socio-economic development plans and led to the construction of infrastructure in the Eastern Thailand.

The external and internal factors affected economic and social changes in the Eastern Thailand, especially the infrastructure-building process to link, exploit and expand the economic zones for production. At the same time, the forestry concession policy for forest exploitation in the Eastern Thailand helped this region become a resource for export to meet the economic growth of this country. The result was the migration of people to settle down and the development of growing industrial drop in the Eastern Thailand. After 1965, the establishment of the US military base at U-Tapao affected and changed the economic situation in the Eastern Thailand such as the establishment of the commercial areas and coastal resorts, Pattaya for example. Until the late period of the Vietnam War in 1973, the withdrawal of American troops decreased the economic growth in the region.

References

- Bamrungsuk, S. (1988). *United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947–1977*. Bangkok: Duangkamol.
- Bamrungsuk, S. (2016). *Sīsip pī hæng kān lōm prāp (sip) yuk tōtān čhakkrawatniyom [40 Years of Siege (10) Anti-Imperialism Era]*. Retrieved August 10, 2020, from https://www.matichonweekly.com/column/article_16355 (In Thai)
- Bamrungsuk, S. (2017). *Sīsip‘et pī hæng kān khiŭ‘anwai (tōn sōng) khwa Thai - thān thap farang [41 Years of Movement (Part 2) Right Thai - Farang Base]*. Retrieved March 16, 2019, from https://www.matichonweekly.com/column/article_59819 (In Thai)
- Bunnag, R. (2013). *Rŭ‘ang kao lao sanuk: lak kilōmēt thī sū khōng prathet [Thai Old Stories, Fun Stories: The 0th Milestone of Thailand]*. Retrieved March 16, 2019, from <http://www.all-magazine.com/ColumnDetail/allColumDetail/tabid/106/articleType/ArticleView/articleId/2941/--0-.aspx> (In Thai)
- Chatakanonda, P. (2002). *Thai kap kān yup lœk ‘ongkōn sonthisanya pōngkan rūam kan hæng ‘Echiā tawan‘ōk chiāng tai [Thailand and the dissolution of the South-East Asia Treaty Organization]*. Thesis in Degree of Master of Arts in international Relations, Faculty of Political science, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Chisholm, C., & Kilpatrick L. T. D. (n.d.). *The Truth About Agent Orange and Other Herbicides in Thailand During the Vietnam War*. Retrieved August 1, 2020, from <https://cck-law.com/veterans-law/agent-orange-and-herbicides-in-thailand-during-the-vietnam-war/>
- Department of Industrial Promotion. (1977) . *Phraratchabanyat songsœm ‘utsahakam Phō.Sō. sōngphansīrōjkaōsipčhet læ phraratchabanyat rōngngān Phō.Sō. sōngphansīrōjpætsipsōng phrōm duai kot krasūng læ prakāt kiēokap kān ‘utsahakam. [Industrial Promotion Act 1954 and Factory Act 1939, ministerial regulations and announcements about industry]*. n.p. (In Thai)
- Euarukskul, J. (n.d.). *Songkhram Wiātnām [Vietnam War]*. Retrieved August 10, 2020, from <https://bit.ly/3iPiY9> (In Thai)
- Havens, T. R. H. (1987) . *Fire Across the Sea: The Vietnam War and Japan 1965- 1975*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

- History.com. (2009). *President Eisenhower delivers Cold War “Domino Theory” speech*. Retrieved August 1, 2020, from <https://www.history.com/this-day-in-history/eisenhower-gives-famous-domino-theory-speech>
- Hopkins, J. C. (1986). *The Development of Strategic Air Command 1946-1981 (A Chronological History)*. Nebraska: Office of The Historian, Headquarters Strategic Air Command.
- Kaljuk, S., Praditsil, C., & Maneethorn, E. (2014). Phatthaya: chāk withī chīwit chumchon chāo pramong sū mŭang thōngthīeo radap lōk [Pattaya: From way of life of small fishing village to a world-class tourist]. *Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 22(40), 181-197. (In Thai)
- Ketboonchu, K. (2007). *Kānmŭang Thai nai yuk sarit - thanōm phaītai khroṅsāng ‘amnat lōk* [Thai Politics during the reign of Sarit and Thanom Under the World Power Structure]. Bangkok: Department of International Relations, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Khemchalerm, W. et al. (2005). *Withī khon bon pā tawan‘ōk phŭn sutthāi* [The People’s Way of Life in The Last Eastern Forest]. Bangkok: Thailand Research Fund (TRF). (In Thai)
- Mahakan, P. (2012). *Kān tang thinthān lāe phatthanākān khōṅ phāk tawan‘ōk yuk prapprung prathēt tām bāp samai mai thŭng patchuban* [The Settlement and Development On the Eastern of Thailand from The Age of Modernization to The Present]. Nonthaburi: Oongsabaidi. (In Thai)
- Merriam-Webster. (2020). *Pax Americana*. Retrieved August 15, 2020, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Pax%20Americana>
- Mooksong, C. (n.d.). *Kānchāt tham phaēn phatthana sēthakit lāe sangkhom hāng chāt* [Preparation of the National Economic and Social Development Plan], Retrieved Aug 4, 2020 from <https://bit.ly/3aqw2Pw> (In Thai)
- Mungkandi, W. (1986). Thai-American Relations in Historical Perspective in Jackson, K. D. & Wiwat Mungkandi (editor), *United States-Thailand relations*. Berkeley; University of California, Berkeley. *Institute of East Asian Studies*, 3-22.

จิรายุทธ สีม่วง

- Museum Phanom, (n.d.), *Phāp kaolao ‘adīt* [Old Pictures Telling the Past]. Retrieved Aug 10, 2020 from <http://www.phanom.ac.th/web/museumphanom/Gall%207.html> (In Thai)
- Office of the National Economic Development Council. (1960). *Phæn phatthana sēthakit hæng chaī chabap thī nŭng* [National Economic Development Plan 1st]. Bangkok: Office of the Prime Minister. (In Thai)
- Pattaya City. (n.d.). *Prawattisat khōng mŭang* [Phatthaya History of Pattaya]. Retrieved August 10, 2020, from <https://bit.ly/34Ct7T3> (In Thai)
- Phakawaphan, P. (2009). *Songkhram Wiātnām: songkhram kap khwām cǐng khōng "rat Thai" (Phim khrang thī 2)* [Vietnam War: The War and the Truth of "Thai State"(2nd Edition)]. Bangkok: Torch Publishing Project. (In Thai)
- Piriyarangsarn, S. (1983). *Thunniyom khunnāng Thai (Phō.Sō. sōngphansīrōjchetsiphā - sōngphanhārōjsām)* [The Aristocracy and The Capitalists in Thailand (1932-1960)]. Bangkok: Social Research Institute. Chulalongkorn University. (In Thai)
- Praditsil, C., & Thinbangtieo, O. (2006). *Botbāt thāngkān mŭang khōng chaophō thōngthin nai krasē lōkāphiwat: kōrānī sŭksā cǎngwat nŭng thāng phāk tawan‘ōk* [Political Role of Local Godfather in Globalization Context: A Case Study of a Province in the Eastern Thailand]. *chut ngānwichai phāitai khōngkān Mēthī wichai ‘āwusō sakawa sāttrāchān dōn phāsuk phongphaichit rŭang khōngsāng lāe phonwat khōng thun Thai lang wikrit sēthakit* [A research under the Senior Research Mathee Dr. Phasuk Phongpaichit Project, On The Structure and Dynamics of Thai Capital After the Economic Crisis]. (In Thai)
- Prasartset, S. (1984). *Thunniyom dōi rat nai prathēt Thai chuāng Phō.Sō. sōngphansīrōjchetsiphā - sōngphanhārōjsōng* [State Capitalism in Thailand 1932-1959] in *Thai Studies*, Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University, pp. 67-107. (In Thai)
- Puanghut, C. (2012). *Phumiphāk niyom nai ‘Ēchiā tawan‘ōk chiāng tai: kānkō tua lāe phatthanākān khōng ‘Āsīān lāe khō thokthiāng thāng thritsadi* [Regionalism in Southeast Asia: the formation and development of ASEAN and theoretical debates]. *Rompruek Journal*, 30(3), 23-52. (In Thai)

- Purksametanan, J. (2010). *Prathet Thai nai yutthasat khong sarat'amerika to 'echia'akhanē nai chuāng kān plianplāng (Pho.So. songphanharōisiphok - songphanharōisipkō) [Thailand in The US Changing Strategy Towards Southeast Asia (1973-1976)]*. Thesis Ph.d. in Political Science, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Randolph, R. S. (1986). *The United States and Thailand Alliance Dynamics, 1950 – 1985*. Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley.
- Ruth, R. A. (2017). *Why Thailand Takes Pride in the Vietnam War*. Retrieved June 2, 2019, from <https://www.nytimes.com/2017/11/07/opinion/thailand-vietnam-war.html>
- Sachs, W. (2000). *Development: The Rise and Decline of an Ideal*. London: Wuppertal Institute for Climate, Environment and Energy.
- Samakhitham, S. (2016). *Sethasat kanmUang waduai khru'akhai pa chumchon nai khēt rōi to ha'changwat phak tawan'ok [Political Economy of Community Forests Networks in The Area of Eastern Five Linking Provinces]*. Ph.D. Thesis in Political Economy and Governance; Faculty of Political Science and Laws, Burapha University. (In Thai)
- Sawatwong, U. (2002). *Thanon sukhum wi thakap phatthanakan thang sethakit nai phak tawan'ok khong prathet Thai Pho.So. songphansirojchetsipchet - songphanharōisamsipkō [Sukhumvid Road and Development of Thai Economy in Eastern Thailand 1934 – 1996]*. Thesis Master of Arts in History, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University. (In Thai)
- Seemung, J. (2014). *Khwamsamphan rawang prathet Thai lae Wiatnam nai chuāng sahat wat mai: mummong khong sethakit kanmUang rawang prathet [Relations between Thailand and Vietnam in the New Millennium Period Perspective of International Political Economy]*, *Burapha Journal of Political Economy*. 2(2), 95 - 124. (In Thai)
- Sriracha Lovers Club. (2015). *Prawat borisat si maharacha [History of Sri Maharaja Company]*. Retrieved March 16, 2019, from <https://bit.ly/2PXd2Pb> (In Thai)
- Tha Kham Municipality. (n.d.). *Prawat [History]*. Retrieved March 16, 2019 from http://www.thakam.go.th/data.php?menu_id=1 (In Thai)

จรรยาบรรณ สีม่วง

- The Vietnam War Team. (2015). *Thailand Involvement in Vietnam War*. Retrieved August 1, 2020, from <https://thevietnamwar.info/thailand-involvement-vietnam-war/>
- Thepkham, P. (2019). *Khwaṁ chœng phŭnthī læ nai tō kānphatthana sēthakit Thai læ nai tō kānphatthana sēthakit [Thai Spatial Disparity and Implications for The Development of the Thai Economy]*, Retrieved August 10, 2020, from https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/AAA/Inequality_3Gini_Coefficient.PDF (In Thai)
- Thinbangtio, O., & Sombatrattananun, J. (2014). *Konkai læ krabuānkañ kānmī suānruām khōng prachāchon nai kān pokkhrōng ton'ēng khōng thōngthin: kōranī sŭksā 'ongkōn pokkhrōng suān thōngthin nai khēt phŭnthī chāngwat chāifang thalē tawan'ōk [Mechanism and Process of People Participation in Local Self - Government: A Case Study of Local Government Organization in Eastern Seaboard Province]*. Bangkok: The Thailand Research Fund. (In Thai)
- Thinbangtio, O. (2014). *Changwat ra yōng: chāk sēthakit chumchon thŭng thunniyom lōkāphiwat [Rayong Province: From Community Economy to Globalization Capital]*, *Burapha Journal of Political Economy*, 2(1), 47 -71. (In Thai)
- Tiptimaphan, K. (2017). *Phonlawat thāng sangkhom læ sēthakit khōng chumchon nai phŭnthī 'amphœ bān chāng chāngwat ra yōng (Phō.Sō. sōngphansīrōikaōsippæt thŭng sōngphanhārōihoksip) [Social and Economic Dynamics of Ban Chang Communities, Rayong (b.e. 2498 to 2560)]*. Ph.D. Thesis in Thai Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University. (In Thai)
- Truman Library. (2017). *Point Four Message on January 20, 1949*. Retrieved July 2, 2018, from https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/pointfourprogram/index.php
- Vajarasthira, P. (1976). *Thai kap songkhrām Wiatnām pramœnphon chāk nayobāi nai 'adīt [Thailand and Vietnam War in Retrospect]*. *Journal of Social Sciences*, 30(1), 26 – 42. (In Thai)
- Wattanatham. S. (2020a). *Thanon sukhum wi thathāng luāng samkhan sū phāk tawan'ōk thī chōmphon Por chai nī kān ratthaprahān [Sukhumvit Road, Important Highway where Chom Phon Por Used to Escape the Coup]*. Retrieved August 1, 2020, from https://www.silpa-mag.com/history/article_52818 (In Thai)

Wattanatham, S. (2020b). *Chŭ' Utapao māchāk nai? sū chut kamnœt sanāmbin Utapao thān thap 'āmērikā chai bō' indōchīn* [Where Did the Name "U-Tapao" Come From? The Origin of "U-Tapao Airport" Where American Military Base Used for Indochina Bombs]. Retrieved March 16, 2019, from https://www.silpa-mag.com/history/article_45287 (In Thai)

Wikipedia. (2020). *Thanon Krung Thēp... - trāt (thanon sukhumvit) [Bangkok - Trat Road (Sukhumvit Road)]*, Retrieved March 16, 2019, from https://en.wikipedia.org/wiki/Sukhumvit_Road (In Thai)

World Bank. (1959). *A public development program for Thailand/report of a mission organized by the International Bank for Reconstruction and Development at the request of the Government of Thailand*. Baltimore: Johns Hopkins Press.

จตุรงค์ สุทวณ

แนวคิดนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม: การตีความรัฐธรรมนูญด้วยกรอบ แนวคิดปัญญาชน*

The Conservative Ideas of Legal Scholars: Constitutional Interpretation Under the Intellectual Framework

จตุรงค์ สุทวณ (Jaturong Suthawan)¹

วีระ หวังสัจจะโชค (Weera Wongsatjachock)²

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Doctor of Philosophy Program Student, Department of Political Science,

Faculty of Social Sciences, Naresuan University

²อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Dissertation Advisor, Assistant Professor Dr., Faculty of Social Sciences, Naresuan University

E-mail: jaturong.23032529@gmail.com

Received: 8 May 2021

Revised: 5 June 2021

Accepted: 11 June 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและแนวคิดของปัญญาชนนักกฎหมายในทางอนุรักษนิยม เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยเป็นข้อมูลที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปของเอกสารและรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยพบว่า นักกฎหมายแบบอนุรักษนิยมนั้นมีลักษณะการเมืองในแบบปัญญาชนที่ข้ามชนชั้นได้ ตามหลักองค์ประกอบทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Hegemony Theory) ที่มีการยึดโยงอำนาจไว้กับชนชั้นนำในสังคม โดยมีการสร้างคำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญที่สื่อความหมายในทางประชาธิปไตยแบบไทยที่มีลักษณะเฉพาะ ด้วยการนำเสนอหลักกฎหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรม

* บทความเรื่องนี้เป็นหนึ่งในข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปรากฏการณ์นิติราษฎร์” ความเคลื่อนไหวทางความคิดกับผลสะท้อนทางการเมืองจากระบอบตุลาการนิวัติภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549

This research is part of paper one of the findings from the thesis on “Nitirat, Thailand’s Enlightened Jurists” and the reflections of Thai political specialities characteristic by judicial activism after the coup 2006.

และอุดมการณ์ ซึ่งมีการเข้ายึดกุมพื้นที่ทางความคิดของคนในสังคม โดยมีลักษณะการเสนอคำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญแบ่งเป็นแนวคิด แบ่งเป็นสามประเด็นสำคัญดังนี้ ประการแรก แนวคิดอำนาจอธิปไตยเป็นของสถาบันชนชั้นปกครองร่วมกับประชาชน ประการที่สอง แนวคิดการสถาปนากฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นถือกำเนิดโดยชนชั้นปกครอง และประการที่สาม แนวคิดการสร้างคุณลักษณะเฉพาะทางการเมืองผ่านจารีตประเพณี

คำสำคัญ: นักกฎหมาย, รัฐธรรมนูญ, ปัญญาชน

Abstract

The purpose of this paper is to study the characteristics and concepts of conservative legal scholars. Through the method of descriptive research: the data used in this study were published in the form of electronic publications. The results show that the conservative legislators have “Tradition Intellectuals” characteristics according to the hegemony theory elements that have been tied to the elites in society, a description of constitutional law that conveys Thai democracy is created in a unique way. By presenting the law with cultural and ideological beliefs, which have taken over the mental space of people in society, the constitutional law is presented as follows: first the concept of sovereignty belongs to the institutions of the ruling class together with the people. Secondly, the concept of the establishment of constitutional law was born by the ruling class. The concept of creating politically specific attributes through tradition.

Keywords: Lawyer, Constitution, Intellectual

บทนำ

ด้วยวิวัฒนาการทางด้านการเมืองในสังคมโลก นำมาซึ่งการพัฒนารูปแบบการปกครองในแต่ละรัฐ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่พัฒนาการของการปกครองในรูปแบบรัฐสมัยใหม่ (Modern state) รัฐธรรมนูญถือเป็นเอกสารสำคัญที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้เกิดการปรับตัวของระบอบการปกครองแบบเก่า และนำไปสู่ระบอบการปกครองแบบใหม่ ซึ่งรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรนี้แสดงถึงการสร้างแนวปฏิบัติใหม่ในทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนการเผยให้เห็นถึงข้อบกพร่องในระบอบเก่า ไม่ว่าจะเป็น ชีวิตในรัฐภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่า อำนาจของศาสนา อำนาจของผู้ปกครองในระบอบเก่า สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ต่างต้องปรับตัวเพื่อให้ระบอบนั้นสามารถดำเนินต่อไปได้ หากมีสิ่งใดตกค้างอยู่ สิ่งนั้นต้องเป็นไปตามรูปแบบของ

จาคุรงค์ สุทาวัน

การสร้างฉันทามติร่วมกันของทั้งสองฝ่าย ซึ่งหากมองผ่านแง่มุมนี้ รัฐธรรมนูญจึงเป็นผลงานการสร้างสรรค์ร่วมกันของมนุษย์ โดยเป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างชนชั้นผู้ปกครองในสังคมเก่า ร่วมกับประชาชน ซึ่งหากรัฐธรรมนูญเป็นการประทานให้จากฝ่ายกุมอำนาจทางการเมืองปกครองเดิม อาจเป็นการชี้ให้เห็นถึงการเป็นผู้ทรงอำนาจของชนชั้นผู้ปกครองเพื่อก่อตั้งรูปแบบการปกครองที่เอื้อต่อพวกเขาเพียงฝ่ายเดียว (ปิยนุตร แสงนกกุล, 2562ก, หน้า 12)

ช่วงระหว่างการอภิวัตินิยม พ.ศ. 2475 จนถึงการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 กล่าวว่ามีการเขียนสำคัญที่สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญอยู่ 3 กลุ่มด้วยกัน กลุ่มแรกคือ กลุ่มหลวงวิจิตรวาทการ กลุ่มที่สองคือ กลุ่มของ ม.ร.ว. ทรงสุจริต นวรัตน์ และกลุ่มนักกฎหมายสายคณะราษฎร โดยในแนวคิดของกลุ่มหลวงวิจิตรวาทการนี้ได้อธิบายถึงเหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475 ว่าเป็นเพียงการ “เปลี่ยนประเพณีการปกครอง” ซึ่งอำนาจในการสถาปนารัฐธรรมนูญจึงยังเป็นของชนชั้นศักดินาเช่นเดิม แต่มีคณะราษฎรเป็นฝ่ายกระทำการเท่านั้น และกลุ่มที่สองของ ม.ร.ว. ทรงสุจริต นวรัตน์ ที่สรุปว่าการอภิวัตินิยม พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองเฉพาะจุดเท่านั้น โดยมีส่วนกลางใช้การปกครองตามลัทธิรัฐธรรมนูญ แต่ส่วนท้องถิ่นยังใช้การปกครองแบบเทศบาลอยู่ตามเดิม โดยได้มีแนวคิดในเชิงโต้แย้งจากกลุ่มที่สาม ซึ่งได้แก่กลุ่มนักทฤษฎีรัฐธรรมนูญ เช่น นายเดียน บุนนาค ไพโรจน์ ชัยนาม และหลวงประเจิดอักษรลักษณ์ ที่ได้เขียนตำรากฎหมายรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมืองในขณะนั้น ซึ่งนักศึกษา และนักกฎหมายรุ่นหลังได้ละเลยข้ามไปด้วยคิดว่าแนวคิดดังกล่าวไม่ได้สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีอิทธิพลในช่วงขณะนั้น (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2548, หน้า 14)

โดยข้อวินิจฉัยของนักทฤษฎีรัฐธรรมนูญทั้ง 3 ท่าน ได้ให้ความเห็นว่ารัฐธรรมนูญสยาม 27 มิถุนายน 2475 เกิดจากผู้ปกครองกับราษฎรตกลงกัน (pact)* โดยเป็นการแสดงเจตนารมณ์ร่วมกัน ซึ่งโดยทั่วไปมักมีการปฏิบัติเกิดขึ้นก่อน ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญอังกฤษ ค.ศ. 1688 และของฝรั่งเศส ค.ศ. 1830 จากทฤษฎีดังกล่าวนี้มีความต่างจากบทสรุปในระยะหลังของการศึกษารัฐธรรมนูญไทยในช่วง พ.ศ. 2490 เรื่อยมา ซึ่งนับเป็นฐานคติที่แตกต่างกันในการศึกษารายละเอียดทางประวัติศาสตร์ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2548, หน้า 14)

* นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ได้อธิบายผ่านแนวคิดของนักรัฐธรรมนูญนิยมดังกล่าวในหนังสือ ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475 ว่า รัฐธรรมนูญโดยทั่วไปมีการกำเนิดอยู่ 3 แบบแผนด้วยกัน คือหนึ่ง กำเนิดเพราะว่าผู้ปกครองรัฐเป็นผู้มอบให้ (Charter) เป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดจากเจตนาของผู้ปกครองแต่เพียงฝ่ายเดียว ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ค.ศ.1889 แบบที่สอง กำเนิดเพราะราษฎรเป็นผู้ร่างเองทั้งหมด หรือตั้งสภาราษฎรขึ้นลงแล้วจัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญโดยฝ่ายสภานั้น (Convention) ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1787 และรัฐธรรมนูญเยอรมัน ค.ศ.1919 เป็นต้น และแบบที่สาม กำเนิดเพราะว่าผู้ปกครองและราษฎรตกลงกัน (Pact) เช่น รัฐธรรมนูญสยาม 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 เป็นต้น

ความผันผวนทางการเมืองที่เริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2490 อันนำมาซึ่งการยึดอำนาจ รวมถึงการยกเลิกและการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยมีได้มีความสืบเนื่องกับรัฐธรรมนูญเดิม เหตุการณ์ดังกล่าวได้กลายเป็นปรากฏการณ์ที่แปลกใหม่ในทางการเมือง กระทั่งคณะรัฐประหารต้องออกแถลงการณ์เพื่อให้คำอธิบายถึงการรัฐประหารว่าให้ชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งสถาบันตุลาการก็ได้ให้การรับรองในคำพิพากษาฎีกาหลายคดีมาอย่างต่อเนื่อง โดยในทศวรรษ 2490-2500 มีการเกิดรัฐประหารบ่อยครั้ง โดยเฉพาะหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ครองอำนาจทางการเมือง มีการฟื้นฟูอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยม รวมไปถึงการหันกลับมาให้ความสำคัญกับประเพณีแบบจารีตนิยมอย่างหนักหน่วงและต่อเนื่อง (เกษียร เตชะพีระ, 2554, หน้า 89-116)

กล่าวคือ แนวคิด “อนุรักษนิยม” (conservatism) หมายถึง แนวคิดที่มุ่งรักษาความเชื่อและคุณค่าแบบเก่า เช่น ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี อุดมการณ์ทางการเมืองที่สืบทอดมายาวนาน เฉพาะฝ่ายอนุรักษนิยมในประเทศไทยมักผูกโยงศาสนา วัฒนธรรมประเพณี อุดมการณ์ทางการเมืองเข้ากับสำนักทางประวัติศาสตร์ “ราชาชาตินิยม”^{*} ที่เชื่อว่าความเป็นชาติเกิดขึ้น พัฒนาและมั่นคงมาได้เพราะคุณูปการของสถาบันชนชั้นปกครอง ศาสนาก็เจริญรุ่งเรืองได้เพราะชนชั้นปกครองอุปถัมภ์ ดังนั้น สถาบันชนชั้นปกครองจึงเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ ศาสนาและเป็นศูนย์รวมจิตใจหรือ “ความจงรักภักดี” ของประชาชนในชาติ (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2019)^{**}

ทั้งนี้ หากนำหลักการแบบอนุรักษนิยมมามองผ่านกรอบทฤษฎีการครองอำนาจนำ^{*} จะเห็นได้ว่ากลุ่มพลังทางสังคมแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มปัญญาชนนักกฎหมาย, ข้าราชการตุลาการ, นักการเมือง และ

^{*} เป็นแนวคิดที่เสนอโดย ธงชัย วินิจจะกูล ในทศวรรษที่ 2540 เป็นการสร้างคำเพื่ออธิบายแนวคิด “ชาตินิยม” และ “กษัตริย์” ภายใต้ความแข็งแกร่งของอุดมการณ์ “ราชาชาตินิยม” ภายใต้การสังสมบารมีของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์และศาสตร์สาขาอื่นๆ ในสายมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นบทบาทของพระมหากษัตริย์ และสถาบันพระกษัตริย์ต่อสังคมไทย ดูเพิ่มใน ธงชัย วินิจจะกูล . ประวัติศาสตร์ไทยแบบราชาชาตินิยม จากยุคอาณานิคมอำพรางสู่ราชาชาตินิยม ใหม่หรือลัทธิเสด็จพ่อของกระดูกพิไทยในปัจจุบัน. ศิลปวัฒนธรรม, 23 : 1(พฤษภาคม) 2544.

^{**} สุรพศ ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิด “อนุรักษนิยม” ในบทความ “เสรีนิยมกับอนุรักษนิยมอยู่ร่วมโลกกันได้ไหม” เพิ่มเติมว่า สังคมการเมืองที่ดีแบบอนุรักษนิยมไทย คือสังคมการเมืองที่รู้จักสามัคคีภายใต้อุดมการณ์ราชาชาตินิยม และดูเหมือนฝ่ายอนุรักษนิยมจะเชื่อว่ามีความจริง ความดีสูงสุดที่แน่นอนตายตัวเป็นคำตอบแบบเบ็ดเสร็จอยู่แล้ว นั่นคือความจริง ความดีสูงสุดของ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” สังคมเราจะไม่มีปัญหาขัดแย้งอะไรเลยถ้าหากว่าคนไทยทุกคนรักชาติ นำหลักธรรมของศาสนาปฏิบัติ และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรมและเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง

^{*} การครองอำนาจนำ หรือ “Hegemony” หมายถึง การใช้อำนาจของกลุ่ม/ชนชั้นใดๆ เพื่อสร้างภาวะการณ์ครอบครองความคิด และมีอำนาจนำเหนือกลุ่ม/ชนชั้นอื่นๆ ในสังคม โดยที่การใช้ อำนาจดังกล่าว นั้นปราศจากการใช้ความรุนแรง หรือการบังคับเชิงกายภาพ แต่เป็นการใช้อำนาจผ่านกลไกชนิดต่างๆ เพื่อครอบครองความคิด โน้มน้าว และทำให้เกิดการ

จาครงค์ สุทวณ

ข้าราชการทหาร ตลอดจนสถาบันพระมหากษัตริย์ นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และอุดมการณ์ในห้วงเวลาขณะหนึ่ง โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ที่อำนาจ ต่างๆ ล้วนตกอยู่ในมือชนชั้นนำในสังคม ซึ่งมีอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยมครอบงำสังคมอยู่ ถือเป็นกลุ่ม ทางประวัติศาสตร์กลุ่มหนึ่ง (Historical block) ซึ่งกลุ่มทางประวัติศาสตร์เช่นนี้จะเปลี่ยนแปลงไป ตลอดเวลาเพราะจะมีแรงต่อต้านที่จะขึ้นมาเปลี่ยนแปลงอำนาจที่ครอบงำอยู่ในขณะนั้นอยู่เสมอ โดยผู้ที่มี บทบาทในการเปลี่ยนแปลงกลุ่มทางประวัติศาสตร์ก็คือปัญญาชน (Intellectuals) โดยมาร์กซ์ และกรัมสกีมี ความคิดเหมือนกันนั่นคือเชื่อว่า มนุษย์คือผู้เขียนประวัติศาสตร์ (Man is the maker of history) (วัชรพล พุทธิรักษา, 2014) โดย เก่งกิจ กิติเรียงลาภ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การครองอำนาจนำ (Hegemony) ไม่ใช่ การแทนที่สิ่งเก่าด้วยสิ่งใหม่ แต่เป็นการรื้อองค์ประกอบเดิมออกแล้วประกอบสร้างใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ลำดับชั้นขององค์ประกอบต่างๆ พร้อมๆ กับเพิ่ม/ลด หรือให้ความหมายใหม่แก่องค์ประกอบต่างๆ พร้อม กัน การครองอำนาจนำจึงไม่ใช่การสร้างแนวร่วม (Alliance) ระหว่างกลุ่มหรือชนชั้นต่างๆ แต่เป็นการ สร้าง “กลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์” (Historic bloc) ที่ยึดโยง/หลอมรวมกัน (Fusion) ด้วยความยินยอม พร้อมใจ (Consensus) ของคนต่างกลุ่ม ต่างชนชั้นกัน ว่าจะอะไรเป็นผลประโยชน์โดยรวม หรือเป็นคุณธรรม ความดีสากลของคนทุกคนในสังคม ผ่านการประกอบสร้างของการนำที่เกิดขึ้นในช่วงประวัติศาสตร์หนึ่งๆ เพื่อให้ชนชั้นหนึ่งๆ หรือกลุ่มย่อยของชนชั้นหนึ่งๆ สามารถครองการนำในมิติต่างๆ ได้มากกว่า (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2549)

จะเห็นได้ว่าจากช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ถึงประมาณ พ.ศ. 2516 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็น ยุคแห่งความเฟื่องฟูของอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยม ซึ่งเกิดจากการปลุกฝังมายาคติ (Myth) “ประชาธิปไตยแบบไทย” ผ่านกลไกของรัฐบาลที่มาจากการยึดอำนาจ โดยการจะทำให้รัฐบาลในช่วงเวลา ดังกล่าวได้รับความชอบธรรม ภารกิจหนึ่งที่ได้กลายเป็นประเด็นสำคัญก็คือการ “สร้างคำอธิบายทาง กฎหมายรัฐธรรมนูญ” ซึ่งได้กลายเป็นกลไกของรัฐอย่างหนึ่งที่ทำให้กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็น ตัว แสดงที่สำคัญในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ซึ่งหากจะกล่าวถึง “ตัวแสดง” ที่มีบทบาทต่อการ

ยอมรับ เพื่อก่อให้เกิดขึ้นซึ่งความยินยอมพร้อมใจ และได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มพลังทางสังคมและชนชั้นต่างๆ โดยที่ ผู้คนในกลุ่ม/ชนชั้นที่ถูกกระทำนั้นไม่ทราบ หรือไม่สามารถตระหนักได้ว่าตนได้ถูกครอบครองความคิดไปแล้ว

“ประชาธิปไตยแบบไทยค่อนข้างจะมีลักษณะเฉพาะคือ มีการนำวัฒนธรรมและจารีต ประเพณีที่มีอยู่ดั้งเดิมในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง ของกฎหมาย ความเชื่อ อิทธิพลของพุทธศาสนา มาผสมผสานกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตย ของทางตะวันตก จนก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย แบบไทย” ขึ้น และนักการเมืองหรือชนชั้นนำที่มีอยู่ใน สังคมไทย ได้พยายามนำสิ่งที่เรียกว่าประชาธิปไตย แบบไทย มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทาง การเมืองหรือใช้อธิบายกระบวนการที่แตกต่างและ ผิดเพี้ยนออกไปจากประชาธิปไตยอันเป็นแนวทางสากลว่าลักษณะดัง กล่าวคือ “ประชาธิปไตยแบบไทย” ดูเพิ่มเติมใน เกรียงศักดิ์ เซษฐพัฒน์นิช. (2536). แนวความคิดประชาธิปไตยแบบ ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เปลี่ยนแปลงการเมืองไทยที่นอกเหนือจากทหารแล้ว เราไม่อาจปฏิเสธบทบาทของนักกฎหมายไปได้เลย ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองพุทธศักราช 2475 นอกจากปรีดี พนมยงค์ จะเป็นแกนนำคณะราษฎร เข้าทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้ว เขายังเป็นผู้ร่างคำประกาศ คณะราษฎรฉบับที่ 1 และรับผิดชอบร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยอีกด้วย โดยปิยบุตร แสงกนกกุล ได้กล่าวสรุปความสัมพันธ์ระหว่างปีเกิดของนักกฎหมายกับอุดมการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ว่า มนุษย์เกิดมาแล้วมีชุดความคิดแบบใดย่อมมีความสัมพันธ์แบบนั้น หากพิจารณาปีเกิดของกลุ่มนักกฎหมาย รัฐธรรมนูญของไทยที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2490 – 2500 เช่น ศาสตราจารย์วิชญ์ เครืองาม (2494) และ ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2497) โดยกลุ่มนักกฎหมายเหล่านี้ต่างเติบโตในช่วงปี พ.ศ. 2510 - 2516 ที่อยู่ในช่วงกลไกการปลูกฝังอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยมกำลังดำเนินอยู่ จึงเป็นธรรมดาที่พวกเขาเหล่านี้จะไม่เกิดความรู้สึกผูกพันกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมของคณะราษฎรที่ปรากฏขึ้นในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2490 ประกอบกับมีนักกฎหมายในปีกอนุรักษนิยมที่มีฐานคิดที่แตกต่างจากคณะราษฎร เช่น ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ , ศาสตราจารย์วิชญ์ เครืองาม ศาสตราจารย์อมร จันทรสมบูรณ์ โดยมีกลุ่มนักกฎหมายที่มีอิทธิพลทางความคิดในสังคมไทยอย่าง ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช และนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นต้นแบบ และผู้อาวุโสของกลุ่มนักกฎหมายในทางอนุรักษนิยม (กมลวรรณ ชื่นชูใจ, 2563)

บทบาทของนักกฎหมายภายใต้หลักนิติรัฐ จะมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจของฝ่ายบริหาร เป็นพื้นที่ทางกฎหมายที่มีบทบาทอย่างชัดเจน โดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบในกลั่นกรองกฎหมาย โดยเปรียบเสมือนเป็นผู้ช่วยสภา ในการดูแลกิจการทางกฎหมายของรัฐ สำนักงานแห่งนี้จึงเป็นแหล่งรวมปัญญาชนนักกฎหมายระดับสูงของประเทศ หลายคนได้รับเกียรติให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาลหลายสมัย ในจำนวนเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาหลายคนในรอบระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา อมร จันทรสมบูรณ์ (ดำรงตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2522 - 2533) ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง ในปี พ.ศ. 2540 มากที่สุด หนังสือเรื่อง ลัทธิรัฐธรรมนูญ (constitutionalism) ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพที่สำคัญยิ่งกับสังคมไทย เขาได้รับการยกย่องจากบวรศักดิ์ อุวรรณโณ นักกฎหมายคนสำคัญว่าเป็นบิดาของนักกฎหมายมหาชนยุคใหม่ โดยอมร จันทรสมบูรณ์ ผู้นิยามตนเองว่า “ผู้ออกแบบกฎหมายเพื่อปฏิรูปสังคมไทย” แสดงให้เห็นว่านักกฎหมายคือคนสำคัญในการกำกับความเป็นไปของหลักนิติรัฐไทย (กมลวรรณ ชื่นชูใจ, 2563) ดังนั้นนักกฎหมายจึงมีบทบาทสำคัญในพื้นที่ของการบังคับใช้กฎหมาย และมีส่วนในสำคัญในการกำหนดทิศทางทางการเมืองจากการรับใช้ผู้มีอำนาจที่ยึดกุมสังคมอยู่ในขณะนั้น

วิกฤตการเมืองไทยตั้งแต่เกิดการรัฐประหารในปี 2549 ที่ผ่านมามีให้เห็นถึงความขัดแย้งอันเป็นรากฐานของสังคมการเมืองไทยที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขมาเป็นเวลานาน หนึ่งในความขัดแย้งนั้นก็คือ “ชนชั้นใดคือผู้ทรงอำนาจในทางรัฐธรรมนูญ” หรือชนชั้นใดเป็นผู้ทรงอำนาจในการสร้างระบอบการเมืองการปกครองให้เป็นไปตามลักษณะที่ต้องการ แม้กระทั่งคำว่า “รัฐธรรมนูญ” ที่เราจดจำและละไว้ในฐานแห่ง

จาคูรงค์ สุทาวัน

ความเชื่อมั่นว่าคือกฎหมายสูงสุดนั้น แท้จริงแล้วเกิดจากอำนาจชนิดใด ปิยบุตร แสงกนกกุลได้กล่าวเพิ่มเติมว่า หากนำประเด็นดังกล่าวมาศึกษาเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญในทางตะวันตกอาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยนั้นใช้เวลาไปกับการทำรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขปัญหาที่ชนชั้นนำต้องการป้องกันศัตรูที่คิดว่าเป็นภัยต่อระบอบ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2562ข, หน้า 13) ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงกลายเป็นเครื่องมือในการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ทางความคิดระหว่างปัญญาชนทางกฎหมายที่รับใช้อุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ จาคูรงค์ และนวกัทธ ได้สรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักกฎหมายกับรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมว่า ภายใต้หลักนิติรัฐ กฎหมาย และรัฐธรรมนูญ ที่เป็นโครงสร้างของอำนาจตุลาการ ทั้งยังเป็นพื้นที่ของนักกฎหมายในฐานะที่เป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทย เป็นอำนาจเดียวที่นิยามตนเองว่าใช้อำนาจในภายใต้พระปรมาภิไธย ทั้งยังได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายมิให้มีการละเมิดอำนาจศาล อย่างไรก็ตาม ในห้วงเวลาภายหลังหลังการรัฐประหารในปีพ.ศ. 2549 มาเลเซียจึงตระหนักถึงความสำคัญของโครงสร้างทางกฎหมายในฐานะที่มีบทบาทในการกำหนดชะตากรรมของการเมืองมากขึ้น (จาคูรงค์ สุทาวัน และนวกัทธ ไตสุวรรณ์, 2563)

การให้ความสำคัญในการถกเถียงถึงประเด็นความคิดของนักกฎหมาย ไม่เพียงแต่ในทางนักรัฐศาสตร์ที่มีการโต้กันไปมาในเรื่องของการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก แต่ในแวดวงของนักกฎหมายกลับให้ความสำคัญเพียงเล็กน้อย จากการทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแนวความคิดของนักกฎหมายในแต่ละยุค และเนื่องจาก นักกฎหมายมีบทบาทในทางสังคมอยู่มาก โดยที่สังคมไทยประกาศตัวว่ายึดถือต่อหลักการปกครองแบบนิติรัฐ นั่นคือการยกให้กฎหมายเป็นใหญ่ เมื่อกฎหมายเป็นใหญ่ นักกฎหมายจึงพลอยมีบทบาทมากเช่นเดียวกัน

การให้ความสำคัญถึงประเด็นความคิดของนักกฎหมายจะมีแต่เพียงเล็กน้อย ก็อาจเป็นด้วยวัฒนธรรมจารีตบางประการของแวดวงกฎหมายที่ถูกมองว่าสูงส่ง การตรวจสอบ และการเข้าถึง กระทำได้ยากลำบาก ตามที่ ปีแอร์ บูดีเยอร์ นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ที่ได้สร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับ “สนามกฎหมาย” (Champ juridique)^{*} ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าเกี่ยวกับการศึกษาแนวคิดของนักกฎหมายว่า “การสร้างสนามของนักกฎหมาย ซึ่งเป็นสนามที่เป็นพื้นที่ของตนเอง ถ้ามีคนในแวดวงอื่นที่พยายามล้ำเข้ามาในสนามกฎหมาย ก็จะมีแต่นักกฎหมายเท่านั้นที่ “เสียงดัง” (ปีแอร์ บูดีเยอร์, 1995)

^{*} เมื่อนำความคิดเรื่อง “สนาม” มาจับเข้า “กฎหมาย” แล้ว บูดีเยอร์ ให้เชื่อมั่นว่า “สนามกฎหมาย” (Champ juridique) เขาอธิบายว่า สนามกฎหมายคืออาณาบริเวณที่เป็นอิสระจากความต้องการและข้อเรียกร้องภายนอก และภายในอาณาบริเวณนั้นมีการผลิตและใช้อำนาจทางกฎหมาย ซึ่งก่อรูปอย่างยอดเยี่ยมความรุนแรงทางสัญลักษณ์อันชอบธรรม โดยมีรัฐเป็นผู้ผูกขาดและสามารถประสานเข้ากับอำนาจทางกายภาพ

ประเทศไทยมีการบอกกล่าวในเวทีโลกเสมอว่าเป็นรัฐที่อยู่ภายใต้ “ระบอบประชาธิปไตย” นั่นคือการบอกกล่าวว่ารัฐธรรมนูญคือ “คัมภีร์” ในการปฏิรูปการเมือง ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงได้กลายเป็นเรื่องเทคนิค ซึ่งเปิดโอกาสให้บรรดาช่างเทคนิคนั้นก็คือนักกฎหมาย ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทางการเมือง เทคนิคทางด้านกฎหมายจึงไปในหลายรูปแบบด้วยกัน ตามแต่นักกฎหมายผู้มีอำนาจจะสร้างคำอธิบาย โดยเกษียร เตชะพีระ ที่เสนอว่า

“นักนิติศาสตร์ไทยมีบทบาทหน้าที่เป็นช่างเทคนิคด้านอำนาจธิปไตยแห่งรัฐ นำเสนอคำอธิบายที่ประสานหลักนิติธรรมให้เข้ากับอำนาจของชนชั้นนำเพื่อรักษาตุลอำนาจทางการเมืองเอาไว้อย่างแน่นหนา” (เกษียร เตชะพีระ, 2554, หน้า 107)

รวมถึงมีการศึกษาของ ศุภณัฐ บุญสด ที่มีการค้นพบว่า นักกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักกฎหมายไทยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดอย่างยิ่งต่อการทำรัฐประหารและไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะบทบาทมือกฎหมายที่ทำหน้าที่สร้างระบบกฎหมายให้กับคณะรัฐประหาร หรือบทบาทของศาลที่ทำหน้าที่รับรองอำนาจของคณะรัฐประหาร ซึ่งนักกฎหมายไทยยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการใช้และตีความรัฐธรรมนูญจนทำลายกลไกแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองของรัฐธรรมนูญลง และสร้างวิกฤติทางรัฐธรรมนูญขึ้นมาเพื่อเปิดทางให้กับรัฐประหารโดยกองทัพอีกด้วย (ศุภณัฐ บุญสด, 2562)

ประเด็นในข้างต้นถือเป็นข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเมื่อนักกฎหมายซึ่งเป็นผู้กุมอำนาจในการตีความในตัวบทกฎหมายและมีบทบาทสำคัญในสถานะที่หลักนิติรัฐเบ่งบานเช่นนี้ การศึกษาในประเด็นดังกล่าวจึงมีความสำคัญ และควรค่าต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งงานชิ้นนี้จะเป็นการศึกษาระบบความคิดของนักกฎหมายผ่านกรอบแนวคิดปัญญาชน (Intellectual) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกในการเข้าสู่การครองอำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) โดยกรัมสกีอธิบายว่า ทุกกลุ่มสังคมมีกลุ่มชั้นปัญญาชนโดยเฉพาะของตนเอง ปัญญาชนจะมีบทบาทในการทำสงครามความคิด (War of position) เพื่อยึดกุมโครงสร้างส่วนบน (Super structure) โดยการครองอำนาจนำของสังคมหนึ่งๆ ย่อมมีปัญญาชนค้ำจุนอำนาจนั้นอยู่เสมอ ซึ่งได้จำแนกปัญญาชนและสำนักชนชั้นในการต่อสู้ทางการเมืองเป็น 2 กลุ่ม คือ 1.Traditional Intellectual ปัญญาชนที่ข้ามชนชั้นได้ และ 2. Organic Intellectuals ปัญญาชนที่ยึดโยงกับผลประโยชน์ของชนชั้น ซึ่งกรัมสกีอธิบายว่า ปัญญาชนมีรูปแบบอันแตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขพื้นที่ทางสังคมที่ปัญญาชนนั้นๆ ดำรงอยู่ (George Hoare and Nathan Sperber, 2015)

การศึกษานี้จะเป็นการอธิบายความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง และนักกฎหมายในฐานะผู้คุม “กฎ/กติกา/มารยาท” ในทางการเมือง เพื่อวิเคราะห์ถึงเหตุผล และหากรอบในการสร้างแนวพินิจในแง่มุมมองที่สังคมพยายามตั้งคำถามเกี่ยวกับลักษณะ และบทบาทของนักกฎหมายในการเสนอคำอธิบายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ โดยผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการรื้อถอนความศักดิ์สิทธิ์ในทาง

จาคูรงค์ สุทวัน

นิติศาสตร์แต่อย่างใด เพียงต้องการให้แง่มุมทางกฎหมายนี้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ ถกเถียง เพื่อเกิดการศึกษาพัฒนาได้อย่างกว้างขวางขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงลักษณะการเป็นปัญญาชนของนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะแนวคิดของการเสนอคำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญของนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยในฉบับนี้มุ่งศึกษาแนวคิดของนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยมที่แสดงออกถึงอุดมการณ์ในด้านการมุ่งรักษาความเชื่อและคุณค่าแบบเก่า เช่น ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และอุดมการณ์ทางการเมืองที่สืบทอดมายาวนานภายใต้กรอบแนวคิดปัญญาชน (Intellectual) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบเฉพาะเจาะจง

นอกจากนี้ ยังพิจารณาจากบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาด้านรัฐธรรมนูญ และมีชื่อเสียงในแวดวงวิชาการทางนิติศาสตร์ ได้แก่ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช^{*}, ศาสตราจารย์อมร จันทรสมบูรณ์^{**}

^{*} ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช (26 พฤษภาคม พ.ศ. 2448 - 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2540) นักการเมือง นักกฎหมาย นักการทูต และ นักวิชาการชาวไทย อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย 4 สมัย ผู้ร่วมก่อตั้งและอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ก่อนเข้าสู่วงการเมือง เคยเป็นผู้พิพากษา และเคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา

^{**} ศาสตราจารย์ ดร.อมร จันทรสมบูรณ์ (เกิด 13 กรกฎาคม 2473) เป็นนักกฎหมายมหาชนที่มีชื่อเสียงที่สุดของวงการกฎหมายไทยตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา ท่านเป็นผู้บุกเบิกแนวคิดและหลักการในทางกฎหมายมหาชนในสังคมไทยโดยเริ่มตั้งแต่การทำให้คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2522 เป็นองค์กรวินิจฉัยข้อพิพาททางปกครองที่แยกออกจากระบบศาลยุติธรรมอันนับได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของการมีศาลปกครองในประเทศไทยในปัจจุบัน ไปจนถึงการเขียนเอกสารวิชาการด้านกฎหมายมหาชนเผยแพร่ตลอดช่วงระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา

ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ^{***}, ศาสตราจารย์วิษณุ เครืองาม^{****} และนายมีชัย ฤชุพันธุ์^{*****} ทั้งนี้ยังมีการกล่าวเพิ่มเติมถึงแนวคิดของผู้มีอิทธิพลสำคัญในสาขาวิชานิติศาสตร์ คือ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์^{*****} เพื่อเป็นการกล่าวถึงบริบททางประวัติศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจถึงเหตุผลในด้านวัฒนธรรมความเป็นมาของนักกฎหมายไทยที่ถูกประกอบสร้างขึ้น โดยเน้นศึกษาแนวความคิดของนักกฎหมายรัฐธรรมนูญผ่านผลงานทางวิชาการ หนังสือ และบทสัมภาษณ์ที่สำคัญ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2490 ที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกลไกการปลูกฝังอุดมการณ์แบบอนุรักษ์นิยม จนถึงในปี 2549 ที่เกิดการรัฐประหารล้มรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่ได้ชื่อว่าเป็นการเกิดขึ้นโดยความร่วมมือของภาคประชาชนมากที่สุดฉบับหนึ่ง และเกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ในทางสาธารณะที่มีต่อสถาบันตุลาการที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง อาจกล่าวได้ว่าไม่เคยปรากฏเหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้มาก่อนในสังคม

^{***} ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (เกิด 19 ตุลาคม พ.ศ. 2497) นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กรรมการสภาสถาบันผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันพระปกเกล้ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการนโยบายกองทุนสนับสนุนการวิจัย ประธานกรรมการคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย ประธานคณะกรรมการกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2558 ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการเตรียมการปฏิรูปประเทศ ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 8/2560 รองประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการนโยบายกองทุนสนับสนุนการวิจัย อุปนายกราชบัณฑิตยสถานคนที่ 1 กรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการในคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปเพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนตามนโยบาย thailand 4.0 ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 194/2560

^{****} ศาสตราจารย์กิตติคุณ วิษณุ เครืองาม (เกิด 15 กันยายน พ.ศ. 2494) เป็นนักกฎหมายและนักการเมืองชาวไทย ดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาลหลายชุดและในหลายหน่วยงาน และเป็นราชบัณฑิตสาขาวิชากฎหมายปกครอง วิษณุเคยทำงานด้านการเมืองกับรัฐบาลหลายชุด เช่น ดำรงตำแหน่งโฆษกสำนักนายกรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2535 ช่วงที่พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้เป็นนายกรัฐมนตรีหลังจากที่รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2534 ตลอดจนดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2545 ในคณะรัฐมนตรีที่มีทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติหลังจากที่พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ก่อรัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557

^{*****} มีชัย ฤชุพันธุ์ นักกฎหมายชาวไทย ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ อดีตสมาชิกคณะรักษาความสงบแห่งชาติคนเดียวที่เป็นพลเรือน (ไม่ได้เป็นทหารหรือตำรวจ) อดีตกรรมการนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย อดีตประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ 2 ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน อดีตนายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์อดีตประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา และรองนายกรัฐมนตรี ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ

^{*****} พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินการปฏิรูปศาลไทย โดยปรับปรุงให้ศาลมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี พระกรณียกิจในการปฏิรูประบบกฎหมายและการศาล ทำให้ทรงได้รับยกย่องว่าเป็น “พระบิดาแห่งกฎหมายไทย”

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาแนวคิดนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม กับการศึกษาวัฒนธรรมบุญด้วยกรอบแนวคิด ปัญญาชนนี้ เป็นการอธิบายแนวคิดของนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม ซึ่งสื่อมวลชนเรียกว่า “เนติบริกร” (MGR Online, 2549, ออนไลน์) ภายใต้กรอบแนวคิดปัญญาชน (Intellectual) ตามโครงสร้างทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Hegemony theory)

โครงสร้างทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Hegemony theory) กรัมนี่ได้เสนอแนวคิดเรื่อง กลุ่มประวัติศาสตร์ (Historic bloc) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม เพื่อให้แทนแนวคิดเศรษฐกิจกำหนดแบบกลไกของสำนักคิดแบบมาร์กซิสต์ดั้งเดิม แนวคิดดังกล่าวเป็นการอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relation) ระหว่างชนชั้นและกลุ่มพลังต่างๆ ที่อยู่ภายในโครงสร้างของสังคม โดยอธิบายว่าในสังคมทุนนิยมนั้น ชนชั้นนายทุน (Bourgeoisie) จะพยายามครองอำนาจนำให้เกิดในพื้นที่ของความสัมพันธ์ในการผลิต (Sphere of Production) ซึ่งการครองอำนาจนำในพื้นที่นี้ แต่เพียงพื้นที่เดียว จะไม่เกิดการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์ (Absolute) ดังจะเห็นได้ว่ามีมีการพยายามท้าทายชนชั้นนายทุนจากกลุ่มชนชั้นแรงงาน เช่น จากสหภาพแรงงานอยู่เนืองๆ การสร้างภาวะการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้น จึงเป็นการสร้างแนวร่วมพันธมิตร (Alliance) ระหว่างกลุ่มพลัง หรือชนชั้นต่าง ๆ เหนือพื้นที่ทางสังคมที่กว้างกว่ามิติเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น (วัชรพล พุทธรักษา, 2557, หน้า 175)

การเกิดขึ้นของกลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์นั้น (Historical bloc) กรัมนี่ให้ความสำคัญกับปัญญาชนในเชิงทฤษฎีอย่างจริงจัง เชื่อว่าปัญญาชนมีบทบาทเพื่อทำหน้าที่สร้างสรรค์และถ่ายทอดอุดมการณ์ที่เป็นโลกทัศน์ใหม่ อันได้แก่ ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม องค์ความรู้ใหม่ เศรษฐกิจ ระบบสังคม การเมืองที่สามารถท้าทายเพื่อเอาชนะระบบหรือโลกทัศน์เดิมให้เกิดความยินยอมพร้อมใจ นอกจากนี้ปัญญาชนยังทำหน้าที่เหมือนตัวกลาง (Intermediaries) ระหว่างชนชั้นปกครองกับชนชั้นผู้ถูกปกครอง ซึ่งกรัมนี่อธิบายว่า ปัญญาชนมีรูปแบบอันแตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขพื้นที่ทางสังคมที่ปัญญาชนนั้นๆ ดำรงอยู่ (George Hoare and Nathan Sperber, 2015) โดยกรัมนี่ได้การจำแนกประเภทของปัญญาชน ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัญญาชนที่ข้ามชนชั้นได้ (Traditional intellectual) หมายถึง กลุ่มประเพณีนิยมที่ดำเนินอยู่ภายใต้ระบบที่เป็นอยู่ ดำเนินการอย่างซ้าซากเพื่อรับใช้ชนชั้นปกครอง ไม่ได้ก่อให้เกิดความคิดและปัญญาในการเปลี่ยนแปลงแก่สังคม อาจกล่าวได้ว่าปัญญาชนพวกนี้ คือกลุ่มที่ช่วยค้ำจุนและสืบทอดอุดมการณ์ของระบบสังคมเดิมให้คงอยู่ ตัวอย่างปัญญาชนในรูปแบบนี้เช่น นักบวช พระ นักวิชาการ ผู้ไม่มีหน้าที่ในเชิงเทคนิคในภาคส่วนของชนชั้นต่างๆ (รัฐกมล ค้อสุวรรณดี, 2558, หน้า 41)

2. ปัญญาชนที่ยึดโยงกับชนชั้น (Organic intellectual) หมายถึง ปัญญาชนที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ทำให้กลุ่มปัญญาชนเข้าใจกลุ่มชนของตนหรือสังคมของตนว่ามีความต้องการอะไรอย่างแท้จริง มีบทบาท

ในการนำเสนอจิตสำนึก ทั้งในด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม หรือเป็นผู้ให้ปัญญาแก่สังคมในการที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสังคม เป็นผู้ประสานเชื่อมอุดมการณ์หรือสำนึกร่วม (Collective consciousness) โดยสร้างความหวังต่อการเปลี่ยนแปลง ทำลายและล้มอำนาจรัฐเดิม เพื่อหวังเข้าสู่การครองอำนาจนำและการสร้าง Organic intellectual นั้นถือเป็นเงื่อนไขสำคัญเบื้องต้นของการปฏิบัติ (รัฐมถล ค้อสุวรรณดี, 2558, หน้า 41)

การได้มาซึ่งการสร้างกลุ่มประวัติศาสตร์ของตนเอง กลุ่มพลังทางสังคมต่างๆ จะต้องดำเนินการโดยการนำของปัญญาชน เพื่อดำเนินการทำลายอุดมการณ์ของชนชั้นปกครอง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการดำเนินการทำลายโลกทัศน์แบบดั้งเดิม โดยสร้างอำนาจนำให้เกิดขึ้นเหนือมวลชน ที่มีลักษณะกระจัดกระจายทางความคิด และผนวกสร้างให้เกิดเจตจำนงร่วมกัน (Collective will) ของชนชั้นนี้ให้ได้ (วัชรพล พุทธิรักษา, 2557, หน้า 175)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการการศึกษาเรื่อง “แนวคิดนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม: กับการตีความรัฐธรรมนูญด้วยกรอบแนวคิดปัญญาชน” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร บทความ และวารสาร ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมไปถึงวิเคราะห์ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงลักษณะแนวคิดของนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม และลักษณะการเสนอคำอธิบายรัฐธรรมนูญภายใต้กรอบแนวคิดปัญญาชน (Intellectuals)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการเป็นปัญญาชนของนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยมนั้นมีบทบาททางการเมืองในแบบปัญญาชนที่ข้ามชนชั้นได้ (Tradition intellectuals) ตามหลักองค์ประกอบทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี ที่มีการยึดโยงอำนาจไว้กับชนชั้นนำในสังคม โดยมีการสร้างคำอธิบายรัฐธรรมนูญที่สื่อความหมายในทางประชาธิปไตยแบบไทย ด้วยการนำเสนอหลักกฎหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกพลิกแพลงให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ (Myth) ซึ่งมีการเข้ายึดกุมพื้นที่ทางความคิด (War of position) ของคนในสังคม โดยกลุ่มปัญญาชนเหล่านี้เหล่านี้จะมีลักษณะการดำเนินงานอยู่ภายใต้ระบบอิทธิพลของอำนาจที่ครอบงำทางสังคมอยู่ ซึ่งมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อรับใช้ชนชั้นปกครอง ก่อให้เกิดความคิดและปัญญาในการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมอย่างจำกัด อาจกล่าวได้ว่าปัญญาชนเหล่านี้ คือกลุ่มที่ช่วยค้ำจุนและสืบทอดอุดมการณ์ของระบบสังคมเดิมให้คงอยู่ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นอิทธิพลทางความคิดจากหลายคำอธิบายด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น คำอธิบายของ

บุคคลที่มีอิทธิพลต่อแวดวงกฎหมายไทยคือ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์^{*} มีใจความว่า

“กฎหมายนั้น คือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ทำตามแล้ว ตามธรรมดาต้องโทษ...เราจะต้องระวังอย่าคิดเอากฎหมายไปปนกับความดีและความชั่ว ถ้าความยุติธรรมกฎหมายเป็นคำสั่งที่เราจะต้องประพฤติตาม แต่กฎหมายนั้นบางทีก็ชั่วได้ ถ้าไม่เป็นยุติธรรมก็ได้ มีบ่อที่จะเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่น ตามศาสนาต่างๆ แต่กฎหมายนั้นเกิดขึ้นได้แห่งเดียว คือจากผู้ปกครองแผ่นดินถ้าผู้ปกครองแผ่นดินจะอนุญาตเท่านั้น” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564, หน้า 388)

โดยวรเจตน์ ภาคีรัตน์ สรุปว่า คำอธิบายดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากจอห์น ออสติน^{**} ที่มองคำสั่งกฎหมายในฐานะที่เป็นคำสั่งของรัฐอธิปัตย์ (Law as the command of the Sovereign) และในเวลาต่อมาถูกโต้แย้งโดยปรีดี เกษมทรัพย์ (ผู้บุกเบิกและริเริ่มการสอนวิชานิติปรัชญาในประเทศไทยในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ปรีดี เกษมทรัพย์เห็นว่า เมื่อมองว่ากฎหมายเป็นเรื่องของคำสั่ง ทำให้ต้องคิดต่อไปว่ากฎหมายเป็นเรื่องของอำนาจ แทนที่จะเป็นเรื่องความถูกต้อง-ผิด ความชอบธรรม-ไม่ชอบธรรม ความยุติธรรม-ไม่ยุติธรรม เพราะคำสั่งเป็นของเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจเหนือผู้อยู่ใต้อำนาจ ทำให้ต้องจำใจปฏิบัติตามเจตจำนง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564, หน้า 388-389)

แม้ว่าปรีดี เกษมทรัพย์จะไม่ได้วิจารณ์ทัศนะของกรมหลวงราชบุรีฯ โดยตรง แต่วิจารณ์ไปที่สำนักกฎหมายบ้านเมืองและจอห์น ออสตินก็ตาม ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยแนวคิดดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะอุดมการณ์และแนวคิดของนักกฎหมายที่รับใช้ผู้อำนาจทางการเมือง ดังที่ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ได้สรุปไว้ดังนี้

“การแย่งชิงอำนาจรัฐหรือการรัฐประหารหรือการรัฐประหารหลายครั้งหลายหน เราจะพบว่าบรรดานักกฎหมายที่เข้าไปรับใช้คณะรัฐประหาร โดยส่วนใหญ่แล้วไม่ได้เข้าไปเพราะมีจุดยืนทางนิติปรัชญาแบบสำนักกฎหมายบ้านเมือง แต่เข้าไปเพราะทัศนะทางการเมืองหรือเข้าไปเพราะแสวงหาผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น แม้แต่นักกฎหมายที่อาจแสดงว่าตนยกย่องกฎหมายธรรมชาติหรือแสดงว่าตนเชื่อมั่น “คุณธรรมความดี” หรือแสดงตนว่าเป็น “คนดี” ก็ล้วนเข้าไปทำงานให้คณะรัฐประหารด้วยเหตุของการรับใช้อำนาจของชนชั้นนำ มีหน้าซ้ำอาจจะพยายามอธิบาย “คุณธรรมความดี” ไปในทางการสนับสนุนรัฐประหารและสร้างความชอบธรรมแก่ตนเอง เช่น อ้างไปว่าทำเพื่อชาติ” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564, หน้า 392)

^{*} ข้อความดังกล่าวสะกดตามต้นฉบับ

^{**} จอห์น ออสติน (John Austin) นักกฎหมายชาวอังกฤษ ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “กฎหมาย” คือ คำสั่ง คำบัญชาของรัฐบาลอธิปัตย์ซึ่งบังคับใช้กับกฎหมายทั้งหลาย ถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตามโดยปกติแล้ว ผู้นั้นต้องได้รับโทษ

ทั้งนี้ ยังมีแนวคิดของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อีกหนึ่งนักกฎหมายคนสำคัญได้มีบทบาทอย่างมากต่อการสร้างประวัติศาสตร์กฎหมายแบบอนุรักษนิยม โดยมีการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ว่าเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงสังคมไทยก็มีระบบกฎหมายที่มีความเป็นธรรมดำรงอยู่มาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยผลงานที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากภายหลังจากที่ได้มีการนำเสนอต่อสาธารณะก็คือ ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในวารสารดุสิตพาส่องฉบับติดต่อกันเมื่อต้น พ.ศ. 2509 ประเด็นหัวใจสำคัญของงานชิ้นนี้ก็คือการเสนอว่า “ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย เทียบได้ไม่ต่างกับ แมกนาคาร์ตา (Magna Carta)^{*} ของพระเจ้าจอห์นที่ออกมาในคริสต์ศตวรรษที่ 13 ซึ่งคนอังกฤษถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเขา (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2563)

โดยมีคำอธิบายว่า

“ประกาศปฏิญญาของพ่อขุนรามคำแหงไม่ใช่ประกาศคณะปฏิวัติรัฐประหาร ไม่ใช่เอกสารทางการเมืองที่ขุนนางหรือราชบุรุษบังคับให้พระเจ้าแผ่นดินเซ็นเหมือน “แมกนาคาร์ตา” ของพระเจ้าจอห์น แต่เป็นปฏิญญาของผู้ปกครองบ้านเมือง ประกาศปิตุทานความเลื่อมใสในบ้านเมืองและประชาชนพลเมืองของตนเอง เป็นการที่พ่อเมืองประสิทธิ์ประสาทสิทธิเสรีภาพให้แก่ลูกเมือง โดยอำเภอกว้างใจรักและเอ็นดู” (เสนีย์ ปราโมช, 2509, หน้า 26)

คำอธิบายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการยึดโยงอำนาจให้อยู่ภายใต้อุดมการณ์และสังคมแบบเก่า และการสถาปนารัฐธรรมนูญให้เป็นกฎหมายสูงสุดก็อาจนำไปสู่ความเลื่อมใสได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากได้บุคคลที่ไม่มีคุณธรรมมาเป็นผู้ปกครอง ดังเช่นคำอธิบายต่อไปนี้ว่า

“ไม่จำเป็นว่าการปกครองที่ดีนั้น จะต้องเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ขอแต่ให้เป็นการปกครองที่ดี ช่วยดับทุกข์อันวุ่นวายแก่ประชาชนเท่านั้นก็พอแล้ว บ้านเมืองไทยก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วเป็นพิสดาร ในสมัยเมื่อยังมีพระมหากษัตริย์ทรงสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็เพราะได้ทรงบำเพ็ญลัทธิพ่อเมือง ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยความเอ็นดูเหมือนบุตร บ้านเมืองจึงอยู่เย็นเป็นสุข ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล” (เสนีย์ ปราโมช, 2509, หน้า 25)

ด้วยลักษณะดังที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของปัญญาชนนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ว่าประวัติศาสตร์กฎหมายที่ยึดโยงกับชนชั้นปกครองได้ถูกเผยแพร่อย่างมากนับจากทศวรรษ 2490 และกลายเป็นแนวความคิดสำคัญประการหนึ่งในแวดวงทางด้านความรู้ของแวดวงนิติศาสตร์ในสังคมไทย หากพิจารณาจากแนวความคิดที่ประวัติศาสตร์

^{*} มหากฎบัตร (Magna Carta) จากภาษาละตินแปลว่า “กฎบัตรใหญ่” (Great Charter) บางครั้งก็เรียกว่า “กฎบัตรใหญ่แห่งอิสรภาพ” (Magna Carta Libertatum) เป็นกฎบัตรของอังกฤษที่ตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1758 (ค.ศ. 1215) โดยถือกันว่ามหากฎบัตรนี้คืออิทธิพลที่ยิ่งใหญ่ที่มีต่อประวัติศาสตร์ศาสตร์อันยาวนานของกระบวนการที่นำมาสู่กฎหมายรัฐธรรมนูญในปัจจุบัน

จาคูรงค์ สุทวณ

กฎหมายแบบอนุรักษนิยมนั้นได้นำเสนอ ย่อมสะท้อนให้เห็นได้ว่าเป็นความแตกต่างไปจากแนวความคิดที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญที่มีอิทธิพลของคณะราษฎรทั้งสามฉบับ^๑ การพลิกเปลี่ยนมุมมองและคำอธิบายดังกล่าวไม่ได้เป็นความเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นกระแสความคิดที่มาท้าทายต่อแนวความคิดที่ขยายตัวมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 จนปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวความคิดทางประวัติศาสตร์กฎหมายแบบอนุรักษนิยมได้ส่งผลและมีอิทธิพลต่อแนวความคิดเรื่องประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญไม่น้อย และไม่ได้จำกัดไว้เพียงในห้วงเวลาดังกล่าวหากสืบเนื่องต่อมาอีกยาวนาน (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2563)

ในด้านแนวคิดของนักกฎหมาย มีการพิจารณาการทำหน้าที่ของปัญญาชนนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยม ซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างทฤษฎีการครองอำนาจนำ (hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี ปัญญาชนเหล่านี้เป็นตัวแสดงที่สำคัญในการสถาปนาอำนาจนำ โดยมีลักษณะการเสนอคำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญแบ่งเป็นแนวคิด 3 ประเด็นสำคัญดังนี้ **ประการแรก** แนวคิดอำนาจอธิปไตยเป็นของสถาบันชนชั้นปกครองร่วมกับประชาชน **ประการที่สอง** แนวคิดสถาปนารัฐธรรมนูญถือกำเนิดโดยชนชั้นปกครอง **และประการที่สาม** แนวคิดการสร้างคุณลักษณะเฉพาะทางการเมืองผ่านประเพณี ทั้งนี้ นักกฎหมายรัฐธรรมนูญแบบอนุรักษนิยมมีการสร้างคำอธิบายรัฐธรรมนูญผ่านตำราทางกฎหมาย และจากสื่อต่างๆ มีใจความที่น่าสนใจโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

แนวคิดที่หนึ่ง: แนวคิดอำนาจอธิปไตยเป็นของสถาบันชนชั้นปกครองร่วมกับประชาชน ตามแนวคิดของศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ซึ่งได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญในตำรากฎหมายมหาชนว่า

“เอกลักษณ์ของระบอบประชาธิปไตย (ไทย) อำนาจอธิปไตยนั้นอยู่ที่พระมหากษัตริย์และประชาชน อันต่างจากรัฐธรรมนูญชาติอื่นที่ถือว่า ประชาชนเท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยเหตุผลสองประการ คือ เหตุผลด้านประเพณีสังคมวัฒนธรรมอันเกิดจากการสั่งสมร่วมกันระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชน และสอง เหตุผลด้านกฎหมาย ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจอธิปไตยอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ ครั้นเมื่อคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง องค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงอำนาจอธิปไตยได้สละอำนาจอธิปไตยให้ประชาชนทั้งประเทศด้วยการพระราชทาน

^๑คณะราษฎรในฐานะขององค์การนำท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้มีบทบาทต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญที่บังเกิดขึ้น จวบจนกระทั่งการสูญเสียอำนาจนำทางการเมืองในช่วงทศวรรษ 2490 หรือกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญที่คณะราษฎรได้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากปรากฏให้เห็นในรัฐธรรมนูญ 3 ฉบับ กล่าวคือพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม 2475, รัฐธรรมนูญ 2475 (10 ธันวาคม) และรัฐธรรมนูญ 2489 ดูเพิ่มใน สมชาย ปรีชาศิลปกุล “รัฐธรรมนูญคณะราษฎรในประวัติศาสตร์ (กฎหมาย) กษัตริย์นิยม” <https://www.the101.world/khana-ratsadon-constitutions-in-the-history-of-royalist-law/>

รัฐธรรมนูญ และยินยอมอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน แต่ยังทรงใช้อำนาจนั้นแทนปวงชน ด้วยเหตุนี้ในทางกฎหมายนั้น เมื่อมีการประกาศเลิกรัฐธรรมนูญต้องถือว่า อำนาจอธิปไตยที่เคย พระราชทานให้กับประชาชนนั้นกลับคืนมายังองค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นเจ้าของเดิมมาก่อน 24 มิถุนายน 2475 ดังนั้นผลสำคัญประการแรกทางกฎหมายระหว่างประเทศคือ รัฐบาลนานาชาติไม่ต้อง รับรองรัฐบาลไทยใหม่เพราะการเปลี่ยนแปลงโดยการรัฐประหารเป็นเรื่องภายใน แต่ระดับสูงสุดคือสถาบัน พระมหากษัตริย์ยังดำรงอยู่ และทรงเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่กลับคืนมาเป็นของพระองค์ท่านด้วย ส่วนคณะรัฐประหารนั้นไม่ใช่เจ้าของอำนาจอธิปไตยเลย แต่มีอำนาจปกครองบ้านเมืองในเวลานั้นตาม ความเป็นจริงเท่านั้น และเมื่อคณะรัฐประหารประสงค์ในการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ เมื่อจัดทำเสร็จแล้ว ก็ต้องนำขึ้นทูลเกล้าฯถวายเพื่อขอทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อลงพระปรมาภิไธยก็เท่ากับพระมหากษัตริย์ สละอำนาจคืนอีกครั้ง” (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2537, หน้า 182 -183)

ประกอบกับมีการสร้างคำอธิบายโดย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ในข้างต้นที่ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของสถาบันชนชั้นปกครองร่วมกับประชาชนด้วย เหตุผลด้านประเพณีสังคมวัฒนธรรมอันเกิดจากการสั่งสมร่วมกันระหว่างชนชั้นปกครองกับประชาชน” โดยอธิบายถึงพื้นฐานการปกครองแบบพหุกับลูกตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีการอธิบายว่า

“ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีมาช้านาน แต่จะมีลักษณะพิเศษอันเนื่องด้วยด้วยความ มีประชาธิปไตยในขั้นรากฐาน บางสมัยอาจมีความชอบลัทธิเทวราชาอยู่บ้าง แต่พื้นฐานการปกครองแบบพหุ กับลูก แบบธรรมราชาและประชาธิปไตยก็ไม่ได้สูญหายไปไหน” โดย นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ได้แสดง ความคิดเห็นว่า นักประชาธิปไตยและนักปฏิวัติทางการเมืองในความหมายของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช คือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ใช่คณะราษฎร (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2548, หน้า 24)

ลักษณะแนวคิดดังที่กล่าวมา เป็นลักษณะแนวทางของการอธิบายที่เกิดขึ้นใหม่นับตั้งแต่ พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อสรุป ในเหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475 ของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ใน 2 ประเด็นด้วยกันคือ

หนึ่ง เป็นการไม่ยอมรับว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นเพียงระบอบหนึ่งในหลายระบอบ การปกครองที่ผ่านมา โดยให้คำอธิบายว่าเป็นระบอบการปกครองที่มีมาเป็นร้อยๆ ปี

สอง ไม่ยอมรับหรือยอมรับอย่างจำกัดในสถานะของระบอบใหม่ที่เกิดขึ้น โดยให้คำอธิบายใหม่ ว่าแทบไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงหรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างจำกัด (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2548, หน้า 19)

แนวคิดดังกล่าวถือเป็นฐานคติที่แตกต่างกับแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่อธิบายว่า ในรัฐธรรมนูญ การปกครองแผ่นดินสยาม 27 มิถุนายน 2475 เมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เปลี่ยนแปลง จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจล้นพ้นเด็ดขาด ปกครองประเทศได้ตามอัธยาศัยมาเป็นกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญนี้ได้วางหลักการมูลฐานใหม่ ได้แก่ หนึ่ง อำนาจอสูงสุดเป็นของราษฎรทั้งหลาย ข้อสอง พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันทางการเมืองหนึ่งซึ่งมีพระราช

จาคูรงค์ สุทวณ

อำนาจได้เท่าที่รัฐธรรมนูญกำหนด และข้อที่สาม พระมหากษัตริย์ไม่อาจกระทำการได้โดยลำพัง การกระทำใดของพระมหากษัตริย์ต้องมีการการราชวรผู้หนึ่งผู้ใดลงนามด้วย โดยได้รับความยินยอมจาก คณะกรรมการราชวรจึงจะครบถ้วน มิฉะนั้นจะเป็นโมฆะ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2562, หน้า 184) รวมถึง มีความสอดคล้องกับแนวคิด ของศุภณัฐ บุญสด ว่า ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เมืองศรีพระมหากษัตริย์ เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดในรัฐหรืออำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในยุค รัชกาลที่ 5 ได้มาถึงสิ้นสุดลงในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เมื่อคณะราษฎรได้ทำการปฏิวัติ ยึดอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบที่พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้ รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย เนื้อหาของระบอบดังกล่าวมีใจความอย่างเรียบง่ายปรากฏอยู่ในมาตรา 1 ของ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ว่า “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย” โดยผลการปฏิวัติดังกล่าวของคณะราษฎรได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้ทรง อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญในระบบกฎหมายไทย จากองค์พระมหากษัตริย์มาอยู่ที่หน่วยทางการเมืองใหม่ คือ “ประชาชน”

แนวคิดที่สอง: แนวคิดอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญถือกำเนิดโดยชนชั้นปกครอง (Charter) โดยเป็นแนวคิดของศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ อีกเช่นเดียวกัน ซึ่งได้กล่าวว่า

“ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ตามทฤษฎีที่ว่ารัฐสภาธิปไตยจะออกกฎหมายหรือไม่ออก กฎหมายก็ได้ และไม่มีอำนาจได้อยู่เหนือรัฐสภาธิปไตย คณะราษฎรผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ได้อ้างว่า ตนเป็นรัฐสภาธิปไตย เพราะถ้าอ้างเช่นนั้น คณะราษฎรต้องประกาศใช้รัฐธรรมนูญได้เองโดยไม่ต้องขอ พระราชทานจากพระมหากษัตริย์ ดังนั้น ผลสำคัญในทางกฎหมายก็คือ อำนาจสูงสุดในการจัดตั้ง รัฐธรรมนูญ ก็คือพระมหากษัตริย์ผู้ลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญนี้เอง พึงสังเกตต่อไปด้วยว่าใน พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับดังกล่าวไม่มีใครลงนามรับสนอง พระบรมราชโองการเลย ผลจึงมีว่าพระมหากษัตริย์ในฐานะองค์อธิปัตย์ (Sovereign) แต่เดิมทรงจำกัด พระราชอำนาจของพระองค์เอง และอำนาจนั้นได้พระราชทานให้ตกอยู่กับราษฎรและองค์กรอื่นๆ” (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2537, หน้า 234)

จากแนวคิดดังกล่าวมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงกับข้อวินิจฉัยของนักทฤษฎีในทางรัฐธรรมนูญ นิยมที่ได้ให้ความเห็นว่ารัฐธรรมนูญสยาม 27 มิถุนายน 2475 เกิดจากผู้ปกครองกับราษฎรตกลงกัน (pact) โดยเป็นการแสดงเจตนารมณ์ร่วมกัน ซึ่งโดยทั่วไปมักมีการปฏิวัติเกิดขึ้นก่อน ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญ อังกฤษ ค.ศ. 1688 และของฝรั่งเศส ค.ศ. 1830

โดย บวรศักดิ์ยังยืนยันสรุปว่า

“ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น คณะราษฎรไม่เคยใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติในการออก กฎหมายในรูปประกาศหรือคำสั่งของคณะรัฐประหารเลย ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี

2475 จึงมีการ “ปฏิวัติ” ในทางรัฐศาสตร์ แต่ในทางนิติศาสตร์ต้องถือว่าเป็นความต่อเนื่องของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และระบอบรัฐธรรมนูญโดยพระมหากษัตริย์ทรงสร้างความต่อเนื่องนี้เอง” (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2537, หน้า 235)

ทั้งนี้ แนวคิดแนวคิดอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญถือกำเนิดโดยชนชั้นปกครอง (Charter) ของบวรศักดิ์ ยังมีความขัดแย้งกับ แนวคิดการสร้างคำอธิบายรัฐธรรมนูญทั่วไปจากหนังสือคำสอนรัฐธรรมนูญของศาสตราจารย์ คาร์ล ชมิทท์ ที่ชี้ให้เห็นว่าอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญนั้นย่อมมาจากอำนาจเพียงหนึ่งเดียว และรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นจากการตัดสินใจทางการเมืองเพียงฝ่ายเดียวของผู้ทรงอำนาจสถาปนา หรือผู้ที่สามารถยึดอำนาจสูงสุดได้ในเวลานั้น จึงทำให้มีอำนาจในการให้หรือยกเลิกรัฐธรรมนูญ โดยการตัดสินใจที่ปรากฏออกมาในรูปแบบรัฐธรรมนูญย่อมแสดงให้เห็นถึงเจตจำนงของผู้ทรงอำนาจสถาปนา และความสมบูรณ์ของรัฐธรรมนูญนั้นย่อมจะไม่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใดที่จะต้องมาอนุญาต หรือให้ความชอบธรรมอีกเพราะรัฐธรรมนูญที่เกิดจากผู้มีอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญย่อมสมบูรณ์โดยตัวเอง (Carl Schmitt, 2008) และสอดคล้องกับคำอธิบายของกลุ่มนักวิชาการนิติราษฎร์ ที่อธิบายเกี่ยวกับข้อความคิดว่าด้วย “อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ” ที่บ่งบอกถึงการเกิดอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญมีเพียงหนึ่งเดียว โดยกล่าวถึงว่า

“อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ หากกล่าวโดยย่อหมายถึง อำนาจของบุคคลหรือคณะบุคคลที่เป็นผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญใช้เพื่อตัดสินใจก่อตั้งรัฐธรรมนูญและระบอบการเมืองการปกครอง นอกจากผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญย่อมมีเพียงหนึ่งเดียวจะแบ่งแยกให้มีผู้ทรงอำนาจมากกว่าหนึ่งไม่ได้ (ปิยนุตร แสงนกกุล, 2560, หน้า 41-43) กล่าวคือ ผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญสามารถใช้อำนาจก่อตั้งรัฐธรรมนูญได้เพียงลำพัง ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนถึงขั้นตอนสุดท้าย” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2555, หน้า 45)

หากใช้แนวคิด “ทฤษฎีรัฐธรรมนูญ” ของ คาร์ล ชมิทท์ ในการมองผ่านอำนาจการสถาปนารัฐธรรมนูญของไทยในช่วงการอภิวัฒน์สยาม 2475 จะเห็นได้ว่า ก่อนเกิดการปฏิวัติอำนาจยังคงอยู่ที่ชนชั้นปกครอง แต่หลังจากวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ที่คณะราษฎรได้ทำการปฏิวัติ ยึดอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเสร็จสิ้นแล้ว ดังนั้นอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญจึงน่าจะอยู่ที่ฝ่ายคณะราษฎร โดยมีโซ่อยู่ที่ชนชั้นปกครองซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเดิม

ด้วยประเด็นดังกล่าว ทำให้สามารถตั้งคำถามต่อข้อวินิจฉัยของนักทฤษฎีรัฐธรรมนูญฝ่ายคณะราษฎร ที่ได้ให้ความเห็นว่ารัฐธรรมนูญสยาม 27 มิถุนายน 2475 เกิดจากผู้ปกครองกับราษฎรตกลงกัน (pact) นั้น อาจมองในอีกแง่มุมหนึ่งได้ว่า อำนาจสถาปนาแท้จริงอาจเกิดจากคณะราษฎรเป็นผู้ร่างเองทั้งหมด หรือตั้งสภาราษฎรขึ้นลงแล้วจัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญจากฝ่ายสภานั้น โดยเรียกว่า

(Convention) แต่หากมีการประนีประนอมระหว่างผู้ปกครองกับคณะราษฎรเกิดขึ้นภายหลัง โดย หยุด แสงอุทัย ยังได้เชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวผ่านระบอบการปกครอง ว่า

“การระบุได้ว่าอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญเป็นของใคร ยังมีความเชื่อมโยงกับระบอบการปกครองด้วย กล่าวคือ หากกำหนดให้องค์พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ มีอำนาจพระราชทานรัฐธรรมนูญ หรือรัฐธรรมนูญจะมีผลสมบูรณ์ใช้บังคับได้เมื่อมีการลงพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ ย่อมหมายความว่ารัฐดังกล่าวปกครองอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ในทางตรงกันข้ามหากกำหนดว่าหน่วยทางการเมืองอย่าง “ประชาชน” เป็นผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ ผ่านการให้ประชาชนมีอำนาจเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ หรือออกเสียงประชามติรับรองรัฐธรรมนูญให้มีผลบังคับใช้ ก็ย่อมหมายความว่ารัฐนั้นปกครองในระบอบประชาธิปไตย” (หยุด แสงอุทัย, 2513, หน้า 43-44)

ดังนั้น หากอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญเป็นของชนชั้นปกครองก็เท่ากับว่ารัฐดังกล่าวปกครองอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

อย่างไรก็ตาม มีอีกแนวคิดหนึ่งที่สนับสนุนว่าอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญของไทยเกิดจากคณะราษฎรผู้ทำการปฏิวัติ (convention) โดยมีการประนีประนอมกับฝ่ายชนชั้นผู้ปกครองเดิมภายหลัง จนกลายเป็นเป็นการสร้างอำนาจสถาปนาร่วมกัน (pact) คือ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่ได้สรุปว่า หลังจากการปฏิวัติ 27 มิถุนายน 2475 เกิดขึ้น ได้มีการ “เกี้ยเซี้ยะ” ระหว่างชนชั้นปกครอง และคณะราษฎร กล่าวคือ “การเกี้ยเซี้ยะ” คือการจัดการปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองด้วยการไกล่เกลี่ย, ประนีประนอม, เจรจาต่อรอง, ประสานหรือจัดสรรผลประโยชน์ให้ลงตัวในหมู่ชนชั้นนำของสังคมเพื่อรักษาอภิสิทธิ์หรือสถานะดั้งเดิมของพวกเขาไว้, ซึ่งนอกจากจะไม่ได้ก่อประโยชน์อันใดให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่แล้ว ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีที่ชนชั้นปกครองและคณะผู้ก่อการปฏิวัติใช้ในการแก้ปัญหาการเมืองไทยเสมอมา จนทำให้เกิดวิกฤตการณ์จากการปฏิวัติประชาธิปไตยยังดำเนินอยู่จนถึงปัจจุบัน (Prachathai TV., 2555)

แนวคิดที่สาม: การสร้างคุณลักษณะเฉพาะทางการเมืองผ่านประเพณี โดยหลักการซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันว่า สถาบันพระมหากษัตริย์จะไม่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์ใดๆ ในทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ ‘King can do no wrong’ อันหมายถึงการกระทำใดๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง เป็นความรับผิดชอบของนักการเมืองจากสถาบันการเลือกตั้งเป็นสำคัญ แต่ในการประกอบสร้าง ความหมายดังกล่าวขึ้นในสังคมการเมืองไทย กลับมีความแตกต่างออกไปอย่างสำคัญ ความผันผวนของสังคมการเมืองไทยนับจาก 2475 สืบเนื่องมา สถานะและความหมายของคำว่า ‘พระมหากษัตริย์ทรงเหนือ

* นี่คือการขอยอดนิยมในการแก้ปัญหาทางการเมืองของประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ใช้ในความหมายนี้ครั้งแรก โดย ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

การเมือง' มิได้ดำรงอยู่อย่างตายตัว หากมีความผกผันเกิดขึ้น โดยเปลี่ยนจากการดำรงอยู่นอกการเมือง ทั้งปวงให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมือง ก่อนที่จะแปรเปลี่ยนมาเป็นสถาบันที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ความสูงส่ง และดำรงอยู่เหนือสถาบันการเมืองทั้งปวง เฉพาะอย่างยิ่งเหนือกว่าสถาบันการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง ซึ่งถูกพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรมต่ำกว่าในห้วงเวลาปัจจุบัน (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2563) ความแปรเปลี่ยนจากหลักการดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดคุณลักษณะทางการเมือง แบบเฉพาะ

สมชาย ปรีชาศิลปกุลได้สรุปว่า อาจกล่าวได้ว่าการจัดวางสถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้มีความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากการจัดร่างรัฐธรรมนูญ 2517 ซึ่งเกิดขึ้น ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ได้รับการจัดวางในลักษณะที่มีความแตกต่างไปจากเดิมอย่างสำคัญ แม้จะเป็นที่เข้าใจร่วมกันว่าดำรงอยู่ในลักษณะ 'เหนือการเมือง' ก็ตาม (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2563)

โดยมีคำอธิบายที่แสดงถึงการจัดวางสถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่แตกต่างไปจากเดิม ยกตัวอย่างเช่น แนวคิดของนายมีชัย ฤชุพันธุ์ ว่า

“พระเจ้าอยู่หัวท่านครองราชย์มานาน พระองค์เห็นการเมืองมาโดยตลอด รัฐธรรมนูญก็หลาย ฉบับ และพระองค์ท่านก็เชี่ยวชาญในรัฐธรรมนูญไม่น้อย ที่ท่านแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง 2549 ด้วยการให้ตุลาการเข้ามาแก้ไข ถือเป็นพระอัจฉริยภาพจริงๆ ที่คนธรรมดาไม่ออก”

โดยประเด็นดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดวางสถานะให้สถาบันพระมหากษัตริย์เข้ามายัง เขตแดนทางการเมือง ซึ่งได้กลายเป็นลักษณะเฉพาะ พร้อมทั้งมีการอ้างถึงจารีตประเพณีทางการเมือง เพื่อ ประกอบสร้างคำอธิบายรัฐธรรมนูญจากหลายแนวคิด เช่น ของศาสตราจารย์วิชณุ เครืองาม นักกฎหมายคนสำคัญได้อธิบายว่า

“ในประเทศไทยนั้นถือเป็นประเพณีทางการเมืองตลอดมาว่า ไม่ว่าจะมีการปฏิวัติ หรือ รัฐประหารเกิดขึ้นครั้งใด การตรารัฐธรรมนูญขึ้นใช้บังคับใหม่จะต้องถือว่าเป็นความตกลงร่วมกันระหว่าง ประมุขของรัฐกับคณะผู้ก่อการปฏิวัติหรือรัฐประหารเสมอ ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะมีเหตุผลสามประการด้วยกัน คือ ประการแรก คณะผู้ก่อการปฏิวัติหรือรัฐประหารต้องอาศัยพระราชอำนาจทางสังคมของพระมหากษัตริย์ เพื่อจะให้ประชาชนรู้สึกและเข้าใจว่าทรงยินยอมด้วยตามรัฐธรรมนูญ ประการที่สอง คณะผู้ก่อการปฏิวัติหรือรัฐประหารต้องการอาศัยพระราชอำนาจทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ เพื่อให้นานาชาติ ประเทศรับรองรัฐบาล ประการที่สาม เพื่อแสดงให้เห็นว่าคณะผู้ก่อการได้ยอมรับ และต้องการให้มีสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ดำรงอยู่ต่อไป” (วิชณุ เครืองาม, 2530 หน้า 79)

การสร้างคุณลักษณะเฉพาะทางรัฐธรรมนูญ จะปรากฏให้เห็นเพิ่มเติมในตำรา กฎหมายมหาชน เล่ม 2: การแบ่งแยกกฎหมายมหาชน – เอกชน และพัฒนาการกฎหมายเอกชนในประเทศไทย ของ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2537 บวรศักดิ์แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่าสถาบันพระมหากษัตริย์เป็น

จาครงค์ สุทวณ

ศูนย์รวมของชาติและเป็นสถาบันเดียวที่แสดงความต่อเนื่องของประเทศไทย (ปิยนุตร แสงนกกุล, 2562ก, หน้า 12) มีใจความดังต่อไปนี้

“ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เราสอนกันตามฝรั่งว่า ประมุขของรัฐแบบพระมหากษัตริย์จะไม่ทรงกระทำการใด เว้นแต่รัฐมนตรีจะกราบบังคมทูลและลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ตามหลักของอังกฤษที่ว่า “the king can do no wrong” อันมีผลทำให้พระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นเพียง “สัญลักษณ์” ของชาติเท่านั้น แต่ในประเทศไทยพระมหากษัตริย์ไม่ได้เป็นเพียง “สัญลักษณ์” ของชาติเท่านั้น แต่เป็น “ศูนย์รวมของชาติ” ที่มีบทบาททางสังคมอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาาราชฏเป็นส่วนใหญ่ พระราชอำนาจในทางกฎหมายเองก็ไม่เหมือนกัน เพราะพระมหากษัตริย์ไทยมีมากกว่าพระมหากษัตริย์อังกฤษมาก เป็นต้น” (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2537)

ทั้งนี้ ยังมีแนวคิดเรื่องรัฐธรรมนูญจากการ “ปฏิรูปการเมือง” หลัง พ.ศ. 2535 ของศาสตราจารย์ อมร จันทสมบุญฤทธิ์ ที่ได้ผลิตงานชิ้นหนึ่งชื่อ “Constitutionalism” ทางออกของประเทศไทย โดยงานชิ้นนี้ได้รับการกล่าวขวัญถึงอย่างมากทั้งจากนักรัฐศาสตร์และนักนิติศาสตร์ งาน “Constitutionalism” ที่พัฒนาแนวคิดจากตะวันตกมาอธิบายตามแบบฉบับของตนเองว่า

“รัฐธรรมนูญตามแนวทางของ “Constitutionalism” เป็นแนวความคิดในการเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อแสวงหาการจัดรูปแบบองค์กรการเมืองและกลไกการบริหาร โดยกำหนดวิธีการและมาตรการที่มีความมุ่งหมายขจัดหรือลดข้อเสียที่เกิดจากพฤติกรรมและการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบหรือไม่ชอบธรรมของนักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ให้มากที่สุด” (อมร จันทสมบุญฤทธิ์, 2537, หน้า 25)

โดยแนวคิดจากงาน “Constitutionalism” มีความเน้นหนักในทางการใช้ผู้นำทางการเมืองที่มีวิสัยทัศน์ระดับชาติ โดยมีนักวิชาการทางกฎหมายเป็นผู้ออกแบบรัฐธรรมนูญ และจบลงที่การลงประชามติ โดยภายหลังจากที่งานชิ้นนี้เผยแพร่ในปี 2537 จนในที่สุดประเทศไทยก็เกิดวิกฤตการณ์จากการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 ขึ้นมาอีกครั้ง โดยครั้งนี้นายอมร จันทสมบุญฤทธิ์ จึงเสนอทางออกวิกฤตด้วยการอาศัยพระบารมีองค์พระมหากษัตริย์ โดยให้ขอพระราชทาน “รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปประเทศ” ซึ่งกล่าวในการบรรยายพิเศษในหัวข้อ “กฎหมายมหาชนกับทิศทางประเทศไทย” ให้กับนักศึกษาหลักสูตร “นักบริหารการยุติธรรมทางปกครองระดับสูง” (บยป.) รุ่นที่ 5 สำนักงานศาลปกครอง โดยมีคำอธิบายดังต่อไปนี้

“การจะนำประเทศกลับไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง จำเป็นต้องขอพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปประเทศ ซึ่งจะต้องให้ได้คนดี และเป็นประชาธิปไตย และต้องมีการปฏิรูปกฎหมายที่เป็นพื้นฐานในการบริหารประเทศ และจะต้อง ส.ส. ที่เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตัดสินใจตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเอง ไม่ใช่ขึ้นกับของเงินที่ได้รับซึ่งอาจต้องมีกลไกบางอย่างในการป้องกันการรับของโดยสวระของรัฐธรรมนูญฯ ที่ขอพระราชทาน และต้องมีนักวิชาการ ที่ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งต่างประเทศจะเรียกว่า statesman คือคนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ เพราะการร่างกฎหมาย

เหมือนกับการออกแบบเครื่องยนต์ที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญไม่ใช่แค่คนขับรถ โดยต้องมาทำหน้าที่ร่างกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งคนเหล่านี้ต้องมีความเสียสละ แลบาร์มีที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือ ยอมรับ”

ดังนั้นการใช้ผู้นำทางการเมืองที่มีวิสัยทัศน์ระดับชาติที่เขากล่าวถึงจากงาน “Constitutionalism” นั้น คือการนำหลักจารีตประเพณีแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาใช้ โดยการนำเอาสถาบันพระมหากษัตริย์มาเป็นผู้แก้ปัญหาทางการเมือง

ภายหลังการบรรยาย นายอมร ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมถึงแนวคิดขอพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปประเทศว่า การเสนอขอพระราชทานทำในรูปแบบไหนก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้ดำเนินการ โดยอมรได้กล่าวว่า “ผมเห็นว่าสถานการณ์ขณะนี้เหมาะสมที่สุดใครจะเป็นคนขอพระราชทานก็ได้ทั้งนั้น เพราะถ้ามองว่าเป็นการขอพระราชทาน แต่ถ้าทำแล้วทำให้การบริหารประเทศเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงเขาก็จะยอมรับ ซึ่งเรื่องนี้ต้องอาศัยพระบารมีจริงๆ เท่านั้น”

จากแนวคิดสำคัญดังที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงความพยายามประกอบสร้างประเพณีทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะและโน้มเอียงไปทางชนชั้นนำ โดยมีการตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ภายใต้แนวทางการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญของแวดวงนักกฎหมายในทางอนุรักษนิยม และบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองในปัจจุบัน ทำให้ประเด็นการวิจารณ์โต้แย้งชุดคำอธิบายของนักกฎหมายในทางอนุรักษนิยมสามารถกระทำได้อย่างอยากลำบาก เพราะการที่นักกฎหมายในทางอนุรักษนิยมมีความยึดโยงกับชนชั้นปกครองทำให้กลุ่มนักกฎหมายเหล่านั้นได้เปรียบจากโครงสร้างในระบอบด้วยการรับใช้ผู้มีอำนาจ จึงส่งผลให้กลายเป็นลักษณะกลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์ (Historical block) ที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบในสนามการเมืองไทยในเวลาต่อมา

สรุปและอภิปรายผล

ภายใต้พื้นที่การปกครองโดยกฎหมาย ลักษณะการเป็นปัญญาชนของนักกฎหมายแบบอนุรักษนิยมที่มีการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ทางความคิด (War of position) ผ่านการเสนอคำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้น มีลักษณะการเป็นปัญญาชนที่ยึดโยงกับชนชั้นนำซึ่งเรียกว่า ปัญญาชนแบบจารีตประเพณี (Tradition intellectual) ตามโครงสร้างองค์ประกอบของทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Hegemony) จะเห็นได้ว่าการเสนอคำอธิบายของนักกฎหมายรัฐธรรมนูญแบบอนุรักษนิยมนั้น มีลักษณะของการให้ความสำคัญกับชนชั้นปกครอง โดยยึดหลักประชาธิปไตยแบบไทยที่มีลักษณะเฉพาะ

รัฐธรรมนูญในฐานะการเป็นหนึ่งในฐานะสถาบันทางการเมือง ซึ่งรัฐธรรมนูญเป็นตัวบทที่มีผลในทางกฎหมาย ซึ่งทำให้องค์กรต่างๆ หรือนักกฎหมายนำไปตีความ สร้างคำอธิบาย ซึ่งอย่างไรก็ตามการกระทำดังกล่าวมักมาจากการผลิตขึ้นของมนุษย์ ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ ตีความการยกย่องรัฐธรรมนูญ ว่าใครเป็นผู้มีอำนาจ มีเหตุปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อผู้มีอำนาจในทางรัฐธรรมนูญ

จาคูรงค์ สุทาวัน

จะเห็นได้ว่า กระบวนการเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญไม่มีทางเป็นกลางหรือภาวีสัย (Objective) แต่จะมีอำนาจทางการเมืองจำกัดผู้เกี่ยวข้องไว้เสมอ^{*} (Elster, J., 1995)

จะเห็นได้ว่าหากมีการพิจารณารัฐธรรมนูญจากทั่วโลก และเน้นที่ผู้ร่างเป็นสำคัญ เราจะพบว่าผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ร่าง ผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ร่าง ผลประโยชน์ในเชิงสถาบัน ตลอดจนแรงปรารถนาและเหตุผลของผู้ร่าง ต่างมีส่วนผลักดันให้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้นๆ มีผลตามเจตนารมณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมูลเหตุจูงใจ ตามทฤษฎีของจอห์น เอลสเตอร์ (Elster, J., 1995) ทั้งนี้ หากเราพิจารณามูลเหตุจูงใจตามทฤษฎีในข้างต้น จะพบว่า การเสนอคำอธิบาย ตลอดจนการร่างรัฐธรรมนูญของปัญญาชนกฎหมายในทางอนุรักษนิยมจะมีฐานคิดที่ยึดโยงกับชนชั้นปกครองที่ครอบงำสังคมอยู่ และเชื่อว่าชนชั้นปกครองเป็นผู้ทรงอำนาจในทางรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการยึดถือประเพณีปฏิบัติในทางกฎหมาย ในช่วงการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในอดีตเป็นฐานคิด ซึ่งแนวคิดดังกล่าวยังเป็นประเด็นที่นักวิชาการรุ่นใหม่ได้โต้แย้งเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เช่น นักวิชาการกลุ่มนิติราษฎร์ และสมชาย ปรีชาศิลปกุล เป็นต้น

อนึ่ง เป็นที่ชัดเจนว่าภายหลังการยุบพรรคอนาคตใหม่เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนนักศึกษาหลายกลุ่มทั้งในกรุงเทพฯ และในทุกภูมิภาค เช่น กลุ่มเยาวชนปลดแอก, กลุ่มธรรมศาสตร์และการชุมนุม, กลุ่มนักศึกษา/ ประชาชนในหัวเมือง/ภูมิภาคต่าง ๆ โดยฝ่ายประชาธิปไตยได้ยกระดับเพดานของการแสดงความเห็น/ ข้อเรียกร้องต่อสถาบันกษัตริย์อย่างเป็นทางการบนเวทีสาธารณะ 2 ครั้ง คือ (1) การปราศรัยของอานนท์ นาภา ณ เวทีการชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2563, (2) การอ่านแถลงการณ์ของ ปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล เสนออุปสรรค 10 ประการเพื่อปฏิรูปสถาบันฯ ในเวทีธรรมศาสตร์และการชุมนุม ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2563 ผลจากแรงกดดันทางการเมืองของฝ่ายประชาธิปไตยทำให้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ต้องเปิดสภาเพื่อพิจารณาการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยมีร่างรัฐธรรมนูญเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาถึง 7 ฉบับ ซึ่งภายหลังกลุ่มการเมืองเหล่านี้ได้รวมตัวกันในนาม “คณะราษฎร 2563” ยังคงยืนยัน ข้อเรียกร้อง 3 ประการ คือ 1. พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 2. แก้ไขรัฐธรรมนูญ 3. ปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ด้วยข้อโต้แย้งดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงการตื่นรู้ของกลุ่มพลังทางการเมืองของกลุ่ม “คณะราษฎร 2563” ที่เป็นการปะทะกันระหว่างอุดมการณ์ทางกฎหมายที่ผู้เข้ายึดกุมพื้นที่สังคมอุดมการณ์ได้ (super structure) ก็จะมีโอกาสในการกำหนดภูมิทัศน์ทางการเมืองใหม่ได้ในเวลาต่อไป (กมลวรรณ ชื่นชูใจ, 2563)

^{*} จอน เอลสเตอร์ (Jon Elster) นักวิชาการชาวนอร์เวย์ผู้ศึกษาเรื่อง rationality (ความเป็นเหตุเป็นผล) ได้นำความคิดเรื่อง rationality ของการตัดสินใจมาพิจารณาการยกร่างรัฐธรรมนูญในแต่ละประเทศ เพื่อวิเคราะห์ว่ามีเงื่อนไขปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการออกแบบหรือสร้างคำอธิบายต่างในรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการเป็นปัญญาชนที่ยึดโยงกับชนชั้นนำของนักกฎหมายรัฐธรรมนูญแบบอนุรักษนิยม (Tradition intellectual) ที่มีการเผยแพร่แนวคิดทางรัฐธรรมนูญที่ยึดถือตามหลักประชาธิปไตยแบบไทยที่มีลักษณะเฉพาะนั้น นอกจากจะมีความสอดคล้องในทางทฤษฎีการออกแบบรัฐธรรมนูญของ จอร์จ เฮลสเตอร์ ด้วยแล้ว ยังมีงานที่ศึกษาอุดมการณ์ประชาธิปไตยในแบบเรียนของ กัปคัทย ปุงคานนท์ ที่ชี้ว่าระหว่างปี พ.ศ. 2490 – 2516 เป็นช่วงที่มีการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยแบบไทยในแบบเรียน ซึ่งมีการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ในทางรัฐธรรมนูญ (กัปคัทย ปุงคานนท์, 2552) ระยะเวลาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในช่วงชีวิตและการดำเนินงานของนักกฎหมายกับอุดมการณ์ทางการเมือง โดยหากพิจารณาปีเกิดของกลุ่มนักกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2490 – 2500 ด้วยแล้ว จะพบว่ากลุ่มนักกฎหมายเหล่านี้ต่างเติบโตและร่ำเรียนในช่วงปี พ.ศ. 2510 - 2516 ที่อยู่ในช่วงกลไกการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบไทยกำลังดำเนินอยู่ ประกอบกับสภาวะที่ไม่ปกติของรัฐบาลในช่วงเวลานั้น งานศึกษาชิ้นนี้จึงได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะอุดมการณ์ทางการเมืองที่แฝงอยู่ในแนวคิดของนักกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้อย่างสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของปัญญาชนนักกฎหมายในทางอนุรักษนิยม ที่ให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ทางแนวคิด และมิติทางอุดมการณ์ โดยเป็นการตั้งประเด็นทางการศึกษาในมุมมองทางรัฐศาสตร์ที่ต้องการตั้งคำถามกับบทบาทนักกฎหมาย โดยไม่ได้ต้องการร้อยความศักดิ์สิทธิ์ในทางนิติศาสตร์แต่อย่างใด และไม่ได้เป็นงานที่ตั้งประเด็นที่วิเคราะห์เชิงเทคนิคทางกฎหมาย ดังนั้นงานที่เป็นในลักษณะมุมมองที่เป็นข้อโต้แย้งในด้านอื่นๆ เช่น การเปรียบเทียบแนวคิดของนักกฎหมายในแต่ละยุค และการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของนักกฎหมายในแต่ละอุดมการณ์ น่าจะช่วยค้นพบข้อคิดเห็น และจะช่วยเติมเต็มประเด็นในการวิจัยในครั้งต่อไปได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

จาตุรงค์ สุทวาทัน

รายการอ้างอิง

- กัปคฤทัย ปุณฺณคานนท์. (2552). *การปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตย ศึกษาผ่านหนังสือเรียนสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กมลวรรณ ชื่นชูใจ. (2563). ความคิด “ปิตาจารย์”: นิติราษฎร์, พรรคอนาคตใหม่, กับการสร้างการเมืองแห่งความหวัง. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 13(2), 87-119.
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2550). *Hegemony โดยสังเขป และวาทกรรมของแนวชุมชน*. วันที่ค้นข้อมูล 30 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2007/02/11572>
- เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์นิข. (2536). *แนวความคิดประชาธิปไตยแบบไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกษียร เตชะพีระ. (2554). ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข : ที่มาที่ไป. *ฟ้าเดียวกัน*, 9(1), 89-114.
- จาตุรงค์ สุทวาทัน และนวกัทร โตสุวรรณ. (2563). ผลทางการเมืองที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549. *The Journal of Law, Public Administration and Social Science, School of Law Chiang Rai Rajabhat University*, 5(1), 213-226.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2544). *ประวัติศาสตร์ไทยแบบราชาชาตินิยม จากยุคอาณานิคมอำพรางสู่ราชาชาตินิยม ใหม่หรือลัทธิเสด็จพ่อของกรรมพิไทยในปัจจุบัน*. วันที่ค้นข้อมูล 23 มีนาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2014/08/55233>
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2548). *ความคิด และความรู้อำนาจทางการเมืองในการปฏิวัติสยาม*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2537). *กฎหมายมหาชนเล่ม 2: การแบ่งแยก กฎหมายมหาชน-เอกชน และพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยนุตร แสงนกกุล. (2560). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : การก่อตั้งรัฐธรรมนูญและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปิยนุตร แสงนกกุล. (2562ก). *รัฐธรรมนูญ ประวัติศาสตร์ข้อความคิด อำนาจสถาปนาและการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.
- ปิยนุตร แสงนกกุล. (2562ข). *ศาลรัฐประหาร : ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

มติชนรายวัน. (2549). บทสัมภาษณ์มีชัย ฤชุพันธุ์ “ใน 6 ทศวรรษ...อัจฉริยภาพทางรัฐธรรมนูญ”.

สัมภาษณ์โดยหทัยกานจน์ ตรีสุวรรณ, มติชนรายวัน, 12 มิถุนายน 2549, หน้า 11.

รัฐกมล ค้อสุวรรณดี. (2558). การครองอำนาจของพรรคการเมืองในพื้นที่ประชาสังคม: ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย ระหว่างปี พ.ศ.2544-2554. คุชฌ์นิพนธ์ปรัชญาคุชฌ์บัณฑิต, สาขาวิชาการเมือง, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วัชรพล พุทธรักษา. (2557). กรัมมี่กับการเมืองไทย : อำนาจเก่ากำลังจะตาย อำนาจใหม่ยังไม่สถาปนา. วันที่ค้นข้อมูล 29 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2014/06/54315>

วัชรพล พุทธรักษา. (2549). รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, ภาควิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชณุ เครืองาม. (2530). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2564). ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา. กรุงเทพฯ: อานกกฎหมาย.

ศุภณัฐ บุญสด. (2562). บทบาทของนักกฎหมายไทยกับการรัฐประหารเพื่อนำมาสู่ระบอบเผด็จการ : ศึกษากรณีรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 12(2). 123-156.

สมชาย ปรีชาศิลป์กุล. (2563). รัฐธรรมนูญคณะราษฎรในประวัติศาสตร์ (กฎหมาย) กษัตริย์นิยม. วันที่ค้นข้อมูล 24 มีนาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/khana-ratsadon-constitutions-in-the-history-of-royalist-law/#>

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2562). เสรีนิยมกับอนุรักษนิยมอยู่ร่วมโลกกันได้ไหม. วันที่ค้นข้อมูล 29 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2019/04/81980>

เสนีย์ ปราโมช. (2509). ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง. *ดุสิตพาหะ*, 13(2), 25-26.

อมร จันทรมบุญ. (2537). *คอนสติติวชันแนลลิสม์ (Constitutionalism) ทางออกประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

MGR Online. (2549). เปิดประวัติ วิชณุ เครืองาม ‘เนติบริกร’ รัฐบาลทักษิณ. วันที่ค้นข้อมูล 25 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9490000081599>

- Prachathai TV. (2555). *ถาม-ตอบ ปัญหาข้ามศตวรรษ --- ปราบ เล่าหะโรจนพันธ์ และเวียงรัฐ เนติโพธิ์ (ถาม) --- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และชาญวิทย์ เกษตรศิริ (ตอบ) อัครพงษ์ คำคุณ (ดำเนินรายการ).* วันที่ค้นข้อมูล 4 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/results?search_query=%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%8%9A%E0%B8%9B%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%95%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A9
- Post Today. (2556). *อมร แนะนำพระราชทาน รธน. ฉบับปฏิรูป.* วันที่ค้นข้อมูล 24 เมษายน 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/politic/news/262041>
- Bourdieu, P. (1995). *Outline of a Theory of Practice*. (R. Nice Trans.). Cambridge: Cambridge University. (Original work published 1977)
- Elster, J. (1995). Forces and mechanisms in the constitution-making process. *Duke LJ*, 45, 364.
- Hoare, G., & Sperber, N. (2015). *An Introduction to Antonio Gramsci: His Life, Thought and Legacy*. London: Bloomsbury Academic.
- Schmitt, C. (2008). *Constitutional theory*. Durham, USA: Duke University Press.

เกาหลีเหนือ : เศรษฐกิจกับการพัฒนานิวเคลียร์*

Economy and Nuclear Development: The Case of North Korea

พัฒนอร์ ภาเจริญ (Phan-orn Powcharoen)

อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Lecturer, Department of Political Sciences

Faculty of Political Sciences and Law, Burapha University

E-mail : phanorn.po@go.buu.ac.th

Received: 24 September 2020

Revised: 24 January 2021

Accepted: 28 January 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเรื่องเศรษฐกิจกับความมั่นคงของรัฐผ่านกรณีศึกษาประเทศเกาหลีเหนือ ประเทศเกาหลีเหนือเมื่อแรกเริ่มก่อตั้งชาติในช่วงต้นของยุคสงครามเย็นนั้นมีระดับ การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างสูงซึ่งเป็นผลมาจากการใช้นโยบายที่เน้นความสำคัญด้านอุตสาหกรรมหนัก จนทำให้ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศเกาหลีเหนืออยู่สูงกว่าเกาหลีใต้ ซึ่งได้สร้างความหวังให้กับผู้นำเกาหลีเหนือที่ต้องการเห็นการรวมชาติเกาหลีภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ แต่อย่างไรก็ดี สภาพเศรษฐกิจในภาพรวมของทั้งประเทศเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในช่วงทศวรรษที่ 1960 เมื่อเกาหลีเหนือเริ่มประสบปัญหาทางเศรษฐกิจตกต่ำจนทำให้ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศเกาหลีใต้เป็นครั้งแรก และถึงแม้เกาหลีเหนือจะประสบปัญหาเศรษฐกิจ แต่งบประมาณทางการทหารของเกาหลีเหนือกลับเพิ่มสูงขึ้นและได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนกลายมาเป็นวิกฤตนิวเคลียร์นับตั้งแต่สงครามเย็นสิ้นสุดลง

คำสำคัญ : เกาหลีเหนือ, เศรษฐกิจของเกาหลีเหนือ, รัฐนิวเคลียร์, การรวมชาติเกาหลี

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “เกาหลีเหนือกับวิกฤตบนคาบสมุทร” (North Korea and the Crisis on the Peninsula) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This article studies the relationship between economic development and state security of North Korea. In the early stage of the Cold War period, North Korea has a high level of economic development through the implementation of economic policy, specifically focusing on heavy industry development. North Korea's economic level far exceeds those of South Korea's that it gives a full hope to the North Korean leader in realizing the reunification of Korea under the North Korean terms. However, the situation begins to reverse in the 1960s when North Korea's economy starts to decline and the overall level of economic development falls behind those of South Korea's for the first time. Despite the economic hardship, it turns out that North Korea pushes ahead with its military development. North Korea's military expenditure has been increased in contrast to the level of economic development even after the Cold War has ended.

Keywords : North Korea, North Korea's Economy, Nuclear Weapons State, Reunification of Korea

บทนำ

สงครามเย็นสิ้นสุดลงจากการลงจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ประชาคมโลกที่ต่างพากันคาดหวังจะเห็นยุคหลังสงครามเย็นเต็มไปด้วยความสงบมั่นคงและมีเสถียรภาพนั้น ก็เผชิญกับความท้าทายครั้งใหม่ คือ ปัญหานิวเคลียร์ที่ก่อโดยประเทศเกาหลีเหนือ ปัญหาดังกล่าวได้ถือกำเนิดขึ้นนับตั้งแต่ปี 1992 และเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเกาหลีเหนือไม่มีทีท่าว่าจะยอมปลดอาวุธนิวเคลียร์ของตนเอง และในทางกลับกันกลับประกาศตนเป็นรัฐนิวเคลียร์ (nuclear weapons state) โดยสมบูรณ์แบบ ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงปัจจัยที่ทำให้เกาหลีเหนือเกิดแรงจูงใจที่อยากจะเป็นรัฐที่มีความแข็งแกร่งทางทหารนั้น อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยภายในประเทศเกาหลีเหนือมีส่วนสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนานิวเคลียร์ ทั้งนี้ สามารถจำแนกแรงจูงใจภายในได้เป็นดังนี้

ประการแรก คือ สภาพโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้เกาหลีเหนือไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาได้ โครงสร้างทางการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากยุคสงครามเย็นไปสู่ยุคหลังสงครามเย็นทำให้เกาหลีเหนือพบกับแรงกดดันทั้งทางการเมืองและการทหาร ในยุคหลังสงครามเย็น เกาหลีเหนือไม่สามารถพึ่งประเทศรัสเซียได้ดังเช่นเคย และไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปดังเช่นประเทศจีนได้ นอกจากนี้ ในทัศนคติของเกาหลีเหนือ การล่มสลาย

ของสหภาพโซเวียต หมายถึง ชัยชนะของสหรัฐอเมริกาที่มีเหนือโลกคอมมิวนิสต์ (Jeon, 2009, p. 183) โครงสร้างที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจเดียวชี้ให้เห็นภาวะความไม่สมดุลทางความมั่นคงบนคาบสมุทรเกาหลี โดยมีสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ในฐานะที่เป็นพันธมิตรร่วมกันอยู่ฝ่ายหนึ่ง และเกาหลีเหนืออยู่อีกฝ่ายหนึ่ง ความไม่สมดุลทางความมั่นคงนี้ทำให้เกาหลีเหนือมีระดับการมองเห็นภัยคุกคามในระดับที่สูงจนต้องการเสริมความมั่นคงให้กับตนเอง ทั้งนี้ สิ่งที่จะช่วยเสริมความมั่นคงให้กับรัฐที่อ่อนแอได้เร็วที่สุด คุ่มค่าที่สุด และประหยัดที่สุด คือ การถือครองอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเสริมความมั่นคงและเป็นหลักประกันให้รัฐสามารถดำรงอยู่ได้ไปในคราเดียวกัน (Alagappa, 2008, p. 23)

ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยเรื่องของความรู้สึกแข่งขันระหว่างกันของชาติเกาหลีทั้งสอง เพื่อให้เป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมเพียงหนึ่งเดียวของชาวเกาหลี และเพื่อวัตถุประสงค์ของการรวมชาติเกาหลี อาจกล่าวได้ว่า การแข่งขันกันของสองชาติเกาหลีนั้นมีจุดเริ่มต้นนับย้อนไปได้ตั้งแต่สงครามเกาหลีสิ้นสุดลงในปี 1953 โดยสงครามจบลงที่ความผิดหวังของเกาหลีเหนือในการรวมชาติเกาหลีและผลของสงครามยังทำให้เกาหลีใต้ตกอยู่ภายใต้การอารักขาของสหรัฐอเมริกาโดยสมบูรณ์ นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1950 เป็นต้นมา เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ต่างฝ่ายต่างมีแนวทางในการวางรากฐานการเมืองการปกครองที่เป็นของตนเอง ในขณะที่เกาหลีใต้มีการวางระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เกาหลีเหนือได้ทำการฟื้นฟูประเทศหลังสงครามด้วยการวางรากฐานทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และได้มีการวางโครงสร้างทางการเมืองและการทหารแบบรวมศูนย์ภายใต้การนำของนายคิม อิล ซุงเพียงผู้เดียว ในทางการเมืองนั้นได้มีการประกาศใช้ลัทธิจูเช่ (Juche) ซึ่งเป็นลัทธิบูชาตัวบุคคล และในทางการทหาร นายคิม อิล ซุงได้เร่งพัฒนาสมรรถนะของกองทัพตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 และได้เร่งผลักดันโครงการพัฒนานิวเคลียร์ในช่วงทศวรรษที่ 1970 แต่อย่างไรก็ดี ระดับการพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ ของเกาหลีเหนือได้เริ่มถดถอยในทศวรรษที่ 1970 และค่อยๆ ล้าหลังในประเทศเกาหลีใต้นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การปกครองที่แตกต่างกันของทั้งสองชาติได้สร้างความรู้สึกแข่งขันและในขณะเดียวกันได้สร้างความหวาดกลัวเรื่องการถูกกลืนชาติโดยฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่า และความกลัวการถูกกลืนชาติโดยประเทศเกาหลีใต้นี้ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้เกาหลีเหนือได้ทุ่มทุนทรัพย์เพื่อรักษาระดับกำลังทางทหารของตนเองไว้ในระดับที่สูง แม้จะสวนทางกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชาติในภาพรวมก็ตาม

จากรายงานของกระทรวงกลาโหมแห่งเกาหลีใต้ที่ได้ทำการคาดการณ์ถึงสัดส่วนรายจ่ายด้านการทหารของประเทศเกาหลีเหนือก็พบว่า นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา รายจ่ายด้านการทหารของประเทศเกาหลีเหนือต่อปีนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 30 ของงบประมาณทั้งหมดของประเทศ โดยตัวเลขที่คงที่ดังกล่าวได้ค่อยๆ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50 ในปี 2003 และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นร้อยละ 76 ในปี 2009 (Moon, & Lee, 2009, pp. 80-81) ในขณะที่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ หากวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว (GDP per capita) ก็พบว่า เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้มีค่าเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวต่อปีในช่วงทศวรรษที่ 1950 จนถึงต้นทศวรรษที่ 1970 ในอัตราที่

พณิธร เกาเจริญ

ใกล้เคียงกัน แต่ค่าเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวของทั้งสองประเทศเริ่มมีความแตกต่างภายหลังจากที่เกาหลีใต้ได้ทำการปรับนโยบายเศรษฐกิจของตนเองในช่วงทศวรรษที่ 1970 จนทำให้เศรษฐกิจของเกาหลีใต้ค่อยๆ เติบโตและทิ้งห่างเกาหลีเหนือ (“North Korea Economy Watch”, 2011) และเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือตกต่ำอย่างหนักนับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมาจากผลของการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความช่วยเหลือที่เกาหลีเหนือเคยได้รับจากสหภาพโซเวียต ทั้งนี้ อ้างอิงจากรายงานที่รัฐบาลเกาหลีเหนือส่งมอบให้กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวมีอัตราติดลบอยู่ที่ร้อยละ 26.3 ในปี 1994 และมีอัตราติดลบที่ร้อยละ 17 ในปี 1996 (Cho & Zang, 1999) ในขณะที่งบประมาณรายจ่ายด้านการทหารของประเทศเกาหลีเหนือในปี 1994 อยู่ที่ราวๆ 4 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือถือเป็นร้อยละ 11.4 ของงบประมาณประเทศทั้งหมด และในปี 1996 คาดการณ์ว่าอยู่ที่ราวๆ 5 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือถือเป็นร้อยละ 14.6 ของงบประมาณประเทศทั้งหมด โดยงบประมาณด้านการทหารนี้อยู่ในอัตราเลขสองหลักมาตลอดนับตั้งแต่ปี 1996 เป็นต้นมา และในปี 2006 อยู่ที่ร้อยละ 16 ของงบประมาณทั้งหมด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสูงที่สุดนับตั้งแต่โครงสร้างทางการเมืองระหว่างประเทศได้เปลี่ยนเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็นเป็นต้นมา (Bae, 2004, p. 383), (Moon & Lee, 2009, pp. 80-81)

งบประมาณทางทหารของเกาหลีเหนือที่เพิ่มสูงขึ้นมาโดยตลอดนั้นได้สวนทางกับระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศที่ตกต่ำลงมาตลอด และอาจกล่าวได้ว่า ผิดไปจากแบบแผนปฏิบัติโดยทั่วไปที่รัฐมักจะทำการลดรายจ่ายทางด้านการทหารของประเทศหากรัฐนั้นๆ ประสบกับปัญหาในเรื่องของการพัฒนาในทางเศรษฐกิจ จึงนำไปสู่สมมติฐานที่ว่า ในกรณีของเกาหลีเหนือ นั้น อัตราการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีส่วนสัมพันธ์กับภาวะการมองเห็นภัยคุกคามของประเทศ โดยอัตราการพัฒนาทางเศรษฐกิจยิ่งมีความถดถอยมากเพียงใด ภาวะการมองเห็นภัยคุกคามของรัฐก็จะเพิ่มมากขึ้นจนส่งผลให้งบประมาณรายจ่ายทางทหารสูงมากขึ้นตามไปด้วย โดยปัจจัยที่ทำให้เกาหลีเหนือมีความจำเป็นต้องคงอัตรารายจ่ายด้านงบประมาณที่สูงไว้นั้น มาจากปัจจัยเรื่องสภาพโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ของประเทศ และการแข่งขันระหว่างสองเกาหลีด้วยกันเอง ซึ่งสองปัจจัยนี้สามารถนำมาวิเคราะห์ในรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

โครงสร้างทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือ

ภายหลังจากที่สงครามเกาหลีได้สิ้นสุดลง นายคิม อิล ซุง ได้จัดลำดับความสำคัญของนโยบายเอาไว้สองประการ ประการแรก คือ การสร้างฐานอำนาจของตนเองให้เข้มแข็งด้วยการรวมกลุ่มการเมืองขนาดเล็กย่อยๆ หลายๆ กลุ่มไว้ภายใต้อำนาจและการควบคุมของตนเอง โดยกระบวนการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองนั้น เริ่มจากการหยิบยกภาพลักษณ์และประวัติที่นายคิม อิล ซุงเคยเป็นผู้นำกลุ่มชาวเกาหลี

รักชาติที่รวมตัวกันในดินแดนบริเวณประเทศจีนตอนเหนือและแมนจูเลีย โดยเน้นย้ำว่ากลุ่มของนายคิม อิล ซุง ได้ทำการเรียกร้องเอกราชให้กับเกาหลีอย่างแท้จริงผ่านการใช้ยุทธวิธีแบบกองโจรในการเข้าโจมตีกับกองทัพของจักรวรรดิญี่ปุ่น การใช้ยุทธวิธีแบบกองโจรนี้ถือเป็นลักษณะพิเศษของกลุ่มของนายคิม อิล ซุง และทำให้นายคิม อิลซุง มีชื่อเป็นที่จดจำจากการเลือกใช้ยุทธวิธีนี้ และนอกจากนี้นายคิม อิล ซุง ยังได้อ้างอิงการเกิดของสงครามเกาหลีว่า สงครามครั้งนี้ คือ การกระทำเพื่อเข้าต่อสู้กับลัทธิจักรวรรดินิยมสหรัฐอเมริกา และเป็นความพยายามเพื่อขับไล่ชาวต่างชาติให้ออกจากคาบสมุทรเกาหลีเพื่อปลดปล่อยและรวมชาติเกาหลี สายสัมพันธ์ที่นายคิม อิล ซุงมีต่อสหภาพโซเวียต และภาพลักษณ์ของสหรัฐอเมริกาที่เป็นลบในสายตาชาวเกาหลีเหนือ จึงทำให้ระบบการเมืองของเกาหลีเหนือโน้มเอียงไปในทางเดียวกันกับสหภาพโซเวียต นายคิม อิล ซุงได้รับเอาระบบโครงสร้างทางการเมืองของสหภาพโซเวียตที่เรียกว่า ระบบสังคมนิยมแบบสตาลิน (Stalin-style Socialism) มาใช้ ระบบโครงสร้างทางการเมืองแบบสังคมนิยมแบบสตาลินนี้ คือ ระบบที่เน้นผู้นำสูงสุดเป็นหลัก โดยโครงสร้างทางการเมืองและการบริหารงานทุกอย่างจะอยู่ภายใต้อำนาจของผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียว

ประการที่สอง คือ เรื่องของเศรษฐกิจ สงครามเกาหลีสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจให้กับเกาหลีโดยรวมค่อนข้างมาก และเพื่อเป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือที่ถูกทำลายไปจากสงคราม นายคิม อิล ซุงจึงได้คิดแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจขึ้นมา และจากการที่เกาหลีเหนือได้มีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตเป็นพิเศษ จึงทำให้เกาหลีเหนือรับเอารูปแบบทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตเข้ามาใช้ สิ่งที่เกาหลีเหนือให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการวางโครงสร้างทางเศรษฐกิจของตนก็คือ การให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมหนักร่วมกับการส่งเสริมการเกษตรแบบรวมศูนย์ และในขณะเดียวกันก็ทำการปราบปรามไม่ให้มีการผลิตและมีการค้าในภาคเอกชนเกิดขึ้นอย่างสิ้นเชิง (Haggard & Noland, 2017, p. 46)

ในเดือนกุมภาพันธ์ปี 1956 ในระหว่างการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 20 นายนิคิตา ครุชเชฟ (Nikita Khrushchev) ที่ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำของสหภาพโซเวียตต่อจากนายโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) ได้ประกาศในระหว่างการประชุมถึงการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายการเมืองและเศรษฐกิจ โดยในที่ประชุมนายครุชเชฟ ได้กล่าวประณามนโยบายของนายสตาลิน และการปกครองภายใต้ระบอบสตาลิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิบูชาตัวบุคคล ก่อนจะประกาศให้มีการนำหลักคิดและวิธีการแบบสังคมนิยมของเลนินกลับมาใช้เพื่อเป็นการทำลายอิทธิพลของสตาลิน (De-Stalinization) การประกาศของนายครุชเชฟในครั้งนี้สร้างความตื่นตระหนกให้กับชาติคอมมิวนิสต์ไปทั่วโลก เนื่องจากชาติคอมมิวนิสต์ที่รับหลักคำสอนของสตาลินต่างถูกปลูกฝังเรื่องค่านิยมบูชาตัวบุคคลซึ่งก็คือ การให้การยกย่องบูชาสตาลินไปด้วย การเปลี่ยนแปลงทางนโยบายก่อให้เกิดความยุ่งยากในชาติคอมมิวนิสต์ หลายชาติ ซึ่งตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การปฏิวัติในประเทศโปแลนด์และฮังการี ที่เกิดขึ้นในปี 1956

แต่อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงทางนโยบายที่เกิดขึ้นในสหภาพโซเวียตที่ได้ส่งผลต่อระบบแนวคิดคอมมิวนิสต์ไปทั่วโลกนั้น กลับไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศ

พณัณร เกาเจริญ

เกาหลีเหนือ เกาหลีเหนือยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองที่เน้นลัทธิบูชาตัวบุคคล ตามอย่างสตาลิน และยังคงเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักภายใต้การควบคุมของรัฐแบบรวมศูนย์ การวางรากฐานเศรษฐกิจเช่นนี้ทำให้เกาหลีเหนือมีความจำเป็นต้องพึ่งพาสหภาพโซเวียตในการนำเข้าน้ำมัน วัตถุดิบ รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักของประเทศ และการพึ่งพาสหภาพโซเวียตในระหว่างช่วงทศวรรษที่ 1950 และช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 นั้น ช่วยให้นายคิม อิล ซุงสามารถวางรากฐานทางการเมืองให้กับตนเองและช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศได้ เศรษฐกิจของเกาหลีเหนือที่ค่อยๆ พ้นตัวขึ้นภายใต้แผนเศรษฐกิจของนายคิม อิล ซุงที่วางเอาไว้สองระยะ ซึ่งประกอบด้วย ระยะแรก คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 3 ปี (three-year plan, 1954-1956) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาที่เน้นการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจให้กลับไปอยู่ในระดับเดียวกับก่อนหน้าการเกิดของสงครามเกาหลี และระยะที่สอง คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 5 ปี (five-year plan, 1957-1961) ที่มีรายละเอียดของการปรับระบบเศรษฐกิจให้เป็นอุตสาหกรรม ในทันทีที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 3 ปีสิ้นสุดลงในปี 1957 เกาหลีเหนือได้ประกาศความสำเร็จของการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 3 ปีว่าสามารถทำให้การผลิตด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมของประเทศฟื้นฟูจนสามารถกลับมาอยู่ในระดับเดียวกับยุคก่อนสงครามเกาหลีได้ โดยครึ่งหนึ่งของสัดส่วนการลงทุนทั้งหมดนั้นอยู่ในภาคอุตสาหกรรม และกว่าร้อยละ 80 ของเงินลงทุนทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรมได้ถูกจัดสรรให้กับอุตสาหกรรมหนัก (Hong, 2004, p. 222) และในปีเดียวกัน เกาหลีเหนือได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 5 ปีต่อในทันทีภายใต้วัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อวางรากฐานเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมในเกาหลีเหนือ นอกจากนี้แล้ว นายคิม อิล ซุงยังต้องการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องปัจจัยพื้นฐาน เช่น อาหารและเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ให้กับประชาชนชาวเกาหลีเหนือด้วยเช่นกัน (Selected Works of Kim Il Sung 1971, pp. 27-28)

แต่สิ่งที่เกาหลีเหนือเผชิญนับตั้งแต่เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 5 ปี คือ ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่เคยได้รับจากชาติคอมมิวนิสต์ด้วยกันนั้นลดน้อยถอยลง สาเหตุมาจากความวุ่นวายภายในกลุ่มสมาชิกคอมมิวนิสต์ด้วยกันเองนับตั้งแต่มีการประกาศนโยบายทำลายอิทธิพลสตาลินของประธานาธิบดีครุสชอฟ และเมื่อความช่วยเหลือจากชาติคอมมิวนิสต์ด้วยกันเองลดน้อยถอยลง เกาหลีเหนือจึงจำเป็นต้องระดมเงินทุนเท่าที่มีภายในประเทศในการผลักดันแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้ ทำให้ในช่วงระยะเวลา 5 ปี นับตั้งแต่ปี 1957-1961 รัฐบาลเกาหลีเหนือได้ดึงเงินทุนในสัดส่วนร้อยละ 25 ออกมาจากเงินรายได้ประชาชาติเพื่อใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ (Lee, C., 1965, p. 122) ภายหลังจากการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 5 ปีได้ไม่นาน รัฐบาลเกาหลีเหนือได้ประกาศในปี 1959 ถึงความสำเร็จของการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมว่ามีอัตราการเจริญเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 45 และเมื่อพิจารณาในภาพรวมถึงอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม

รมนักเป็นหลักนับตั้งแต่สงครามเกาหลีสิ้นสุดลงนั้น ก็จะพบว่าเกาหลีเหนือมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าเกาหลีใต้ ยกตัวอย่างเช่นในปี 1959 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว (GDP per capita) ของประชากรทั้งหมดในประเทศเกาหลีเหนืออยู่ที่ 140 เหรียญสหรัฐ ในขณะที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวของประเทศเกาหลีใต้อยู่ที่ 81.30 เหรียญสหรัฐ (Goto, 1990, p. 45) และนับตั้งแต่ปี 1953 จนถึงปี 1960 นั้น รายได้ประชากรต่อหัว (national income per capita) ของเกาหลีเหนือมีอัตราการเจริญเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 17.1 ในขณะที่เกาหลีใต้อยู่ที่ร้อยละ 2.7 เท่านั้น (Lee, P., 1972, pp. 518-526) ภายในปี 1958 รัฐบาลเกาหลีเหนือได้รวบภาคการเกษตรมาไว้ที่ศูนย์กลางภายใต้การควบคุมของรัฐบาล และยังห้ามภาคเอกชนไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในภาคอุตสาหกรรมและการค้าขาย ต่อมาในปี 1960 รัฐบาลเกาหลีเหนือซึ่งเชื่อมั่นในแนวนโยบายเศรษฐกิจของตนเองที่มุ่งเน้นด้านอุตสาหกรรมหนักเป็นหลักก็ได้ทำการประกาศว่า เกาหลีเหนือ คือ ประเทศอุตสาหกรรมเกษตรแบบสังคมนิยม (Lee, S., 1965, p. 122) โดยอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่พุ่งสูงขึ้นได้สร้างความหวังให้กับนายคิม อิล ซุงในการรวมเป็นชาติเกาหลีให้เป็นหนึ่งเดียวอีกครั้งภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ภายหลังจากที่แผนการนี้ได้ล้มเหลวไปในช่วงสงครามเกาหลี

ราวๆ 1 ปีก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 5 ปีจะสิ้นสุดลง รัฐบาลเกาหลีเหนือได้ประกาศความสำเร็จของแผนพัฒนาฉบับนี้ในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนจะประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 7 ปีต่อในทันที ซึ่งแผนพัฒนาฉบับนี้ได้ถูกวางไว้ก่อนหน้านี้ว่าจะจะเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่จะใช้ระหว่างปี 1961 ถึงปี 1967 แต่อย่างไรก็ดี ในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 7 ปี เกาหลีเหนือกลับเผชิญหน้ากับปัญหาทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้เกิดการถดถอยทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญ โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดการถดถอยทางเศรษฐกิจนั้นมีดังต่อไปนี้

ประการแรก นายคิม อิล ซุงประกาศไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในสภาเพื่อความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ หรือ COMECON (Council for Mutual Economic Assistance) ซึ่งเป็นองค์การความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต เนื่องจากในช่วงเวลานั้น นายคิม อิล ซุงได้ประกาศใช้นโยบายพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายจูเช่ (Juche) ที่เน้นการพึ่งพาตนเอง 3 ด้าน คือ ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร

ประการที่สอง คือ ในทศวรรษที่ 1960 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ นั่นคือ ความแตกแยกระหว่างจีนและสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ครุสชอฟประกาศใช้นโยบายกำจัดความคิดแบบสตาลิน แต่ในขณะที่ประเทศจีนซึ่งในขณะนั้นมีผู้นำ คือ ประธานาธิบดีเหมา เจ๋อตงยังคงยึดมั่นในนโยบายแบบสตาลิน ความแตกแยกระหว่างจีนและสหภาพโซเวียตสร้างความยุ่งยากให้กับประเทศเกาหลีเหนือซึ่งถึงแม้ว่าเกาหลีเหนือจะได้ประกาศใช้นโยบายจูเช่ที่เน้นการพึ่งพาตนเอง แต่ในขณะเดียวกันเกาหลีเหนือที่ต้องการรักษาสายสัมพันธ์ที่ตนเองมีกับทั้งสหภาพ โซเวียตและประเทศจีน ทำให้เกาหลีเหนือจำเป็นต้องสนับสนุนนโยบายของทั้งสองประเทศ ไม่สามารถ โอนเอียงเข้า

พณิธร เกาเจริญ

กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นเหตุให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่เกาหลีเหนือ เคยได้รับอย่างเต็มที่จากสหภาพโซเวียตในช่วงก่อนหน้านี้มีจำนวนลดน้อยถอยลงตามไปสถานการณ์ เมื่อความช่วยเหลือที่เคยได้รับจากสหภาพโซเวียตมีสัดส่วนที่ลดลง เกาหลีเหนือจึงจำเป็นต้องระดมเงินทุนภายในประเทศ และไม่สามารถทำการซื้อขายกับชาติอื่นๆ โดยปราศจากการวางแผนเครดิตล่วงหน้าได้ ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ แม้ว่าเกาหลีเหนือจะพยายามรักษาสัมพันธ์อันดีกับประเทศจีน แต่ประเทศจีนเองก็ไม่อยู่ในฐานะที่สามารถให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เกาหลีเหนือได้ เนื่องจากประเทศจีนเองประสบปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำในช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 เช่นเดียวกัน (Chung, 1972, pp. 527-545)

ในช่วงทศวรรษที่ 1960 จึงถือเป็นช่วงเวลาที่สภาพเศรษฐกิจในเกาหลีเหนือเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นอุตสาหกรรมหนักของเกาหลีเหนือ ภาคการเกษตรที่ไม่ได้รับความสำคัญเทียบเท่ากับภาคอุตสาหกรรมก็ประสบปัญหาผลผลิตขาดแคลน อีกทั้งนโยบายทางการเมืองที่เน้นสานสัมพันธ์กับทั้งสหภาพโซเวียตและจีนทำให้ความช่วยเหลือที่เคยได้รับจากสหภาพโซเวียตลดน้อยลง จนทำให้เกาหลีเหนือเริ่มประสบกับปัญหาเศรษฐกิจ ประกอบกับปัญหาภัยแล้งที่เกิดขึ้นในปี 1966 ทำให้เกาหลีเหนือต้องเผชิญกับปัญหาไฟฟ้าขาดแคลน จนเป็นเหตุให้ผลผลิตมวลรวมของภาคอุตสาหกรรมตกต่ำลงเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่สงครามเกาหลีได้สิ้นสุดลง แต่กระนั้น นายคิม อิล ซุง ก็ยังคงยึดมั่นในนโยบายส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก โดยได้ขยายการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 7 ปีต่อไปอีก 3 ปีและกำหนดให้นโยบายดังกล่าวสิ้นสุดลงในปี 1970 และแม้ในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1960 นายคิม อิล ซุงได้ทำการปรับนโยบายต่างประเทศของเกาหลีเหนือโดยพยายามดึงตนเองออกจากกระบวนการความแตกแยกระหว่างจีนและสหภาพโซเวียตด้วยการเน้นย้ำและยึดมั่นต่อนโยบายจูเซ่ที่เน้นการพึ่งพาตนเอง ผลของการเน้นย้ำนโยบายจูเซ่ทำให้สหภาพโซเวียตปรับท่าทีที่มีต่อเกาหลีเหนือ และได้ส่งความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจให้แก่เกาหลีเหนือในจำนวนราวๆ 75 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี นับตั้งแต่ปี 1968 เป็นต้นมา ความช่วยเหลือที่เกาหลีเหนือได้รับจากสหภาพโซเวียตและประเทศจีนนั้นทำให้เกาหลีเหนือประกาศในปี 1970 ถึงความสำเร็จของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบ 7 ปี โดยรัฐบาลเกาหลีเหนือได้กล่าวว่า อัตราการเจริญเติบโตทางภาคอุตสาหกรรมของประเทศในระหว่างปี 1966 ถึงปี 1970 นั้นอยู่ที่ร้อยละ 11 แต่อย่างไรก็ดี ตัวเลขดังกล่าวก็นับถือเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างต่ำกว่าที่ได้คาดการณ์เอาไว้ก่อนการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับดังกล่าว (Brown, 2018)

การแข่งขันระหว่างในทางเศรษฐกิจระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้กับการพัฒนา นิวเคลียร์

ในช่วงเวลาเดียวกันกับที่เกาหลีเหนือเริ่มประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ เกาหลีใต้ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจของตนเองเช่นกัน รัฐประหารที่เกิดขึ้นในปี 1961 ทำให้เกาหลีใต้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของนายพลปาร์ค จุง ฮี (Park Chung Hee) ผู้ที่เน้นนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจเพื่อยกระดับการพัฒนาประเทศ โดยภารกิจแรกที่นายพลปาร์ค จุง ฮีทำภายหลังเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี คือ การปรับเปลี่ยนสกุลเงินของประเทศให้เป็นสกุลเงินวอน, การเข้าควบคุมกิจการธนาคารพาณิชย์ของรัฐบาล, และการประกาศใช้แผนพัฒนา 5 ปีในปี 1962 ซึ่งภายใต้แผนพัฒนาฉบับนี้ รัฐบาลเกาหลีใต้จะเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเคมีเพื่อเปลี่ยนประเทศให้กลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยสินค้าที่เกาหลีใต้ส่งออกภายใต้แผนพัฒนาฉบับนี้ คือ เหล็กสำหรับผลิตกระป๋อง ไม้อัด และสิ่งทอ จนทำให้เศรษฐกิจเกาหลีใต้ค่อยๆ พุ่งตัวและในปี 1964 สัดส่วนการส่งออกของเกาหลีใต้ได้มีมูลค่ามากถึง 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และถัดมาในปี 1965 ประธานาธิบดีปาร์ค จุง ฮีได้วางนโยบายทางเศรษฐกิจโดยจัดลำดับความสำคัญไว้ 3 เรื่อง คือ ส่งเสริมการผลิต, ส่งเสริมการส่งออก, และส่งเสริมอุตสาหกรรมการก่อสร้าง ซึ่งรัฐบาลได้ส่งเสริมการส่งออกด้วยการให้การสนับสนุนด้านสินเชื่อแก่ธุรกิจการส่งออกในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำลดอัตราภาษีของวัตถุดิบที่จำเป็นในการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก และให้การช่วยเหลือเป็นพิเศษหรือให้รางวัลแก่ธุรกิจส่งออกที่ทำรายได้จากการส่งออกยอดเยี่ยม (National Museum of Korean Contemporary History, n.d.) ผลจากการวางนโยบายทางเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการส่งออกเป็นหลัก ทำให้เศรษฐกิจเกาหลีใต้นับตั้งแต่ปี 1965 เป็นต้นมา มีอัตราการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าเกาหลีเหนือ และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวของประชากรใน 1 ปี (Gross National Product) ของเกาหลีใต้อยู่ในอัตราร้อยละ 12 ซึ่งสูงกว่าเกาหลีเหนือที่อยู่ในอัตราร้อยละ 7 (Lee, J., 2016)

เศรษฐกิจของเกาหลีเหนือที่เริ่มมีระดับการพัฒนาที่ล้าหลังประเทศเกาหลีใต้ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา ได้สร้างทั้งความผิดหวังให้กับผู้นำเกาหลีเหนือที่ต้องการจะรวมชาติเกาหลีให้เป็นหนึ่งเดียวภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์อีกครั้งหนึ่ง และนอกจากนี้ ยังได้สร้างความหวาดกลัวให้กับประเทศเกาหลีเหนือถึงความน่าจะเป็นที่เกาหลีเหนือจะถูกเกาหลีใต้ที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูงกว่ากลืนชาติตนเอง ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ตกต่ำได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม และนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ระดับการพัฒนาประเทศของเกาหลีเหนือก็ค่อยๆ ล้าหลังประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งปัจจัยนี้ คือ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้นายคิม อิล ซุงหันไปเน้นนโยบายเสริมสมรรถนะให้กับกองทัพ ในที่ประชุมสามัญครั้งที่ 5 ของคณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือชุดที่ 4 (The Fifth Plenum of the Fourth KWP Central Committee) ที่จัดขึ้นในเดือนธันวาคม ปี 1962 นั้น นายคิม อิล ซุงได้ประกาศแบบแผนทางทหารไว้ 4 แนวทาง คือ เสริมอาวุธให้กับประชาชนชาวเกาหลีเหนือ

พณัณร เกาเจริญ

ทุกคน, เสริมความเข้มแข็งให้กับประเทศ, ฝึกฝนทหารของกองทัพ, และปรับปรุงอาวุธ ยุทธวิธีการรบ และหลักปฏิบัติของกองทัพให้มีความทันสมัยมากขึ้น (“Federation of American Scientists”, 2000) โดยในระหว่างทศวรรษที่ 1960 จนถึงต้นทศวรรษที่ 1970 นายคิม อิล ซุงได้เน้นย้ำถึงการพัฒนาสมรรถนะของกองทัพบนหลักของการทำสงคราม และต่อมาในยุคทศวรรษที่ 1970 ก็ได้เน้นการส่งเสริมความทันสมัยให้กับกองทัพและการให้ความสำคัญกับการทำสงครามแบบธรรมดา ก่อนที่ในทศวรรษที่ 1980 จะเน้นเรื่องการโจมตีและการเคลื่อนพลในสภาวะสงคราม โดยยุทธศาสตร์ทางกองทัพที่วางไว้นั้น คือ เน้นการทำสงครามแบบเร็วเพื่อรวมชาติเกาหลีให้ได้ภายใน 30 วันนับจากวันแรกที่เริ่มทำการจู่โจมเกาหลีใต้ และนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา เกาหลีเหนือได้พยายามรักษาระดับกำลังทหารให้คงไว้ในระดับที่สูงอยู่ตลอด เนื่องมาจากความกลัวการถูกเปลี่ยนชาติโดยประเทศเกาหลีใต้ซึ่งการกระทำเช่นนี้สวนทางกับอัตรา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชาติอย่างสิ้นเชิง (Cha, 2012, pp. 218-219)

นอกจากนี้แล้วในช่วงทศวรรษที่ 1970 นี้ เกาหลีเหนือยังได้มีความพยายามในการเสริมสมรรถนะให้กับกองทัพผ่านการพัฒนาและครอบครองอาวุธนิวเคลียร์เป็นของตนเอง ทั้งนี้ พัฒนาการของโครงการนิวเคลียร์ของประเทศเกาหลีเหนือสามารถนับย้อนไปได้ตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1950 โดยเริ่มจากการได้รับความช่วยเหลือด้านองค์ความรู้และเงินทุนด้านการวิจัยจากสหภาพโซเวียต โครงการพัฒนานิวเคลียร์ที่ได้วางรากฐานไว้นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1950 เริ่มส่อเค้าความเข้มแข็งในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกาหลีเหนือได้ทำการขยายการวิจัยและศึกษานิวเคลียร์จากแต่เดิมที่เน้นเพื่อวัตถุประสงค์ของการใช้นิวเคลียร์แบบสันติเพื่อการผลิตพลังงาน ออกไปเป็นการวิจัยและศึกษาเพื่อการทหารและความมั่นคงของประเทศ โดยสามารถอ้างอิงได้จากรายงานของสถาบัน Nuclear Threat Initiative ที่ได้เขียนสรุปไว้ว่า “นายคิม อิล ซุงได้ออกคำสั่งในระหว่างปี 1966-1967 ให้โครงการวิจัยนิวเคลียร์ เริ่มทำการศึกษาเพื่อพัฒนาและผลิตหัวรบนิวเคลียร์สำหรับขีปนาวุธ” (Nuclear Threat Initiative, 2011, p. 616) ถัดมาในต้นทศวรรษที่ 1970 วิศวกรเกาหลีเหนือได้ใช้เทคโนโลยีที่ได้จากการศึกษาและค้นคว้าด้วยตนเองมาทำการขยายเครื่องปฏิกรณ์วิจัยนิวเคลียร์รุ่น IRT-2000 และช่วงเวลาดังกล่าว คือ ช่วงเวลาที่เกาหลีเหนือเริ่มแสวงหาเทคโนโลยีการปรับกระบวนการพลูโตเนียม (Plutonium Reprocessing Technology) เพื่อการผลิตอาวุธนิวเคลียร์จากสหภาพโซเวียต

ต่อมาในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 ซึ่งถือเป็นหนึ่งในช่วงเวลาที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ประการแรก เกาหลีเหนือได้ทำการก่อสร้างโรงสีแร่ยูเรเนียม (Uranium Milling Facilities) ซึ่งแร่นี้ถือเป็นหนึ่งในแร่ธาตุที่สำคัญแร่ธาตุหนึ่งที่ใช้เพื่อการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ ประการที่สอง เกาหลีเหนือได้ก่อตั้งโรงงานผลิตแท่งเชื้อเพลิงที่ซับซ้อน (Fuel Rod Fabrication Complex) และประการที่สาม เกาหลีเหนือได้ทำการจัดตั้งเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบ 5 เมกกะวัตต์ (5MW(e) Nuclear Reactor) รวมถึงได้จัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนานิวเคลียร์ที่เกี่ยวข้องด้วย

นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษนี้ เกาหลีเหนือยังได้ทำการทดลองระเบิดแรงสูงซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกในการทำให้ระเบิดนิวเคลียร์ระเบิด โครงการพัฒนานิวเคลียร์ได้มีความก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งในกลางทศวรรษที่ 1980 ที่เกาหลีเหนือได้เริ่มทำการก่อสร้างเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบ 50 เมกะวัตต์ (50MW(e) Nuclear Reactor) ที่เมืองยอนเปียน (Yongbyon) และเริ่มทำการขยายโรงงานผลิตแร่ยูเรเนียมไปด้วยในขณะเดียวกัน

การแข่งขันระหว่างกันของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ คือ หนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลให้เกาหลีเหนือเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาและครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันของสองเกาหลีทำให้ชาติที่อ่อนแอกว่าเกิดความรู้สึกหวาดกลัวว่าจะถูกชาติที่แข็งแกร่งกว่ากลืนชาติ การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลักภายใต้นโยบายจูเซ และการเน้นการลงทุนในการพัฒนาสมรรถนะของกองทัพแม้ในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจเริ่มตกต่ำ ทำให้เศรษฐกิจของเกาหลีเหนือค่อยๆ ล้าหลังเกาหลีใต้ที่เน้นการส่งเสริมการส่งออกเพื่อยกระดับประเทศให้กลายเป็นประเทศพัฒนาแล้ว จนท้ายที่สุดเศรษฐกิจที่ค่อยๆ พ้นตัวในยุคประธานาธิบดีปัก จุง ฮี ทำให้เกาหลีใต้ได้เป็นประเทศเจ้าภาพในการจัดการแข่งขันโอลิมปิกปี 1988 และเหตุการณ์นี้นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ การแข่งขันโอลิมปิกที่จบลงอย่างงดงามสร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ให้กับเกาหลีใต้ไปทั่วโลก ซึ่งรวมถึงชาติคอมมิวนิสต์ต่างๆ ที่ต่างพากันให้การยอมรับเกาหลีใต้ด้วย นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา เกาหลีใต้มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ค่อยๆ เพิ่มสูงขึ้นจนกลายเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ 12 ของโลก ในทางกลับกัน เกาหลีเหนือกลับเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ อาทิ เช่น ในทางการเมืองนั้นเกาหลีเหนือเริ่มรู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้นเมื่อชาติคอมมิวนิสต์ต่างพากันให้การยอมรับเกาหลีใต้ ซึ่งการให้การยอมรับเกาหลีใต้ของชาติคอมมิวนิสต์นั้น หมายความว่า เกาหลีเหนือไม่ได้เป็นชาติหลักเพียงชาติเดียวที่เป็นตัวแทนของชาวเกาหลีทั้งปวง

ปี 1995 เป็นปีที่เกาหลีเหนือประสบกับภัยธรรมชาติที่ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนอาหารภายในประเทศอย่างหนักจนทำให้เกาหลีเหนือต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากนานาชาติ แต่ในขณะเดียวกันทศวรรษที่ 1990 ถือเป็นช่วงเวลาที่เกาหลีเหนือมีรายจ่ายด้านการทหารที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการประกาศใช้นโยบายชองกันซองซี หรือนโยบายทหารต้องมาก่อน (military-first politics) ภายหลังจากที่ที่ประชุมสภาประชาชนสูงสุดเกาหลีเหนือครั้งที่ 10 (10th Supreme People's Assembly) ให้การรองรับในปี 1998 นโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งทางการทหารดังกล่าวนี้มีส่วนผลักดันให้เกาหลีเหนือเดินหน้าโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของตนอย่างต่อเนื่อง แม้จะได้เข้าสู่กระบวนการเจรจากับสหรัฐอเมริกาและลงนามในข้อตกลงเจนีวาในปี 1994 แล้วก็ตาม ทั้งนี้ หนึ่งในแรงจูงใจของการเน้นนโยบายสร้างความเข้มแข็งทางการทหารในภาวะที่ประเทศประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ คือ การที่ประธานาธิบดีคิม จอง อิล ผู้นำเกาหลีเหนือในขณะนั้นต้องการรักษาสถานะอำนาจของตนเองในประเทศไว้ เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศที่ตั้งอยู่บนโครงสร้างแบบรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง จำเป็นต้องทำให้ชนชั้นนำของพรรคแรงงาน

พณณ์ร เกาเจริญ

แห่งเกาหลี (Workers' Party of Korea) และฝ่ายทหารได้รับสิทธิพิเศษในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ประเทศประสบกับปัญหาเศรษฐกิจภายใน ซึ่งเป็นการกระทำที่หวังผลเพื่อให้สิทธิพิเศษในทางเศรษฐกิจดังกล่าวสร้างให้เกิดความจงรักภักดีในหมู่ทหารต่อผู้นำประเทศ เพื่อให้ระบบการเมืองและเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือสามารถดำเนินต่อไปโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น (Pinkston, 2006, p. 3), (Habib, 2011, p. 56)

กระทรวงกลาโหมเกาหลีใต้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลทางการทหารของเกาหลีเหนือและได้สรุปว่า นับตั้งแต่ปี 1960 จนถึงปี 1995 เกาหลีเหนือมีการจัดสรรงบประมาณจำนวนกว่าร้อยละ 30 ของงบประมาณรายจ่ายต่อปีทั้งหมดเพื่อใช้จ่ายในทางทหาร และงบประมาณทางทหารต่อปีดังกล่าวได้พุ่งสูงขึ้นเป็นร้อยละ 50 นับตั้งแต่ปี 1997 เป็นต้นมา (Moon, & Lee, 2009, pp. 80-83) แต่ในขณะที่งบประมาณทางทหารได้เพิ่มสูงขึ้น ผลกระทบต่อมวลรวมในประเทศต่อหัวของเกาหลีเหนือกลับอยู่ในระดับติดลบ ทั้งนี้ North Korean Economy Watch ซึ่งเป็นเว็บไซต์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือที่อยู่ภายใต้การกำกับของสถาบันวิจัย 38 North ได้รายงานตัวเลขผลกระทบต่อมวลรวมในประเทศต่อหัวของเกาหลีเหนือในระหว่างปี 1994 ถึงปี 1998 ว่าอยู่ในระดับติดลบ โดยในปี 1994 ร้อยละ -2.1, ในปี 1995 ร้อยละ -4.1, ในปี 1996 ร้อยละ -3.6, ในปี 1997 ร้อยละ -6.3, และในปี 1998 ร้อยละ -1.1 ก่อนจะปรับขึ้นมาเป็นบวกที่ร้อยละ 6.2 ในปี 1999 ("North Korea Economy Watch", 1999)

การที่เกาหลีเหนือยังคงไว้ซึ่งงบประมาณทางทหารที่สูง แม้ประเทศจะเผชิญหน้ากับวิกฤตทางเศรษฐกิจมาโดยตลอดนั้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจดังกล่าว คือ เรื่องความเข้มแข็งทางการทหารของเกาหลีใต้ โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของเกาหลีใต้เริ่มฟื้นตัวและประกอบกับการที่เกาหลีใต้อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหารของนายพลปาร์ค จุง ฮี รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ลดสัดส่วนการพึ่งพิงทางการทหารจากสหรัฐอเมริกาและได้เพิ่มงบประมาณทางการทหารจากงบประมาณรวมของประเทศ (Bae, 2003, pp. 61-83) จนเมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1980 ที่กองทัพเกาหลีใต้มีความเข้มแข็งและความทันสมัยมากขึ้น และเมื่อรวมกับความร่วมมือทางการทหารที่เกาหลีใต้มีกับสหรัฐอเมริกา ก็ได้ผลัดความหวาดกลัวของเกาหลีเหนือให้สูงมากขึ้น เนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกาหลีเหนือเผชิญอยู่ทำให้อัตราการเจริญเติบโตของประเทศในภาพรวมนั้นตกต่ำ จนไม่อาจรับมือกับภัยคุกคามทางด้านความมั่นคงที่มาจากเกาหลีใต้และสหรัฐอเมริกาได้อย่างเต็มที่ (Hamm, 1999, pp. 79-82) เกาหลีเหนือจึงหามาตรการเพื่อรับมือกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงทางอื่นที่คุ้มค่ากว่า มีประสิทธิภาพมากกว่า ด้วยการผลักดันโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของประเทศ โดยนาย Scott A. Snyder ได้วิเคราะห์ว่า อาวุธนิวเคลียร์จะช่วยให้เกาหลีเหนือสามารถยกระดับการป้องปรามของประเทศให้สูงขึ้น จนผู้นำของเกาหลีเหนือสามารถหันเหเวลาและความสนใจไปเรื่องอื่น อาทิเช่น เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ (Snyder, 25 November 2013)

สำนักข่าว Yonhaps News Agency ได้รายงานเมื่อวันที่ 9 มกราคม ปี 2020 ว่า เกาหลีเหนือถือเป็นประเทศที่มีสัดส่วนรายจ่ายด้านการทหารเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวสูงเป็นอันดับหนึ่งของโลก ในขณะที่เกาหลีใต้มีสัดส่วนรายจ่ายด้านการทหารเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวอยู่ที่ร้อยละ 2.6 แต่ทั้งนี้ เมื่อนำรายจ่ายด้านการทหารของทั้งสองประเทศมาเทียบเคียงกัน รายจ่ายด้านการทหารโดยรวมของเกาหลีเหนือกลับมีสัดส่วนเพียงแค่ 1 ใน 10 ของรายจ่ายด้านการทหารโดยรวมของเกาหลีใต้นั้น (Yonhaps News Agency, 2020) อาจกล่าวได้ว่า การแข่งขันกันทางความมั่นคงระหว่างสองเกาหลีนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ดินแดนบนคาบสมุทรเกาหลีถูกแบ่งออกเป็นสองประเทศ แม้ในปัจจุบันนโยบายการรวมชาติเกาหลีภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากเมื่อนำปัจจัยในเรื่องของระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือเข้ามาประกอบการพิจารณา เกาหลีใต้ที่มีเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งมากกว่าจึงกลายเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการทำให้นโยบายรวมชาติเกาหลีเป็นจริงได้มากกว่า ถึงแม้ว่ารัฐบาลเกาหลีทั้งสองชาติได้ทำการเน้นย้ำถึงนโยบายการรวมชาติมาอย่างต่อเนื่อง แต่การรวมชาติเกาหลียังต้องอาศัยปัจจัยอีกหลายปัจจัยในการทำให้นโยบายดังกล่าวเป็นจริง โดยในส่วนของทัศนคติของประชาชนในประเทศเกาหลีใต้นั้น จากการสำรวจของสถาบัน The Korea Institute for National Unification ที่ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนชาวเกาหลีใต้เรื่องการรวมชาติเกาหลี แม้ว่าเสียงส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามจะมีความเห็นว่า การรวมชาติเกาหลียังคงมีความจำเป็นอยู่ แต่เมื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกระหว่างการรวมชาติเกาหลีด้วยสันติวิธีกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับเกาหลีเหนือ ร้อยละ 26.3 ของผู้ตอบแบบสอบถามเลือกข้อแรก แต่ในขณะที่ยังร้อยละ 54.9 เลือกข้อสอง (O'Connor, 2020) ในขณะที่แนวคิดเรื่องการรวมชาติของเกาหลีเหนือมีความซับซ้อนมากกว่า โดยทัศนคติของเกาหลีเหนือนั้น การรวมชาติเกาหลียังประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ กองทัพสหรัฐที่ประจำการอยู่บนเกาหลีได้ถูกขับไล่ออกไปและเกาหลีใต้จะต้องหันมามีมติมั่นต่อแนวคิดเพื่อชนชาติของเราเอง (By-our-nation-itself ideal) และความกลัวการถูกกลืนชาติของเกาหลีเหนือโดยเกาหลีใต้นั้นได้สะท้อนออกมาชัดเจนผ่านสุนทรพจน์ที่ประธานาธิบดีคิม อิล ซุงพูดเนื่องในวันปีใหม่ของปี 1991 ที่มีเนื้อหาปฏิเสธการรวมชาติเกาหลีด้วยวิธีการกลืนชาติ และแบบแผนที่เกาหลีเหนือได้นำเสนอมานับตั้งแต่ปี 1980 เพื่อการรวมชาติเกาหลียุคใหม่ นั่นคือ รูปแบบสหพันธรัฐ (federation formula) ที่มีรูปแบบโดยรวม หมายถึงหนึ่งประเทศ หนึ่งรัฐ สองระบบ สองรัฐบาล (Park, 2014) ความกลัวการถูกกลืนชาติและความรู้สึกไม่มั่นคงของเกาหลีเหนือถูกเน้นย้ำอีกครั้งภายหลังจากที่นายคิม จอง อิลก้าวขึ้นมารับตำแหน่งประธานาธิบดียกตัวอย่างเช่น สุนทรพจน์ในวันปีใหม่ของปี 2014 ที่นายคิม จอง อิลได้พูดถึงกองกำลังต่างชาติบนแผ่นดินเกาหลีว่า คือ อุปสรรคต่อการรวมชาติเกาหลี และการฝึกซ้อมรบร่วมกันระหว่างกองทัพสหรัฐและกองทัพเกาหลีใต้ถือเป็นการเตรียมทำสงครามนิวเคลียร์กับเกาหลีเหนือ ซึ่งเกาหลีเหนือมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมในการปกป้องอธิปไตยของตนเองด้วยความสามารถและพลังกำลังของตนเองที่มีอยู่ (Hayes & Cavazos, 2014)

บทสรุป

ปัจจัยทางเศรษฐกิจถือเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ผลักดันให้เกาหลีเหนือรู้สึกถึงภัยคุกคามแห่งรัฐจนทำให้ต้องยกสมรรถนะทางกองทัพของตนเอง ซึ่งความพยายามในการยกสมรรถนะของกองทัพนั้นได้แปรผกผันกับสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ยิ่งเศรษฐกิจของเกาหลีเหนือตกต่ำมากเพียงใด ความรู้สึกหวาดกลัวและรู้สึกถึงภัยคุกคามก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น ความต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งระบบการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางสภาพแวดล้อมโดยรอบที่เปลี่ยนแปลงไป มีผลทำให้เกาหลีเหนือรู้สึกถึงความกดดันในการอยู่รอด ประกอบกับการที่คาบสมุทรเกาหลีถูกอิทธิพลของการเมืองระหว่างประเทศเข้าแทรกแซงจนทำให้ประเทศถูกแบ่งออกมาเป็นสองประเทศ การดำรงอยู่ของเกาหลีใต้ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกแข่งขันกันระหว่างเกาหลีสองชาติไปโดยปริยาย และถึงแม้การรวมชาติเกาหลีจะต้องอาศัยระยะเวลาและปัจจัยในอีกหลายเรื่องในการทำให้นโยบายดังกล่าวประสบผลสำเร็จ แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การแข่งขันระหว่างกันของสองชาติเกาหลีนั้นได้ทำให้ชาติที่อ่อนแอกว่า คือ เกาหลีเหนือ เกิดความกลัวการถูกกลืนชาติจากเกาหลีใต้ตามระดับความอ่อนแอทางเศรษฐกิจที่ตนเองมีเมื่อเปรียบเทียบกับระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ และนอกจากนี้แล้ว การดำรงอยู่ของกองทัพสหรัฐอเมริกาบนดินแดนเกาหลีใต้และความสัมพันธ์แบบพันธมิตรที่เกาหลีใต้มีต่อสหรัฐอเมริกาแม้ในยุคหลังสงครามเย็น ก็ได้ก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลทางความมั่นคงระหว่างสองเกาหลี เกาหลีเหนือที่ไม่อาจพึ่งพาประเทศรัสเซียและจีนได้จึงมีความรู้สึกโดดเดี่ยวและหวาดกลัวถึงกลัวการถูกการกลืนชาติและกลัวการโจมตีจากสหรัฐอเมริกาตามความเชื่อของเกาหลีเหนือที่ว่าสงครามเกาหลียังไม่ยุติลง เป็นเพียงแค่การพักรบเท่านั้น และเพื่อเป็นการเสริมความมั่นคงของประเทศในภาวะที่ประเทศยังเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจ การมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครองจึงถือเป็นสิ่งที่คุ้มค่ากับการลงทุนและในขณะเดียวกันให้ผลตอบแทนด้านความมั่นคงที่ค่อนข้างสูง จึงเป็นเหตุให้เกาหลีเหนือเร่งเดินหน้าโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของประเทศแม้ในช่วงที่สภาพเศรษฐกิจภายในของประเทศมีความอ่อนแอจนทำให้เกาหลีเหนือผันตัวเองจนกลายมาเป็นรัฐนิวเคลียร์ในท้ายที่สุด

รายการอ้างอิง

- Alagappa, M. (2008). *The Long Shadow: Nuclear Weapons and Security in 21st Century Asia*. California: Stanford University Press.
- Bae, J. (2003). Country survey XVIII: The two Koreas' defence economy. *Defence and Peace Economics*, 14(1), 61-83.
- Bae, J. (2004). An Empirical Analysis of the Arms Race between South and North Korea. *Defence and Peace Economics*, 15(4), 379-392.
- Brown, W. (2018). Special Report: North Korea's Shackle Economy. *The National Committee on North Korea*. Retrieved March 19, 2020, from <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/special-report-north-koreas-shackled-economy-2018>
- Cha, V. (2012). *The Impossible State: North Korea, Past and Future*. London: The Bodley Head.
- Chung, J. S. H. (1972). North Korea's "Seven-Year Plan" (1961-1970): Economic Performance and Reform. *Asian Survey*, 12(6), 527-545.
- Cho, M., & Zang, H. (1999). *The Present and Future Prospect of the North Korean Economy*. In Newsletter No. 14 September 1999. Asian Historical Statistics Project, Institute of Economic Research, Hitotsubashi University. Retrieved September 5, 2020, from <http://www.ier.hit-u.ac.jp/COE/English/Newsletter/index.html>
- Federation of American Scientists. (2000). Weapons of Mass Destruction. *Federation of American Scientists*. Retrieved March 19, 2020, from <https://fas.org/nuke/guide/dprk/doctrine/>
- Goto, F. (1990). *Estimates of the North Korean Gross Domestic Product, 1956-1959*. Kyoto: Kyoto Sangyo University Press.
- Habib, B. (2011). North Korea's Nuclear Weapons Programme and the Maintenance of the Songun System. *The Pacific Review*, 24(1), 43-64.
- Haggard, S., & Noland, M. (2017). *Hard Target: Sanctions, Inducements, and the Case of North Korea*. Stanford: Stanford University Press.
- Hamm, T. K. (1999). *Arming the Two Koreas: State, Capital and Military Power*. London: Routledge.
- Hayes, P., & Cavazos, R. (2014). "Kim Jong-Un's "Fresh Leap Forward" 2014 New Year

- Speech*", *NAPSNet Special Reports*. 1 January 2014. Retrieved September 5, 2020, from <https://nautilus.org/napsnet/napsnet-special-reports/kim-jong-uns-fresh-leap-forward-2014-new-year-speech/>
- Hong, Y. (2004). North Korea in the 1950s: The Post-Korean War Policies and their Implications. *The Korean Journal of International Relations*, 44(5), 215-234.
- Jeon, M. (2009). The Kim Jong-il Regime's "Military-First Politics": Structure and Strategy of Discourse. *The Review of Korean Studies*, 12(4), 181-204.
- Lee, C. (1965). Stalinism in the East: Communism in North Korea in Robert A. Scalapino (ed.). *The Communist Revolution in Asia: Tactics, Goals and Achievements*. Angled Cliffs: Prince Hall.
- Lee, J. (2016). The Republic of Korea's Economic Growth and Catch-Up: Implications for the People's Republic of China. ADBI Working Paper Series. *Asian Development Bank Institute*. Retrieved March 19, 2020, from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/183353/adbi-wp571.pdf>
- Lee, P. (1972). An Estimate of North Korea's National Income. *Asian Survey*, 12(6), 518-526.
- Lee, S. (1965). Stalinism in the East: Communism in North Korea. In Scalapino, S. (ed.) *The Communist Revolution in Asia: Tactics, Goals, and Achievements* (pp. 114-139). Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall Inc.
- Moon, C., & Lee, S. (2009). Military Spending and the Arms Race on the Korean Peninsula. *Asian Perspective*, 33(4), 69-99.
- National Museum of Korean Contemporary History*. (n.d.). Export-Led Industrialization in Korea. Education Materials Series. Retrieved March 19, 2020, from https://www.much.go.kr/en/contents.do?fid=03&cid=03_7
- North Korea Economy Watch. (1999). *Gross Domestic Product of North Korea 1999*. Retrieved January 9, 2020, from <https://www.nkeconwatch.com/nk-uploads/DPRK-GDP-1999.pdf>
- North Korea Economy Watch*. (2011). Retrieved September 5, 2020, from <https://web.archive.org/web/20130726191655/http://intellectualtakeout.org/library/chart-graph/institutions-matter-real-capita-gdp-north-and-south-korea>

- Nuclear Threat Initiative. (2011). *North Korea Nuclear Chronology*. James Martin Center for Nonproliferation Studies at the Monterey Institute of International Studies. Retrieved January 9, 2020, from https://media.nti.org/pdfs/north_korea_nuclear.pdf
- O'Connor, T. (2020). *South Korea Wants Peace, Less Certain about Unification 70 Years after War*. *Newsweek*. Retrieved June 25, 2020, from <https://www.newsweek.com/south-korea-peace-uncertain-unification-war-1513480>
- Park, Y. (2014). *South and North Korea's Views on the Unification of the Korean Peninsula and Inter-Korean Relations*. *The 2nd KRIS-Brookings Joint Conference on "Security and Diplomatic Cooperation between ROK and US for the Unification of the Korean Peninsula"*. Retrieved June 25 2020, from <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2014/04/park-young-ho-paper.pdf>
- Pinkston, D. (2006). North Korea's Foreign Policy towards the United States. *Strategic Insights*, 5(7), 1-7.
- Selected Works of Kim Il Sung*. (1971). Pyongyang: Foreign Language Publishing House.
- Snyder, S. (2013). *The Economic Costs of North Korean Nuclear Development*. Retrieved September 5, 2020, from <https://www.cfr.org/blog/economic-costs-north-korean-nuclear-development>
- Yonhabs News Agency. (2020). *N. Korea ranks No.1 in military spending as percentage of GDP*. Retrieved January 9, 2020, from <https://en.yna.co.kr/view/AEN20200109007500325>

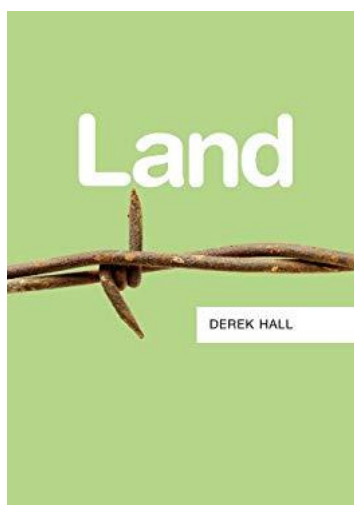
Book Review: Land

กัมปนาท เบ็ญจนาวี (Kampanart Benjanavee)

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail : kampanart_@hotmail.com

Derek Hall. (2013). *Land*. Cambridge: Polity. 204 pages.

บทคัดย่อ

หนังสือเรื่อง “Land” (2013) เป็นผลงานของ Derek Hall รองศาสตราจารย์ทางด้านรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัย Wilfrid Laurier ประเทศแคนาดา มีความสนใจในประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ประวัติศาสตร์ของทุนนิยม และโดยเฉพาะกับเศรษฐกิจการเมืองของอาหาร ที่ดิน และเกษตรกรรม (Wilfrid Laurier University, 2020) ซึ่งผลงานชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของ Hall ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นความพยายามในการชี้ให้เห็นถึงมิติทางด้านเศรษฐกิจการเมืองกับที่ดิน ที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวแสดงในระนาบต่างๆ ทั้งจากภายในรัฐและระหว่างรัฐ โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกหรือช่วงเวลาที่นักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากพยายามอ้างถึงความเป็นช่วงเวลาของรัฐต่าง ๆ พยายามลดบทบาทในทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองลงตามแนวทางแบบเสรีนิยมใหม่ แต่ด้วยภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกลับพบเห็นถึงการใช้อำนาจจากทั้งรัฐและผู้มีอำนาจในระนาบต่าง ๆ ในการควบคุมและกำกับผู้คนเหนือที่ดิน ดังนั้น มุมมองที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เหนือที่ดิน จึงไม่ได้มีเพียงมิติของความสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจแต่เพียงมิติเดียว เช่น การผลิต การดำรงชีพ หรือการ

ซื้อขายแลกเปลี่ยน แต่ยังมีมิติของความสัมพันธ์ในทางการเมืองหรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การกำกับ การควบคุม หรือการบีบบังคับอีกด้วย

การตั้งประเด็นปัญหาของผู้เขียน ให้ความสำคัญกับการคั่งงำมุมมองหรือความหมายต่อที่ดิน ที่ถูกรับรู้โดยทั่วไป ดังเช่น ความหมายของคำว่า “ที่ดิน” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ที่หมายถึง “พื้นที่ดินทั่วไป และหมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลด้วย”^{*} รวมถึงมุมมองของบรรดานักเศรษฐศาสตร์และกลุ่มที่สนับสนุนนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่ ที่มุ่งเน้นการมองที่ดินเพียงในฐานะทรัพย์สิน (property) หรือสินค้าที่สามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือเช่าได้ ซึ่งสำหรับผู้เขียน ความหมายและมุมมองทั้งสองดังกล่าวถือเป็นการลดทอนความสำคัญและความซับซ้อนของภววิทยาเกี่ยวกับที่ดิน เนื่องจาก ในความเป็นจริงที่ดินเป็นสิ่งที่ผูกโยงกับผู้คนและสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะการที่ดินเกี่ยวพันอยู่กับมิติของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การเปลี่ยนแปลงของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันทางการเมืองย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนเหนือที่ดิน ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตต่อความสำคัญของที่ดินจาก ความแตกต่างของมันกับทรัพยากรประเภทอื่น ๆ ใน 5 ประการ ได้แก่ (1) ที่ดินเคลื่อนย้ายไม่ได้ (2) ที่ดินในพื้นที่ต่าง ๆ มีลักษณะที่แตกต่างและไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน เช่น ความแตกต่างทางด้านราคาซื้อขายที่ดินที่แตกต่างกัน แม้เป็นที่ดินในละแวกเดียวกัน (3) การควบคุมผู้คนเหนือที่ดินเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ขาดไม่ได้ โดยเฉพาะการควบคุมสิทธิการเข้าถึงที่ดิน (4) ความแตกต่างของที่ดินสัมพันธ์อยู่กับกิจกรรมเหนือที่ดิน เช่น การผลิต การอนุรักษ์ หรือการอยู่อาศัย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สะท้อนความแตกต่างของที่ดิน นอกเหนือจากการพิจารณาเพียงแค่ราคาซื้อขายและการเช่า และ (5) ที่ดินเกี่ยวพันกับมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในระนาบของระหว่างปัจเจกบุคคล หรือระหว่างรัฐ

จากข้อสังเกตเกี่ยวกับความแตกต่างของที่ดินเหนือทรัพยากรประเภทอื่นๆ ของ Hall ที่เป็นการสะท้อนถึงมิติของความสัมพันธ์ของผู้คนเหนือที่ดินที่มีความซับซ้อน และเป็นการคั่งงำต่อความหมายและมุมมองโดยทั่วไปเกี่ยวกับที่ดินแล้ว สำหรับข้อเสนอที่สำคัญของผู้เขียน คือการหันกลับมามองถึงภววิทยาเกี่ยวกับที่ดินที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวแสดงต่างๆ แทนที่การมองภายใต้ญาณทัศน์แบบเศรษฐศาสตร์ที่สนใจเพียงตัวเลขจากการเช่าและซื้อขาย หรือสนใจเพียงผลตอบแทนและกำไรทางเศรษฐกิจเหนือที่ดิน ทั้งนี้ เพื่อทำความเข้าใจภววิทยาดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง ผู้เขียนจึงได้เสนอถึงกรอบมโนทัศน์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง และภูมิรัฐศาสตร์ จำนวน 3 มโนทัศน์ ประกอบด้วย

1) *มโนทัศน์ว่าด้วยดินแดน (Territory)* อันเป็นมโนทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับที่ดินในเชิงการเมืองและอำนาจ โดยเฉพาะกับการประกอบสร้างความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของราชอาณาจักรสมัยใหม่ ที่ต้องอาศัยกระบวนการในการประกอบสร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นการทำ

^{*} หยิบยกขึ้นมาโดยผู้ปริทัศน์หนังสือ

กัมปนาท เบ็ญจนาวิ

สงครามเพื่อแย่งชิงดินแดนในอดีต หรือการอ้างถึงความมั่นคง เศรษฐกิจ อัตลักษณ์ (เช่น ความเป็นชาติ หรือความเป็นชาติพันธุ์ร่วมกัน) และความรุ่งโรจน์ (ทั้งของปัจเจกบุคคลของชาติ หรือของบางสถาบัน) ในปัจจุบัน^{*} รวมถึงการอาศัยปฏิบัติการของรัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐในการควบคุมและบริหารจัดการผู้คน ภายในพรมแดน^{**} ทั้งนี้ข้อเสนอของผู้เขียนต่อมโนทัศน์ว่าด้วยดินแดน คือการชี้ให้เห็นว่าความคิดเกี่ยวกับ ดินแดนต่างๆ แม้จะเป็นแนวคิดสมัยใหม่ แต่มีลักษณะไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและเป็น ลักษณะเชิงกระบวนการ รวมถึงความคิดเรื่องดินแดน อย่างเช่นอำนาจอธิปไตยก็ไม่ได้เป็นเรื่องภายในรัฐ หนึ่งๆ แต่ยังสัมพันธ์กับรัฐภายนอกอื่นๆ ด้วยภายใต้ระบบการแข่งขันระหว่างประเทศ

2) มโนทัศน์ว่าด้วยกฎระเบียบ (Regulation) หรือมโนทัศน์ที่ว่าด้วยเรื่องชุดของกฎที่ออกโดย รัฐที่มีเป้าหมายเพื่อควบคุม กำกับ และปกครองผู้ครองผู้คนเหนือที่ดิน โดยเฉพาะการควบคุมของรัฐผ่าน กฎระเบียบเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงที่ดิน ซึ่งแนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางแบบเสรีนิยม ใหม่ในช่วงเวลาปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นบทบาทของรัฐในการพยายามสร้างหรือแก้ไขกฎระเบียบ เพื่อตอบสนองต่อตลาดระดับโลกและความต้องการของเอกชนต่อการได้มาซึ่งที่ดินแปลงใหญ่สำหรับการ ลงทุนและตอบสนองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างสำคัญที่ให้เห็นอย่างชัดเจน คือการที่รัฐใช้อำนาจในการออกกฎระเบียบในการจัดแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) หรือการกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones: SEZs) โดยที่รัฐส่วนใหญ่มักมีการอ้างถึงเจตจำนงในการพัฒนาหรือการทำให้ดีขึ้น (The Will to Improve) (Li, 2007) อันมีผลต่อการเกิดขึ้นกระแสการซื้อขายที่ดิน (Land Booms) ทั่วโลก

3) มโนทัศน์ว่าด้วยทรัพย์สิน (Property) แม้ว่าปัจจุบันความคิดเรื่องทรัพย์สินโดยทั่วไปจะ เน้นให้ความสำคัญกับสิทธิของปัจเจกบุคคลและเอกชน (Private Property) ตามการอ้างถึงกฎระเบียบ และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยผู้มีอำนาจในทางเศรษฐกิจการเมือง อย่างไรก็ตามสิทธิเหนือที่ดินเต็มไปด้วย สิทธิต่างๆ ที่ทับซ้อนกัน ไม่ใช่เพียงสิทธิในการเข้าถึงของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่เป็น “ชุดของสิทธิ” (Bundle of right) ที่นับรวมถึงสิทธิในการใช้ สิทธิในการครอบครอง หรือแม้แต่สิทธิในการขายให้แก่ผู้อื่น อันเป็นสิทธิที่สัมพันธ์กับตัวแสดงต่างๆ มากกว่าเพียงแค่ปัจเจกบุคคลหนึ่งๆ เท่านั้น ดังจะเห็นได้ กระบวนการได้มาซึ่งสิทธิในการเข้าถึงที่ดินที่กระทำผ่านรัฐใช้อำนาจในการออกโฉนด (Titling) เพื่อให้

^{*} ตัวอย่างที่สำคัญ คือกรณีของการอ้างสิทธิเหนือดินแดนของไต้หวันโดยรัฐของจีน ผ่านการเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์และ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ทั้งสองดินแดนที่ร่วมกัน

^{**} เช่น กรณีดินแดนสหพันธ์ชนเผ่า (Federally Administered Tribal Areas: FATA) หรือบริเวณพรมแดนของปากีสถาน ติดกับอัฟกานิสถาน ซึ่งรัฐของปากีสถานต้องอาศัยหัวหน้ากลุ่มชาติพันธุ์ (Maliks) ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว เพื่อการบริหาร จัดการแทนที่การรัฐส่วนกลาง อันเนื่องมาจากผู้คนบางส่วนที่อาศัยบนพื้นที่บริเวณดังกล่าว มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับ กลุ่มตาลิบัน (Taliban) โดยที่รัฐและหัวหน้ากลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่นอ้างเรื่องดินแดนและความมั่นคงเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการ สร้างความชอบธรรมในการควบคุมและปกครองเหนือบริเวณดินแดนดังกล่าว

ปัจเจกบุคคลได้รับสิทธิตามกฎหมาย (Formalization) หรือกระบวนการให้ได้มาซึ่งสิทธิในการกีดกันผู้คนออกจากพื้นที่ป่ากับการใช้อำนาจทางกฎหมายของรัฐเกี่ยวกับการอนุรักษ์ (Conservation) เพื่อให้รัฐสามารถมีอำนาจในการควบคุมและบริหารจัดการเหนือบริเวณพื้นที่ป่า

อย่างไรก็ตาม แม้กรอบเชิงมนทัศน์ทั้งสามจะสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของรัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐในการควบคุม กำกับ และปกครองผู้คนเหนือที่ดิน แต่ในส่วนท้ายของหนังสือ ผู้เขียนยังได้นำเสนอถึงประเด็นเกี่ยวกับการโต้กลับของผู้คนต่อการใช้อำนาจของรัฐหรือตัวแสดงอื่นในทางเศรษฐกิจการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มชนพื้นเมืองและเกษตรกรรายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากการสถานการณ์การแย่งยึดที่ดินโดยเอกชนที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ผ่านการอาศัยเงื่อนไขจากกระแสโลกาภิวัตน์รวมถึงเทคโนโลยีสื่อสารเป็นแรงผลักดันในการต่อรองกับรัฐและองค์กรระหว่างประเทศ

ท้ายที่สุด แม้ว่าคุณภาพการของงานเขียนชิ้นนี้ที่สำคัญคือการเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกซ่อนทับภายใต้ภาพของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ เหนือที่ดิน แต่อย่างไรก็ตาม มิติของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนเหนือที่ดินยังถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและมีความสลับซับซ้อนมากกว่าที่จะใช้เพียงมนทัศน์เกี่ยวกับที่ดินพื้นฐานทั้งสามที่ผู้เขียนเสนอได้ ดังเช่นความสัมพันธ์ระหว่างเพศเหนือที่ดินอย่างงานของ Agarwal (1994) และ Park (2019) ที่กล่าวถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและชายต่อสิทธิเหนือที่ดิน หรืองานที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวิญญาณเหนือที่ดินของ Beban และ Work (2014) ซึ่งถือเป็นการท้าทายต่อทฤษฎีการมองความสัมพันธ์ของผู้คนเหนือที่ดินในอีกแง่มุมหนึ่งที่น่าสนใจ

References

- Agarwal, B. (1994). Gender, Resistance and Land: Interlinked Struggles over Resources and Meanings in South Asia. *Journal of Peasant Studies*, 22(1), 81-125.
- Beban, A., & Work, C. (2014). The Spirits are Crying : Dispossession Land and Possessing Bodies in Rural Cambodia. *Antipode*, 46(3), 593-610.
- Li, T. M. (2007). *The Will to Improve: Governmentality, Development, and the Practice of Politics*. North Carolina: Duke University Press.
- Park, C. M. Y. (2019). Our Lands are Our Lives: Gendered Experiences of Resistance to Land Grabbing in Rural Cambodia. *Feminist Economics*, 25(4), 21-44.
- Wilfrid Laurier University. (2020). *Derek Hall – Biography/ Academic Background*. Retrieved December 25, 2020, from <https://www.wlu.ca/academics/faculties/faculty-of-arts/faculty-profiles/derek-hall/index.html>

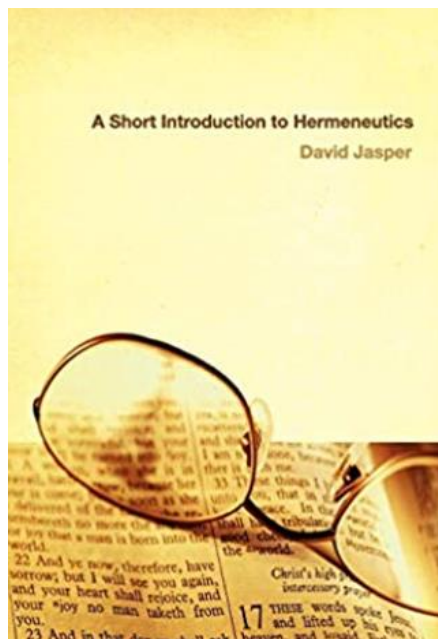
Book Review: A Short Introduction to Hermeneutics

โชติสา ขาวสนิท (Chotisa Cousnit)

ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Lecturer of Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail : shotisa@go.buu.ac.th

David Jasper. (2004). *A Short Introduction to Hermeneutics*. Kentucky: Westminster John Knox Press. 160 pages.

บทนำ

แจสเปอร์ เป็นนักเทววิทยา เป็นศาสตราจารย์กิตติคุณด้านวรรณกรรมและเทววิทยาที่มหาวิทยาลัยกลาสโกว์ (University of Glasgow) ด้วยประสบการณ์การสอนที่มีมาอย่างยาวนาน แจสเปอร์ได้ถ่ายทอดความรู้เป็นหนังสือเล่มนี้ ที่มุ่งใช้เป็นหนังสือประกอบการสอนของเขา ลักษณะเด่นของหนังสือเล่มนี้ ในด้านรูปแบบ คือมีการอธิบายความหมายของศัพท์เฉพาะต่างๆ ที่กล่าวถึงตั้งแต่รากศัพท์ และการอธิบายความหมายของคำศัพท์ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในบทที่หนึ่งเป็นบทที่อธิบายความหมายสำคัญของคำว่า ตัวบท การอ่าน ศาสตร์แห่งการตีความที่มีการจัดประเภทเป็นสองรูปแบบกว้างๆ ในแต่ละบทนั้นมีการแนะนำหนังสือเพิ่มเติม และหนังสือที่เป็นประโยชน์เล่มอื่นๆ มีบทสรุปสั้นๆ และมีกิจกรรม และคำถามท้ายบท ในด้านเนื้อหา หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่กล่าวถึงศาสตร์แห่งการ

โชติสา ขวสนิท

ตีความตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นหนังสือที่น่าอ่านสำหรับผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและรูปแบบของศาสตร์แห่งการตีความ และหนังสือเล่มนี้เขียนในรูปแบบสหวิทยาการระหว่างศาสนวิทยากับวรรณกรรม ทางด้านการจัดแบ่งบทต่างๆ นั้น หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น บทนำ และเนื้อหาบทต่างๆ ทั้งหมด 7 บท ดังต่อไปนี้

บทที่หนึ่ง ตัวบทและผู้อ่าน : การอ่านและการเขียน

บทที่สอง มิดราซ (Midrash) พระคัมภีร์ไบเบิล และศาสนจักรในช่วงแรก

บทที่สาม จาคนักธรรมศึกษา ถึงยุคแห่งการรู้แจ้ง

บทที่สี่ ฟรีดริช ชไลเออร์มาเคอร์และยุคโรแมนติก

บทที่ห้า ศตวรรษที่ 19

บทที่หก ศตวรรษที่ 20

บทที่เจ็ด ประเภทต่างๆ ของศาสตร์แห่งการตีความหลังสมัยใหม่

บทสรุป

แจสเปอร์เขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อมุ่งให้เป็นหนังสือประกอบการสอน จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานหรือมีอยู่บ้างเล็กน้อยเกี่ยวกับศาสตร์แห่งการตีความ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความสำคัญของการคิดวิเคราะห์ด้วยการตีความความคิดในทางศาสนา รวมถึงเข้าใจพระคัมภีร์ไบเบิล และเทววิทยาครีสต์ในยุคหลัง และแจสเปอร์หวังด้วยว่า ผู้อ่านจะสามารถเข้าใจและพิจารณาถึงประวัติศาสตร์และทฤษฎีการตีความในโลกตะวันตก ทั้งในบริบทของการศึกษาพระคัมภีร์ไบเบิล และในบริบทของของสาขาวิชาในภาควิทยาศาสตร์และในบริบทของโรงเรียนสอนศาสนา อีกทั้งยังหวังให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมอื่นๆ อีกด้วย ในบทนำของหนังสือยังได้สรุปความหมายของศาสตร์แห่งการตีความว่า เกี่ยวข้องกับการมอง คิด และเข้าใจโลก โดยเป็นวิธีการในระดับรากฐาน ส่วนรากฐานทางปรัชญาของศาสตร์แห่งการตีความนั้นคือ ญาณวิทยา (Epistemology) ซึ่งมีคำถามเกี่ยวกับว่า เรามีความรู้ได้อย่างไร และแท้จริงเราคิดถึงความจริงและเราจะอธิบายการเข้าถึงความจริงได้อย่างไร

หนังสือเล่มนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ เริ่มจากการที่แจสเปอร์ได้หยิบยกคำว่า Hermeneutics มาอธิบายที่มา และความหมายของคำนี้ และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการอ่าน ว่าสัมพันธ์กับการทำความเข้าใจตัวบทและการทำความเข้าใจตัวบทนั้นก็ไม่ได้ต่างไปกับการทำความเข้าใจตัวเอง การอ่านมีพลังต่อจิตใจของเราได้อย่างมหาศาล และมีความเป็นพลวัตสูง

แจสเปอร์เริ่มที่การกล่าวถึงคำว่า Hermeneutics ก่อน โดยชี้ว่าคำนี้ มาจากคำในภาษากรีกโบราณคำว่า hermeneus โดยคำนี้ หมายถึง ผู้ตีความ หรือผู้อธิบาย และคำนี้มีที่มาจากเทพเจ้า Hermes ในเทพปกรณัมของกรีก ซึ่งมีหน้าที่นำสาส์นจากทวยเทพแห่งโอลิมปัสมาสู่มนุษยโลก Hermes มีรองเท้า

สถานที่ติดปีกที่ช่วยให้เดินทางได้อย่างรวดเร็ว Hermes มีความสามารถพิเศษในการแปรส่าสนแห่งเทพเจ้ามาเป็นภาษามนุษย์ Hermes จึงไม่ใช่เพียงแค่ผู้นำส่าสน แต่อธิบายส่าสนนั้นให้มนุษย์เข้าใจได้ด้วย เพราะล้าพังความสามารถของมนุษย์ไม่อาจเข้าใจภาษาของเทพเจ้าได้ Hermes ในฐานะผู้นำข่าวสารจึงทำการเชื่อมโยงช่องว่างแห่งความแตกต่าง ด้วยการทำให้สิ่งที่ไม่อาจเข้าใจได้ให้มนุษย์ได้เข้าใจอย่างชัดเจนและมีความหมายและความสำคัญสำหรับมนุษย์ขึ้นมา

ดังนั้น ศาสตร์แห่งการตีความจึงเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจ การแปลความ และสำหรับในหนังสือเล่มนี้นั้น เนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการตีความพระคัมภีร์ไบเบิลซึ่งมีความสำคัญต่อประเพณียิวและประเพณีคริสต์ แม้ว่าในบางครั้ง จะมีการอ้างอิงถึงตัวบทศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ เช่น คัมภีร์อัลกุรอานและคัมภีร์ภควัทคีตา อย่างไรก็ตาม การอธิบายศาสตร์แห่งการตีความเกี่ยวข้องกับคำถามที่กว้างกว่า นั่นคือเราอ่านสิ่งต่างๆ อย่างไร แล้วเราเข้าใจ หรือบ่อยครั้งเราไม่สามารถเข้าใจตัวบทที่เราอ่านตรงไหน อย่างไร เราเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับความหมายของตัวบทอย่างไรบ้าง แล้วเหตุใดเนื้อหาบางส่วนของตัวบท เราเองมองว่าลึกซึ้ง แต่ผู้อ่านท่านอื่นไม่เห็นว่าเป็นเนื้อหาเหล่านั้นจะมีความหมายหรือความสำคัญอะไร ดังนั้นหนังสือเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์นอกจากกับผู้ที่ต้องการทำความเข้าใจการตีความคัมภีร์ไบเบิล ยังช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจศาสตร์แห่งการตีความในฐานะที่เป็นแนววิเคราะห์หนึ่งของญาณวิทยาด้วย

แจสเปอร์ชี้ว่า เมื่อมนุษย์เราอ่านอะไรบางอย่าง เราก็กำลังเชื่อมช่องว่างระหว่างตัวตนของเรา กับสิ่งที่เราอ่าน อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมช่องว่างระหว่างตัวตนของเราขณะที่ยังไม่เข้าใจสิ่งที่เราอ่านไปสู่ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นขณะที่อ่าน ตัวตนของเราเดิมที่ไม่เข้าใจสิ่งนั้น และมีความสนใจสิ่งนั้น ผลักดันให้เราได้เริ่มอ่าน อุปมาเหมือนกับว่าเรากำลังทำหน้าที่แบบเดียวกับ Hermes คือการอธิบายส่าสนที่เราอ่านให้ตัวของเราเข้าใจส่าสนนั้น

การอ่านไม่ได้เป็นเพียงการแสวงหาความหมาย ตัวบทยังส่งผลต่อเราได้ในหลายๆ ทาง แต่การอ่านส่งผลกระทบต่อเราได้หลายลักษณะ เช่น ทำให้เราโกรธ ทำให้เราตระหนกตกใจ หรือการอ่านได้โอบอุ้ม ปลอบประโลม สร้างขวัญกำลังใจให้กับเรา ตัวบทสามารถมีพลังให้เราทำสิ่งต่างๆ ได้ ในมุมนี้ การเขียนจึงเป็นการกระทำชนิดหนึ่ง ตัวบทจึงไม่ได้เป็นแค่ภาษา แต่เป็นการกระทำด้วย ตัวแบบความคิดเช่นนี้ บางครั้ง เรียกว่า วรรณกรรมในฐานะการกระทำ (Literature-as-action Model) อีกทั้งการกระทำเช่นนี้ก็มีความเป็นพลวัต เราอ่านแบบไหนอย่างไร และเราเข้าใจธรรมชาติของตัวบทอย่างไรนั้นเปลี่ยนแปลงไป เช่นเดียวกับ การที่เราเข้าใจตัวเราเองแตกต่างไปจากเดิมได้ แจสเปอร์อธิบายว่า กระบวนการอ่านนั้น เป็นการเดินทางที่ไม่จบสิ้น เป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านสืบเสาะหาความหมายและร่วมในบทสนทนาที่มีชีวิตอย่างต่อเนื่องอยู่ในวงจรแห่งการตีความที่เคลื่อนไหวไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่การเข้าสู่วงจรนี้ ไม่ได้มีแนวทางเดียว เราอาจเริ่มจากศรัทธา หรือการตั้งข้อสงสัย หรือการผสมผสานทั้งสองอย่าง การเริ่มต้นนี้เป็นการกำหนดแนวโน้มทิศทางการอ่านและการตีความ

ในการอ่านคัมภีร์ไบเบิลนั้น ช่วงแรกเป็นการอ่านด้วยศาสตร์แห่งการตีความแบบศรัทธา อย่างน้อยที่สุดในคริสตศักราชแรกมาจนถึงช่วงศตวรรษที่ 15 ต่อมาในยุคแห่งการปฏิรูปศาสนาก็เกิด ความเปลี่ยนแปลง ในยุคนี้นี้ศูนย์กลางอยู่ที่การปฏิบัติการตีความพระคัมภีร์ไบเบิล ที่กระตุ้นให้เกิดขึ้นโดย นักปฏิรูปศาสนาท่านต่างๆ เช่น มาร์ติน ลูเธอร์ จอห์น คาลวาง และท่านอื่นๆ ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น จากการมีเทคโนโลยีการพิมพ์ที่ส่งผลให้การสื่อสารเปลี่ยนไปโดยไม่ได้พึ่งพิงตัวบทพระคัมภีร์ที่มี หลากหลายซึ่งในสมัยก่อนนั้นใช้การคัดลอกด้วยมืออันก่อให้เกิดความผิดพลาดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องด้วยตัวบทที่มีการพิมพ์นั้น เป็นสิ่งที่ประกันความเที่ยงตรง และสามารถทำซ้ำได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความเที่ยงตรงและทำซ้ำได้นี้ มีความสำคัญมาก โดยแจสเปอร์ได้อ้างอิงการวิเคราะห์ของ McLuhan ใน หนังสือ Understanding Media : The Extensions of Man ว่าเทคโนโลยีการพิมพ์นั้นส่งผลอย่างน่าทึ่งใน โลกยุคเรเนซองส์ กล่าวคือ แมคลูฮันชี้ว่า ความเป็นเอกภาพ และการทำซ้ำได้ของการพิมพ์ทำให้ยุค เรเนซองส์มีแนวคิดเรื่องเวลาและสถานที่ว่าเป็นจำนวนที่วัดได้และมีความต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบในทันที คือการทลายความศักดิ์สิทธิ์ของโลกธรรมชาติและโลกแห่งอำนาจ ซึ่งสามารถขยายความได้ต่อไปอีกว่า การมีไบเบิลไม่ใช่เรื่องที่จำกัดวงอีกต่อไป การเผยแพร่ความรู้และไบเบิลเป็นไปอย่างแพร่หลาย ทำให้การ แสวงหาความรู้ไร้ข้อจำกัด มนุษย์เชื่อมั่นในสติปัญญาของตนเอง บัณฑิตบุคคลอ่านพระคัมภีร์ไบเบิลเพื่อ เข้าถึงพระเจ้าด้วยตัวเองโดยไม่ต้องผ่านการตีความจากศาสนจักร สมัยก่อนหน้านั้น แจสเปอร์ชี้ว่า คัมภีร์ ไบเบิลมีเป็นจำนวนจำกัด เมื่อมีการพิมพ์ ทำให้คัมภีร์ไบเบิลเข้าถึงได้ง่าย และมีการตีพิมพ์คัมภีร์ไบเบิล เป็นภาษาต่างๆ นอกจากภาษาละติน การที่บัณฑิตบุคคลเป็นผู้อ่านด้วยตนเอง ซึ่งตรงนี้มีความสำคัญมาก ต่อการที่บัณฑิตบุคคลจะต้องอ่านพระคัมภีร์และทำความเข้าใจเองโดยตรง การตีความแบบมาร์ติน ลูเธอร์ นั้นสามารถทำได้ส่วนหนึ่งก็เพราะมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการพิมพ์ ทำให้การสอนแบบลูเธอร์ที่ให้นักศึกษาอ่านพระคัมภีร์ที่พิมพ์ในแบบแผนเดียวกัน และหาได้ง่ายจึงเกิดขึ้นได้ ปัญหาการอ่านพระคัมภีร์ ไบเบิลที่มีความคลาดเคลื่อนจากการคัดลอกที่ผิดพลาดก็หมดไป การที่พระคัมภีร์นั้นหาได้ไม่ยากเพราะมี การตีพิมพ์แพร่หลายรวมไปถึงการตีพิมพ์ภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาละตินด้วยนั้น ทำให้แนวทางของ ลูเธอร์เป็นไปไม่ได้ไม่ยาก นั่นคือ เขาต้องการให้ผู้อ่านไบเบิลได้มีประสบการณ์เชิงอัตวิสัยกับพระคัมภีร์ โดยตรงโดยปราศจากการแทรกแซงจากการตีความของเหล่าปีศาจหรือศาสนจักร เขามองว่าพระคัมภีร์ ไบเบิลไม่ได้เป็นเพียงคำกล่าวของพระเจ้าแต่เป็นทางเข้าถึงพระองค์ มองว่าภาวะอารมณ์ของผู้อ่าน นั้นสำคัญมาก โดยจุดเริ่มต้นคือความศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้า จึงได้เริ่มต้นอ่านพระคัมภีร์ (ศาสตร์แห่งการ ตีความแบบศรัทธา) เมื่ออ่านแล้วเราก็จะเข้าใจโลกมากขึ้น คลายข้อสงสัยต่างๆ ที่มี ด้วยการหาความหมาย ของสรรพสิ่งต่างๆ ที่ดูเข้าใจยากในเบื้องต้น หรือเนื้อความในพระคัมภีร์ที่ดูขัดแย้ง (ศาสตร์แห่งการตีความ แบบตั้งข้อสงสัย) แล้วก็ยืนยันความศรัทธาที่มีอยู่เดิม ก่อนหน้าลูเธอร์นั้น คัมภีร์ไบเบิลนั้นจะทำการศึกษา จากคำอธิบายของเหล่าปีศาจผู้ยิ่งใหญ่ และหากใครอธิบายคัมภีร์ต่างไปจากประเพณีดั้งเดิมที่ศาสน

จักรวรรบอง ก็จะไม่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสำคัญของศาสนจักรในการอธิบายความหมายว่า สำคัญว่าการทำความเข้าใจโดยปัจเจกบุคคล การปฏิรูปศาสนา ดังเช่น คำอธิบายของ มาร์ติน ลูเธอร์จึง เป็นการเปลี่ยนแปลงการอ่านพระคัมภีร์ครั้งสำคัญที่ให้สิทธิอำนาจในการทำความเข้าใจพระคัมภีร์ว่าอยู่ที่ปัจเจกบุคคล ไม่ใช่ศาสนจักร จากการที่ปัจเจกบุคคลที่มีศรัทธาอ่านพระคัมภีร์ไปเปิดด้วยตนเองเพื่อทำความเข้าใจหลักธรรมของศาสนาคริสต์ จุดเปลี่ยนนี้มีความสำคัญมาก เพราะนำไปสู่การให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เป็นผู้อ่านในการทำความเข้าใจด้วยบท กระนั้นจุดเน้นก็ยังอยู่ศรัทธา และศาสตร์แห่งการตีความก็ไม่ได้นำเสนอให้ใช้ทำความเข้าใจด้วยบททุกประเภท ศาสตร์แห่งการตีความยังอยู่ในแวดวงที่จำกัด

ในเวลาต่อมา ในสมัยศตวรรษที่ 18 ศาสตร์แห่งการตีความเปลี่ยนจากจุดเน้นที่ศรัทธาไปสู่การตั้งข้อสงสัยด้วยการใช้เหตุผล โดยมีนักคิดสำคัญคือ Schleiermacher ผู้ที่ได้ชื่อว่า นักศาสตร์แห่งการตีความสมัยใหม่ท่านแรก เขามองว่า ศาสตร์แห่งการตีความนั้นมืองค์ประกอบสองประการอันได้แก่ ความศรัทธา และสติปัญญา เขานำเสนอว่า หลักการของศาสตร์แห่งการตีความจะต้องเป็นสากล ไม่ใช่ว่าใช้ได้จำกัดวงแต่กับการอ่านพระคัมภีร์ไปเปิดและนักเทววิทยาเท่านั้น แต่ใช้ได้กับตัวบททุกตัวบท อีกทั้งเขายังถือว่า งานของผู้ตีความ คือ ก่อนอื่นต้องเข้าใจตัวบทให้ดี แล้วจากนั้นเข้าใจตัวบทนั้นให้ดีกว่า ผู้แต่งเอง

น่าสังเกตว่า วิธีการเขียนงานของหนังสือเล่มนี้นั้น ผู้เขียนได้วิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิดของนักคิดนักปรัชญาตะวันตกหลายท่าน และมีเนื้อหาในพระคัมภีร์ไปเปิดหลายตอน ในส่วนของวรรณคดีตะวันตก มีการอ้างถึงทั้งบทกวีนิพนธ์และนวนิยายที่มีชื่อเสียง เช่น Great Expectations ของ Charles Dickens หรือ Alice in Wonderland และ Through the Looking Glass ของ Lewis Carroll Babel Tower ของ A.S. Byatt Paradise Lost ของ John Milton East of Eden ของ John Steinbeck และ Prometheus Unbound ของ Shelley เป็นต้น แม้ว่าในส่วนของกรกล่าวถึงแนวคิดต่างๆ ของนักคิด หรือนักเขียน รวมถึงพระคัมภีร์ นั้นจะเป็นการวิเคราะห์และมีการอ้างอิงเนื้อหาจากตัวบทประกอบซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องเหล่านั้นมาก่อนก็ตาม แต่หากผู้อ่านมีพื้นฐานทางด้านปรัชญาการเมือง และวรรณคดีตะวันตก มาบ้าง ก็จะอ่านได้อย่างเข้าใจและมีอรรถสมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในส่วนของเนื้อหาได้มีการเชื่อมโยงกับแนวคิดอื่นๆ ตามรูปแบบการเขียนทฤษฎีการเมือง เช่น เมื่อผู้เขียนกล่าวถึง Immanuel Kant ก็เชื่อมโยงไปถึง Descartes ว่า Kant นั้นมีแนวคิดสอดคล้องกับ Descartes ผู้มาก่อนในแง่ของการให้ความสำคัญกับการคิด (Thinking) ในส่วนของการเขียนงานก็เดินตามประเพณีการเขียนงานแบบทฤษฎีการเมืองและปรัชญาการเมือง ด้วยการอ่านจากตัวบทของนักคิดเป็นหลัก ส่วนการใช้หนังสือประเภท Commentaries นั้นก็เป็นทางเลือกสรรมาแล้ว แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญของผู้เขียน เช่น การเลือกหนังสือ Hermeneutics Ancient and Modern ของ Gerald L. Brunns มาประกอบกรวิเคราะห์ เป็นต้น อีกทั้งการแนะนำหนังสือเพื่อศึกษาเพิ่มเติมต่อ และหนังสือที่เป็นประโยชน์อื่นๆ ก็สอดคล้องกับความมุ่งหมายที่แจ่มเปอร์ต้องการให้หนังสือเล่มนี้ประกอบการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนที่สนใจในรายวิชาศึกษาด้วยตนเองต่อ และยังสะท้อนถึง

โชติสา ขวสนิท

ความเชี่ยวชาญที่สามารถคัดสรรแนะนำหนังสือที่ดี สรุปรวมความได้ว่า หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่น่าอ่าน เล่มหนึ่งสำหรับผู้สนใจศาสตร์แห่งการตีความ ไม่เพียงเฉพาะผู้ที่สนใจประเพณีศาสนาคริสต์ตะวันตกและวิธีการอ่านพระคัมภีร์ไบเบิลเท่านั้น แต่สำหรับการอ่านวรรณกรรมอื่นๆ ด้วยแนววิเคราะห์ศาสตร์แห่งการตีความได้เช่นกัน ทั้งการแบ่งศาสตร์แห่งการตีความกว้างๆ ออกเป็นสองรูปแบบ คือแบบที่ชี้นำด้วยศรัทธา และที่ชี้นำด้วยการตั้งข้อสงสัยก็เป็นการอธิบายที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และครอบคลุมการจัดประเภทศาสตร์แห่งการตีความได้ทั้งหมดตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ที่จะเป็นส่วนผสมในสัดส่วนที่แตกต่างกันศาสตร์แห่งการตีความสองแบบหลักดังกล่าว เหมาะกับการนำทางผู้เรียนให้ไม่สับสนได้เป็นอย่างดีทีเดียว

การเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ในวารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา

กองบรรณาธิการวารสารขอเชิญชวนคณาจารย์ นักวิจัย และผู้ที่สนใจส่งบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทรรศน์ทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา ซึ่งเป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) มีกำหนดการตีพิมพ์ในเดือนมกราคม-มิถุนายน และกรกฎาคม-ธันวาคม ของทุกปี และมีข้อกำหนด ดังนี้

1. ความยาวของบทความไม่เกิน 20 หน้ากระดาษ A4 รวมรายการอ้างอิง
2. ชนิดของอักษรที่พิมพ์ Cordia New ขนาด 16 พอยท์
3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการ ประกอบด้วย
 - ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
 - ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และ email address
 - บทคัดย่อภาษาไทย บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และรวมกันต้องไม่เกิน 10-25 บรรทัด)
 - คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
 - บทนำ
 - เนื้อหา
 - บทสรุป
 - รายการอ้างอิงแบบนาม-ปี (APA style)
4. รูปแบบการนำเสนอบทความงานวิจัย ประกอบด้วย
 - ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
 - ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
 - บทคัดย่อภาษาไทย บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (โดยเนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และรวมกันต้องไม่เกิน 10-25 บรรทัด)
 - บทนำ

- วิธีการวิจัย
- ผลการวิจัย
- อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย
- รายการอ้างอิงแบบนาม-ปี (APA style)

5. การอ้างอิงใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychology Association) โดยใช้ทั้งการอ้างอิงในเนื้อหาและรายการอ้างอิง

5.1 การอ้างอิงในเนื้อหาในรูปแบบ APA style คือ ชื่อผู้เขียน (ปี) หรือ (ชื่อผู้เขียน, ปี, หน้าที่ย่อ) เช่น Mason (2004, p. 28) หรือ (Mason, 2004, p. 28)

5.2 การเขียนรายการอ้างอิง

ตัวอย่าง รายการอ้างอิงประเภทหนังสือ

Taylor, M. (1987). *The Possibility of Cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press.

ตัวอย่าง รายการอ้างอิงประเภทวารสาร

Ostrom, E. (2002). Policy Analysis in the Future of Good Societies. *The Good Society*, 11(1), 42-48.

ตัวอย่าง รายการอ้างอิงประเภทเว็บไซต์

Transparency International. (2017). *Corruption Perceptions Index*. Retrieved September 26, 2018, from <https://www.voathai.com/a/transparency-corruption-index/4270044.html>

6. บทความที่ส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

7. การจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์นั้น กรุณากรอกแบบนำส่งบทความ พร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูลมาที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/pegbuu/index>

8. กองบรรณาธิการจะพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความและแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนบทความวิชาการ/ บทความวิจัยทราบ สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ดีพิมพ์ในวารสาร ฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการบรรณาธิการและลำดับการตีพิมพ์ก่อน-หลัง ทั้งนี้ ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความย่อและบทความทุกเรื่องถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย